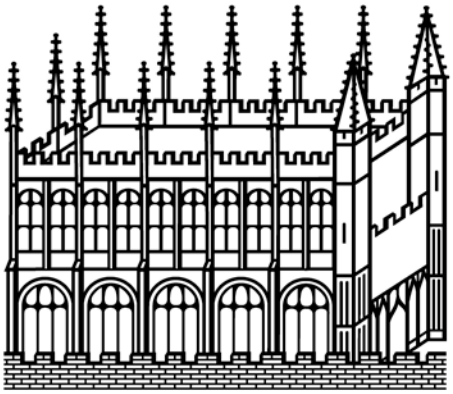

Bodleian Libraries

UNIVERSITY OF OXFORD

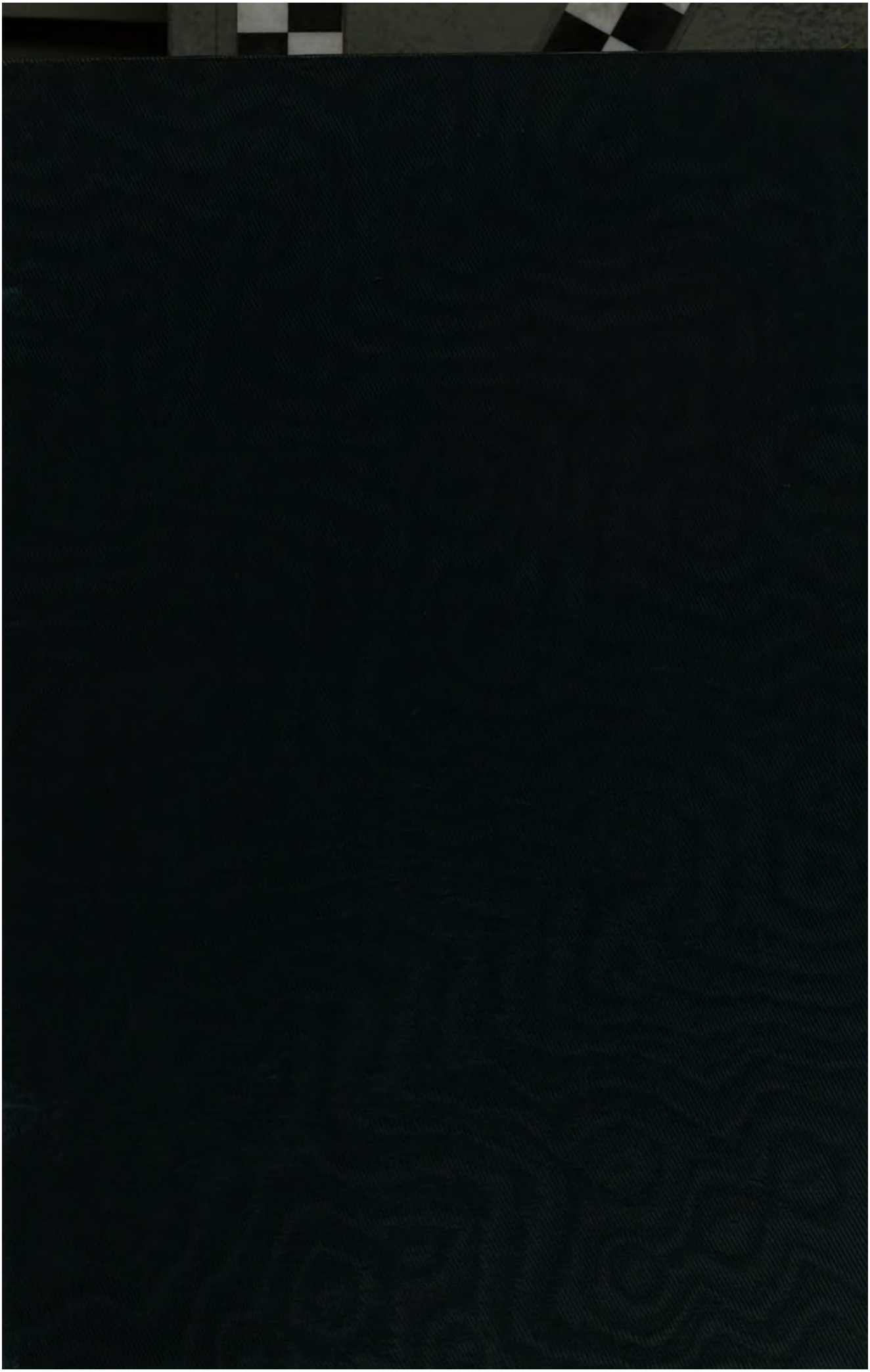
This book is part of the collection held by the Bodleian Libraries and scanned by Google, Inc. for the Google Books Library Project.

For more information see:

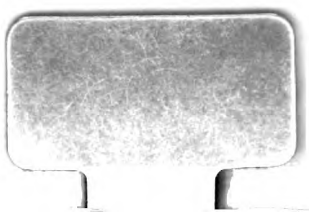
http://www.bodleian.ox.ac.uk/dbooks

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 2.0 UK: England & Wales (CC BY-NC-SA 2.0) licence.

سعادت علیخان ہیں بڑے مقرب حاضر جواب تھے۔

کلیات لنساخ - عمدہ کلیات جسمیں نادر نادر سلام شامل ہیں۔

۱- شاہد عشرت - ۲- سخن شعرا - ۳- اشعار لنساخ - ۴- مرغوب دل - ۵- دفتر بیمثال - ۶- گنج تواریخ - ۷- چشمۂ فیض - ۸- قند پارسی - ۹- زبان ریختہ - ۱۰- قطعہ منتخب - از جلوہ گری طبع وقاد جناب مولوی عبد الغفور خان بہادر۔

کلیات سودا - قصائد و مثنویات و دواوین و رباعیات از کلام تاج الشعرا مرزا رفیع السودا مستند الکلام۔

کلیات نظیر اکبر ابادی -

کلیات تراب - مجموعہ جسمیں چند کتابیں ہیں۔

۱- دیوان ۲- مثنوی عاشق صنم - ۳- شہریاں - ۴- شجرۂ قادریہ۔

کلیات صنعت - کلام شاعر مستند میاں کریم الدین صنعت

کلیات ناسخ - دو دیوان صفحہ اور حاشیہ پر۔ نتیجہ بلندی فکر شیخ امام بخش ناسخ شاعر مستند لکھنوی۔

کلیات آتش - طبعزاد سخنور نامی خواجہ حیدر علی آتش لکھنوی معاصر ناسخ۔

کلیات نظام - کلام سخنور خوش فکر جناب محمد مرزا نعلیخان بہادر۔

کلیات تسلیم - جسکا نام تاریخی نظم ارجمند ہے نتیجہ خوش فکری و زبان آوری و بلند خیالی منشی امیر الدولہ تسلیم شاگرد حضرت نسیم دہلوی۔

کلیات مصحفی - اوستاد مستند مسلم الثبوت کا کلام بعد نظر ثانی گرد چھپا۔

کلیات ظفر - کلام الملک ملک الکلام چار جلدمیں

۱- جلد اول و دوم یک جائی۔

۲- جلد سوم و چہارم یک جائی۔

کلیات مومن خان - جدید اسطبع۔

بہارستان سخن - اسمیں تین اوستادوں کا کلام ہے ہر طرح و ہر قافیہ غزلیں ۱- شیخ امام بخش ناسخ ۲- خواجہ حیدر علی آتش - ۳- مہدی حسین خان الہ آباد بڑے معرکہ کا مجموعہ ہے ہر ایک اوستاد نے زور طبع دکھایا ہے مہدی بیگر ترجیح بلا فرق کہنا زیبا ہے۔

دیوان گویا - از طبعزاد رسالدار فقیر محمد خان گویا شاگرد خواجہ وزیر تخلص وزیر اوستاد نازک خیالی۔

دیوان رند - مسمی بہ گلدستۂ عشق کلام نواب سید محمد خان رند شاگرد خواجہ حیدر علی آتش۔

دیوان فدا - از موج خیزی طبع وقاد مولوی فدا حسین وکیل عدالت دیوانی۔

دیوان غافل - کلام سخنور ہمپایہ آتش و ناسخ منور خان غافل۔

دیوان ذوق - از نتیجۂ فکر سخنگو عالی خیال سید ابراہیم علی ذوق۔

دیوان مہار عرب - در مدحت خاتم الرسالت مؤلفہ حاجی محمد نذیر خسرو مصطفےٰ ابادی۔

دیوان لطف - پاکیزہ دیوان غزلیات مع معراج نامہ محامد سرور کائنات مصنفہ حافظ محمد لطف علیخان بریلوی

ایضاً - نعت سروری غزلیات تمام ردیفوں کی محامد خاتم المرسلین ہیں از مہار نماے طبع بلند منشی غلام سرور لاہوری۔

دیوان ہنجار - سالک عمدہ کلام از مزاق بانعلیخان سالک

دیوان نیاز - از روشنی صافی طبع نازک پسند شاہ نیاز احمد بریلوی نیاز۔

دیوان شہیدی - مصنفہ کرامت علیخان شہیدی تخلص

دیوان امیر - مسمی بہ راۃ الغیب از میر احمد امیر تخلص۔

دیوان غالب دہلوی - یکی مرتبہ مختلف مقامات میں چھپا اور بڑی فرمایش سے بکا اور ہنوز خواہش خریداران اسیطرح ہے کیونکہ بڑی عالی پایہ مرزا اسد اللہ خان دہلوی کا کلام ہے جسکا مثل نظم ہندوستان میں نہیں ہے یہ مطبوعہ مطبع نظامی سے نقل ہو کر طبع ہوا۔

دیوان شمس تبریز مشہور کلام از روشنی طبع ولی اولاد محمد بن ملک داد معروف بہ شمس تبریز

دیوان حضرت خواجہ قطب الدین بختیار کاکی کلام پر تاثیر

دیوان حضرت احمد جام ژندہ پیل سرخیل عارفان

دیوان خواجہ معین الدین چشتی یہ دیوان نایاب محض عنایت ایزدی سے اس مطبع کو ملا تبرکاً طبع ہوا

دیوان حضرت غوث الاعظم پیر دستگیر شیخ محی الدین عبدالقادر گیلانی قدس سرہ

دیوان مخفی اوستاد اہل زبان کا کلام ہے از جلوہ طبع مخفی رشتی اور جو ناواقف کلام زیب النسا کہتے ہیں وہ نادرست ہے تذکرہ ونسے ظاہر ہے

دیوان غنی درسی دیوان مصنفہ ملا محمد طاہر غنی کشمیری

دیوان مہتاب از سخنوران کلک منشی مہتاب رای شتری واستویہ رئیس کڑہ

دیوان موزون از خوش فکری عالیجناب راجہ رام نراین شتری واستویہ کھری

دیوان ناصر علی شاعر نامور کا کلام

قران السعدین مثنوی مصنفہ امیر خسرو دہلوی

جوہر معظم یعنے دیوان مرزا گل محمد نکرانی اہل زبان اور اسکے ساتھ منشی جواہر سنگھ کا کلام ہے جو تلامذہ مرزا صاحب سے تھے

دیوان کشفی از جلوہ خیال بلند مولوی شاہ سلامت اللہ صاحب

دیوان ہلالی کلام اہل زبان

خیال سخودی دیوان منشی سیتل سنگھ بنارسی سخودی تخلص

دیوان قاسم کلام سرکردہ شعرائے نامی زمانہ ملا قاسم دیوانہ

دیوان نویدی فارسی غزلیات مفید یادآوری مبتدیان

رباعیات عمر خیام مثنوی یہ رباعیات مثل دواوین اور اوستادوں کے کلام کے اعلیٰ درجے کی سندی ہیں

اختراع جدید صنائع شعری میں نادر کلام ہے از جلوہ زر طبع رائے کشن کمار رئیس ضلع مراد آباد

قصائد مدحیہ نظام نواب نظام الدولہ محمد مرد علیخان

قصائد سفینہ خان مصنفہ مولوی عبدالاحد

قصائد پر فوائد مصنفہ منشی نتھن لال صحبت تخلص

قصائد عرفی مثنوی مصنفہ مولانا جمال الدین عرفی شیرازی

قصائد بدر چاچ مثنوی مع فرہنگ مصطلحات

ساقی نامہ ظہوری مثنوی

تذکرہ شعرا

تذکرہ گلشن بیخار شعرائے نامی گرامی متقدمین کا تذکرہ ہے مؤلفہ نواب محمد مصطفےٰ خان دہلوی شیفتہ تخلص

قند پارسی مجموعہ منتخبات بیاض اشعار از مولوی عبدالغفور خان نساخ

خزانہ عامرہ شعرائے متقدمین کا تذکرہ جنھوں نے بصلہ سخن عطا حاصل کی ہے مؤلفہ حضرت مولوی میر غلام علی آزاد بلگرامی

جواہر العجائب ذکر زنان شاعرہ کا ہے مصنف اسکا فخری بن ہروی مشہور اوستاد ہے عہد میں طہماسپ شاہ ایران کے تذکرہ تالیف کرکے مقام سندھ بحضور اکبر شاہ بادشاہ ہند کے بطور ارمغان تذر بھیجا

تذکرہ حسینی نوادر تذکرہ سے ہے مؤلفہ میر میر حسین دوست سنبھلی

کلیات و دواوین اردو

کلیات انشاء اللہ خان تخلص بہ انشا شاعر نامی

بدل سنج میر انشاء اللہ خان انشا تخلص عہد نواب

از غم نام دلبر نده آزاد اوست
ور نه هلد مستی مخمور باد
عرفی ازین سر قدح نوش کن
ور نه غم جز دوست فراموش کن
رایش و زون کن غم بیهوده چند
غم ز دل خود بتوان بود چند
شکر که این نامه بسر انجام یافت
خاطر ما از غم او شاد گشت

انچه بفهمیده دلم یاد اوست
مستی او کرد ضمیرش نگاشت
بس که بود مست تماشای دوست
در همگی عمر کسی با کسی
دین دل جز دوست فراموش کن
منفعلم کاین دل پر جوش کن

با جگر شعله عنان نرم دار	بلکه درون تر شو و جا گرم دار
تا رود شعله در مغز و پوست	تا نکند هر چه کند میل دوست
عرفی ازین ذروه چه سان بر شوم	جای قدم نیست که بر تر شوم
ور نه هنوزم هوسے در سر است	مایهٔ پرواز ببال اندر است

حکایت حضرت رابعهؓ

رابعهؓ آن مریم معنی مسیح	آن چو لب دلبر کنعان فصیح
هر سر مویش ز مے عشق مست	شرع ز کیفیت او می پرست
مستی او بر سر ناموس تاج	میکدهٔ عصمت ازو بار واج
چون در اندیشه بمستی کشاد	دید بمورهٔ هوشش فتاد
نیشتری بر دل ریشش خلید	خون دل از دیده بر ویش دوید
ناله ز آتش بدل اوج زد	گریه بدریاے دلش موج زد
ناله ز لب تحفهٔ گردون گرفت	گریه ز دل برگ شبیخون گرفت
ناله ز تلخی اثر افشان ریش	در اثر از نغمهٔ داؤد بیش
گریه گرے بصفاے ملک	خندهٔ لیلیش گداے نمک
همنفسے کرد زوے جست و جوی	کاے همه زارے زهه دارے بگوی
تا منم این زمزمهٔ سینه سوز	واین گهر افشانے و گنجینه سوز
یاد ندارم ز تو حال تو چیست	موجب طوفان ملال تو چیست
چون لب سایل گهر نغمه سفت	لعل بر افشاند و زر گان گفت
حوصله ام تنگ و ملولم بسے	منفعل از روے رسولم بسے

جلوه بذیل نفس آویخته — هر نفسے رنگ نوے ریخته
بر دل خود بسته یکایک طراز — پرده زآرایش خود کرده باز
گنج مصیبت کده داشتم — تخم نه اندوخته می کاشتم
جمله تهے مایه و گوهر فروش — تشنه لب و چشمهٔ کوثر فروش
نازده مے چهره برافروخته — خام چو شادی و چو غم سوخته
مایهٔ بے دردی و لاف و دلال — از طیران مست فرو بسته بال
محرم دل با همه بیگانگے — با مگسے دعوے پروانگے
خسته ترے داخل آن جمع بود — کش همگے سوخته چون شمع بود
از طیران بسته پر عرض حال — شعله نهان ساخته در زیر بال
سر دوے آن جمع در دکار کرد — نغمهٔ رمزے بنفس یار کرد
تیغ ملامت بلاغت کشید — طنز در آغوش کنایت کشید
گنج مصیبتکده شمعیش بود — ریخته پروانهٔ او مست دود
گفت که ای زایر ایوان شمع — گرد تو بنشسته بدامان شمع
زاول شب تا بگه صبحدم — دیده لبت هیچ نماندے بهم
تخم شداید بهوا کاشتی — پاس رخ شمع همی داشتی
تا بکے ای هدهد مسکین نفس — بال و پر افشانے و رانی مگس
در غم این دیدهٔ مغنوده شو — آخر ازین شغل برآسوده شو
خود چه کند شمع مگس ران ما — سایه پرانست سر شمع ای هما
نائرهٔ حسن نگهبان اوست — مرده جنبان مگس ران اوست

دیوان عرفی

سایه چو تو محرم بود در حضور — از من خود زده گره دور دور
کام مگس لب بشکر دوختن — مطلب پروانه فروسوختن
از مگسے برافروختن — در نه در آتش فتد باشش
تشنه بسے را لب شعله نه — سوخته لب را همش از شعله ده
غوطه در آتش زن و گوهر شمار — شعله بفانوس خود بیمار
گنه در آتش بود جایگاه — بگذر و در دل معشوق راه
دیده بما تیم نشین او باز کن — داغ بسمندر نه و پرواز کن
مست بحیرت نشود پرواز کن — ده کم بینا هوس کس نه ز ما بیم

این ثمر کج روشیهاے تست	ورنه کرا طاقت ایذاے تست
نغمهٔ بلبل چمن آراے باغ	گل به تبسم طلبد صوت زاغ
بلبل دستان زن باغت منم	زیب ده سینه بداغت منم
ره که برون از روش افتاده است	چشمهٔ بے آبے ازو داده است
نغمه کشاے چمنت صوت زاغ	عطسه زره بوی گلت هر دماغ
جلوه گه سبزه نجس داده	منصب طوطے بمگس داده
حسن در آغوش هوس تا بکے	غیرت سیمرغ مگس تا بکے
کو چمنت صوت کلاغے بدار	باغ تو کو نغمهٔ زاغ بدار
در چمن روضهٔ مے کو مباش	چند نمک بر جگر ریخته اش
مهر نیاید دل اهل هوس	دوستی شعله نداند مگس
صید مکن شیفتهٔ انگبین	رم کند از جنبش یک آستین
آتش اگر شعله فروزد هزار	جوشش پروانه نبود برقرار
مقصد پروانهٔ هستی گداز	در قدم شمع بود سوز و ساز
شعله بوی در زدن از خامے است	زانکه مرادش ز تو ناکامے است
در مگس آید بر شمع از یکین	هست ز موشش طمع انگبین
تلخ شو از شعله برافروز تیغ	شعله مدار از پر و باش دریغ
در عرق الماس گدازم به قند	لیک بود شربت من سودمند
این نفس بسته بناموس عهد	زهر تمامیت فروخته شهد
وای که بس بیده رنجیده	وین نفس تلخ نسنجیده

آنکه ز دوست آینه صورت پذیرد
چیزے ز خاصیت تو بصورت پذیرد
وانگه ز دوست آینه صورت پذیرد
هرچه در دین و ملت صورت پذیرد
گونه بجود زنده ها تبیین نمیت
در نه بجود و شکر بجود قانعیت

حکایت تمثیل

جلوه معشوق و اوصاف آن

نمیشه بجاے بادو سه دوستان طراز
نمیشه بجاے بادو سه دوستان طراز
نمیشه بجاے بادو سه دوستان طراز
نمیشه بجاے بادو سه دوستان طراز

جلد

صلح شهید ستم آرای ناز
عربده آرایش تابوت ساز

بس که بهر گوشهٔ چشم سیاه
غمزه نشانی بکمین نگاه

ابروت از ناز کمان کرده زه
هر سر موے و دو عالم گره

چشم تو بیمار تر از عنبر است
بس که بر و غمزه هجوم آور است

شاهد حسن تو تغافل پسند
جملهٔ ناز تو بغایت بلند

تکیه گه یاسمنت آب و رنگ
حسن تو از نکتهٔ نازت به تنگ

سوے تو صد نوبت اگر بنگرم
نیم نگاه است چو جمع آورم

اے دلت آسوده ز غمخوارگے
خار کنه در رهِ نظارگے

در چمنی گر دمیت این رنگ و بو است
اصل بهارِ چمنت فرع اوست

صد ورقِ گل بگیاهے دهند
دامنِ دامن بنگاهے دهند

رنگے ازان با گلِ رعنای تست
بوی ازان یاسمن آرای تست

این چمن لاله که پرورده
عاریت از باغ کسے کرده

لاله مپوشان که ز باغ تو نیست
وین چمن از بهر فراغ تو نیست

حسن هوادار تماشائے است
ناز تو سوزنده بینائے است

گر نبود عشق هوا گیر حسن
کو هنر عشق و چه تاثیر حسن

تنگدلے مایهٔ دل سردی است
غنچهٔ غم رایت روز زردی است

نرم دلے شور فزای دل است
موجب لغزیدن پای دل است

دل شکن عهد وفا تازه کن
مے مکش اندیشه ز خمیازه کن

حسن تو مغرور بآواز چند
ناز تو بیگانه ز انداز چند

دیوان نعمی

بے ادبے از نے امید است
وز ثمر لطف تو کوتاه دست

طرّهٔ کنان با نگ زندگانی صنم
اے گل حسن بدرج عدم کمین کسن

آینه بستان و نگاهے کمین کسن
یاد جوانے دگر و آهے کمین کسن

باغ ترا کو اثر از آب و رنگ
شهد ترا کو بنوا از شکر رنگ

غرهٔ شرم و ادب آورده اند
ایزد ازین گونه نخستین که تا

ان ثمر

خود شجر کوتهے اینجا برست | کوتهے از همت بر باغ بست
این دم سرو از جگرم دور کن | شرمے ازین جنبش منصور کن
دام من آنست که در حرف غار | کرد رسولے عرب آشکار
باز آلهیش در آمد بقید | طوطے باغ قدمش بود صید
طوطے هستی شکر انداخته | سایهٔ او مرغ پر انداخته
نغمه طراز بندهٔ بستان دوست | طائر سر حلقهٔ مرغان دوست
سایه بیفگنده برین چار باغ | سایه فگن بر سر طاؤس و زاغ
دام چنین صید مکن گیر نیست | در فتدش داخل نخچیر نیست
شرمے ازین دام همایون شکار | طعن مگس گیرے ازو دور دار
دام من آنست که طاؤس جان | در کنفش داشته است آشیان
گر مگسے بستهٔ این پرده است | کس چکند طالش آورده است
عرفے اگر دام ترا صید نیست | حیف بر آنست که در قید نیست
دام کلامست که خرد بافته | حبل متین رشتهٔ او تافته
بستهٔ این دام کلید مراد | رشتهٔ بندش گره بے کشاد
بستهٔ او گر زغن و گر تذرو | خرم و آزاد برآید چو سرو
سرو که آزاد دیش آید بکف | خواند ز مکتوب خزان لاتخف

ایضاً

اے بصفا انجمن آرائے حسن | حسن ز رویت تماشای حسن
جعد سمن سای تو آشوب زائے | لعل گهرزائے تو یاقوت سائے

آب سخن از آتش رویت کباب | حسن ترا سایه نشین آفتاب
پیش لبت مرده دعای مسیح | وز نگهت زنده فنای مسیح
اے بصفا انجمن آرائے حسن | حسن ز رویت تماشای حسن
جعد سمن سای تو آشوب زائے | لعل گهرزائے تو یاقوت سائے

سایهٔ بالائے تو طوبے نگار | آهوے صیاد تو رضوان شکار

حیف کسے کہ تخم ستمگر زود

این نفس مست فشاندہ بکل
پیچ درون آگر ازین بیش نیست
تیغ کلامش ز زبانہا گذشت
عرصۂ آگر نیست شکار ت نیز
دام مروت ز چین بر چین
دام ہزاران چو منی ہر زمین

حکایت

در بیان آنکہ ہمت ہر کس بقدر ظرف اوست

برگ گلش چیدم و بستم بدل
حسن خطش نیز شکستم بدل
آن بدل مرہم راحت طلب
دین بدل لذت کافر نسب
بر اثر لذت آن باغہا
وز جگر لذت این داغہا
طوبی و خاشاک درین باغ نیست
نغمہ ببال نفس زاغ نیست
ہر طلبے برگ دبرے میبرد
برگ مراد از شجرے می برد
آنکہ خسش بند کند آستین
از سر طوبے نشود میوہ چین
آنکہ بود بر ثمرش دست رس
دامن ہمت نگذارد بخس
گر ہمہ طوبے بنشانم بباغ
یا ہمہ نشتر شکنم در دماغ
راحتیان را کہ چشاند غمے
خستہ دلا نزا کہ کند مرہمے
گاہ نسیمی بسمن مے وزم
گہ جگر مرغ چمن مے گزم
ہر چمنے آب و ہوائیش ہست
مرغے ازو برگ و نوائیش ہست
مرغ بہشتی رطب تر خورد
مایدۂ نار سمندر خورد
ہست درین باغ ملاست ثمر
بے نمکیہا ز نمک شور تر
تشنہ لب و زہر من آب حیات
شاد بدریوزۂ زہرم نبات
آنکہ چمیدن نتوانستہ است
لذت ناموس ندانستہ است
طبع من آنجا کہ بود دست خس
شعلہ کند دست فشان نفس
حیف کہ دودم نپذیرد کسے
دامن این شعلہ نگیرد خسے
نیشترے بر رگ دل میزنم
رشتۂ خویش بجگر میزنم
تا مگر از جنبش رائے صواب
بہیدہ ہر زشت پذیرد نقاب

حکایت

در بیان آنکہ ہمت ہر کس بقدر ظرف اوست

دیدہ یکے باشہ در اوج عنکبوت
تافتن و بافتن خانۂ خویش
ابلہ بیافتد کہ کیش زہم خنک
کاہی ہوس اندیشہ کوتہ کند
تربیت دایۂ ناز و خون جگر
تا ز گہے بار ہائے مگر
چونکہ نہ بر پایۂ این بود و تار
از تو رود دام مگس را بکار
دام چنین حیلہ نیرزد بہیچ
بیش بدین رشتہ تنیدن مپیچ

اشارت ان دام تنیدن خطاست
چند تو معلوم کہ بیش بپاست
طعنہ کنان چون حرف ہرزہ گفت
دام طرازندہ بچوشید و گفت
اے قصب پیہودہ دراز نگ ز
گانگ لب دل کس تو دمگ
انکہ بود در طلب کمند کشش بلند
نیست غم از کوشش افتد کمند

فرد

فضلهٔ خاشاک گلستان اوست
خار کن گلبن بستان اوست

معنی از آمیزش او عشوه ساز
وحی ز فرزندی او مست ناز

فاتحه گنجینهٔ اسرار غیب
میوه فشان طوبی گلزار غیب

شمع خرد شعلهٔ آتش فروز
در حرم معنویان عود سوز

آب و هوای چمن معنوی
شاهد دل در حرمش منزوی

نغمه کشای لب دلبستگان
بت شکن صبر جگرخستگان

جهد پریشانی از و مستمع
معنی جبریلی از و مرتفع

در حرم آرایش قندیل سنج
بتکده را نغمهٔ انجیل سنج

نغمه طراز چمن مدعا
آئینهٔ صورت معنی نما

داروی بیهوشی مستان نوش
سامعهٔ گوهر غیبی فروش

مرغ زبانان سلیمان فریب
در هوس نغمهٔ او ناشکیب

ناطقه از راز فروشان وی
سامعه از حلقه بگوشان وی

آتش او چشمهٔ کوثر نشین
آب وی آتشکده در آستین

سینه خراشیده چو تشویش داغ
راه نمانیده چو نور چراغ

چهرهٔ او یافته نور حیا
جلوهٔ او یافته جور صفا

تاب ده طرهٔ او دود دل
خال لبش داغ تمکسود دل

دامن عصمت بمیان برزده
سر ز دل عرش روان برزده

نخل سعادت ثمر افشان ازو
گنج آلهی گهر افشان ازو

هستی هر باده که مست از ویست
بوی ازین نشاه نصیب ویست

نالهٔ او آورد زدل گرم خون
گنبد سینا بتحرش اندرین

آئینه سنج از رخ او روشنی است
انجمن افروز ضمیر منست

تا چو کشش ساز تجارت نداشت
باغ ازل را گرو عمارت نداشت

کاین صنم از لالهٔ چمن نشسته بود
سنبل گیسوی سمن نشسته بود

لیک ز راغ که بخون جگر
در نفس طبع مسیحا اثر

دیوان عرفی

نیل جوانی دو هم این باغ را
حاجیهٔ کاوس و هم زاغ را

از دل سنبل تخلص نخل بند
در گل سنبل تخلص نخل بند

مثنوی دیگر

گردهٔ طبعم ز امواج زد
نفخهٔ طبعم این موج زد

عشوه دوران سحر گاه دل
هست سحر گاه دل آگاه من

در نفس راح ز دوران سحر
گشته لب عشوه دوران نگر

دل دهی و عشوه تمامی بزن
رفته بمرغ زبان نامی بزن

باده بجام و خاشاک گل بمن

هر زه دوشینه درآمد بجوش — لیک بران هرزه فدا عقل و هوش
ستمعان تیغ برافراشتند — تخم عدم خیرے خود کاشتند
هر که بعضولیش سبک تیغ راند — تا فته زد تیغ بخونش فشاند
گریه کنان زخم بهر سبملی — فرصت لیلے زده هر محملی
بود یکے زان همه آهسته تر — دست وزبانے ز کمر بسته تر
بسته بر دست و نظر کرده باز — تا چه برون آید ازان گنج راز
دید که هوش آمد و مستیش سوخت — زمزمهٔ دعوی هستیش سوخت
دیده بیاراست بدیدار بزم — لاف فشان دید سمن زار بزم
گفت چه باد ازره این روضه خاست — کز ورق گل چمن کربلاست
صورت آن حال برنگے که بود — خواند بران بلبل معنے سرود
گفت چو با شعله ستیزه مگس — سوختن وے نبود جرم کس
هر که بمعشوق کشد تیغ کین — مرگ برون تازدش هیم و سین
کوهکن درغم دل تا شکیب — چهره کشاے صنم دلفریب
آن نه منم کز لب آن نغمه زاد — اوست که آن نغمه تواند کشاد
اے منم از هر نفس بسته لب — بر نفس لب زده بهر ادب
عرفے ازان زمزمه لب را مسوز — هان بتراود نفس لب بدوز
راز فروخور که دلت ریش باد — حوصلهٔ معرفتت پیش باد

مثنوی دیگر

پیش قلم چون ره کاوش گرفت — چشمهٔ آثار تراوش گرفت

فقرهٔ اول که نخست پرده داد
آب سخن بود و ز آن چشمه داد
پرده کشود و بهر سو دوید
سیل ازو رفت بباغ آبشست
هر دو قدم باغ طراوت گرفت
وضع ازان آب لطافت گرفت
نامهٔ فیض بنام همه کس
چشمهٔ حیوان ز لب این چشمه آب
بود و بپوشید سر از آفتاب
در همین باغ بشر زان سخن
چشمهٔ پرآب سخن دان سخن

فصل در بیان مثنوی

از نم این چشمه بود بهره ور
صاف دلے یافته بهر جام ازو
ذوق دلے یافته بهر کام ازو
از نم این چشمهٔ صافے نهاد
شهد بنان چشمهٔ گویا گشاد
از نم این چشمه آتش فشان
زمزمهٔ عشق بود خون چکان
از نم این چشمه رز ان بیباک
از نم این چشمه لب تشنه جوی
از نم این چشمه صفا بیش هست
از نم این چشمه سخن پیش هست

جمله بمقصودهٔ وحدت برند | خلوتیان باز بخلوت برند
برشکند قیصر و قصر بدن | باز شود عرفهٔ زندان تن
تا همه مرغان پریشان نفس | نادره و مروحهٔ جنبان نفس
بال کشاینده ترنم کنان | باز گراینده بتک آشیان
گوهر و در صف بصف از هر طرف | باز رود در دهن یک صدف
لاله زند جام مرصع بسنگ | طبع چمن باز دهد آب و رنگ
نغمه بچینند ز دستان داغ | شعله بشویند ز دود چراغ
جمع شود هرچه پریشان بود | وین سخن از جملهٔ ایشان بود
بود و نبود آیت وحدت شنود | بود عدم گشت و عدم عین بود
در نگرے یک عدد و صد هزار | هست جز آن یک همگے اعتبار
یکدو بتکرار اشارت نمود | ورنه جز آن یک نبود در وجود
اے که بزندان مجاز اندرے | جهد بکن تا بگشائے درے
سیر تو در دیر مجاز اندر است | عالم روحانے از آنسوتر است
کوش که مستغنی از آلت شوی | تا بتماشاگه وحدت شوی
این رسد ایزد نه بباز یچه بست | حکمتے آرایش این پرده هست
بر سر این راز بهل دامنم | به که نزاید لب آبستنم
این دُر اندیشهٔ عرفی نسفت | خود نفسی داد برون خم و شفت

حکایت بایزید رح

انجمن آرائے درون بایزید | محفلے آراست بجمعے مرید

در شیون صفات گوید

اول اول که شیون صفات — بود نهان در تتق عین ذات
طفل اثر تشنه لب شیر بود — صبح ازل نیز نفس گیر بود
چون ازل آورد ز هستی نشان — بود همین جلوهٔ وحدت عیان
جلوهٔ آثار دگرگون نبود — شکل درون صورت بیرون نبود
طفل نه دیگر عدم زاده بود — جعبه نه اما شکن آماده بود
ناقه ز آلودگی نیفته دور — بی اثر شمع فروزنده نور
روح شکر همنفس ننگ نه — مرغ گهر در قفس تنگ نه
طبع مبادا ز هستی بی بهره بود — باد بخمیازه کشی شهره بود
عشوه شکاری فگن و خود شکار — غمزه بدل نیش زن و خود فگار
ناله جگردوختهٔ تیر خویش — سینهٔ غم ریش ز تاثیر خویش
مشک پریشان نمودی نفس — خود نفس خود نشنیدی و بس
ناز سنده ز قبول نیاز — بود سراسیمه اثرهای ناز
تا کز ابرام تقاضای حسن — وز اثر جلوهٔ سیمای حسن
آئینهٔ عکس تجلی گرفت — صورت اندوه بمعنی گرفت
زندگی آمیخت در آب حیات — ریخت حلاوت بگلوی کائنات
صوت حرم گاه ترنم نمود — لب چمن آرای تبسم نمود
باغ تکلم ثمر انگیز کرد — داغ شمیم نمک آمیز کرد
کز و عیان بجسته محیط شرف — تا گهر اندر نگند در صدف

دیوان عرفی

نامه گر خود را بنفس می نوشت — ورنه کس نامه نفس گیر داشت
نقش بر آب از پی نامش گذاشت — صبح بنجا نیمه نفس افلاس رفت
نامه الودگی انشا نشست — بی سیاهی نامه سیاهی گرفت
نامه چو شود آرایش انشا گرفت — مرغ فتح بر جریده نامه بست
نامه چو شود آرایش انشا گرفت — نامه عطارد بدل آسان گرفت
نامه چو شود آرایش انشا گرفت — دل ز دو عالم بدو انباز گرفت
نامه چو شود آرایش انشا گرفت — نفس بجهان نیمه نفس باز گرفت

عشق چو بر پیرهن خود جلوه کرد — حسن بنا بر شکن بازار رفت
شعله که بود از خود و خود جلوه کرد — شعله ز شمع آورد و شمع شعله
از جگر آرایش شعله شرار آورد و شعله
از طرف آرایش شعله شرار آورد و شعله

باد علت ها بنور گشت — عنبر سارا همه کافور گشت
باز درین دیر فریبنده نام — چون شود آرایش هستی تمام
نامه الودگی انشا نشست — بی سیاهی نامه سیاهی گرفت
نامه چو شود آرایش انشا گرفت — مرغ فتح بر جریده نامه بست
نامه چو شود آرایش انشا گرفت — نامه عطارد بدل آسان گرفت
نامه چو شود آرایش انشا گرفت — دل ز دو عالم بدو انباز گرفت
نامه چو شود آرایش انشا گرفت — نفس بجهان نیمه نفس باز گرفت

جلوه گر از نغمه رز انروده بس — بانگ برآید ز درون در درون
جلوه گر از نغمه رز انروده بس — کاسهٔ همگی شیشه ضمیران درون
جلوه گر از نغمه رز انروده بس — کاسهٔ همگی شیشه ضمیران درون
جلوه گر از نغمه رز انروده بس — کاسهٔ همگی شیشه ضمیران درون
جلوه گر از نغمه رز انروده بس — کاسهٔ همگی شیشه ضمیران درون
جلوه گر از نغمه رز انروده بس — کاسهٔ همگی شیشه ضمیران درون

جلوه گر از نغمه رز انروده بس — بانگ برآید ز درون در درون
جلوه گر از نغمه رز انروده بس — کاسهٔ همگی شیشه ضمیران درون
جلوه گر از نغمه رز انروده بس — کاسهٔ همگی شیشه ضمیران درون
جلوه گر از نغمه رز انروده بس — کاسهٔ همگی شیشه ضمیران درون
جلوه گر از نغمه رز انروده بس — کاسهٔ همگی شیشه ضمیران درون
جلوه گر از نغمه رز انروده بس — کاسهٔ همگی شیشه ضمیران درون

جلوه گر از نغمه رز انروده بس — بانگ برآید ز درون در درون
جلوه گر از نغمه رز انروده بس — کاسهٔ همگی شیشه ضمیران درون
جلوه گر از نغمه رز انروده بس — کاسهٔ همگی شیشه ضمیران درون
جلوه گر از نغمه رز انروده بس — کاسهٔ همگی شیشه ضمیران درون
جلوه گر از نغمه رز انروده بس — کاسهٔ همگی شیشه ضمیران درون
جلوه گر از نغمه رز انروده بس — کاسهٔ همگی شیشه ضمیران درون

بوسه بقفلش زده و در باز کن | چشم تماشا بگهر باز کن
نسبت خود با گهر او ببین | رنج کشیدی ثمر او ببین
دست دران مخزن مستور کن | جیب و کنار همه معمور کن
زمزمهٔ عشق ازل تازه ساز | کوس بلند فلک آوازه ساز
تا چو ازین دیر فنا بگذری | نقش تو با عرش کند رهبری

حکایت عابد

عابدی از شمع هدی نور یاب | گشت شبی مرغ دلش صید خواب
نیم شبش واقعهٔ رو نمود | دید که بر فوق سپهر کبود
جایگهٔ عرش برین دوش اوست | منظرهٔ عرش نشین وش اوست
صبح که مرغ دلش از دام جست | چشم بمالید و بزانو نشست
دمبدم از واقعهٔ نیم شب | در شبی انگشت تحیر بلب
وسوسه پای بدلش می فشرد | دست بر مطهرهٔ آب برد
ساخت وضوی و عبادات کرد | دست برآورد و مناجات کرد
کای تو پذیرندهٔ طاعات ما | وی تو برآرندهٔ حاجات ما
نیستم آگاه ز تعبیر خواب | باز نما صورت تاثیر خواب
با دل از اندیشهٔ حیرت زبون | رفت ز معبد متحیر برون
دید که ماتم زدهٔ دردناک | مضطرب افتاده چو ماهی بخاک
نوحه کنان اشک فشان سینه کوب | چهره زمین سای مژه خاکروب
آمد و برداشت سرش بر زمین | اشک فشاند از مژهٔ راستین

عابد دل سوخته چون این شنید | صبر شبش رفت و ازل یاد دید
گشت دلش خون و ز مژه گان چکید | اشک بنگارهٔ ماتم زدی
راه حریم حرم او گرفت | دست بزانو زده نالید و گفت
دوش ادب رایتهٔ نقش برد | شمع شبستان ازل یاد دید
آمد و بر داشت سر از خاک او | دست بزانو زده نالید و گفت
گاه ز عرش پایهٔ عزت بدوش | غلغله شیون کرده غلغم زنو
بر شکر تو اشک غفلت فزود | صورت تاثیر خواب گفت کرای مرد با تفته حال
واقعه بوالعجب رو نمود | ماتم و حزن و ملال

دیوان عرفی

در نگر این صورت تاثیر اوست
جلوه ده مشعر تقدیر اوست
دوش ازین زمزمه پرداز کرد
عابد ره با نفس غماز کرد
گفت کز این نفس تو خویشی
عابد ره با نفس تو خویشی
وین همه هنگامه چه نسبت ترا
ان همه از خود چه مناسبت ترا
نقش همه از تو و تو نقش کیست
نقش همه از تو و تو نقش کیست
ذره ان دوش تفوق شکند
نقش همه از تو و تو نقش کیست
نقش همه از تو و تو نقش کیست

محمل است گران از بهار کس

روی وداع از لب جان تو یک
عمر در آغوش تمنا آرمیده
نزع بیا بالین حیات آمده
عزم تو هر دم نفس باز پسین تازه کن
این دو سه دم بر سر بازی سپار
تا عمده ره روی آرام کن
محمل شعور سبک این دیده را

تا نبری راه ز منزل مباش
پنبه غفلت بدر آور ز گوش
تا نرسد از قفا قافله بانگ جرس
چون رسد از قفا قافله بانگ جرس
بانگ برآورد که بیجا منال
بعد ازین ناله بود بیهوده
بانگ نیاسوده بجوش آورده

دیوان نعمی

رو بدم چشمه حیوان نشان
خشک لبی را لب خوان نشان
عاشق روان از نظر انداز مست
ذیل فروهشته امید و دست
دامن شان بهر تو جبل المتین
خواب کنان دست تو در آستین
قافله رو سوی کمر دود و گناست
آنکه بکشاید کمر کلید گشاست

رو بشتاب ای که ز خود رفته تاب
داغ نهد بر جگر آفتاب
رو بکشا این در و بر هیچ بیم
در نزند بر سر کوی تو دم
ای که ز کوی تو بود راه راست
گام ریاضت بره هیچ نه
نعمی گستاخ در کوی نیاز
بر اثر خویش نوشته بنده ایست

بوسم

آئینه بستان بدماغش بنه
ریش بدزد از نمک افشانیم
عمر تو در بهیده تازی درست
سیفته مستی و بیهوشی
خواب شعور آور دو مرگ هوش
میبردت سوی عدم مست خواب
در نگرد نامه سیاهی نگر
لوح و قلم سیر شد از این رقم
راقم ازین شغل دل آسوده گشت
گرم عنان تر بره ناصواب
فتنه فردای قیامت مکش
گریه برون از جگر لاله ده
گریه عرق ریز به شرمندگی
کای دل غفلت زده نی نی زدل
مرده دیرینه تا بوت من
صور دمیدند یکی سر برآر
زندگی و مردگیت مست خواب
خواب غرور تو برنج سحر
مایه خواب ابد ستند غرور

دیوان عرفی

خطاب بنفس

رشتهٔ این مقنعه را تار و پود — گشته هم از دود در و نم کبود
جامهٔ از جان بشگافم به تن — تا نزود غم بدر از پیرهن
حال برون گو هر هوشش توسفت — حال درون خود نتوانی شنفت
بوی دلم گر وزدت بر دماغ — پنجهٔ الماس نیابی بداغ
گر کشم آهی ز دل مضمحل — شعله ازان شعله بزدود بدل
بر کشم از این نفس دود مند — گریهٔ تلخ از جگر نوشخند
قطرهٔ خونی که تراود ز داغ — دود دل ماش بکاود دماغ
طی کنم این حرف من تنگ ظرف — ور نه شود عمر بافسانه صرف
رد کنم آن دعوی بیهوده ات — تا بسیاهی دل آسوده ات
گفتی ازان لاف محبت رواست — کش غم دل چشمهٔ لذت کشاست
داغ محبت ز دلت دور باد — زخم هوس داروی ناسور باد
تن زن و برتاب عنان نفس — این نه محبت هوست این هوس
من هم ازین شیوه بلا فم بساز — آبلهٔ دل بشگافم بساز
راه روش بر تو شمارم که چیست — ره رو دل بر تو نمایم که کیست
آنکه چو بر دوست کشاید نظر — شادی و غم را نشناسد اثر
لذت هر کام ز کامش رود — بادهٔ توحید بجامش رود
آنکه ز لذت اثری یافته — از دلش این نشاهٔ عنان تافته
آنکه نه مفتون هوس بینی است — بی خبر از تلخ و شیرینی است
مستم و آگاه ز مستی نیم — آگه از آوازهٔ هستی نیم

خطاب بنفس

اسیر بیم چون معصیت آلود کی
غم تو از اندیشهٔ بیهود کی

دیوان عرفی

چهره کشای صور معصیت
گر نکشای عنان ز اوج سپهر آبگی
گام زن از اوج سپهر آبگی
مشت خس معرض علت شناخ
چون نفس بی خبران باد و بس
چهره عروس علت بی خبران باد و بس
چون هوا ساخته در خلعت
عطسهٔ غفلت زده مفتون دولت
شمع دماغ تو ز دود هوس
چهره عقد تو ز دود هوس
دود هوس از دلت افسر گرفت
دولت فانی نقش دلت بر گرفت
دود هوس کرده دل تیره ات
نقش فنا نقش دل تیره ات
تا نفسی هست ز دل کن هوس
تا نفسی هست ز دل کن هوس
ریخته شوی زین سخن دل خراش
زیخته مشو زین سخن دل خراش

آنکه بسازد تمنای دوست — رو شنود دعوی سودای دوست
ای بزبان غمزده درد عشق — لیکه بدل کم زده درد عشق
دعوی بیهوده مکن کو گواه — صبر گواه است نه فریاد و آه
آتش دوزخ بزبان آوری — وز جگر سرد نشان آوری
دعوی تو عشق و دلیل آه سرد — صبر کن ای از غم دل دور گرد
چند فروشی و خرند اهل درد — گریه بپرداخته و آه سرد
زمزمه شور فشاندن بس است — سره کافور فشاندن بس است
ناله نهال اثر افگنده چند — گریه تهی مغز پر از خنده چند
آنکه بوی داشت نگه روی حرف — لاف زد از قوت بازوی حرف
گفت که ای بی خبر از ذوق غم — عیب و هنر باز ندانی ز هم
نسبتی عیسی که بمن میدهی — در هنرم داد سخن میدهی
زان نفس سرد برآرم ز دل — تا ز ستم دوست نگردد خجل
زین نفس سرد مرا دیم هست — ورنه دم شعله مرا دیم هست
سرد دم از ناله دوزخ سرشت — بر اثر ناله بتازد بهشت
مرغ فغانم چو قفس بشکند — در گلوی صبح نفس بشکند
از ستم بار چو لذت برم — از نفس گرم چه لذت برم
مانع ما نیز فغان لذت ست — زانکه مرا کام همان لذت ست
مرتبه عشق تو انیست و بس — کز ستم دوست ببالی مگس
من همه لذت برم از جور دوست — این همه مغز آمده و آن جمله پوست

دیوان عرفی

رو شنود دعوی سودای دوست
لیکه بدل کم زده درد عشق
صبر گواه است نه فریاد و آه
وز جگر سرد نشان آوری
صبر کن ای از غم دل دور گرد
گریه بپرداخته و آه سرد
سره کافور فشاندن بس است
گریه تهی مغز پر از خنده چند
لاف زد از قوت بازوی حرف
عیب و هنر باز ندانی ز هم
در هنرم داد سخن میدهی
تا ز ستم دوست نگردد خجل
ورنه دم شعله مرا دیم هست
بر اثر ناله بتازد بهشت
در گلوی صبح نفس بشکند
از نفس گرم چه لذت برم
زانکه مرا کام همان لذت ست
کز ستم دوست ببالی مگس
این همه مغز آمده و آن جمله پوست

گر نه الماس بران بیخ نشان — سوده الماس بود بیخ شکن
گر نه خجسته دمی از لب بوست — زنده جاوید بود مرده خاک
گر نه عروسی سخن آراستست — دختر اندیشه کنون کابین کجاست

قطعه در مدح مجنون

گر نه الماس بران بیخ نشان — سوده الماس بود بیخ شکن
گر نه خجسته دمی از لب بوست — زنده جاوید بود مرده خاک
گر نه عروسی سخن آراستست — دختر اندیشه کنون کابین کجاست

رباعی عرفی

ای ابروی کمان ز غمزه ات شد زخمی — وی داغ کمان را ز تو آمد رحمی
کو آه هنگامه فروز چو منی — کو دل بر پیمانه خندید غمی
کو دل که چه دولت زده و دریاقی — هم تو فروخند که بس بی غمی
یا قدری خنده آغم بدهد — کابین دل غمگین بکنار یدهد

اشتهار

این چه حرف را بکم خواندنست — جلوه طوطی به نصیحت لباس
من بکه زینت بودم دست بس — روی کفایت بنصیحت پوس
ای تو محبت زهوس ناشناس — عرفی تو نیز اندرین دامگاه

دیوان عرفی

من که در آغاز وجودم هنوز
نیم کشا نامهٔ بودم هنوز

بل صدفی بی دُر ناسفته ام
صورت معنی نه پذیرفته ام

شوق کند مدعا هم سخن
فاش نگردیده گناهم سخن

عقل مرا قافله راهبی شده
از ورق اندیشه تباهی شده

بس که درین غم کدهٔ لاجورد
ناله فشانم ز دل مست درد

از دل شب تا بلب صبحدم
ناله فرو ریخته بر روی هم

در ازل این مزرع غم کشته اند
حاصلهٔ حورم ز الم رشته اند

عشوه نماشاهد هستی طلب
بود ز بوس عدم آلوده لب

بلکه عدم تیره چنین در نقاب
بر اثر جوهر خود در شتاب

کاین دل بد خواب غمی مکید
صاف حلاوت ز الم می کشید

مایهٔ لذت ز بلایی گرفت
مرغ ملامت ز هوایی گرفت

مرغ الم نغمه بروی سرود
شاهد غم بوسه ازو می ربود

ز مزمهٔ شور بلب می شکست
پیش ملامت باد می نشست

طرهٔ آشوب طرازنده بود
بر رقم تشویش برافگنده بود

با الم افشان و ملامت شمار
فتنه در آغوش و بلا در کنار

بیش خریدیم غم دل کرده ایم
فیض فراغ از عدم آورده ایم

در تو هم این نشاءٔ مهیا بود
هستیت آغشتهٔ سودا بود

چشمهٔ عشقی و جهانی دلی
حیف که از مصر فشان غافلی

عشق ترا هست طلب می کند
صوت غمت مونس لب می کند

ایضاً

عهد ست از ین پیش که در بزم ازل ما
لذت شان بود و ز تمنا نفسی بود

را بعهد در انجمن نفس بود
زمزمهٔ انجمن آرام درشت

در کوران انجمن آرام درشت
سر کرده وفا نامهٔ صحبت سرود

پیل آ نفسی از صحبت سرود
سرف ... وداع نهان در خون

لذت ... وداع دل نظارهٔ هر خاطر نیست

وعدهٔ این میوه نه بسیار نیست

دل که بود چشمهٔ سودای دوست
زندگیِ اهلِ محبت با دوست

آنکه دهد روح بوے ساز و برگ
گلستان مایهٔ مهلت ز مرگ

با نفسے گر غمِ جان میبرم
تحفهٔ دیگر باجل میدهم

عزمے از اندیشهٔ جان باز گرد
هر چه نه دل از غم آن باز گرد

شمع که سر تا قدم دل بود
روشنیِ دیدهٔ محفل بود

چهره برافروز غم دل فشان
گوهرِ جان بر قدم دل فشان

دل بطواف حرم طور بر
سینه بدر یوزهٔ منصور بر

تا لمن الملک بر آرد نفس
شعله زند نور انا الحق ز خس

کفر تو آرایشِ ایمان کند
نامِ دلت صدر شهیدان کند

خطاب بخود

اے هوس آرای محبت شکن
عافیت انگیز ملامت فگن

عید صفت صورت شادی نگار
برگ فرح ساز چو طبع بهار

منع اثر کردهٔ شمشیر غم
تشنه و آسودگے و سیر غم

زهر عدم کرده بجام حیا
روے هوس شسته بصد مدعا

ناله کشاید نفس ز مهر پر
گریه کند طفل هوس مست شیر

تا بکے این زمزمهٔ غم زدا
تا بکے این وایگے مدعا

در دهن تیغ ورا چون گهر
در جگرِ درد بر ا چون اثر

نور دل از پرتو سوز دلست
دل که در و سوز نه شتی گلست

اخگر سوزان بصد گوهر است
سر و شود تودهٔ خاکستر است

بیت

ظلمت دل مایهٔ فشان زهر پر
در نفست مایهٔ فشان زهر پر

بازپس آمد وداع صفا
سینه برون کرد متاع صفا

جوهر تیغ ورا سینه زرد
سینه برون کرد متاع صفا

ایں چه عنایت بود ایں چه کرم پرورے است
بندهٔ خاکی ترا ذرهٔ خاکستر است

کعبهٔ دل دو بار شکم مے کشم
ذبلهٔ بر روے حرم می کشم

دل حرم و دیر بود روح پاک
تن چه بود هیچ یکی مشت خاک

ما نه بدل شیفتهٔ ونه بروح
ماندهٔ بسیمیم کجا رفت نوح

یارب ازان چشمه که دل نام اوست
صاف معانے همه در جام اوست

ان قدرے بخش که لب تر کنم
چاشتئی شربت کوثر کنم

نے غلطم چشمه تمامم بده
کز جگر تشنه کشاید گره

تا من این چشمه بیاران دهم
در غم دریوزهٔ عرفے رهم

حکایت حضرت رابعه

بود یکے انجمن آراے عشق
رنج شمارندهٔ سوداے عشق

سایه نشین علم دوستی
بر دل او فتنهٔ غم دوستی

در حرم دوستی آورده مهد
در غم دل با دل غم بسته عهد

برده بهمسایگیے دوست دل
دل که دران سایه بود اوست دل

لوح دی از نقش خودی ساده بود
با الم دوست در افتاده بود

بس که محبت دلش انگار کرد
رنج کم محبت بدلش کار کرد

پنجهٔ نا بود عنانش گرفت
گرد فنا دامن جانش گرفت

مژدهٔ آزادیش آمد ز مرگ
داد به یغماے رضا ساز و برگ

نزع گلو گیر و نفس تنگ شد
عود نفس ریش دل آهنگ شد

تازگے امازگلش روشنا فت
منع تبسم بلبش ره نیافت

زمزمه برداشت که اے دوستان
اے همه آرایش این بوستان

با منش اندیشهٔ بازار هست
هم گریبستان منش کار هست

رو دم ایمنگ بود داغ هست
زود بیغماے متاعم رسد

بگذر ازین بوده ربودند ز بستان او
بے دل و دوستی زخم سراغند لیے

گفت کراے نغمه سرا غنچه لیے
در عجم از لب شکر و جان تو

این دم پژمردن و بس تازه
چون لب دوی این دم خوئی آب یافت

زود تبسم بغش داد و گفت
اے قدمت دور ز بازار دوست

بیخبر از مژدهٔ دیدار دوست

دیوان صوفی

گوهر جان بیخبر از ارزان بود
صاحب دل نا بجهٔ غم جان بود

جان بود آرایش بستان هستی پاک
دل بود آئینه دار آمد ز جان

دل بود پیشین دل بستان رنگان
آن لب و دندان که بود شیرین گره

جان دهد دل آورد کنه این گره
جان سخن دل بود از زخم تیشه بیگانه

چون سخن از دل بود از دل رود
دور ز دل هر سخنے نیست

از دل اگر نیست بود از الم آزار او
زخم تیشه بیگانه غمخوار او

دل که بود بیخبر از غم چه باک
زان دم مرگش نفس آید بشمار

مژدهٔ دل داد بهر سینه‌ئی — نور فشان کرد هر آئینه‌ئی
تشنه درونان سراب عدم — سیر نمیدند ازین چشمه نم
آب حیات از نم آن چشمه زاد — چشمهٔ کوثر هم ازان نم کشاد
روح بود گوهری از کان عشق — مرگ بود نثار حرمان عشق
آمد و رفت نفس اهل زیست — جنبش عشق است دگر هیچ نیست
از اثر عشق پدید آمدیم — زندهٔ جاوید و شهید آمدیم
حسن محبت همه را داده اند — لیکه نقاب همه نکشاده اند
حسن یکی سایه فروش نقاب — حسن یکی نورده آفتاب
جمله بمعنی ثمر جنتیم — لیکه نه بر یک روش و عادتیم
بعضی ازان میوهٔ جوشان بخون — تلخ برون آمد و شیرین درون
باز برون مغز درون پوستم — بسته دروغی که درون دوستم
گرد سر پوست شود مغز ما — تنگ فنا زیستن نغز ما
ازپس این پرده مجو آفتاب — جمله نقاب است بروی نقاب
هستی ما را چه شمارد کسی — رو که نیرزیم بمشت خسی
آتش و بادی بهم آمیخته — مشت گلی بر سرشان ریخته
در گرو این رسن پیچ پیچ — چون بکشایند چه نسبت به هیچ
مایهٔ هستی چه تهی دستی است — نیستی از مست چه خوش هستی است
تودهٔ صحرای عدم تاج ما — هیچ تر از هیچ معراج ما
نیستی از هستی ما برده ننگ — تیز ترای مرگ بس است این درنگ

دیوان عرفی

سخن دل نوش هویدا شود — ناله لبو چشمهٔ دل را شود
کو دل آگاه که پیدایش کند — صد گهر جان بفدایش کند
کو دمی آسوده ز کوشش که هست — صاف تر از نغمهٔ نوشین بدست
کو دمی از خشته بخون جگر — از جگر نرخ خراشیده تر

این هوس افشان که درین بیشه است — دل بتو دزدیده و در شیشه است
نام سگا آرد و سگا دوریم — از علف این بگذره معذوریم
آب و علف چند درین گل بود — تشنه لبی را ز دل رود
دزد گرا مایهٔ تلف سگ کنم — بلکه

ہرزہ درآے ز ملامت گریز
تیغ زبان کردہ بہ بیہودہ تیز

گفت کزین شیوہ مراد تو چیست
کام دل رنج نہاد تو چیست

مے برے این رنج بفرمودہ
باز جنون طالب بیہودہ

زمزمہ برداشت کہ ای دلخراش
مرہم داغم ببر و تر اش

سیرم ازین رنج بامر کسے
کز طلبش رنج شمارم بسے

مایۂ نوشے غم دورے فروش
زو لب شیرین دہنان زہر نوش

منعم ازین شیوہ مکن کان بنگار
دادہ قرارے بمن بے قرار

رنج مرا مزد و فا میدہ
گنج وصالش بجزا مے دہد

سیرم ازین رنج بیابم جلال
زان بکنم بیع متاع وصال

گفت کہ اے سادہ دل پیشہ سنج
در طلب گنج در آشوب رنج

کس بصدف ریزہ نجوید گہر
کس گہر عمر نیابد بزر

چشمۂ حیوان بسرابے کہ داد
شربت کوثر بحبابے کہ داد

جعد عروسے کہ بموئے دہد
باغ بہشتے کہ بجوئے دہد

گفت ز فیض طلبت شرم باد
وز سمن و از رنج سمن آزرم باد

گرچہ بدانم کہ نیاید بدست
از طلب گنج نیاید نشست

پے بروے حسن ادب کردہ ام
گنج نیابم ز طلب کردہ ام

نام طلب نقش نگینم بس است
گریہ برم گنج ہمینم بس است

زین طرف این زمزمۂ طعن خیز
بوم و ہما بر لب ہم نغمہ ریز

زان طرب آن طعنہ زن آفتاب
بر اثر جذب طلب در شتاب

ایضاً

گرچہ ز جلوہ اختیار نبود
شکر جمال شیوۂ بیخبران نبود

شکر جمال شیوۂ بیخبران نبود
شکر ازل بہیچ دل خود فرو نشست

نظارہ نیست کاہلی خفتہ بس است
ہابیل نمیرد و بہ تماشا کس نرود

دوستی خود بدشمنی بگذشت
نعمت را خود بہ خانہ سیر نرود

زمزمہ مست را خود آمد خواب
از دل شاد کس ملال نرود

زان نفس گرم کہ از دل شاد
نغمہ ز تار و پود بیرون نرود

زان تعلق بجا کہ از دل شاد
عشق بیرون نرود

روی شعور تو بمی شسته اند | جلوهٔ لیلیت زمی بسته اند
چون تو باین صیدگه ارزندهٔ | بهر چه دام طلب افگندهٔ
بر تو حرام آمد این گنج کام | راه طلب پیش میالا بکام
مستی از فیض طلب رستهٔ | بی اثری را بطلب بستهٔ
مستی غفلت نه پذیرفته اند | ورنه بمستی همه دُر سفته اند
هوش درین ره روش مستی است | نغز ترین تحفه بتی دستی است
هوش بسیلاب ده و دست رو | تحفهٔ او جنبش امید هاست
وآنکه برآرندهٔ امید هاست | آبلهٔ پای طلب گار اوست
مردمک دیدهٔ دیدار دوست | بر نفس گنج دران گوش دار
گر طلب گنج کنی هوشدار | گرم رو دام ز اندیشه کن
شیوهٔ جوهر طلبان پیشه کن | هر قدمی چشمهٔ از زهر هست
صد ره و صد کوچه درین شهر هست | تشنگیت دفع بیاقوت ساز
هست درین راه بپایت نیاز | آب ستان بهر لب جرعه اوست
یعنی ازان لعل که دل نام اوست | بره بریان تو در سینه هست
ور بطعامی کنی آلوده دست | لیک ره راست یکی زان شمار
کوچهٔ راه است هزاران هزار | مست سراسیمه نماند نگاه
تا بنگاهی شوی آگه ز راه | تا در گنجینه ترا خوانده اند
ریزهٔ گوهر بره افشانده اند | قاعدهٔ ره روی آغاز کن
دیدهٔ بر بسته ز هم باز کن

همان تنگی گرد و حرص و نیاز
سوی گوهر زیره بری و بس از
شرم کن از همت دونان خویش
تا نشوی از طلب گنج باز
بر در گنجینه چو آرند راه
در نشود کندو و بام اخگر
بهر گنج آسکه مارمی بر اوست
مغز و صدف از زر و در الماس پوست
روکه با عجاز طلب می توان
بهر گنج از اجل اورا عنان
دانکه از آویز بر امان
تفرقه در آویز بر امان

دیوان عرفی

اسباب همت و دست طلب گنج پرا
راگی ره است و ره این نیست خیز
جوساط از چمن بساستون
آن بر بهشت عنبر شرین درون
بوی وفا صنم دلبر نیست
مست برد ارایشش جوسایه
پرتو هران پور کرد سنگ ماند
لذت آن ورد دل دی پرتو راند

بازه

از لب وی ناز فرو چکید
پرتو آب بیاش در نشست
ارغ شرابون هران می نمود
کز دل وسیاز دودی قرار

در طلب آویزه بنشسته دامن زهد دار بسته
گرچه فلک بسته در گاهها

گرچه فلک بسته در گاهها
آورده بر نگشود کس
پرتو کلیدی که طلب نام اوست

قفل شگاف در ابرام اوست
نوید طلب کن که مراد آشناست

راه نمایندهٔ امید ماست
نالهٔ شبگیر بگلگون رساند
راه طلب جوی و نه بیهوده رو
دست ادب گیر و بفرموده رو
تا ترا از دیر بکعبت الحرام
طائر باغ حرم آرد بدام
فوج طیور از همه سو نغمه سنج
دام طمع خنده زنان بر شکنج

دیوان اول

بلغ مراد آورده صدره بدام
بسکه بدام آمده گردیده رام

بلبل ازاینست و از شاخ گلان
بر دو بر دام گرفت آشیان

بیضهٔ ما آورد اندرون و بگفت
بچهٔ او با طپران عهد بست

بازو شعور نغمه سرایان بال
پاسخ تو در نوا بگشایش پر و بال

بخشش تو در نوا بگشایش پر و بال
پاسخ تو در نوا بگشایش پر و بال

بازو شعور نغمه سرایان بال
بچهٔ او با طپران عهد بست

بیضهٔ ما آورد اندرون و بگفت
بر دو بر دام گرفت آشیان

بلبل ازاینست و از شاخ گلان
بسکه بدام آمده گردیده رام

بلغ مراد آورده صدره بدام
فوج طیور از همه سو نغمه سنج

دام طمع خنده زنان بر شکنج
طائر باغ حرم آرد بدام

تا ترا از دیر بکعبت الحرام
دست ادب گیر و بفرموده رو

راه طلب جوی و نه بیهوده رو
نالهٔ شبگیر بگلگون رساند

راه نمایندهٔ امید ماست
نو بطلب کن که مراد آشناست

قفل شگاف در ابرام اوست
پرتو کلیدی که طلب نام اوست

آورده بر نگشود کس
گرچه فلک بسته در گاهها

در طلب آویزه بنشسته دامن زهد دار بسته

روی بوی کرد یکی هرزه سنج	کای بصفت کارگه درد و رنج
چند کشی مهر نفس بر لبت	عهد طرب نیست که کس بشکند
نغمه بگو تا بگشاید متاع	خیزد و در آموج زنان در سماع
در نفسی دسته گلی خرد و ش	نیم تبسم بطبرزد فروش
گفت چه گویم نفست گرم باد	دست و لبت چرب و زبان نرم باد
من که طلاق طیران داده ام	بال و پرم نیست که افتاده ام
رویم ازین باده نیفرو خنند	صوت و سماع تو ام آموختند
خندهٔ مستانهٔ کبکم هواست	لذت پژمردگی دل بلاست
حیف که شیرینی خون جگر	هر دو بلبم دوخته بر یکدگر
میل برافشاندن دستیم هست	لیک ندانیم که کدام است دست
خنده زنم لیک بر آسودگان	دست برافشان ز غم آلودگان
آنکه دهد لخت جگر شکرش	زهر بود شهد تبسم برش
تشنه لبم بوسه زهر لب ربود	چشمهٔ زمزم دهنش تلخ بود
برگ طرب را چکنم غم کجاست	داغ مرا طاقت مرهم کجاست
سایهٔ داغ از سر دل کم مباد	بر اثرش رغبت مرهم مباد
عرقی ازان دو دو حلاوت فشان	در دلم آید که زرین داستان
یا منم آن سوخته دل یا تو لئے	این حد من نیست همانا تو لئے

ایضاً

اے گهر گنج ادب نام ما	وائے اثر رنج طلب دام ما

تا به تماشاے فریب و فنون
نور دل از دیده تراود برون

نیست فریبنده ترازمن کسے
عمر ببازیچه بدزدم بسے

اے زدل اہل فنا سادہ تر
وز علم عقل من افتادہ تر

نورس بازیچۂ چرخ کہن
فاختۂ عشوۂ این سرو بن

ایضاً

یا ببل این غمکدۂ عشوہ سنج
یا بکش این زہر و ز تلخی مرنج

این ہمہ آلایش دامان دوست
خیز و بشو چشمۂ تسلیم ہست

آتش این سوختگی خامے است
مرہم این داغ زناکامے است

داغ رضا نہ بدل ہر غمے
ریش فروشوے زہر مرہمے

درد ز طناز ے درمان فرست
مرگ پسر چشمۂ حیوان فرست

مرہم صد داغ کن آن ریش را
کز غم مرہم بستد خویش را

سنگہ دلم تازہ کند زخم نیش
مرہم ریشم چہ بود بار ریش

زندہ دروئے کہ بدرد آشناست
مرہمے گوید تمکین بدعاست

ریش کز و خون نرود ریش نیست
راحت از و نیم قدم بیش نیست

ریش تو پژمردہ دلی نم بہشت
گر نبرے منت مرہم بہشت

آنکہ ندارد سر این ماجرا
بس بود شن ننگ سلامت چرا

اے برہ تشنہ لبے در شتاب
تشنگی آموز مزاج شراب

آب تو در چشمۂ ناکامے است
صاف تو در عام نہی جامے است

ہان بچشی زین عسل اندیشہ کن
منع دل رنج ہوس پیشہ کن

دیوان عرفی

ہوش و خرد را بوداع آمدند
ہمرہ کاروان متاع آمدند

نغمہ زنان عافیت از ہر سوش
ہمرہ کاروان متاع آمدند

انجمن آلودہ ما پیشتر بود
ہمرہ کاروان متاع آمدند

ہمرہ کاروان متاع آمدند
ہمرہ کاروان متاع آمدند

شاہد غم در پس زانوے خویش
ہمرہ کاروان متاع آمدند

عطسہ زنان عافیت از ہر سوش
ہمرہ کاروان متاع آمدند

نغمہ کشاے لب شادی بلال
ہمرہ کاروان متاع آمدند

بلبل تسلیم لب غنچہ بند
ہمرہ کاروان متاع آمدند

شعلہ زنان نغمہ بہر گوشہ ہم
ہمرہ کاروان متاع آمدند

سالم ازان پنبۂ گوشش ہمہ
ہمرہ کاروان متاع آمدند

نغمہ و نغمہ ستان در سماع
ہمرہ کاروان متاع آمدند

غم فروشان ہمہ رزان متاع
ہمرہ کاروان متاع آمدند

نشۂ وے بود دران انجمن
ہمرہ کاروان متاع آمدند

دست و لبش قفل سماع و سخن
ہمرہ کاروان متاع آمدند

اے رگِ جان بردم شیرینم

طبلِ علم زن زمہ برداشت خیم

عرفی ازین نشاط مشو غافل ای یار

تا بکند اہل شعور را علمدار

مثال

ہر کس ازین زمزمہ سنجد کہ

کاسۂ ادب آموختہ ناد و دم

ہم چہ درین دائرہ جنبش غاست

شعبدۂ پردۂ دستان ماست

عالمِ لطفِ زیبِ تو ام

آئینۂ باغِ فریبِ تو ام

فتنۂ ویرانیٔ آباد تیم

بیم غمِ راہ زنِ شاد تیم

گاہ دہم جلوہ بفرشِ زرت

گاہ ز خاشاکِ دہم بسترت

دیوانِ عرفی

اے زدمم سینۂ معنی بجوش

مرغِ معانی ز لبم در خروش

در چمن زمزمہ دل کاشتم

وز ثمرش عالمے انباشتم

گرچہ اثر کردہ نفس ہیزنم

شعلۂ تزویر بخس مے زنم

بشنود منگر کہ من آلودہ ام

نیشترے بہر دل آسودہ ام

قبلہ نماہست زطاعت برے

لیکہ سوے کعبہ کند رہبرے

مرغِ خوش الحان کہ نداند مقام

نغمۂ او کس نشمارد حرام

سوزنِ عیسے ہمہ بندد گرہ

لیکہ دمش مرہم ناسور دہ

آنکہ نبایدرہ و گوید بلیک

شاید اگر باش بر آید لبیک

زمزمۂ من کہ کم از صور نیست

گر بسماعش نرود دور نیست

آئینہ ہر عیب ہویدا کند

لیکہ نیارد کہ تماشا کند

سرمہ دہد نورِ تماشا بتو

دیدہ بہ خود ساحت مجلا بتو

لیکہ بعد آنزدم واژگون

رمزے ازین بر تو فشانم کنون

راہ نمای کہ برون ازرہ است

پاس کم ست ار نہ زرہ آگہ است

آنکہ رہ کعبہ نماید بگور

دیدہ ہمانا کہ نہ بندد بزور

گرچہ قدم سودۂ رہ تافتہ

باطنم از کعبہ نشان یافتہ

افتان و خیزان منشان میرسم

گر دہدم عمر امان میرسم

اے کہ ز اندیشہ سبکروترے

بر قدمِ خویش چرا نشترے

راہ حرم گیر و سبکتاز باش

ہر قدمم محرمِ صدراز باش

گر نروم کس تو عنان نرم دار

نے ز من از راہ روان شرم دار

من کہ نگنجم بحساب عدم
نیستم از فیض تو نومید ہم

زمزمۂ نعت تو سنجم مدام
ہست مرا بلبل باغ تو نام

داغ درونم ز گل باغ تست
مرہم من تازگیٔ داغ تست

بوے ازان گل بدماغم رسان
مرہم توفیق بداغم رسان

عرفی اگر شاہے اگر متملق
گر قفس آراستۂ ورچمن

نغمہ طراز ندۂ این باغ باش
تشنۂ ناسوری این داغ باش

ایضاً

آمدم آئینۂ معنے بدست
مژدہ دہ چشم تماشا پرست

از گہر شرع تراشم نگین
تا بنگارم بوے اسمای دین

طرح صنمخانۂ چین مے کنم
لیک باندازۂ کوین مے کنم

در حرم شرم بسے شاہدان
مست ہمہ عشوہ گرو دلستان

لیکہ زبیم نظر ناصواب
جملہ فرو ہشتہ جبین را نقاب

مژدہ ز طبعم بتماشائیان
کاورد اینک ہمہ را در میان

باد نقاب از دم گرم آورد
مرہمہ را سوختہ شرم آورد

شاہد طبعم کہ ہمہ معنے است
مہد نشین حرم لیلے است

قطرۂ خونم کہ سخن نام اوست
چشمۂ معنے ہمہ در جام اوست

نیشترے بر رگ دل میزنم
رشتۂ خویش بنفس میزنم

تا مگر از حیلش رائے صواب
چہرۂ ہر زشت پذیرد نقاب

من کہ بآسودگے ارزندہ ام
در دل خود ناخن افگندہ ام

سایهٔ او بود کزان بحر زاد | وز نفس چشمهٔ طوفان کشاد
لوح وجود از رقم فتنه شست | جنبش حرف از قلم فتنه شست
سایهٔ او بود که در باغ ناز | بود تماشائی گلهای باز
آتش نمرود بزر باغ بود | لاله فروش چمنش داغ بود
سایهٔ او بود که زد کوس حسن | جام علم کرد بفانوس حسن
دشنهٔ غم در دل یعقوب راند | زهر ملامت به زلیخا چشاند
سایهٔ او بود که نور سراغ | داشت براه ظلماتش چراغ
آب لب چشمهٔ حیوان مکید | عمر ابد رخت بکویش کشید
سایهٔ او بود که از جیب طور | گوهرش افشاند بدریای نور
هر صدف سینه که بی مایه بود | حاملهٔ گوهر ازان سایه بود
دولت ما بین که صدفهای ما | با گهر ذات نمود آشنا
سایهٔ او بود که او رنگ داد | برز بر باد هوا بر نهاد
زمزمهٔ معدلت آغاز کرد | صعوه و شهباز هم آواز کرد
سایهٔ او بود که در باغ جود | روح امینش گل فطرت کشود
باد بهشت از نفسش می وزید | چشمهٔ حیوان ز لبش می چکید
ای گهرت مخزن اسرار دوست | سایهٔ تو مطلع انوار دوست
سایهٔ ذات تو مقدم بذات | وی صفتت فاتحهٔ معجزات
جوهر آئینهٔ شاهی توئی | معجزهٔ صنع الهی توئی
پایهٔ ایوان تو معراج طور | سایهٔ تو گوهر دریای نور

در نعت رسول مقبول صلعم

شرع ترا جمله در افزایش اند — در صدد زینت و آرایش اند
بس که در افزود بر و برگ و ساز — گر نبمایم بشناسیش باز
بس که ستم دیده ز تند و یرپاس — در شده چون سایهٔ تو در لباس
گرچه از ین طایفه پنهان به است — شرع تو چون تیغ تو عریان به است
خیز و برافگن ز جبینش نقاب — تا بشناسیم شب از آفتاب
این زر بخیش که بر و نام تست — دست بدست آمدنش سکهٔ شست
بر لب دے تازه کن این نام را — سکهٔ نو زن زر اسلام را
ما همه رنجور و مسیحا تو لے — داروے بیدردے دلها تو ئے
نیم دعا بهر دو عالم بس است — بل ز تو آهنگ دعا هم بس است
با نفسِ نایبِ طوفان نوح — کاین خس و خاشاک نبوید ز روح
با نفس مست مے مرحمت — کز ره پارفته شود معصیت
دست برآور که محل دعاست — بر نفست روح اجابت خداست
شستن آلایش مشت غبار — سهل بود بر چو تو ابر بهار
زین چمن کم بر نقصان پذیر — ریزش نیسان عطا بر نگیر
برگ گل و نشتر خارش ز تست — رنگ خزان بوے بهارش ز تست
حاصل این باغ مسلم کراست — سود و زیانش که بر و غم کراست
گرچه همه معصیت آلوده ایم — چون تو شفیعے چه غم آسوده ایم
همت عرفے که غم اندیش تست — راحت غیر تو و در پیش تست
ماهے بے تاب که ماند ز آب — ذره ببال که پرد آفتاب

در نعت رسول مقبول صلعم

بلبل طبعم و در این خرقه باز — سحر سیاه ام و سخن نغمه ساز
در چمن نعت تو گل دیده ام — زمزمه تازه بر و چیده ام
ساز نوے سازم و در پرده ام — نغمه مستانه را
پرده ز راز درون ساز کشم — تا ز کسے این نغمه بسازد نوا
جلوه برانند که بے ساز این — وین سخن از صدق نشئی مایه است

دیوان اول فارسی

سایه ورش چون نگرد بے بصر — نور دریں سایه بسوزد نقاب
سایهٔ او دیدهٔ بے دیده ور — سایهٔ او وصل وجود همه
سایهٔ این ذات نه ظلمانی است — داد بوے سایهٔ بے کس بوجود
آب و سے از چشمهٔ کوثر ے دست — گشت تناسل ز نمش فوشرد
نور بود سایهٔ ماه تمام — سایهٔ او اصل وجود همه
سایهٔ ما این عرض دود خام — سایهٔ او صل وجود همه
سایهٔ صورت طلب از آب و گل — سایهٔ او صیقل آفتاب
سایهٔ معنے نه فتد جز بدل — سایهٔ او صیقل آفتاب

از حرم راز برون مانده ایم | منفعل از اهل درون مانده ایم
یا بکشا در همه را دستگیر | یا بدرون راه دهی و پذیر
نعت تو از آئینه ام رنگ برد | تا همه از دیده طبعم سترد
من کیم و جوهر طبعم کدام | تا برم از گوهر نعت تو نام
شوق من این بی ادبی میکند | دعوی چندین نسبی میکند
عقل که باغ صفت آرای تست | تشنهٔ رستیت گرے آرای تست
فیض ترا نامیه مزدور باد | باغ تو از فیض تو معمور باد
اے که دهی گنج عطا رایگان | ریزهٔ گنجینه بعرفی فشان
در گهرش دست سزاوار گنج | لطف تو دانستهٔ ایثار گنج

ایضاً

اے نگران خفتهٔ هشیار ست | شاهد هستی بعمارے نشست
رقص کنان بهر وداع آمده | ناقهٔ محمل بسماع آمده
خیز و دو درویش عنان گیر خیز | جمله خرابیم به تعمیر خیز
شرم ملامت بردار تنگ ما | گوهر ایمان شکند سنگ ما
بود ازین صومعه رم کرده اند | رو بحرم گاه عدم کرده اند
شرع به همسایگے دل فرست | توشه بنزدیکے محمل فرست
تا بوجود آستین افشان رویم | بر اثر شاهد ایمان رویم
تا که شوے راه زنان در کمین | مایه در گوهر ایمان و دین
غیر که ما را سر این گرد نیست | همره این قافله یک مرد نیست

بلکه بسایم نه بکامِ ستم
زانکه بحل مے کندش از کرم

گوهرِ خود را بشکست آزمود
جوهرِ او را بدو عالم نمود

یعنے اگر هست ترا گوهرے
بشکن و ازوے بنما جوهرے

جوهرِ معنے بدل تنگ ریخت
گوهرِ صورت بره سنگ ریخت

یعنے ازان منجر ازین منجراش
آن بستان این بفشان زود باش

چون خزفش عزِ گهر لوس یافت
درج درش نسبتِ فانوس یافت

زانکه ز درجش چو گهر پا کشید
جاے گهر ترهٔ مرجان دمید

وآن شجر ترثمر از نور داشت
روضه یکے در شجر طور داشت

گنج معانے به ثناے خدا
بس که برافشاند نبودش سزا

سنگ طلب کرد که بارو ے زرد
گوهرِ خود بشکند از تاب درد

سنگ مگر ترکِ ادب مے کند
گوهرِ او سنگ طلب مے کند

تا گهروے تهے از رشته گشت
لعلِ بخون جگر آغشته گشت

تا که ز بس تشنه لبی خون خویش
فتنه بشست از دُر مکنون خویش

چون که ز جوشیدنِ خون رنج داشت
سنگ بفصّادی گوهر گماشت

چون که ز هر زخم برد لذتے
بر گهرش سنگ نهد منتے

عزّے اگر گوهرِ پاکیت هست
لذتِ دینت ببر از هر شکست

گوهرِ ازو بشکن و عزت شمار
زمزمهٔ هستے ازوے برآر

ایضاً

اے ز تو آسایشِ عصمت تو تو
شرعِ مگس ران طبیعت ز تو

حسن بیوت ز قرار نشینی است
رنج محبت بشود ز نرمی است

عصمت ما سایهٔ ناموس تست
ما حمیه قصر بین بوس تست

ما حمیت چون نفس گرم شمار
عصمت ما سایهٔ شرم شمار

نوح تیمم کنه از خاک بار
تحفهٔ نوح تیمم کنه از خاک بار

چون طرب از پرده نشاط آورد
چون طرب از پرده نشاط آورد

خنده مگیر بوسه نوازش نیست
خنده مگیر بوسه نوازش نیست

بر لب چشمه مخند بعد از و بر
بر لب چشمه مخند بعد از و بر

قطعات فارسی

در مجلس اکرم برائے افتتاح مکتب

شعلهٔ جوّالهٔ طوم ربانی
داغ طفیل تو بجانش دهد

زیور نسبت ز تو زیبنده اند
جزیه تمنائے تو در بسته اند

باد سلیمان چو بپایت نهد
جلوهٔ شبدیز دوان تو دید

گوشهٔ اورنگ سلیمان گذاشت
باغ تراروح امین عندلیب

باد مے بجا شده خاک راهت
آب مے کشد از چمنت رود طبر

تا لب شیرین ز تو دلها ربود
ناطقهٔ من ز پے تو دلا ربود

رقم

عرش در آمد بزور دوش مرده — دامن خلوت بدامان برزده

آئین افشانده برین درگاه — نبی کرسبک رانده بآرام گاه

روح امین نیز که واماندهٔ بود — بوسه بر آستانهٔ این طرفه جو

گر نه بآن روضه ازین طرفه جوی — تشنه پر واز بود مرغ او

بوسه بر آشفته ازین تیره فرش — زان طلب دوست ربودش بعرش

بوسه بهر گام برافشانده بود — بوسه بهر گام برافشانده بود

روح امین نیز که واماندهٔ بود — بوسه بر آستانهٔ این طرفه جو

گر نه بآن روضه ازین طرفه جوی — تشنه پر واز بود مرغ او

بوسه بر آشفته ازین تیره فرش — زان طلب دوست ربودش بعرش

بوسه بهر گام برافشانده بود — بوسه بهر گام برافشانده بود

هر صنمے کز طلبش رو نمود — برگ اجابت زلبش در ربود

مرهمے آورد فرا درد ما — ذیل گنه پاک شد از گرد ما

معصیت اما همه آسوده کرد — لیکه همان گوش بفر سوده کرد

زمزمهٔ انجمن کبریا — بهر تو آهسته بگویم بیا

وه که سراسیمه شد اندیشه ام — هرزه درائیست دگر پیشه ام

عرفے ازان فروه بیار متاز — گرم عنانے تو بس در مجاز

طبع بسی بے ادبے مے کند — خلوت یزدان طلبے مے کند

بے ادبے را گهر افروز گشت — بانگ برون زن که ادب سوز گشت

اے بسخن گام زن اوج عرش — پاے تو بس نازک و الماس فرش

باز پس اما قدمت ریش نیست — مرتبهٔ خاکے ازین بیش نیست

در خور اندازهٔ عنان نرم دار — بوسه براے که دهے شرم دار

مصلحتے نیست که مانے بجاے — اے قدم طبع بلغزیدن آے

چون شه دین تحفهٔ خلوت گرفت — شد گهر افشان و اجازت گرفت

روبره آورد و سبکتاز گشت — چون بحرم رفت چنان باز گشت

بستر خود چون بنشست از سماع — گرم ترک یافت بوقت وداع

هر قدمے تا در آرام گاه — معتکفے بوسه فشاندے براه

اے نفس طبع ادب سوز شو — نغمه زن و راکب ناقه فروز شو

نغمه روح الامینت ساز کرد — زمزمه رفعت شانت ساز کرد

صدر نشین شد چو بجاے رسید — بوسه بر آن پایهٔ کرسی رسید

چون بسر منزل کعبه رسید — بوسه بر آن عتبهٔ اعلی رسید

بوسه زد آن سنگ که بیت الحرم — بوسه زد آن خاک که بطحا حرم

بوسه بر آن سنگ که مشکین شکم — بوسه بر آن خاک که عنبر شمم

بوسه بر آن سنگ که بیت الحرم — بوسه بر آن خاک که بطحا حرم

بوسه بر آن سنگ که مشکین شکم — بوسه بر آن خاک که عنبر شمم

بوسه بر آن سنگ که بیت الحرم — بوسه بر آن خاک که بطحا حرم

بوسه بر آن سنگ که مشکین شکم — بوسه بر آن خاک که عنبر شمم

آن ببر دوش مرسم و دلهای ریش
عزم مردون کرد و دارو بیش پیش
رعشه بر اندام زناب جها
شسته قدمها بگلاب حیا
رفت و بیوسید لب آستان
بال گشود از انسوی درگاه ماند
بنده نوازانه بجا پیش گرفت
تا بر بستر رسش از شرم رفت
عزت آن بست بآن ذره ناسود مهر
چهره بر آن ذره ناسوده گشود مهر

چون سر طان بوسه زپایش ربود
چشمهٔ حیوان ز سراپاش کشود
چون اسد آن شیر ژیان را بدید
دست بدندان تحیر گزید
سایهٔ آن جعد که دل می فشاند
در چمن سنبله سنبل نشاند
سایهٔ حلمش چو بمیزان فتاد
در سفر تخت ثرئے رو نهاد
نیش ستم در دل عقرب شکست
بر اثرش راه نحوست ببست
ناوکش از قوس چنان تیز جست
کز جگر جدی سبک خیز جست
بس که بتجمیل فرس میجهاند
شرتے از دلو بنوشید و راند
حوت ازان چشمهٔ نم آلوده شد
وز الم تشنگی آسوده شد
از نهمین منظره چون برگذشت
بارگه عرش پر از مژده گشت
هر که بهودج بریش خاص بود
در ره آن مرحله رقاص بود
گرد قدم با قدم ریش رفت
تا بدر عرش چنین پیش رفت
مرغ تنش عاشق پرواز گشت
بر اثر روح سبکتاز گشت
سدره سر اسیمه زغوغای او
غوطه زنان عرش بدریای او
ماند نه بر وجه مسافت قدم
زانسوے هستی و برون از عدم
نیستے و هستی ازان نامه دور
وز قدم نور و لب سایه دور
سود و زیان مانده بطاق عدم
هستے خود گشته در اول قدم
از پئے نابود مکان مست گشت
شعلهٔ بازار جهت پست گشت
پاے طبیعت ره دامن گرفت
مرغ تنش نیز طپیدن گرفت
از حرم ایزدے آمد ندا
کاے گهر گنج آلهے درآ

نام معنی

دل چو ادب دست نشان جها
لب چو اثر غوطه زنان دعا

لمع شفاعت بخروش آمدش
رحمت عام بجوش آمدش

انکه بروداشت خروش اما بنام
آن که بود دامنش اما حرام

با همه مستی زمی لطف دوست
انکه ازان سوی ادست

نوشش ازان لب همه زیبا شنید
تلخ چو در وصل نگنجد بجاب

بافت زروئیت چمن دیده خواب
پرتو خود دید و برے خود دید

زان بتماشا نتوان خود دید
دیدنے از چشم و تماشا برے

یکدگر اپایه تماشا گرے
صاف شد آب ازنے و آئینه

روح امین برگ بشارت گرفت — بال بهم برزد و رخصت گرفت
کرد وداع فلک لاجورد — قاعدهٔ مژده بره پیشه کرد
سایهٔ طوبی طلبید از بهشت — مردمک دیده بحوران نوشت
وآنکه ازین غالیه گون تار و پود — بافت یکی نغز حریر کبود
زان بطراز ید شب بهترین — برقعی افگند بروی زمین
تا نکشد دیدهٔ آلوده باز — بهره نگیرد ز تماشای راز
لیکه ز کامش چو بود بوسه گیر — برقع وی گرد ازان خوش حریر
بس که بزینت گریش دل ربود — دست بآرایش دیگر گشود
نوری ازان هیچ چنین برگرفت — سنبل شب در چمن تر گرفت
چون رهش آراست ز هر برگ و ساز — بر سر بالین وی آمد فراز
داد بهنجار اشارت عنان — گشت بران باغ ترنّم فشان
عاریتی زمزمهٔ آن تذرو — رقص درآموخت بآن تازه سرو
خانه فروشانه برفتن شتافت — آستین افشان بر توسن شتافت
توسن کرسی کتل عرش ساق — نام وی از عالم بالا براق
چون نفس اهل درون گرم رو — آهوی وهمش سگ دنباله دو
گرم روش تر ز دعای مسیح — نرم عنان تر ز کلام فصیح
یک نفس اندیشهٔ سرعت فشان — گر بوی از جهل شود همعنان
گرچه مزاجیش بود معنوی — بت کند از علت چابک وی
گر بوی افتد نظرش در گذار — فوت شود وهم بر نیج دوار

از دریای صومعه تا اوج عرش — تا بفلک بود سر ام خلا
چشمهٔ نور از دل ظلمت ربود — جاذبهٔ نسبت دریا سرود
نیزهٔ قدم عزت معراج فرش — دامن آرام چو رشک از شتاب
کرد بپا لب چو شرار آرام یاب

ظل آلهی است ولی ظل زوای — سایهٔ نور است ولی نور زای
سایهٔ آن نور که بی سایه است — نور درین سایه تهی مایه است
گر بکشاید عدم صید بند — انچه نه واجب بجهد از کمند
مایهٔ تقدیر بدست دمی است — امر قضا میل پرست دمی است
در ببرد نقص عدم از عدم — ممکن واجب نشناسد زهم
چون نظر عقل ممیز شود — در ازلیت متمیز شود
صیت جلالش زده بر عین گوش — در برود دست ادب سینه پوش
تکیه گهش بالش وحی جلیل — بالش مملوز پر جبرئیل
تو سن لب عرش بران زیر کام — مے شمرد معنی عزت حرام
محرم آن پردهٔ مستور بود — کز قدمش بوس ادب دور بود
لیک بر پردگی آن مقام — بانگ همیرد که درون تر خرام
عرفی ازان زمزمه سیریت نیست — هیچ مهابا زدلیریت نیست
نعت سرائے زلبت کم مباد — بے ادبے چون تو بعالم مباد
هان جگر زمزمه را تازه کن — بے ادبے را فلک آوازه کن
وصف شبی کن که کند اضطراب — بهر فدا گشتن او آفتاب
بر در معنی سر بے تاج بر — تاج سر از معنی معراج بر
تا دل اندیشه گدازے کنیم — نامهٔ معراج طرازے کنیم

در صفت معراج گوید

ساعتے اندوده بنور عطا — خلوتیان حرم کبریا

زنده فشانده بر بوج الامین
کاسهٔ نوشبارت بر سلطان دین
مژده نثار لبش بادمی از خوشاب
زمزمه بابلین دمی از رشحاب
هان بنگ گرگ بیدارش
لب بکتاب بطلبگارش
دامن امید بران بادغان
حسن ازو بلب گرفته فراب اوست
خود بکتاب پیشوا فراب اوست
چون شه ازو بهره گرفت و دهد
عرض سلامے بچو عرفی بگیر
زانکه سلامے چو عرفی بگیر

دیوان عرفی

بلبل وصبح بزمزمه دارند
با خموشش هم چه توان می فرسود
ما هم از فرده گفتاریم
پیش رو دولت سرائے بخن
وانگه ازین شیوه عنان باز کش
رخصت باد را که راز
با نفس گرم بجوشش دمگوے
فرصت گویائی بجوشش دمگوے
ای فقر خوش عارش شود دیوسیه چین
پس زتوان زمزمه نتوان سرزد
فرخ دودمان بیمان برزند
ناله ادب کرده بگوشش رکاب
غاشیه رودش بیاد دعنان
باز همان از جلوش تا توان

چون قلم صنع تحرک نمود — در رقم دائرهٔ هست و بود
دائرهٔ نقطهٔ آغاز گشت — باز بوے دائره را باز گشت
دایهٔ او شاهد هستی فروش — بود ز پستان عدم شیر نوش
کز پے آرامش او در وجود — جنبش مهدش زید الله بود
انچه ازل گوشهٔ مهدوی است — وانچه ابد توشهٔ عهدوی است
آنکه بنص آمد و برهان طلب — کنت نبیا کنمش مهر لب
صورت او خرم و معنے نژند — هم غم و هم شادے از و سر بلند
سینه درد از نفسین بست جوش — از لب اندوه تبسم فروش
روے دل از شربت جان تافته — آب رخ از چشمهٔ دل یافته
جود بدریوزهٔ احسان او — لطف ازل مائده خوان او
معتکف زاویهٔ اتحاد — عهد ازل راه گره پے کشاد
گوهر گنجینهٔ صنع ازل — روشنئ دیدهٔ علم و عمل
شمع مروت زوے افروخته — شعلهٔ مهرش دل خود ساخته
در چمن روضهٔ لطف ازل — رحمت او بال کشاے اهل
صید زبون وای ازان دامگاه — نامهٔ آزادے اهل گناه
سنبل بخشایش از و تابناک — لالهٔ آمرزش از و آبناک
زو نهج شرع گرانمایه طرز — جامهٔ لولاک بر و تنگ ورز
سینهٔ او عینک عین الیقین — گیسوش آرایش حبل المتین
نور وفا از نفس عهد او — سبع مثانے نمکس شهد او

تکمیل ترجمهٔ دیوان شیخ از گوزه ش

گوزش شیخ بدریوزه ش

فاکهه ش مست مناجات عشق

دو سیبش دل طارم سینه دوست

تحقیق او جلوه گاه آینه دوست

شنبذه او در مناسم واغ جا

گریه او شبنم باغ ابد

علم و عمل اندازهٔ آثار دوست

حیرت او زیور دیدار دوست

رفعت او عالم معراج فروش

سایهٔ تخت ارزش تاج فروش

لذت ناموس دل از داغ اوست

فصل بهار ادب از باغ اوست

روے وضو شسته بآب ادب

طاعت او سلسله تاب ادب

دیوان عرفی

ازاره ادب سنبذه زار دین است
چون اثر لطف خدا خانهٔ علم و عمل
ساخت شفاخانهٔ در دے کز خود اندیشه نداشت
جمله بر مجبور و لان برفشاند
زان لب بوسے که ارنی شنید
در سر این شعله طور آرزوست
این همه آوازهٔ شور و نواست
روح امین نامهٔ وحی خداست
زیر و بم علم و عمل پرورش
حرفت کلک ادب آموز او
شمع وصالش نتوان برفروخت
سایه گه سدره و گه طوبی است

باب اجابت دعا و استغفار

شاهد ریان زنو بس رو سفید
کفر سیه روز تو مست امید

کینه برے را بطبع دادهٔ
خشک لبے را بورع دادهٔ

سینه حصار غم دل کردهٔ
مے کشدم درد و بحل کردهٔ

رهبر کوے تو عبودیت است
تاج صفات تو الوهیت است

بودے اگر هیچ توئے در وجود
پیش تو بردے بعبادت سجود

حسن عبودیت تمشت خیال
کس چه شمارد بدر ذوالجلال

یا قدرے مایهٔ از زندگے
یا مگسان چاشنی بندگے

وه بر این طائفهٔ ناتمام
لطف حرامست و سیاست حرام

کون و مکان طی کن و بگذار حلم
باز بر اسباب عمل را بعلم

آنچه بآن حامله است آسمان
باز بصلب عدمش کن نهان

زرد کن این نه چمن تازه را
سرد کن آهنگ شش آوازه را

هفت تذرو از طیران باز دار
مرغ اثرشان عدم آوازه دار

سنگ برین شیشهٔ سیماب زن
شمع شفق شعشعهٔ در آب زن

دشنهٔ بهرام برآر از غلاف
سینهٔ دستور فلک برشگاف

انجمن مهر بروب از صبا
دست شفق نیز بشوے از حنا

آئینهٔ صبح فرو بر بشام
وین قدح شیر درافگن زبام

تیر فنا راز کمان ده کشاد
شعله قلم کن بسر تیغ باد

شمع مسیحا بردو بادنه
مهر فنا بر لب ایجاد نه

نقش نمود از ورق ظن بشوے
چهرهٔ روح از ورق تن بشوے

دیوان عرفی

نام غم و شهد طرب نعمت است
نام چه دهی مایهٔ صدمت است

منت جاوید بتیر جان ما
نوز تو در سینهٔ پیکان ما

سینهٔ عرفی خرم باز تو
بلبل دلشن زنخ شهباز تو

ای هم ازین زخم شها زتو
در دو پیکر نوش و نا سور باد

گر هم بشکست پیوشان زما
منفعل از عمل ناورا

لطف تو دلال متاع گناه
حلم تو بخشانده غضب را بباد

بخشوی و تشاط عصیان طراز
امت تو تو به طاعت نواز

اسبان تو فتح ما و آسوده ما
ساقی تو فتح ما و آسوده ما

از روش این راه نشانی ندید
سایهٔ دستی و عنانی ندید

وهم درآمد که نشیند برین
تیره شدش دیدهٔ نابود بین

سرمه کش دیدهٔ ما اعمی است
دیده همان در طلب سلمی است

عقل که در وادی برهان شتافت
رو بحرم داشت ولی دیر یافت

رهبر ما راه صوابش کم است
چهره بگوییم که نقابش کم است

پای طلب سود در اول قدم
وه که پر و بر ترازین کس علم

دست کسی حلقه برین در زند
کو علم از هستی بر تر زند

سعر فتش زینت بیرون در
نقش و نگاریست بخون جگر

طفل محبت که حرم زاد اوست
هم بدرون نعمت دیدار جوست

حسن که دے را بود آئینه وار
دیده دلے صورتے آئینه وار

حوصلهٔ وصل دلارام نیست
باده باندازه و جام نیست

ماکه و اندازهٔ دیدار دوست
حسن تماشا و تماشای اوست

کو دل اندازه نعمت شناس
تا طلبم نعمت و دارم سپاس

مشعع طلب برنفروزیم به
در تپ امید بسوزیم به

دست بدامان طلب چون زنم
وز بزنم لاف ادب چون زنم

من کیم اندازهٔ من هیچ نیست
در عدم آوازهٔ من هیچ نیست

گر بمیان آوردم روسفید
بر در فردوس نویسم امید

درکند از راه عتابم دلیل
شعله بنوشم بچشم سلسبیل

عرفی اگر بلبل اگر زاغ اوست
نغمهٔ توحید زن باغ اوست

دیوان عرفی

از تو بلوح و قلم از تو شب الفت گرای
عشق بهر صبح از تو بهر مسا از تو نوا

طبع بهر شعله از تو بهر شرر از تو تپش
عقل بهر مو شکاف از تو بهر تا از تو تار

عشق بهر مهر از تو بهر وفا از تو ستم
حسن بهر ناز از تو بهر ادا از تو حیا

روی حیا از تو بهر لاله گون
خط بلا از تو بهر گرد سیه

خلوتی آراست برون از حجاب
کای ز برون رانده درون برشتاب

آئینه داد بدست مجاز
بکای ز برون مانده به بین عکس راز

گفت بشیرین که بر افگن نقاب
سایه حسنے بنماز آفتاب

پنجهٔ فرهاد بحل زیر سنگ
کوز گهر مے طلبد آب و رنگ

چشمهٔ شوق از دل مجنون کشود
سینهٔ او هودج لیلے نمود

راند بصحرائے جنونش که رو
صید مجازے بگوزنان گرو

دامن یوسف بمیان زد که خیز
انچه گرفتے بزلیخا بریز

نقش سر آب ز حرمان بشوے
کو دلش از ما بتو آورده روی

نو روے آرائش هر محفلے
مے نشکیبد که نگاه و دلے

غیرت حسنش چو بجوش آورد
دست تماشائے یوسف برد

دیدهٔ یعقوب بشوید ز نور
تا شود از دیدن بیگانه دور

تیشه زند بر سر فرهاد دست
کز الم غیر پذیرد شکست

هر که الم دوست بگیرد بگرد
زانکه نروید ز الم غیر درد

دشنهٔ غم در دل یعقوب راند
زهر ملامت بزلیخا چشاند

عقل بهم برزده کاین حائل است
چشمهٔ خون کرده عطا کین دل است

سینه بغم داده که این گنج تست
عشق بدل داده که این رنج تست

چشمهٔ جود است چه مولی است این
عین وجود است چه معنی است این

زین متفرق شده مشت غبار
ذره و شے کو که نماید شمار

گرچه درین باغ پریشان ثمر
بو قلموں رنگ دهد برگ و بر

دیوان عرفی

گاه لب از نوحه کند خون چکان
گاه شود جلوه گر از طور ناز

گه ز تبسم گل شادی فشان
بیدلے انگیزد و عجز و نیاز

شاهد حالست کین رنگ و بوست
گاید از و بوے بشستم بمشک

در چمنش آب ز باغ دوے آلوده نیم رنگ مرا
نور نگهت ز دماغ اوست

فصل بهارست خزان پیشه نیست
باغ و صالش کم ازینها نیست

دیده که وارد که تماشا کند
از کوشش

بس که بود تشنهٔ عفو و عطا
دست نیارد بره سهو ما

دیر و حرم دوش بدوش آورد
سبحه و ناقوس بجوش آورد

نغمهٔ ناقوس خروشان ازوست
سینهٔ هر زمزمه جوشان ازوست

نغزش بستانه دهد سهوا
چشمهٔ افسوس کند لهوا

ناطقه را راز فروشی دهد
قفل گرے را بخموشی دهد

سامعه را نغمه برست آورد
باصره خانوس بدست آورد

تلخ کند میوهٔ ناموس را
دست گزان آورد افسوس را

تا نزد این حلهٔ ایوان رقم
بود برهنه عدم اندر عدم

چون بعدم مایهٔ حکمت شمرد
حلهٔ فروشے بعدم زار برد

زندگے ازوے عدم مرده را
تازگے ازوے دل پژمرده را

عشوهٔ شیرین بکمان آورد
وز دل فرهاد نشان آورد

غمزه که شمشیر بدست ازوی است
براثر از سینهٔ مست ازوی است

دایگے حسن دهد ناز را
نغمگے آرا کند آواز را

عقل بجاسوسے راز آورد
جهل ز دانش بگداز آورد

روشنی سینه علم ازوی است
مایهٔ آرامش حلم ازوی است

نامیهٔ عقل به تسلیم داد
مرهم ناسور به تسلیم داد

تاز عقارات اثر بسته بود
دست وجود همه بربسته بود

چون در جودش باثر باز شد
جنبش نبض عدم آغاز شد

طوبے حکمت ثمر انداز کرد
دست تاثر ز حنا باز کرد

نعت پیغمبر بگشود از جمال
آیت مقصود برآمد بفال

بانگ عروسان عدم زاد کرد
نغمهٔ ما را صنم آباد کرد

زیور صورت بنگاه خاک بست
آئینهٔ بینش بفتراک بست

کوشش انبوه تنش با فلاک داد
ذوق تحمل بدل خاک داد

ناز بدرگاه جواے نشاند
عجز بدروازه ثناے نشاند

رنگ ازے عذر نمود افعال
بوقع اندازه بدیباے اعتدال کرد

ناصیه را لوح ادب نام کرد
بوس زمین خوش الهام کرد

نور عمل داد بشمع صفا
درد دل افشاند بروے دعا

دیوان عرفی

داد بآوازه شراب نوید
بست ز خمیازه دهان امید

خنده لب وا کرد بآرایش گل
غنچه بر آورد سر از خواب خجل

نرگس مخمور بدزدید خواب
سنبل تر کرد بگلبن شتاب

لاله بصحرا ز پے داغ رفت
سرو بگلزار بباغ رفت

نغمه بمرغان چمن ساز داد
هر گل از آواز بآواز داد

عشق بخوبان ز دلها نشان
حسن بآرایش سودا نشان

خاقانی

مثنوی

بسم اللہ الرحمن الرحیم

بسم اللہ الرحمن الرحیم
تا برم این تحفہ بہ تکمیل عرش
بہ کہ بنام صمدے بی نیاز
از اثر او صمدیت رفیع
رنگ رز جامۂ اصحاب شید
غازہ فروش سر بازار شرم
زہر چکانِ مژۂ دلبران
شیر کشایندۂ پستانِ صبح
زمزمۂ کارِ لبِ ناقوس دل
زیورِ آوازۂ ناقوسیان
آستین افشان نسیم صبا
جوہر آئینۂ حوری وشان
انجمن آرائے حریم سماع
برنفس گرم ترحم فشان
بال کشائے فلک اندر صعود

موج نخست است ز بحر قدیم
زو کنم آرایش قندیل فرش
نامہ نوازِ آیم و عنوان طراز
بر گہر او احدیت وسیع
دام نہ عابد دل کردہ صید
آبلہ ریز تہ و لہائے گرم
حسن فزایندۂ عصمت دران
یاسمن افشانِ گریبانِ صبح
داغ فروزدمِ طاؤس دل
چشمۂ آرایش طاؤسیان
آشتی انگیز اثر بادعا
جرعۂ پیمانۂ یعنی نشان
نوحہ طرازِ لبِ گرم وداع
وز اثر گریہ تبسم چکان
ناصیہ سائے فلک اندر سجود

نامہ بنام سوز جبین انتظار
با شفق گریۂ عطار دھار
بر ورق دیدۂ نظارہ نگار
تا بہ عروسے دہد از راہ مہر
صورت نقش کشد آئینہ وار
نقش کشائے کہ دہد خوبان را

ایلچیان عرض

داغ شکیبائے ازو سینہ تنگ
چہرۂ بیمارے ازو نیم رنگ
گوہر دل شستہ بدریای خون
زو اثرے دادہ بدو دورون
کردہ مساحت بمزراع صفات
بوقلمون مزرعۂ کائنات
بوسہ نگر وزو داغ سمن
کشش نقش او مدد درد من

جل جلالہ علم شان اوست
علم نوازِ کلکس خوان اوست

ارادہ دل از حسن چہ میخواست این
خاکنشین در او بنگر
نگاہ از دل داغ قبولش نگار
گردن آزادے ازو طوق دار

رباعی

آزرده نیم که مهربان میگذری
بیگانه بگفت و دشمنان میگذری

بنگر که چسان درون جان میگذری
با دل بسنگ چون نه این تخته ز

رباعی

با دوست یکی شو که جهان بیم تو ر
وحدت گر دوست را که هم بیم تو ر
گر دوست نه همی یخم ایام تو ر

رباعی

عرفی گل باغ رانگهبان بخ
دریاب دمی بعشق بگذران بخ
میراث هزاران خردمند بخ
شک نیست که جاودان نماند بکس

رباعی

دیوان عرفی

اے آنکه بناز جور و بیداد کنی
با ما سر کین و خوی بغداد کنی
با دشمن خود چنانکه با ما نکنی

رباعی

تا عهد بجای نفرستی ما را
از دیده بدور و دل نگردانی ما را
هر سو که شود نیست تو با آن ما را

رباعی

گر دیده بسی گوشش و گردیده بسی
حاصل مطلب نبود دوست بسی
دانم که تمام هست با تمام بسی

تمام شد دیوان عرفی

مثنوی

بگذاشته از تو هم درین نشاء جدا ست
برداشته باید ت چه برداشته

ردیف یای تحتانی

شادم که درون دل نهان میگذری
بر صفحهٔ دل شرح تمنای ترا
که در دل و گه درون جان میگذری
چندانکه نویسم تو بران میگذری

رباعی

عرفی تو کجا بعشق همخانه شوی
پروانه نمیشود مگس لیک بسوز
کو دل که بسی مست و دیوانه شوی
تا تهمت شیوهٔ پروانه شوی

رباعی

خاکم بدهن چند پریشان گوئی
کافر گشتیم و این تنگ اسلامان
رویم پی آب تا بکی ده روئی
طعنی نزدند با همه بدخوئی

رباعی

عرفی در معرفت کشودن تا کی
بیدار دلانرا دل شبها رود است
خود گفتن و هم خود بشنودن تا کی
نور و زندیده و غنودن تا کی

رباعی

تا کس زتو و تو از کسی نخروشی
شهدی مدهی که حنظلی بستانی
باید که ز عرفی این سخن بنیوشی
دردی نخری که مرهمی نفروشی

رباعی

کی ملک دلم پذیرد آبادی کی
نقشی بنگار کاندرین دورهٔ
کی زین غم و درد یابم آزادی کی
بس دورهٔ من کی رسد و شادی کی

کردیم دعای وہم آواز شدند | آئین مسیح و عطسۂ روح الامین

ردیف واو

عرفی نکند عقل پابستی تو | معراج محبت مطلب پستی تو
بوئے نشنیدہ خون دل میریزے | رو جام قدح مجو کہ بدستی تو

رباعی

گردون کہ ملال بخش افزائے ازو | کے با درم آید کہ پریشانے ازو
دادو ستد جود تو میخواست کہ تو | شادے دہے و ملال بستانی ازو

رباعی

ای زلف عروس شادمانی شب تو | آرایش بزم بے غمی مشرب تو
انباشتہ ہجران ز نمک داغ دلم | امانہ ازان نمک کہ دارد لب تو

رباعی

منصور کجاست تا بگویم این کو | از شرع رسوم کوز عشق آئین کو
دلخستہ عاشقی انا الحق چہ نواست | معشوق توئے حوصلہ کو تمکین کو

رباعی

از گریۂ تلخ بے اثر ہیچ مگو | از مرغ دعائے بستہ پر ہیچ مگو
از دردگران بے دوا ہیچ مپرس | از ظلم طبیب بیخبر ہیچ مگو

رباعی

خیز ای دل ریش و دست کوبان میرو | گریان و شکستہ و پریشان میرو
مرہم چہ نہی بر قدمت قافلہ رست | گو ریش فزون شو انچہ نتوان میرو

عرفی دل خود را بچہ خوش داشتہ
کز این دو سہ بندست بگذاشتہ

رباعی
یک نغمہ از زخم اردوت ساختہ
بلبل نشو سے در چمنش فاختہ تو

رباعی
در عرصہ عشق تنگ میدانے نیست
از گفت و شنو سکوت حرفے بہ

رباعی
زینسان کہ درد بر جرم ہوائے بستہ
مشکل کہ بسوے آسمان بتوانی تاخت

تا عرشش ازین زلب دعائے بستہ
از نرم دمے باد صبائے بستہ

رباعی
رضوان عرفی
رضوان گفت کام درویش بدہ
کام دلم از عافیت خویش بدہ
این طوبی جوے شیر و آن حور و قصور
بستان و زدل یکسر موریش بدہ

رباعی
ردیف ہای ہاء
ردیف غم تو بر لب ما ہمدم
وز کوی شہادت آرمیدیم ہم
تا آنکہ غم تو بر لب ما ہمدم
در معرکہ سپاہ او شہید یم ہم

رباعی
ردیف ہای ہاء
از دیر مغان نغمہ ناقوس شنو
جز بیدل و حالت و مستی ہمہ ہاؤ ہو
دستان شعوب و قصۂ کاؤس شنو
چشمت بطلب زمزمہ کوس شنو

رباعی
ردیف طلبی
جویاے متاع است نظر در دو جہان کیف
فرداست کہ دوست نقد در دین کیف
ہر چند بجیب بار بر بستی تو
از خود بگریز تا سبک دستی تو

رباعی
عرفی دم نزع است و دہان تشنہ

رباعی

در خلد برین میوهٔ طوبے بودن
در سینهٔ پُرخون غم لیلے بودن
در آئینهٔ عکس روے سلمے بودن
زشت است بخلق اہل معنے بودن

رباعی

در سینهٔ خاموشی تا بے ادبان
گوئے دارے فروشان طلبت
اے نغمه گداز سینهٔ پُرتپ و تاب
تاثیر طراز نالهٔ بے طلبان

رباعی

تا از در محنت کدهٔ دلریشان
افتاده بهم بکوی راحت کیشان
از هم طرفم طعن ملامت نوشان
چون حاشیهٔ کلام سهو اندیشان

رباعی

من بودم و همدمے که میداد دلم
آنهم بتو نامزد شد اکنون چکنم

رباعی

ما فقر بجاه کیقباد ے ندهیم
محکومے غم بخود مراد ے ندهیم
گنجینهٔ شاد ے بکشائید که ما
خاک ره غم بخون شاد ی ندهیم

رباعی

هنگام نمازم که بزرقست علم
جمعے بدر آمدند از دیر صنم
رو تافتم از کعبه که از طاعت من
ناگاه رود بباد ناموس حرم

رباعی

گه در قدم سرو چمن بگدازم
گاهے بر شمع انجمن بگدازم
یکذره ز من نهیم او نیست ازان
بگذارم و از گداختن بگدازم

رباعی

عمریست که با اهل ریا میگردم
گرد در کعبه بے صفا مے گردم
تا کے برسم بمنزلے در ره دین
یاران همه همتے که وا مے گردم

رباعی

مست آمدم آن به که بستے میرم
بے بهره ز گرم و سرد هستے میرم
من گر عمل نیک ندارم یک جو
گر توبه کنم ننگ دو دستے میرم

ردیف نون

اے حسن تو از دیدهٔ ادراک نهان
وای گوش ندیده از حدیث تو نشان
هم پرده کشاده و هم لب چه عطاست
نادیده و بی نگاه و تا گوش گران

دیوان صوفی

من شاعرم و سخن آرای جهان
در بحر سخن گوهر معنی دارم
گر از نکته قبول نیست معذوری را
از نیک من و نیک من و نیک مبران

رباعی

اے عشق مرا ز عقل بیگانه بکن
وے بیخ بلا ز سینه ام یکسر کن
وے سیل غمم ز روی دل لنگر کن
اے عشق بیا و خانه ام پُر نور کن

رباعی

رفتن بدل عاشق و ننگ آوردن
عاشق ز دیار نام و ننگ آوردن
از بهر تو قدس آب و رنگ آوردن
آمد سخن تو خون ما در گردن

رباعی

صبح کزو شب بود سیه در طلبش
در طاس فلک بود سرشک شفقش
سرگردیم

رباعی

یارت جم و کے زاہل حدمی بینم
وا ہنگ سرود ان بلحدمے بینم

زین آمدن و رفتن طوفان حیرت
دریاے محیط جزر و مدمے بینم

رباعی

یارب نفسے دہ کہ ثنا پردازم
واین نغمہ باہنگ سزا پردازم

دیباچۂ علم خویش در پیشیم نہ
کز حمد تو نقش آشنا پردازم

رباعی

از روضۂ رزمگاہ پرلاف زنم
وز سینۂ اہل رزم باصاف زنم

با این ہمہ خود را ز ملک بہ دانم
وز اہل زمانہ ما با نصاف زنم

رباعی

آنم کہ بے عمارت ہوش کنم
گر ہر دو جہان بادہ شود نوش کنم

کو جام مجتبے کہ با این ہمہ ظرف
اندازۂ خویشتن فراموش کنم

رباعی

ہر صبح چو گل شگفتۂ و خوش گردم
گرد در زدلہاے مشوش گردم

چون شام شوم باز پریشان و ملول
در خرمن خویش افتم و آتش گردم

رباعی

گفتم بلامت برہمن خیزم
کز ذرۂ صد فساد بر سر ریزم

بس فال زدم مصلحت این بود کہ من
ہم سبحۂ خود بگردنش آویزم

رباعی

عرفی ز تو ہیچ کس بجا نمی بینم
کز خال خودش خراب تر نمی بینم

یارب چہ شراب داده عالم را
کل را ہمہ آتش بجگر می بینم

رباعی

عرفی بنم آنکہ رہ بجا نمی برد
من کشتۂ آرم بکران رخت کسان

چندانکہ پویہا شکند طوفانم
عرفی بنم آنکہ ہم قدم در رفتم

رباعی

گر دعدم از صورت ہستی رفتم
آن شاعر عارفم کہ در صبح ازل

تا روز نوشتہ دو عالم گفتم
رباعی

گاہے ہوس افروز نعمت بینم
کز مضطرب از بیم چو نعمت بینم

با دوست بیا و رزو پیما تا چند
با دوست ہم نیست بیم نعمت بینم

رباعی

ای بیخبر بکوی دل پرخون چکنم
با درد و فنی ز کردی افزون چکنم

من لودم

دیوان عرفی

دیرست که مستم نه مطیعم نه مطاع
در آمد و رفتم نه سلام و نه وداع
در تبکده نادیده بت افتم بسجود
در مصطبه ناخورده می آیم بسماع

ردیف کاف

وے با دل ریشهای آگنده نمک
در طور شدم نه دیو همره نه ملک
شوقم چو قدم ز طور بالاتر زد
برداشت گلیم بانگ انا الحق

رباعی

آن مغبچه کز وی همه ریشم و نمک
تا شعله کشید نور حسنش بفلک
بی بهره بماندیم که از دیر مغان
زنار مسیح برد و ناقوس ملک

رباعی

عرفی تو و شکر این دل آتشناک
ای دشمن زندگی و مشتاق هلاک
این کام امید را بر و شسته بزهر
این جیب مراد را در آتش زده چاک

رباعی

فی دور زمان بکام و فی سیر فلک
نے کیش مغان بذوق نی دین ملک
خامش که چشیدم و نکو سنجیدم
نیک و بد این جهان بی آب و نمک

ردیف لام

بی آه و فغان عشق بکس نیست حلال
بے نالهٔ شکر هم بمگس نیست حلال
آنکس که ترنمش دل نخراشد
آمیزش صوتش بنفس نیست حلال

ردیف میم

بیمار چو افتاده بمسکن باشم
نومید ز همراه تو گشتن باشم

رباعی

ناز بر هم که بگذرد سر من باشم
تا از برم که بگذرد سر من باشم
نام جایست خیال تو بدل نشانم
تا از برم که بگذرد سر من باشم

رباعی

ناقوس محبت بدرنگ آوردم
خوش مذهب دلبری بچنگ آوردم
با این همه آه چه سازم چکنم
با این همه آه چه سازم چکنم

رباعی

هفتاد و دو فرقه را بهم تنگ آوردم
یارب بعفوت بپناه آمده ام
سر تا بقدم غرق گنه آمده ام
پرسش نکرم بخش که غایت شوق
بے دیده بامید نگاه آمده ام

رباعی

رفتم ز دل کشای این در بودم
وز کوشش سر بلای این در بودم
رفتم ز در تو تا کجا دارد ننگ
دیوان عرفی

شرمنده نگاهای این در بودم

رباعی

فردا شد که هست چشمه سار و تا بشام
در مطلع صبح چشمه سار است صبوح
بگفته شراب ناب از گوشهٔ جام
امید بنه پیاله از گوشهٔ جام

رباعی

عرفی صف مدعا شکستم بستم
در راه تو بر رضا نشستم بستم
اینک منم و وجود من نیز ازان تو
با سلسلهٔ صد اگر بستم بستم

رباعی

من عرفی نیستم دل ریشان تو ام
زین سلسله شوریده گران تو ام
با خویش ادب زیاده فرمان تو ام
زان رو که تو از منی و من زان تو ام

پایان

رباعی

ای بوی تو شادی از لب کوثر خاست
گوشش تو بسی از استماع سخنش
جانست اگر دیده ترا بیند گویی
ای عشق بهانه آلایش ما بس
اے ننگ وجود کرم آلایش ما بس
خیز اے ہوس از دل ما تا دم صبح

رباعی

ای عشق بعقل عرفی مست بناز
اے گریه جگر دریده بر دیده ماست
ای درد گداختی دلم هان بگداز
اے نالهٔ اثر ماند ز دنیا له راز

ردیف سین

عرفی غم دل رسید مهجوری بس
از داغ درون دعا بالماس رسان
عشق آمد و صد چراغ بینوری بس
کای مرهم ریش خستگان دور بس

رباعی

رفتم بجنان تا نگرم برگ هوس
گفتند که تنگدل نگردی گفتم
جوی عسلے دیدم و صد فوج مگس
مرغ چمن عشق نرنجد زقفس

ردیف شین

شادی زدلم خیمه برون میزدودوش
مغز خردم جوش جنون میزدودوش
غم تکیه بکوه بیستون میزدودوش
چشمم ره قافلهٔ خون میزدودوش

رباعی

عرفی شبی از داغ دل دوراندیش
داوند بکوی او رهش خضر و مسیح
بگریست بهای های بر ظلمت خویش
کز وا رشفای دراو چو مرهم ریش

رباعی

عرفی بدر رو دم سردے بفروش
خود را بخبر از خویش بمردی بفروش
دریوزه کن و چهره زردی بفروش
سرتا سر خویش را بدردی بفروش

تجانه شد آن کعبه که نامش دل بود
بشکن قلم این هوس رنگ آمیز

رباعی

ای عشق بعقل عرفی مست بناز
ای درد گداختی دلم هان بگداز
اے گریه جگر دریده بر دیده ماست
اے نالهٔ اثر ماند ز دنیا له راز

ردیف سین

عرفی غم دل رسید مهجوری بس
عشق آمد و صد چراغ بینوری بس
از داغ درون دعا بالماس رسان
کای مرهم ریش خستگان دور بس

رباعی

رفتم بجنان تا نگرم برگ هوس
جوی عسلے دیدم و صد فوج مگس
گفتند که تنگدل نگردی گفتم
مرغ چمن عشق نرنجد زقفس

ردیف شین

شادی زدلم خیمه برون میزدودوش
غم تکیه بکوه بیستون میزدودوش
مغز خردم جوش جنون میزدودوش
چشمم ره قافلهٔ خون میزدودوش

رباعی

عرفی شبی از داغ دل دوراندیش
بگریست بهای های بر ظلمت خویش
داوند بکوی او رهش خضر و مسیح
کز وا رشفای دراو چو مرهم ریش

رباعی

عرفی بدر رو دم سردے بفروش
دریوزه کن و چهره زردی بفروش
خود را بخبر از خویش بمردی بفروش
سرتا سر خویش را بدردی بفروش

رباعی

ای عشق بعقل عرفی مست بناز
ای درد گداختی دلم هان بگداز
اے گریه جگر دریده بر دیده ماست
اے نالهٔ اثر ماند ز دنیا له راز

ردیف سین

عرفی غم دل رسید مهجوری بس
عشق آمد و صد چراغ بینوری بس
از داغ درون دعا بالماس رسان
کای مرهم ریش خستگان دور بس

رباعی

رفتم بجنان تا نگرم برگ هوس
جوی عسلے دیدم و صد فوج مگس
گفتند که تنگدل نگردی گفتم
مرغ چمن عشق نرنجد زقفس

ردیف شین

شادی زدلم خیمه برون میزدودوش
غم تکیه بکوه بیستون میزدودوش
مغز خردم جوش جنون میزدودوش
چشمم ره قافلهٔ خون میزدودوش

رباعی

عرفی شبی از داغ دل دوراندیش
بگریست بهای های بر ظلمت خویش
داوند بکوی او رهش خضر و مسیح
کز وا رشفای دراو چو مرهم ریش

رباعی

عرفی بدر رو دم سردے بفروش
دریوزه کن و چهره زردی بفروش
خود را بخبر از خویش بمردی بفروش
سرتا سر خویش را بدردی بفروش

رباعی

ای عشق بعقل عرفی مست بناز
ای درد گداختی دلم هان بگداز
اے گریه جگر دریده بر دیده ماست
اے نالهٔ اثر ماند ز دنیا له راز

ردیف سین

عرفی غم دل رسید مهجوری بس
عشق آمد و صد چراغ بینوری بس
از داغ درون دعا بالماس رسان
کای مرهم ریش خستگان دور بس

رباعی

رفتم بجنان تا نگرم برگ هوس
جوی عسلے دیدم و صد فوج مگس
گفتند که تنگدل نگردی گفتم
مرغ چمن عشق نرنجد زقفس

ردیف شین

شادی زدلم خیمه برون میزدودوش
غم تکیه بکوه بیستون میزدودوش
مغز خردم جوش جنون میزدودوش
چشمم ره قافلهٔ خون میزدودوش

رباعی

عرفی شبی از داغ دل دوراندیش
بگریست بهای های بر ظلمت خویش
داوند بکوی او رهش خضر و مسیح
کز وا رشفای دراو چو مرهم ریش

رباعی

عرفی بدر رو دم سردے بفروش
دریوزه کن و چهره زردی بفروش
خود را بخبر از خویش بمردی بفروش
سرتا سر خویش را بدردی بفروش

گر دست زنم بکام و در دست دگر | شمشیر دهم که قطع آن دست کند

رباعی

عرفی نه مرا حاصل کان می باید | محصول زمین و آسمان می باید
آنکو بقناعت مثل آید او را | گر هیچ نه گنج شایگان می باید

رباعی

عرفی لب معنیم دم از نور زند | آتش به نهاد شجر طور زند
منصور دمم از بی ادبی نیز دمن | مرغ ادبم لقمهٔ منصور زند

رباعی

توفیق گذشته گر بجا باز آید | این بخت عجوز بر سر ناز آید
شاهین کرم گر بکشاید پر و بال | بس طائر بسمل که بپرواز آید

رباعی

بی یاد لب تو خضر دل مرده شود | بی فیض رخت بهشت پژمرده شود
پژمرده شود دلم ز تاثیر غمت | از آتش اگر کباب افسرده شود

ردیف الراء

ای چهره گرم خوی فشان کاکل تر | دی غرق عرق باز کشا کاکل تر
زلف تو برسم باج گیر و بهر ماه | از باغ بهشت صد چمن سنبل تر

رباعی

عرفی چه کنی سوال از کشتهٔ زار | کان غمزه ترا چگونه کرد است شکار
من مست محبتم چه دانم که مرا | این سر بود افتاده بخون یا دستار

رباعی

روانه کند زیارت نوزاد نور | زان شمع بود سینهٔ من غیرت طور
عشق من و پروانه بهم سوخته ایم | من شعله سینه ام دلم او سینه ز نور

رباعی

عشق آمد و رفت خون چکان در بازار | زهرا آمد و گریه کنان بر دیوار
آن پنجه دل خست و این سینه گوش | زان سیل شکن یافته شد زین زنار

رباعی

عرفی نشوی معتقد نیک و حضور | تا خو بکمال کن نه عادت بشعور
زنهار ز شیخ و شیخ و تلخ بگذر | گر گریه ناید و گر خنده ز سور

رباعی

دیوان عرفی

عشق آمد و گریه کرد و محنت گم شد
در غم بجگر نشست و بیرون آمد
اساس دو نمک سود و بیرون آمد
کاین درد همی داد و بدرمان آمد

ردیف زای معجمه

ای گل ز زمین سوخته دامن مگزین
بیرون ز چمن رو که گل گلخن مگزین
من آتش عشقم تو گل گل ز بهار
بگذار بخاکم و از من مگزین

ای عرفی تو چون حسرت دیدار مبر
وای بادی طلب گوشه و فتراک مگیر
فرصت کم و شغل کوته و کار دراز
رباعی

عرفی بجهان دل آتشین خیز
عرفی بجهان دل آتشین خیز

رباعی

ریزد می ازان سبو که بشکست ولے | گر نشکند این شیشه میش میریزد

رباعی

تا رنگ من از شراب رهبان کردند | بے رنگیم آبروے ایمان کردند
صوفی بت هستیم بصد پاره شکست | در کوا که تعلقم پریشان کردند

رباعی

رخسار تو باغ را سراسیمه کند | بوے تو دماغ را سراسیمه کند
پروانه بر قص آید از شوق درون | صد شمع چراغ را سراسیمه کند

رباعی

زین گونه که دل بعقل زشتم طلبد | وز بیت حرام در گشتم طلبد
بیم است که از مشک و ترحم فردا | دوزخ نپذیرد و بهشتم طلبد

رباعی

گیرم که ترا شوخے آتش باشد | با نقش و نگار عالمت خوش باشد
گه معنے هر نقش نیابے باشے | آن مرده که در قبر منقش باشد

رباعی

چون عشق بکام مشتری کار کند | وز جنس غم آرایش بازار کند
یکجو بهزار جان فروشد از غم | تا زارے ازین بیت خریدار کند

رباعی

عرفی همه بود رنگ بے گفت و شنید | سود اگر معصیت بدین مایه کرد
زین گونه متاعها که من مے بینم | بر بند که تا کشوده خواهند خرید

ریزد می ازان سبو که بشکست ولے | گر نشکند این شیشه میش میریزد

رباعی

تا رنگ من از شراب رهبان کردند | بے رنگیم آبروے ایمان کردند
صوفی بت هستیم بصد پاره شکست | در کوا که تعلقم پریشان کردند

رباعی

رخسار تو باغ را سراسیمه کند | بوے تو دماغ را سراسیمه کند
پروانه بر قص آید از شوق درون | صد شمع چراغ را سراسیمه کند

رباعی

زین گونه که دل بعقل زشتم طلبد | وز بیت حرام در گشتم طلبد
بیم است که از مشک و ترحم فردا | دوزخ نپذیرد و بهشتم طلبد

رباعی

گیرم که ترا شوخے آتش باشد | با نقش و نگار عالمت خوش باشد
گه معنے هر نقش نیابے باشے | آن مرده که در قبر منقش باشد

رباعی

چون عشق بکام مشتری کار کند | وز جنس غم آرایش بازار کند
یکجو بهزار جان فروشد از غم | تا زارے ازین بیت خریدار کند

رباعی

عرفی همه بود رنگ بے گفت و شنید | سود اگر معصیت بدین مایه کرد
زین گونه متاعها که من مے بینم | بر بند که تا کشوده خواهند خرید

رباعی

ای کبک بوقت اظهار عجز نتوان کرد | با شیر بروز حمله گستاخ نتوان کرد
دامن بهمان بریده خواهی رفتن | جایے که کلاه گوشه خم نتوان کرد

رباعی

اے آنکه ز درد دوست شربت بادت | خار غم زبان شکسته شربت بادت
قوت شکم لب بسته شربت بادت | بر جلوه حسن بے بها شربت بادت

رباعی

در عالم و هم جمله موجود و فنون آمیزند
آرایش بیرون و درون آمیزند
از سوختگان بوے غرض خون آمیزند
وز پیرهن کاغذ خون آمیزند

رباعی

اے آهوے خفته سنبلت را بکمند
در دام فریبت اهل ایمان در بند
بعد از تو نیرزد ماست اسلام عزیز
تازے که ز هم بدرد آن ترک بلند

رباعی

ای خواجه گر از ترک جان خواهد برد
اسباب زمانه هم زمان خواهد برد
پیچیدن تن در کفن دیبا چیست
نباش کفن سگ استخوان خواهد برد

رباعی

گر دل بردم عشوه غمی چه شود
باید دلم از عشوه صفای چه شود
صد کعبه و سومنات آباد انست
معمور شود یکیلسا ویرانه شود

رباعی

آوازه امید در ولایت گم شد
فرش اتکم شرم آب با یکدم شد
آن گوهر اشک ما که در دامن گیست
گر گوهر شد بدامن مردم شد

رباعی

ای خواجه گر از ترک جان خواهد برد
اسباب زمانه هم زمان خواهد برد
پیچیدن تن در کفن دیبا چیست
نباش کفن سگ استخوان خواهد برد

رباعی

گر دل بردم عشوه غمی چه شود
باید دلم از عشوه صفای چه شود
صد کعبه و سومنات آباد انست
معمور شود یکیلسا ویرانه شود

رباعی

آوازه امید در ولایت گم شد
فرش اتکم شرم آب با یکدم شد
آن گوهر اشک ما که در دامن گیست
گر گوهر شد بدامن مردم شد

حیف از لب آستانهٔ دولت تو | کالوده ببوس لب ما خواهد شد

رباعی

ای ملک غمت هرچه فراست و فرود | وز تیغ تو چاک صبر را جوش وجود
آن خال سیه نیست که از لطف جبین | جای گره زلف تو گردیده کبود

رباعی

جمعے ز کتاب سخنت مے جویند | جمعے ز گل و نسترنت مے جویند
آسوده جماعتے که رو از دو جهان | برتافته از خویشتنت مے جویند

رباعی

عشق آمد و از مژده غمم شاد کرد | وز بندگے عافیت آزادم کرد
هر موے بیکجهان درد آراست | چندانکه خراب بودم آبادم کرد

رباعی

عرفی دل ما کیش دگرگون نکند | در ریوزه جز آوردن پر خون نکند
سامان بهشت اگر درین کوچه کشید | امید سراز دریچه بیرون نکند

رباعی

عرفی چه خردتنی که فلان گمره شد | ملزم کنمش که بایدش آگه شد
چون ما و تو بسیار تعصب کیشان | ملزم نشدند و گفت و گو کوته شد

رباعی

مردیم که آه ما دل شب نگزد | در جام رود مے که مشرب نگزد
مردیم ولے نه زود مردیم نه شاد | غم دست بهم سایدو هم لب نگزد

رباعی

خندید و کرشمه کرد و از خود رفتم | آرے دو شیرا به زدو بیهوش شود

رباعی

رفتم بجنازهٔ یکے تن که فرد | صد سال ز باغ عیش گلچید و بمرد
گفتم چه بردن برد ازین باغ و بهار | گفتا دل پرخون که تو هم خواهی برد

رباعی

جمعے بدرت گریه و آه آوردند | جمعے همه دیده و نگاه آوردند
جمعے دیدند خواهش عفو ترا | رفتند و جهان جهان گناه آوردند

رباعی

در باغ دلم که روضه نقشش گوید | آب طلبت روی چمن میشوید
خرم شجر آرزوے وصل جانان | صد نامیه از هر ورقے میروید

رباعی

از خامشیم جان بسخن میسوزد | وز بیخودیم نقش و طن میسوزد
حیرت ز هم آغوشی من می نالد | اندیشه ز آرزوے من میسوزد

رباعی

عشق تو خرابات نشین مے باشد | گوی تو بهشت عقل و دین می باشد
در دور تو جای هست و لب کفدست | در عهد تو جان در آستین می باشد

رباعی

در دا که اجل رسید و درمان نرسید | توفیق بغور شور بختان نرسید
مرگ آمد یاس خواند در شهر دلم | کفر آمده ساخت دیر ایمان نرسید

رباعی

این چشمه نوش پیش تر تشنه کند | اشکم گرزاه نفس بسینه کند
بشرین سخنان جلوه کمتر بنماد | دل راز بهجوم داغ گلشن کند
بیمار ازادم مسیح است علاج | ما را ز وے او نفس دم او نفس

رباعی

شاها بقدم باغ ثنا خواهد شد | عمرت گلستان دعا خواهد شد

تمت

رباعی

ایوب بلحم خویشتن سیر نازد
یعقوب بپیرهن کنعان سیر نازد
داود بلحن خویشتن سیر نازد
این عشق بنالهاے من سیر نازد

رباعی

وانکس که عنان تافت زنامرد شد
یوسف بدر آورد و زلیخا گردید
هر کس که پسمان ماند چیزی گردید

رباعی

عمرے که قدم در ره من پیشه نهد
از پس غم دل بر دل غم پیشه نهد
تا تخت اثری از دو جهان پیشه نهد
بار دل خود بدوش او نیز نهد

رباعی

این بادیهٔ کفر تو سودا کردے
زین مرحله کوچ کن که نیغما خیر است

رباعی

دل در هوس وصل تسلی طلب است
در پردهٔ صورتست و معنی طلب است
گفتم که بپاس دل تسلے یابد
فریاد که پاس هم تسلے طلب است

رباعی

مستوری دین طلب کہ مستی اینجاست
در بوزه گزین که چربدستی اینجاست
دست از همه بگسل و در آویز بدوست
یکرنگے و نیستی و هستی اینجاست

رباعی

آن شور که این مفرد و این دافی چیست
یکجرعه بس این درد و این صافی چیست
در هر دو جهان یکدرم انگاه سره
چندین محک تمیز صرافی چیست

ردیف الجیم

ای مهر تو هیچ و کین دشمن هم هیچ
آهنگ سرود هیچ و شیون هم هیچ
از هر چه نقاب می کشائی هیچ است
عرفی همه هیچ و هیچ گفتن هم هیچ

ردیف الحاء

از عشق شراب نیستی جوید روح
زین مے شکند صراحی توبه نصوح
آنجا که محیط عشق طوفان خیز است
گهواره اطفال بود کشتی نوح

ردیف دال

فردا که معاملان هر فن طلبند
حسن عمل از شیخ و برهمن طلبند
زانها که درودهٔ جوی نشانند
آنها که نکشتهٔ بخرمن طلبند

دیوان عرفی

[illegible]

امیدم اگر حالهٔ حرمان راست | پذیرم اگر سیاه مطلب شکن است

رباعی

عرفی منم آنکه کوششم بی اثر است | هستم همه عیب و مو بمویم هنر است
آن عابد برهمن پرستم که مرا | طاعت زگنه توبه محتاج تر است

رباعی

دستی دارم که در گریبان غم است | پای دارم که وقف دامان هم است
چشمی دارم که باغ و بستان بلاست | جانی دارم که دین و ایمان غم است

رباعی

از گریهٔ گرم دیده آتشناک ست | آلوده بخون واز تماشا پاک ست
از بس که شکسته ام زبیم تو نگاه | گوئی که مرا دیده پر از خاشاک ست

رباعی

ای آنکه برت سفال و یاقوت یکیست | اعجاز مسیح و سحر هاروت یکیست
گر معرفت روح مجرد داری | زیب تن و آرایش تابوت یکیست

رباعی

ای شوق لبت زصبر من برده ثبات | تلخ از شکرین تبسمت کام نبات
مشتاق لبت بیا چو اجل خون ریزد | از تیغ اجل فرو چکد آبحیات

رباعی

ای کعبه رو این طرف که بی سازی نیست | طوفی و فروشی و تگ و تازی نیست
سر تا سر کوچه خرابات مغان | آشفته و مست رو که طنازی نیست

رباعی

ای آنکه بهشت بزم مقصودی نیست | صهبا و شبنمت زشیم بی دودی نیست
غلمان مطلب جزای طاعت زنهار | با دوست کن این بیع که کس سودی نیست

رباعی

آمد دل بابسی پریشان نظر است | با دوم هوسش بیخ غمی دیگر است
من باغ بچشم اشکبار آبش داد | زنهار درو رنگ دوئی دیدن شر است

رباعی

این زهد بسر فروش کاین غوغا خر است | وین عشق مرا هست و بهشت اینجا خر است
ای محتسب هوس خمار تنها خر است | این زهد بسر فروش کاین غوغا خر است

رباعی

ای آنکه بهشت بزم مقصودی نیست | صهبا و شبنمت زشیم بی دودی نیست
غلمان مطلب جزای طاعت زنهار | با دوست کن این بیع که کس سودی نیست

رباعی

آمد دل بابسی پریشان نظر است | با دوم هوسش بیخ غمی دیگر است
من باغ بچشم اشکبار آبش داد | زنهار درو رنگ دوئی دیدن شر است

رباعی

عرفی منم آنکه کوششم بی اثر است | هستم همه عیب و مو بمویم هنر است
آن عابد برهمن پرستم که مرا | طاعت زگنه توبه محتاج تر است

رباعی

دستی دارم که در گریبان غم است | پای دارم که وقف دامان هم است
چشمی دارم که باغ و بستان بلاست | جانی دارم که دین و ایمان غم است

رباعی

از گریهٔ گرم دیده آتشناک ست | آلوده بخون واز تماشا پاک ست
از بس که شکسته ام زبیم تو نگاه | گوئی که مرا دیده پر از خاشاک ست

رباعی

ای آنکه برت سفال و یاقوت یکیست | اعجاز مسیح و سحر هاروت یکیست
گر معرفت روح مجرد داری | زیب تن و آرایش تابوت یکیست

رباعی

ای شوق لبت زصبر من برده ثبات | تلخ از شکرین تبسمت کام نبات
مشتاق لبت بیا چو اجل خون ریزد | از تیغ اجل فرو چکد آبحیات

رباعی

ای کعبه رو این طرف که بی سازی نیست | طوفی و فروشی و تگ و تازی نیست
سر تا سر کوچه خرابات مغان | آشفته و مست رو که طنازی نیست

رباعی

ای آنکه بهشت بزم مقصودی نیست | صهبا و شبنمت زشیم بی دودی نیست
غلمان مطلب جزای طاعت زنهار | با دوست کن این بیع که کس سودی نیست

رباعی

آمد دل بابسی پریشان نظر است | با دوم هوسش بیخ غمی دیگر است
من باغ بچشم اشکبار آبش داد | زنهار درو رنگ دوئی دیدن شر است

رباعی

این زهد بسر فروش کاین غوغا خر است | وین عشق مرا هست و بهشت اینجا خر است
ای محتسب هوس خمار تنها خر است | این زهد بسر فروش کاین غوغا خر است

پژمردگیش رواست کز باغ ازل | تا شهر غمت دست بدست آمده است

رباعی

در باغ و دل شکارگاه شیر است | نگشوده نظر دل از تماشا سیر است
چون دیده کشایم که چمن بیگانست | چون سینه کشایم که هوا شمشیر است

رباعی

یاران دگر انگشت نما خواهم گشت | مجموعهٔ درد بی دوا خواهم گشت
هم دست بدل نهاده هم دل در دست | از بهر دوا بشهرها خواهم گشت

رباعی

در دیدهٔ تو ز دشنهٔ شرم به است | در سینهٔ تو جان و دل نرم به است
پرهیز کن از فسردگی در ره عشق | کز گریهٔ سرخندهٔ گرم به است

رباعی

عرفی شب عید و باده عیش افروز است | می نوش و طرب کن که همین دم روز است
این توبه بسی شکست و از ما برمید | مینوش که توبه مرغ دست آموز است

رباعی

روزی که قضا به مزرعه قسمت کشت | خاکم ز رحم ببرد و در دیر سرشت
مینحواست که در جواب ابنای کنشت | گویم لبیک چون بگوید کو خشت

رباعی

عرفی دل ما تا بدر عشق گریخت | خون گلهٔ با شراب نسیان آمیخت
این خون نه به تیغ آشنا شد نه بخاک | این گل نشگفت از نفس باد و بریخت

رباعی

بازآ که زنا چشیده داروی وصال | دردے که نرفته بود باز آمده است

رباعی

گر چشم و دلم زنالهٔ و گریه جد است | زنهار مبر گمان رحمت که خطاست
گر نالهٔ خموش است دلم در جوشست | گر دیده سرابست درونم دریاست

رباعی

تا عمر مرا فلک بغم پیمود است | گوشم بفغان اهل شیون بود است
امروز شنیده ام ز عرفی بے تو | در خواب که چرخ هم نشنود است

رباعی

عشق آمده گوید که رسولم نام ست | وز حسن بآسمان صدم پیغام ست
حکم است که دین و دل فرو شید بدرد | وین سهلترین جملهٔ احکام ست

رباعی

راهم ندهد سوی حرم زاهد زشت | زاهد ز کنشت راهب نیک سرشت
گر لذت خواریم بدانند از رشک | هم آن کشدم بکعبه هم این بکنشت

رباعی

مسجود ملائک دو تن از آب و گلست | زادم چو گذشت این نگار چه گلست
گر هست تفاوتی همین باشد بس | کان حکم آله بود و این حکم دل است

رباعی

معمورهٔ عقل فضلهٔ ویرانیست | سرمایهٔ علم خاک بی سامانیست
بازار چه حیرت ما آبادان ست | کا فتاده متاع و غایت ارزانیست

رباعی

از عالم قدس آمد و مهمان منست | وز جمله جهان کعبهٔ جان منست
مهمان عزیز است و عزیز است ولی | مهمان که بپای خود بیاید دشمن است

رباعی

آنرا که ز سخن نوازی ها ننگ است | وز بوسه و کنار و دیدنها ننگ است
ما را ز سخن نوازی ها ننگ است | وز بوسه و کنار و دیدنها ننگ است

دیوان عرفی

رباعی

دوش از لب او بوسه نیافتم گفتم | با ما ز وفا بود دریغش نکنست
بگشاد و بنافت قصد من کرد بخشم | بایست که توبه بشکنند شیشه شکست

رباعی

بشنو از کوه ندای معانی گذراست | بیکی از گوش عرفی صاحب نظراست
بس که از دوطرف ماه و شان میگذرند | آه کوچهٔ او شیشه شق قمر است

رباعی

صد بار شنیدم از ورق ها سبق | جز هم چه همین که دادو عقلی جامع بست
دانم که همان نخست آرد بدست | کامروز بآخرش دمن فردا هیچ نیست

رباعی

این لاله که بر باد فنا خندان است | پژمرده و سینه چاک و دلها بریان است
از خون شهیدان محبت روئیده است | هر قطره که بر زمین چکیده مژگان است

رباعی

عالم بممالک جلالم شهر است | دریای محیط خندق آن شهر است

رباعی

اے حضرت اخوند بنازم رایت | وان طرز سخن فهمی و تعظیم آرایت
آن مایه بلندی که بافهم تو بود | صد حیف که در دیده قدر عنایت

رباعی

اخوند من اندکے ز انصاف کجاست | ورد سخنت هست بسی صاف کجاست
این بے ادبان از تو سوالے دارند | عنقای فضیلت ترا قاف کجاست

رباعی

از باب مغان که رسم شان جود و عطاست | جامے بدهند این نه آئین سخاست
شکرانهٔ صافهای لب تشنهٔ لب | دردے بدهند تشنگانیم رواست

رباعی

عرفی سخنت گرچه معمار نگ است | وین زمزمه را بذوق یاران جنگ است
بخروش که مرغان حرم میدانند | کین نغمهٔ ناقوس کدام آهنگ است

رباعی

از دیدهٔ ما بجز حیا نتوان یافت | زین آئینه جز نور و صفا نتوان یافت
آلودگے که آب عصمت ببرد | در سلسلهٔ نگاه ما نتوان یافت

رباعی

حسن از طلبت نگاه نا تشنه لب است | از اهل ادب دیده کشودن عجب است
دانکه که لب حسن تماشا طلب است | آن بی ادبی چهره کشائی ادب است

آنچه چشم نه متاع دل با لفت ورزد
راه نظر ہے نظران باید بست
صافی و درست وزدودن عین شکست
بے سینه نا نگه که از بیرون است

رباعی

نازم بهم سوی منش وضع نیست
زو جوشش جنون و فاش ز نیکویم
در دیر مغان دلم ز نفے بند است

رباعی

یارانده و در صدد دلدار ساست
من مست و خراب این بت صد دلخواه ست
پیدا ز شوای بخت و بخوابم کردی
فریاد ز خواب توبه از بیداری ست

رباعی

دیوان عرفی

عرفی سر صفه مغان مسند است
تعظیم گر و دیر مغان معبد است
بیگانه مگر بتیغ ستانیم سر
سرتا سر کوی دوستی مشهد است

رباعی

زین سان که گمان شوخت و بر ده است
وز بستن تیغ جان بشکر ده است
کش علت از رهیت نظر بر شته است

رباعی

زین سو که گذاب و آتش تیغ است
وز بستن تیغ چهره الماس شکست
نا بیدن کمان کشا و تعویذ کند

رباعی

بازار فراق جا گه مدار است
بازار

رباعی

عمرے بر عونت صفت خود کردم | چندے بشکست می ستایم خودرا

رباعی

گلبرگ بردبا د بهاران یکجا | سنبل رود از شبنم بستان یکجا
ای عارض یار من شتابان یکجا | وی زلف نگار من پریشان یکجا

ردیف الباء

این ناله که در آتش جوشیست کباب | این گریه که در شیشهٔ غم کرده شتاب
مرغی است که آتش از هوا میگیرد | مستی است که از خمار جوید می ناب

ردیف التاء

آنم که فضای من جبین طلبست | هر موی سرم دست گرین طلبست
دستم دستست کوشش لیکه | دامان تو فوق آستین طلبست

رباعی

نادان بعمارت بدن مشغول است | دانا بگرشمهٔ سخن مشغول است
صوفی بغریب مرد و زن مشغول است | عاشق به هلاک خویشتن مشغول است

رباعی

راهی بنما که رهنما مردی نیست | صد راه بهیچ ره گذر گردی نیست
با درد تو هیچ نسبتم نیست ولے | بے نسبتی درد تو کم دردی نیست

رباعی

عرفی چه زنی طعن خرد بر من مست | مردان نه نهند راز دل بر کف دست
آن نوحه که راه لب نداند داریم | آن گریه که دل بدیده بگذارد هست

رباعی

دل نیست درو داغ محبت که نیست | جز عشق تو در کشور همت که نیست
عشق تو بسی کرده دی از گرد فنا | رشکم بر آن خانه که غارت که نیست

رباعی

شاها کرم تو قوتم از موجست | در دریا شکر تو سکندر ریگست
مشغوف بعالم از دو عزت بودن | آرام گسے که نام او عزلت بود

رباعی

آن کس که ز نظر شد حجاب صورت بنگاشت | بر جزوی کلش نظر بیایه روا داشت
در قطرهٔ جهان مجوکه گوئی دریاست | در قطره هزار بحر اعظم باشد

رباعی

تا دردی ام بدامن تو دست | تا یافتم ز دام غبار تکلف الست
تقسیم عباد تم ندارد ایام | در طاعت کرده ام پشیمانی هست

رباعی

با سال و مهم دقیقه و ساعت نیست | با روز و شبم ذوقی و ظلمت نیست
با صحت مرغ و بیخ عزت در راحت نیست | عرفی عالم چو عالم و حدت نیست

رباعی

عرفی که همیشه در سلامت رو داشت | دیدم که بجنب جا ز ان به فرو داشت
صد پیشه شغل داشت در هم نمود | اکنون که یکیست یکیتم در هم است

عالم

لطیفهٔ زسر صدق گویمت عرفی
بعلم تجربه با آنکه ذرّه ذرّهٔ خویش
زکبریای تو یابم که ملک هستی را

لطیفهٔ بتو گویم که بعد ازین بغلط
زگوش و گردنت انگاه به بود گفتن

بحر بهر حکیم ابو الفتح کان فضل
هم سیرت تو زیور دین است گر بشکل
کی بود در چمن بچمن در بهشت جا
صد زیب یافت انجمن خاک هیچگاه
نفروخت مشت خاک طمع هیچکس که تو
چون من گفت مظهر باذل منم مگر
بر صحن آسمان چو فرود آمدی زبام
آمد همان ردیف تو بر شهب وجود
از غایت یگانگیت در هجوم شوق
فردوس منظرا فلک آرای مسندا
میجوشد از لبم سخنے گوش کن که تو

بسنج گر بدو نیک متاع میدانے
ز آفتاب عدم در سماع میدانے
میانهٔ خود و ایزد شناع میدانے

قطعه

شنیده ام که بشوخی بران سر عرفی
که پرده بر سر اسرار چیده بگذارے
عنان طبع لطافت گزیده بگذارے
که در جهان سخن ناشنیده بگذارے

قطعه

اے آنکه جز بمنهج او لے نیامدے
جز نقشبند زینت دنیا نیامدے
نازک نهال رفتی و طوبی نیامدے
از روزن قمر بتماشا نیامدے
با گنج شایگانش بسود انیامدے
از مجمع مظاهر اسما نیامدے
جز قوتیاے چشم ثریا نیامدے
در سلک نظم کون منقفا نیامدے
اندیشه را بذهن اشتی نیامدے
اے آنکه جز بکام احبا نیامدے
جز نکته پرور دم عیسے نیامدے

دیوان بیتش که گفتار ما خاص ما ان هم

ردیف های بوفو

خجلت تو مرا نیستی است عرق کنم

نقابیانه محبت منم زبان تقوا

سر به بیشه تو نهاد سپر فی بصورت جاه

همین بود که تو در بصری و نیم دیباه

قطعه

منم عرفی امروز کو گشت طبعم ... بود خرمن افشان کف خوشه چینان

دلے دارم از جنس یکتائے خود ... بوحدت فروشی چو عزلت گزینان

دلے دارم از عشوه هائے معانے ... برشته تر از حسن صحرا نشینان

دلے نیزه دارم ز دونان کودن ... پر از داغ چون دامن لاله چینان

دلے دارم از آب و رنگ طبیعت ... گل افشان تر از چهره مه جبینان

گردهی بصورت چو صبح و بمعنے ... تنک روشنائی چو صبح مزینان

چو گلها بچینند از باغ طبعم ... بکوتاه دستی دراز آستینان

ز جذب طبیعت با وج معانے ... برآورده ام چشم کوتاه بینان

با لودگان جرعه میفشانم ... به تلخی نفرین پاکیزه دینان

با نغمه دیوان نامه مے نویسم ... منقش بهر زمرد نگینان

فشاندم نوشتم چه بیهوده گویم ... که آنان کدام و کیانند اینان

قطعه

از خجلت این گنه که عفوش ... برنست نه بر عطائے یزدان

خواهم که شوم ز سایه تو ... در مطلع آفتاب پنهان

ردیف الواو قطعه در زبان شیرازی

اگر او موخون تی یکے نگون که چرخ ... اماش قهر بنو یا که نبخش باس بنو

ز خون خام دل تفته بخش عرفی وا ... شه ادی هم که دراهم که جی جداس بنو

ردیف های تخلصی

دیوان عرفی

قطعه

بروی دل کسی از حسن شاهد دوزه ... که بر بصورت معنی گرا حسن باید دوزه

ز صحبت نوزلیخا شود زلیخا مست ... تعین خاص که بصورت تن آن مرد نوزه

اگر ز حسن کسی در آفتاب مسیزه ... بروی دل کسی از حسن شاهد دوزه

ردیف های تخلصی

اسد وفا پیشه یا هم نشر بد ... که بهر دعا نرسانند

شه دعا سازم که در جهش ... دعا نرسانند

گویم دعا نرسانند

علیه پس نمونت ... از بهشت عطا نرسانند

زانی گویم بسوزد دامن بر ... تا بگویم نرسانند

بگویم نرسانند

قطعه

ته ارزه لطف او دسه نمونت ... نرسانند

لن گل تازه تحفه گردم دو ... نرسانند

شرم بادت گفتهٔ عرفی فلانرا خام گفت
ہیچکس گوید عطارد دبیر حکمش نارسا است
ہیچکس گوید کہ طباخ بہشت این خام پخت

بادیش گفت آتش اندیشه زین بهتر فروز
ور بگوید میتوان گفتن بهتر شرش بر بدوز
ور بگوید میتوان گفتن کہ این ہیزم بسوز

قطعه

صباح عید صیامی بر غبت عرفی
بعزم سیر مصلا صبا بگام زدیم
بگرد مرقد حافظ کہ کعبهٔ سخن است
ز موج گریهٔ طوفانی از ہوای حرم

کہ حسن شاهد معنی از و گرفته طراز
کہ ہست ملجا خلد برین بعشرت و ناز
در آمدیم بعزم طواف در پرواز
زبس کہ ریخت فرو گریه ہای دل پرواز

ردیف الشین المعجمه

ای قوبرهان و سواست علیلم بالسواک
در قیامت شرمسار ہیزم دوزخ شود

چشمهٔ زہر ہلاہل گردہ تریاک خویش
گر ز شاخ و ریشهٔ طوبی کنی مسواک خویش

قطعه

عرفی نصیحتی کنمت گوش دار گوش
با عقل و روح گرید بضیات آرزوست
زان آفتاب پنجه کند اہل حسن را

تا وارہی ز کشمکش صلح و جنگ خویش
ناموس عشق جوی مبین نام و ننگ خویش
کز خویشتن نہفته حنا آب و رنگ خویش

ردیف الضاد

شاہنشہا حقیقت اسپی کہ دادہ
درویش بی عصاش نگیرد ز من بمفت
گر شیهه زند بجوانی ستانیمش

بشنو ز بنده تا بر سانم بغرز عرض
طرار و مفلسش نستاند ز من بقرض
ور نقطهٔ رود کنمش نام طی ارض

ز عاطفت بمکافات معصیت دو سه روز
مریض کرده تنم را عداوت داور

بیاض دیده ز حرمت همی بدان ماند
که لاله سوده کسی در میانه عبهر

حرارت تبم از عاریت کند شاید
که مستحیل شود آفتاب را جوهر

ز نبض جستنم از بس هوا تموج یافت
ز نبض موجی نتوان شناختن محور

گرفت مالک دوزخ متاع قاروره
که بهر دوزخیان شربتی بر د بسقر

نه رفته یکسر مو در برسر بالین
ز نسخهای اطبا نهاده صد دفتر

من اوفتاده بدین حال و دستان فصیح
بد و ربالش بستر نهاده صد منبر

یکی بریش کشد دست و کج کند گردن
که روزگار وفا با که کرد جان پدر

بجاه و مال فرومایه دل نشاید بست
کجاست دولت جمشید و ملک اسکندر

محل رفتن دل با خدای داشتن است
بجز خدای کن از هرچه هست قطع نظر

یکی به نرمی آواز و گفت و گوی حزین
کند شروع کشد آستین بدیده تر

که جانمن همه را این رهیست باید رفت
تمام راه روانیم و دهر راه گذر

چه ماکه ریش بعصیان سفید کردستیم
چه آنکه یاسمنش را ز سبزه نیست خبر

جوان و پیر به نزد اجل یکیست نرخ است
به تیشه برق چو آتش زند چه خشک و چه تر

چو در نمی گذرد روزگار زین عادت
بتازه روی اگر بگذرد کسی بهتر

یکی بچرب زبانی سخن طراز شود
که ای وفات تو تاریخ انقطاع هنر

فراهم آی و پریشان مدار دل زنهار
که نظم و نثر تو من جمع میکنم یکسر

پس از نوشتن و تصحیح مے کنم انشا
بمدعای تو دیباچه چو درج گهر

چنانچه هستی فهرست دانش و فرهنگ
چنانچه هستی مجموعهٔ صفات دبیر

دیوان سحر

عنان تصلحت داور لطیفه طراز
کشید و گفت که ای نکته سنج نکته شناس

من از نشیدن این حرف خنده گشتم و تنگ
شگفتم از نفس عقل و گفتهای دساز

شگفتم آمد باش کز این بلعجبی نزدیکست
عنان زراه توهم بتاب و هم تازه متاز

نه این لطیفه و لیکست بر نهایت قرب
که ماند در شب هجران ز رفع از پرواز

من این بگفتم و اندیشه بانگ برزد و گفت
که این لطیفه نگهدار و در خزانه راز

ز اهل دانش آخر تو بیخ اول
بهست بیکن و انگه دلیل بر پرواز

که شمهٔ بود این عین چیستا ورنه
بگاز نیاید زدان همای ما نه بباز

ایمنه در گذرد در لباس پیل و نهار
بکوتهی و درازی حیات عزت و ناز

حیات ضعف بود چون وعدهٔ کرم کوتاه
نشاط بزم بود چون ز رزم حرص تراز

تم

عرفی آغاز گریه کن باشد — کاین کهن خاکدان خراب شود
نالهٔ کن مگر ز تاثیرش — دهر نامهربان خراب شود
از فغان سینه ریش و غم برجای — خان و مان فغان خراب شود
منم آن کعبه کز خرابی من — بیت معمور جان خراب شود
گر سموم وزد بباغ دلم — ثمرات جهان خراب شود
گر شرابم کنند در دو آمیز — مشرب انس و جان خراب شود
همتم گر بساط برچیند — کشور لامکان خراب شود
گر من از گفت و گو بیاسایم — دار ملک زبان خراب شود
من کجا جنس روزگار کجا — خانهٔ آسمان خراب شود
دل و طبعم اگر نه عطسه زنند — معدن در و کان خراب شود
گر بطاق دلم شکست افتد — قبلهٔ قدسیان خراب شود
چند گویم که گر ز پا افتم — بشکند این و آن خراب شود
شیشهٔ آسمان بدست منست — گر بیفتم جهان خراب شود

قطعه

دی کسی گفت که سعدی گهر افروز سخن — قطعهٔ گفت که اندیشه بران می نازد
گفتم این گوش بآن نغمه سزد گفت آری — اینک از پرده عنان سوی تو می اندازد
سخن عشق حراست بران بهیده گوی — که چو ده بیت غزل گفت مدیح آغازد
چند آیت سعدی و سخن گفتن او — که ز معشوق بمدح نمی پردازد
گفتم این خود همه عیبست که در راه تمیز — هر که این لاف زند رخش دلی می تازد

قطعه

ای بوالهوس که آمدهٔ میهمان وعظ — ترسم بیا کنم بکامت شکر بود
پژمرده دل زبان نکشایم بموعظت — رامعامله با جانور بود

قطعه

پیچ دل راه بر دریدن نیست — که بسر حد کاسهٔ نرسیده
مشت خونی که پایه پرور دیم — بخسیرش ده دسته نرسیده

قطعه

پیاله ساز بخت هم کردان و بنشین — بلبهٔ پیش رو و گل و بپیچید
که در باغ فرو چیدیم محفل — که در باغ فرو چیدیم محفل

ردیف رای مهمله

دل و جان هر دم از عشق تو بیماری دیگر — تا چه قبول افتد و تا چه پسند آید
نسیم این بهشت از من بدریا ببرید — که در دوستی عشق جاوید
ز رندی و مستی چنین در بیاغم — که در باغ بستان شاه و گدا غم
گر امشب بجنبش در آید لالهٔ او — ز سرو سهی سر بر آرد صنوبر
گر از شبنم چشم او در بیاغم — ز نرگس بیاغ باغ وصل بارید
گر از عشق او در بیاغم — ز نرگس بیاغ باغ وصل بارید
گر از عشق او در بیاغم — ز نرگس بیاغ باغ وصل بارید

صد شکر که فخر دودهٔ جاه — در دامن دایهٔ بقا زاد
دریای توجه شهنشاه — هنگر که چه دُر بے بها زاد
این دانه شود هزار خوشه — کز کشتهٔ رحمت خدا زاد
این قطره شود هزار چشمه — کز چشمهٔ فیض کبریا زاد
از تربیت عنایت شاه — خورشید شود اگر سها زاد
من دانم و آسمان که اقبال — در کعبهٔ آسمان کرا زاد
یکتا گهرے محیط اخلاص — از بهر نثار بادشا زاد
تاریخ تولدش چه پرسے — آرایش روزگار ما زاد
۹۹۹
اورا چه دعا کنم که بختش — دامان بقا گرفت تا زاد

قطعه

ملاف عرفی ازین ترهات و ژاژ مخای — گرفتم آنکه کلام تو سلسبیلے کرد
ز شعر دم مزن از در دروح قدس شود — که شعر روے ترا در زمانه نیلے کرد
بخیل طبعی دوران دوست دشمن بین — که در عدیل چو تو ناکسے بخیلے کرد
ز منجنیق ملامت در آتش افگندت — مگو در آتش او تو هم خلیلے کرد
بدین منازکه طبع تو عز یکتائے — بدست کرد که این او نکرد سیلے کرد
صدائے طعنه بلند است گوش هوش بدرد — که صوت مور درین مرحله صهیلے کرد
گرفتم آنکه رسد نازشت بهر که بفضل — یگانه شد فلکش سے در و لیلے کرد
اگر عدیل ترا کینه داشت کمتر داشت — سپهر اینهمه بیتو ز بے عدیلے کرد

قطعه

[illegible]

قطعه

[illegible]

قطعه

[illegible]

گردن کشی که کف بلب آورده از غضب — سرمست شهریست مهارش گسسته است
آنکس که پای بسته راه و روش فتاد — یا بارکش خریست که از قید رسته است
وانکس که هرزه گرد و پریشان علف بود — اسپیست کش اصالهٔ خود پای بسته است
گر ناگه آدمی ز خری زاده در میان — یا کشته گشته از لگدی یا شکسته است
گفتم که آدمی ز خری زاده ای حکیم — این نکته حل کنم که دولت نیک خسته است
در ملک مردمی نسب جانست معتبر — عقل این نسب ز نادن جسمی نه خسته است
در معنی از طبیعت گل رسته شاخ گل — از روی صورت ار چه که از خاک رسته است
آن جوهری که زاده ز صلب سفال گر — از دودمان جوهریان خجسته است
پس آن سفالگر که بزاد از گهر فروش — از دودهٔ سفال فروشان رسته است
وان هم که گفتم آدمی آزار کس فتاد — نی هر کس آنکه گرد غم از دل نشسته است
این را ازین خران رسد آفت که چون خران — معنی چو صورتش بجهان باز بسته است
آنکو قرین عالم معنیست صورتش — در هر دو کون نقش مرادش نشسته است

قطعه

نشسته بودم و دی در وثاق میگفتم — چه فتنه بود که ایام در جهان انداخت
چه درد بود که بیجر همای دولت و دین — بجان عافیت اندوز همگنان انداخت
غرور عسرت و تقصیر شکر وصل این گرو — که کار ما بدعای سحرگهان انداخت
من اندرین غم و این داستان درد افزای — که ناگهان خرد م دست در میان انداخت
چو گفتمش چه بگفتا چه پرسی آمده است — چه گفتمش که کسانم بداستان انداخت
ز جای جستم و پرسیدمش بزار گفت — همانکه فرقت او آتشی بجان انداخت

علامتے بہ ازین نیست آشنائے را | کہ خشمگین و سراسیمہ وار میگذرے

خبر زہمت خویشم کن آنزمان عرفی
کہ از پیالۂ من در خمار میگذرے

بامید عذرخواہان زنیاز عذر خواہے | کہ مسوز پیش ازنیم بگناہ بیگناہے
طلبد بہار بوست زنسیم صبحگاہے | سر آفتاب جوید ز توزیب کج کلاہے
ز فروغ آفتابم نبود خبر کہ بیتو | چو دو زلف تست یکسان ورِ روزم سیاہے
تو بسہو گاہ گاہی نگہت فتادہ برمن | من سادہ لوح باخود گلبن سنج کم نگاہے
مفروش ناز و عصمت قدحی شراب درکش | کہ بہشت شرم عصیان ز غرور بیگناہے
چہ خوشست آنکہ بنیم بجفا بہانہ جویش | کہ گہی بیادش آرم بزبان عذرخواہے
ہمہ شب ببانگ بلبل زدہ در چمن پیالہ | چو نسیم گل ز بستان دم صبح گشتہ راہے

بدل خراب عرفی بفرست دردی از تو
کہ شکستہ رنگ درویش بدعا مرغ وا ہی

مقطعات ردیف وار ردیف الف

نہ ازان دیر بخشد ایزد کام | کہ دہد جلوہ کبریائی را
زان توقف کند کہ دریابی | ذوق در یوزہ و گدائی را

ردیف تای مثناہ

اندرین بزم از دو کس شرمندہ ام در دادہ ام | آنکہ سر در نم کشد بعد از قدم کش منست
اول از بالانشین خود کہ بعد از وی منم | بعد ازان از زیر دست خود کہ ہم کش منست

قطعہ

دیوان عرفی

قطعہ

عرفی بجرات از فلک طالعم آزمود
برجے بہیچ دور عجوبش باوج نیست
امسال راعنان بگدا بین طرف دہم
کز فضل باس برارش فوج فوج نیست
بوسے کہ از سعادت طالع ربود
تحت الثرے ثوابش بر کبش باوج نیست

قطعہ

دنیا طویلہ ایست پر از نعش چارپا
آبادے و خرابے او جستہ جستہ است
آبادیش کدام و در و بام و شہر کو
ویرانیش چو دشت و بیابان نخستہ است
از غم خزان ہجر تو اے سرو نازنیں
این آب دیدگان شتر از خواب جستہ است
این آب دیدگان و طلسم وفا و دوستی
جلبای فاخرے علف دشت بستہ است

گردن

در دعوی فتنه گاه مستی	صد عربده با شراب دارے
گر لذت ناوک تو این بست	در خون ملک ثواب دارے
دارے بدلم نگاه گرمے	گویا هوس کباب دارے
در سینهٔ گرم هر که بینم	آتشکدهٔ خراب دارے

عرفی دل خود بباد دادی
گر غم طلبید جواب دارے

تا در قدحم بادهٔ امید نیابے	میلم بتماشا رگل و بید نیابے
در جام دل ما بود از عکس جمالی	آن جرعه که در ساغر خورشید نیابے
این جرعه بنوش ای دل و شو فرش درین بزم	کاین جام ز جمخانهٔ جمشید نیابے
دلهای شهیدانت اگر باز شگافے	یابے دو جهان حسرت و امید نیابے

عرفی نبود نالهٔ بیدرد موثر
زان رو اثر از نغمهٔ ناهید نیابے

با گلهٔ دوستان هست حلاوت بسے	گر ز کسے نشنوے نود گلهٔ کن کسے
بر سر رنجور من اینهمه غم سر بده	کس نبرد دوزخی بر سر مشت خسے
انچه بود در جهان مایهٔ فخر خسان	یا ز رو سیمی بود یا قصب و اطلسے
من کیم از ره روان راه روان کیستند	وا پسے از قافله قافله وا پسے

گفتی از ابنای دهر عرفی خوش لهجه کیست
بهتر ے جاهلے بے اثرے ناکسے

نه از غربت اندر وطن میروے	ز دنبالهٔ مرگ من میروے

نامه ام سنگ را بگریاند — ای فلک مرغ نامه بر بکشی
کشتی از غمزه اهل عالم را — بعد ازین غمزه را مگر بکشی
تا کنم چون چراغ شام بلا — زنده سازی و در سحر بکشی

چون کسی اهل درد عرفی را
چشم دارم که پیشتر بکشی

تا خون نخوری چاشنی درد ندانی — تا دل ندهی انچه بمن کرد ندانی
تا بوی گلی نشنوی و گم نکنی ناز — آشفتگی باد چمن گرد ندانی
تا سر نشود خاک بجولانگه معشوق — بر سر مه مقدم شدنی گرد ندانی
ذوق غم معشوق ببازی نتوان یافت — برخیز که منصوبه ازین نرد ندانی
مے نوشم و گلگون شوم و بهمه خندم — تا از غم دنیا رخ من زرد ندانی

ای آنکه بدرد دل عرفی جگرت سوخت
امید که حال دل بیدرد ندانی

باز از شراب فتنه خرابم نمیکنی — در آتش کرشمه کبابم نمیکنی
صد شیشه گشت خالی و صد خم بته رسید — وز جرعه هنوز خرابم نمیکنی
صد پرسشم ز هر سر مویی کنی ولے — یکبار عنایتے بجوابم نمیکنی
بهر فریب سایه بیندازیم بسر — در زیر رخ صدر بخوابم نمیکنی
صد ناله سوخت در دل و در بزم خود هنوز — فریاد بخش چنگ و بابم نمیکنی
مردم ز رنگ هوش و ز مستانه خنده — دریا کش محیط شرابم نمیکنی

وله

دیوان عرفی

نشکنی و نفروشی اگر آیینه شوق
چه بود بهنگام طوفان تازه کردی
پریشانی ما گفته بزلفت
خم زلف پریشان تازه کردی
مرا کشتی و کردی عالمے شاد
جهان را عید قربان تازه کردی
مچین زین پیش بر خوان نعمت لطف
تو گر گرگی دین دانیست عرفی
گشودم روزے مهمان تازه کردی

ترک کبر شراب دارد
غلط کردے که ایمان تازه کردی

نقصی نکرده در ملالم
شکین دل ما کتاب دارد

با غمزه چرا عتاب دارد
انچوب قبا نمیکشد غبار است

این فتنه که در رکاب دارد
دردیست

هران سرمایهٔ مقصود کان نایاب تر عرفی
بجوی گر دهندت قدر نامحسوس بستانی

تا بدانی که دوستدار کشی — نکشی چون من ار هزار کشی
تا کی از عشوه نیم مستان را — بشکنی جام و در خمار کشی
آتشم زن که زنده گردم باز — گر چو شمعم هزار بار کشی
تا بکی این عروس عصمت را — عقد بندی و در کنار کشی
عشق را شو که خویش را ترسم — در شبیخون روزگار کشی
در قیامت کند گل افشانی — بلبلی را که در بهار کشی
ترسم ای عشق مهربان که مرا — سر بزانوی غمگسار کشی
مردم از شوق ای عجب عاقبت — که کشی تیغ و انتظار کشی
منت قتلم از کجا قسمت — دو جهان را بزیر بار کشی

بتماشا طلب ترحم را
عرفی خویش را چو زار کشی

من صید غم عشوه نمایی که تو باشی — بیمار بامید دوایی که تو باشی
لطفی بکسان گر نکند عیب بگیرند — غارت زدهٔ مهر و وفایی که تو باشی
مردم همه جویند نشاط و طرب و عیش — من فتنه و آشوب بلایی که تو باشی
ای بخت ز شاهی بگدایی نرسیدم — در سایهٔ میمون همایی که تو باشی
از بس که ملائک بتماشای تو جمعند — اندیشه نگنجد بسرایی که تو باشی
خورشید بگردد سر هر ذره بگردد — آنجا که خیال تو دوجایی که تو باشی

گر آن نئی فروشد بوئی متاع ما را — چه کشی ز ناز لشکر تو بگو فدای من شو
ز نگاه زود دردان نه امید تندرستی — کمپش زلف ساقی بکنم دوا دوستی
همه نقد جنس یکسان بتو بر فشاندم اکنون — تو درنگ آن بضاعت بمن و بهش و بتاکید
ره طاعت تو یابد که رود بجانب کوی — چو نیابد از برهمن بسر اصنم پرستی
گله نیابد از تو همین بس اصنم پرستی — بهمین خوشست عرفی که تو نامه گر نه خوانی
گمان دارم که این درد و تحمل میکند کار — بگو با گل که استغنای بلبل میکند کار

دل و دلبر همه بی‌خویش و بیتاب
گرفتار اند و میگویند کار است
گر با دوست دشمن گشت همراز
بصلح دل چه کوشی صلح بنیاد
غم فرصت مخور کاینجا تغافل
بخندی بر پریشان عرض تحمل
گر با بیهنران از رازی فرمی
دل بلبل همه بی‌خویش و بیتاب
گرفتار اند و میگویند کار است
گر با دوست دشمن گشت همراز
بصلح دل چه کوشی صلح بنیاد
غم فرصت مخور کاینجا تغافل
بخندی بر پریشان عرض تحمل
گر با بیهنران از رازی فرمی

ردیف های تحتانیه

صوفی بگفته صیغهٔ توحید باطل است
یعنی که در معاملهٔ ذات کرده
زاهد بیا که کفر تو ثابت کنم که تو
کفر مرا بدین خود اثبات کرده

عرفی دگر بطور تمنا مرو ببین
کاسشب چها بجان مناجات کرده

بانگ ما لیکبست خرمن را بخرمن باز ده
ای که میگفتی خریدارم کنون آواز ده
روزگار خنده بغفلت گذشت ای اکبک من
دل بدندان گیر و تن در چنگل شهباز ده
ای فلک صیدی که خندید بسیرت کشته شد
بوسه بر دست این صیاد حکم انداز ده
میتوان غماز عیب مردمان بودن ظریف
گر ظریفی عیب خود را عرصهٔ غماز ده
گفت گوی سر وحدت را بصدره کرده
بال صوفی را بدست جنبش پرواز ده

شکر لله کز دوست اعرفی و جانها برفشان
کز تو جان خواهد نمیگوید که دردم باز ده

ای نه فلک ز خوشهٔ صنع تو دانه
وز قصر کبریای تو عرش آستانه
در تنگنای گوچهٔ شهر جلال تو
وسعتگه زمانه کمین کارخانه
پرواز گاه طایر صنعت کجا بود
جای که دارد از دو جهان آشیانه
نه تو سن سپهر سراسیمه در رهت
تا حکمتت گرفته بکف تازیانه
ذات تو قادر است بایجاد هر محال
الا بآفریدن چون خود یگانه
عفوت ثواب دشمن و حلمت گناه دوست
هر گام چیده عاطفت آب و دانه

عرفی تمام معصیت ما بدست او
هست از عنایت تو عنان بهانه

دیوان عرفی

بهار رفت و بستان گریه دوست
ندانم شیخ مرد سبها کجاست
بهار رفت و نرگس همچنان چشم
بدست ارگرفته ترک دولکشای کجاست
بهار رفت و بگلبانگ بلبلان چمن
پیاله تا نکشیدیم در هوای کجاست
بجز هوای تو عرفی و خوشه دانیان
ندیده ام بجهان چون تو خوشه چینی کجاست

اگر ز آرایش ازدگاه تو ناموس بستانی
ز اول تا ز دو حلهٔ طاوس بستانی
نگاه بهمه اسباب زرق و زر افشانی
ز ما افسوس بستانی
بهمه مهمات دل افروز پیشانی
ز ما افسوس بستانی
در اندازی ز درد افشی بحرف و ناقوس بستانی
ادب از دست بگذاری و سودا و وصال او
بلعلش جان دهی آخر ز ما افسوس بستانی

عرفی

نازغرور کے نہد از سر کہ این نہال
گوئی بر آب دیدۂ رضوان بر آمدہ

با دل بگوئی عیب شہادت کہ این اسیر
تا بودہ در میان شہیدان بر آمدہ

آہ شفنگے کہ صید تو گوید کہ این شکار
بسیار دست و پا زدہ تا جان بر آمدہ

گویا کہ درد و داغ تو ام یار بودہ است
کز سینہ جان غمزدہ گریان بر آمدہ

شوق دلم بدادن جان ہین کہ گاہ نزع
یک نالہ بر کشیدہ و صد جان بر آمدہ

طوریست دیر ما کہ در و جلوہ کردہ است
حسنے کہ صد کلیم ز ایمان بر آمدہ

مرہم اگر نہ سوختہ در چاک سینہ چیست
این شعلہ کز شگاف گریبان بر آمدہ

ہر گاہ گفتہ ایم کہ عرفی اسیر کیست
آہ از نہاد گبر و مسلمان بر آمدہ

با مژدۂ زخم و گرد امن کش جان کردہ
دشوار دادن جان من خوش بر من آسان کردہ

مستانہ گر بنداز غمت اہل ورع در صومعہ
گویا تبسم گونہ در کار ایشان کردہ

خوش با دل جمع آمدے نازان بحسن خویشتن
از عشوہ گویا ہر طرف دلہا پریشان کردہ

زنار عصمت با پشیکان بوشند عیب برہمن
خوش توتیای آفتی در چشم انسان کردہ

مہر و وفا را جذبہ می باشد ای اہل طلب
رو گوشۂ بنشین چرا رو در بیابان کردہ

چشمے کہ بارش کردہ از گریہ خون آمد و لے
خون گرید آن چشمی کہ تو پاکش بدامان کردہ

در حشر اگر فتنا سدت معذور باید داشتن
چشمے کہ از نظارۂ آن چہرہ حیران کردہ

ولہ

بکشتن من عاجز مشتاب یعنے چہ
بقتل صید اسیر اضطراب یعنے چہ

دمے کہ چہرہ فروزد زمی شود روشن
کہ بر دمیدن آتش ز آب یعنے چہ

نہ نیو جب بخاکم ز اشک پیش نشان ماندہ
کہ چیست عیش بہشت و عذاب پیش نشان ماندہ

نہان گریدہ جان در سینہ از بیم نگاہ او
چو مرغی کو ز ترس ناوکی در آشیان ماندہ

شب از بیم تو تا بس شوار جان دادم بیا تا کہ
کہ آب چشم تو در چشم گریان پیچان ماندہ

فدای غمزہ ات شد ہر کہ جان داد و نشد چون عرفی
بغیر از خضر کو در دام عشق جاودان ماندہ

از آن سوئے اے و تاراج عزت کردہ
کاروان حسن یوسف بغارت کردہ

در کجا ست این چنین معمورہ انصاف زدہ
شہر دلہا دیدہ را یغما سے حیرت کردہ

چون گوارا نیست ای مہ بی جلاوت کردہ
بیجوا شاہین پا بے بی جلاوت کردہ

شاد باد ارزوت ای مجنون کہ بنگام عرفی
در دق من در دو بیدردان نصیحت کردہ

این صفا اسلامیان نیست از ما ہم سلمن
با بخان در سومنات ما عزا عت کردہ

فرقہ دنیا بصد جان سیفر و شیم ع بیع کن
اے کہ از زنار با یکے اظہار ہیت کردہ

عرفی از ننگ شریعت کن شہوت کردہ
ہین تو اے از ننگ شریعت کن شہوت کردہ

طوطی طبعم دو قفص خلوات کردہ
ہین بنوا اے عشق خوش آہنگ لذات کردہ

نازم بیانی کو ز کردہ عرصہ فرہت
منصور بر پیچیدہ مرا مات کردہ

عرفی

زره وفا درین کوکه گذشته دامن افشان
که غبار کوچه ما بر تو تیا نشسته

زد عاچه کار جویم که میان تنگدستان
بهزار نامرادی اثر دعا نشسته

روم از جهان و شادم که براه ما قیامت
ز خیال غمزه تو چشم به بلا نشسته

تو و بزم عیش عرفی من و کوچه که هر سو
سر خون چکان فتاده دل بینوا نشسته

ای که سر تا قدمم را بجنون داشته
تا مرا داشته غرقه بخون داشته

سر انصاف تو گردیم که با اینهمه حسن
از دل ما طمع صبر و سکون داشته

گر دلیرانه بتاری بمن ای چرخ رواست
تا تو در معرکه خصم زبون داشته

نوش کن خون دلم تا بشناسی ای خضر
که تو در چشمه حیوان همه خون داشته

دل عرفی بجز از خویش و بخورشید فروش
تا به بینی که چه می ارزد و چون داشته

خیز و شراب چیر تم زان قدح جلوه سازده
رو می بروی عشق کن دست بدست تازده

ای دل ساده گفتمت نام وفا مبر کنون
مرهم داغ خویش را از نمک امتیازده

تو سن ناز کرده زین بی ادبی عنایت گزین
موی بموی خویش را غمزه ترکتازده

کی دو عروس را بهم تاب مشارکت بود
یا در مردمی بزن یا سه طلاق آزده

شیوه سامری بود نیک کرشمهای تو
یا بفدای عشوه کن یا بز کوه نازده

یارب ازان کرشمه ام کاوش دل نصیب کن
سینه کبک داده را ناخن شاهبازده

دم زده عرفی از وفا ناز منش بامتحان
دشنه زهر داده و ازان خرده درازده

دیوان عرفی

موبمو از درد بیدرمان لبالب شده و مرا
گر بیاد طرف بستر پاشدت پهلو منه
کوه الماس ار شود شوق تماشا دردلت
با کسی در جلوگاه دوست عرفی رو منه
شب نشد از تاب تب پیراهن آتشکده
روز هم شعله بود از خرمن آتشکده
صورت شیرین بکاشت گلشن آتشکده
بهم خود آماده ساخت کوهکن آتشکده
بیستم شعور ان من فتیله گران شده است
رفع من آتش بود جسم من آتشکده
از تف دود دلم گر سوخت پیراهن چه غم
سوختم از خرمن دل در کفن آتشکده
رو سوی گلخن دلا باغ و گلستان بشو
بس کن ازین فروختن در چمن آتشکده

ولم
از عالم زنیستم برزده دامان بر آمده
گویا بالوم خدمت جانان بر آمده

از تو اگر کرمی طاقت کرمی ندارد و فوی او
تا بود آتشش بر خاک من آسایشی نیست
چون یم و شب نهاد و تن کن در کوی او
من کی حرمت بکشم عرفی ز سر ای دیران
شیشه می را چو یم و دن بر در والوی او

اینک رسید وعده کشا دل نقاب کو
رفتیم تا دریچه صبح آفتاب کو
جایی که شیشه مشترب فتنه سے کند
کو تازیانه ادب و احتساب کو
خونخوار حال بر تو و سے داد و رجزا
کو گرگ گوسفند شهید کباب کو
کیفیت شباب هم از عنفوان کیمیاست
اینک شباب نشاء محمد شباب کو
تالب به العطش نگشایم دهن زنیم
آخر وجود آب فرورست آب کو

دیوان عرفی

زچشم من مجوش ای گریه هنگام وصال او
که محجوبست و میسازد هلاکم انفعال او
زشرح شوق تم آتش در پر روح الامین افتد
اگر غم نامه هجر تو بر بندم بال او
نمیرم زود و غمگینست پیش از مردن یاران
کند آغاز شیون تا شود رفع ملال او
پس از مردن گره شد در گلویم گریه چون قدیم
که جان زود در قفا میرفت از شوق جمال او
برآرم در لحد آهی که آتش در فلک گیرد
اگر باشد بجز اسرار عشق از من سوال او

چو مست آمد برون عرفی چه گویم کاهل تقوی را
چسان زد مشعله بر خاک عصمت رنگ آل او

مسازم ناامید از خود چو گشتم مبتلای تو
که محرومم از تمامی خوبرویانم برای تو
دران صحرا که گیرد هر شهیدی دامن قاتل
بود دست کسی و دامن شرم و حیای تو
شدی بهر فریبم سرگران با عزو خوشحالم
که آگه نیست آن غافل نهاد از شیوه های تو
تبسم گونه فرهاد عمر جاودانم ده
که باشد لذتی گیرم ز دردبیدوای تو
زبین جوش آشنا در میخوری دانسته گویا
که میسوزم ازین غیرت که هستم آشنای تو
چو فردا جانم آمد سوی تن از سینه تنگم
دهند آواز غمهایش که اینجا نیست جای تو
نه با جذب تو کم روبست نی در شوق من نقصان
اگر اینهای دردم باز دارد از وفای تو

علاج شوق عرفی کردی از وصل و برم غیرت
که در دوشم می کند دارو ز بیمار فزای تو

تا بخونریزم اشارت نمود ابروی تو
سیل خونریزی خود فهمیدم از هر موی او
چون خرامد در دلم جان همچو آب زندگی
سر نهد در پای سرو قامت دلجوی او
تا خیال قامتش بیرون نیامد از دلم
کرده ام زنجیر پایش حسرت گیسوی او

صد در و دول گزشت و شناختند آنکه او
جان ای زبان و دل گره در اضطراب کو
پوشش نظاره شود کشاکش نقاب کو
دل پاره پاره شد نگشود دین نظر
گو دیده بجو صلهٔ آن اضطراب کو
عرفی شدم سوار غنان گو رکاب کو
اینک شدم سوار غنان گو رکاب کو

ردیف های تازه
صبح کز غنچه دمد از لب خندان تو باز
چهره بر خاک نهد بهر تماشای تو باز
سر بخمیازه کشد از پی بیداری بخت
تا ز نو بر سر بالین تو آید ناز تو باز
تا ز نو بر سر بالین تو آید ناز تو باز
سر بخمیازه کشد از پی بیداری بخت
چهره بر خاک نهد بهر تماشای تو باز
صبح کز غنچه دمد از لب خندان تو باز

گفتم نگے کن کہ بشکرانہ دہم جان
رونافت کہ عرفی نہ چنان کارکس است این

دیوان عرفی

ردیف واو

سیان دعا بر دل شب مزن — زلب نالہ بر چین و یارب مزن
مزن لاف اسلام اگر میزنے — چو ملزم برآئے بمشرب مزن
بجولان خود ہم مزن خندہ — ہمین کوز بالائی اشہب مزن
پی حسنت الوانک این مست گل — کہ در خون سرشتی بقالب مزن
بشمشیر ترک طلب کشتہ شو — شبیخون فرصت بمطلب مزن

شبیخون زند غم بعرفی بگو
کہ بانگ نہ نیمیت بمرکب مزن

زخونم روے میدان تازہ گردان — تمنائے شہیدان تازہ گردان
ز دل یک لخت دارم نیم خوردہ — جگر بریان کن و خون تازہ گردان
بعالم وقتے آسان مردنے بود — بیا لینم بیا وان تازہ گردان
اگر طوفان نوحے خواہی از خون — کہن ریشم بمژگان تازہ گردان
برقص لے نیم بسمل صید در دل — شکستنہائے مژگان تازہ گردان
زچاک جامہ گر دل مے کشاید — شکر خندہ گریبان تازہ گردان
دلا ور خون سرشتے خاکم اکنون — کہن دیوار ایمان تازہ گردان
زمیدان رو متاب از شیر مردے — مرو نام شہیدان تازہ گردان

ولہ

کو می شوقی کہ دل مست جنون آید برون — ہر نگاہ از دیدہ با صد موج خون آید برون

نالہ تا از سینہ چون آید برون — جان بپایان آرزو چون آید برون
چون ادا در وفا یاران خجلت بیش برد — صورت شیرین چنین بیستون آید برون

ولہ

ساقیا بیار و دران گل بر سبو فشان — مست شراب ہم بہ بہا چین فرو فشان
اسب بابغان تو زیم فرو چین کز نجوید یم — دامان گل بیار و بر اطراف او فشان
خاموش و اعتکاف گزیدم کرامت است — جامے بگیر و بر جگر گفت و گو فشان
طوفان ناز و عشوہ اساس امید نیست — اے دل جہان طلب کز و امید نیست
پیشت نخم در آتش دل باید است — اے خضر از نفس مے آب فرو فشان

ردیف واو

توای زاہد بروز افشانیم باغ ارم بشنو — ولے از وصف کوی او بیا تا گشتہ گم بشنو
بنا کامی بیم دہم کہ راہ عشق پیمایند — عنانرا نرم کن تن در قضا دادن کرم بشنو
بس حیرت و تراف نہ انگیزد کہ بے تو — گمان دارم کہ گویم شمہ از حال جم بشنو
ز ہر جانب صدا بال شہین را زہم بشنو — بگاہ غرد دل در صید گاہ ناز مجو یان
بیا ای آنکہ بر اطراف چرخ کبود بشنو — بگردکوی او پیک دلیک چرخ بشنو
بیا در سینہ عرفی کہ مالا مال غم آید — نکال و صد آہ درد آلود بشنو

گر متاع وصل شیرین را بدان نتوان خرید
بر دل پرویز گنج شایگان آید گران
ترک دلجوی کند چون منفعل گردم ز لطف
بر کریمان شرم رد میهمان آید گران

در غمی زد غوطه عرفی کان غم لذت شمرد
بر دل یاران سبک بر دشمنان آید گران

نه روا از نازمی تابد گه نظاره ماه من
ندارد از لطافت عارضش تاب نگاه من
بفتوای کسی خون مرا نریزی که در محشر
کنم گر دعوی خون باز خواهد شد نگاه من
مرا کشتی و خوشحالی بآن غایت که پندارے
تو خواهی بود فردائے قیامت داد خواه من
بنزدیک شمای کشتگان عشق می ایم
بدر وحسرت آرایش کنید آرامگاه من
ز حسرت میروم سوئے تو از غیرت نمے بینم
که از رویت مباد الذتی یابد نگاه من
ز عشق گو مکن شیرین نجودی نازد و خسرو
باین خوشدل که دارد این غرور از عز و جاه من

برافگن پرده از حیرت چو عرفی بی زبانم کن
چرا بسیارمے کوشی در اثبات گناه من

تا تیغ بکف یابی بر نفس دو دستی زن
تا سنگ بدست آید بر شیشه هستی زن
چون مرغ چمن تا کی بر آب و هوا کوشے
پروانه صفت خود را بر شعله پرستی زن
اندوه مسلط کن بر شادی دون فطرت
شمشیر بلندی را بر تارک پستی زن
نادیده عدم خاکے در زن بوجودش
چون سیر عدم کردی باز آ در هستی زن

در راه طلب عرفی با هوش و سبک میرو
چون هوش زپی ماند بر کوچه مستی زن

بیا رشته می بر گل و کلاه فشان
فروغ مے بگریبان مهر و ماه فشان

نباغ همت مازم خندهٔ دیده
بدست ماه بگین و بروزگاه فشان
بجاوران حرم راه در بیابان عشق
بخار ناصیهٔ خوب بر جباه فشان
دل آبشخور عشق است تشنه فشان آید
ز قطب نفشان و بخاک راه فشان
بسوز گریهٔ من آبشخور بر رو صل
بسوز پرده و در دامن نگاه فشان
بسوز دامن دود بصبحگاه فشان
آسمگر گریهٔ خون دل بکنار هوس
بگلبرگ باغ قدس بدامان خس مکن
بگیره بگیره دارے و صیده بسوزنات
تاریک سازغیب و نگه باز پس مکن

دیوان عرفی

صد شاهباز گرسنه پرواز میکنند
اے آنکه بر بساط سخن پر نمی زنی
این وحشت للاله زار فرصت نظاره نیست
فرصت بجوی کوشش بیهوده هیچ مکن
فریاد دل بجوی و عذاب نفس مکن
از زار دل بجوی و عذاب نفس مکن

ولہ

این حالت نزع است دمے با من و ما باش
مے عرفی و در دست من و پای شما باش
از طلعت مینا بگشا دیدهٔ ساغر
طوطی طبعے دیدهٔ بینا بگشا باش
گو نیمه کشیده بدر میکده بنگر
افغان مکن آخر نفسے وا بگشا باش
این باغ ارم نیست دمے فرصت دیدن
سرو قدے لاله رخے غنچه دهانے

دایم بگریه غرقم وچون نیک بنگرم — زین گریه ره دراز بود تا گریستن
عمرم بگریهای هوس صرف شد کنون — عمرے بتازه بایدم و دا گریستن
درمان دردمن زمسیحا مجوکه هست — دردم جفاے یار و مداوا گریستن
گاهی بیاد سرو قدی گریه هم خوشست — تا کے زشوق سدرهٔ وطوبی گریستن
هرکس که هست گریه بجانش روا ست لیک — نتوان بعالمے تن تنها گریستن

عرفی زگریه دست ندارمی که در فراق
دردت زدل نمی برد الا گریستن

دلا رنجے ببر کز دردمندان میتوان بودن — مکش گردن که خاک سربلندان میتوان بودن
دمی کان غمزه صیدے را نجوید غلطد کز دانے — که مشتاق کمند صیدبندان میتوان بودن
اگر دندان فسردن بر جگر این چاشنی دارد — فدای لذت بر زخم دندان میتوان بودن
بمی بالا نشینی واعظا مے را مکن ضایع — بیاد در دیر هم صد لوندان میتوان بودن

اگر گاهی لب امید عرفی تلخ میخندد
لبی میجوش زخیل زهر خندان میتوان بودن

خوشش درخورست حسرت تو با گریستن — بے یاد تو حلال مبادا گریستن
بے گریه دوستدار تو آرام گیر نیست — یا کاد کاد دیده و دل یا گریستن
گوئی که یاد می کنمت گه گهی ولے — بیهوده نیست در دل شبها گریستن
نازم بغمزهٔ تو که یک کام کرده است — صد ساله ره زدیدهٔ من تا گریستن
من خود کیم که گریه بحالم کند ولے — مے زیبدت بنرگس شهلا گریستن
گر کام دل بگریه میسر شود زدوست — صد سال مے توان بتمنا گریستن

دیوان عرفی

گفتم آئین مغان پرسم زدوق ببازآمدند — عشق گفت آئین مجنون من و فرهاد من
کفر دین اسلام شد تا کفر آئین من شود — حکمت از دنیا نخیزد در ایجاد من
صد بت از هم فرده فشانے دماند مایه — گر کتاب برهمن گردد گلشت کفر آباد من
عرفی از من گر کسی صحبت نجوید عیب نیست — سیل غم را التفاتی نیست با بنیاد من

نام حسنت چون برم بر آسمان آید گران
گل بگل یادی ازو در دیده باغبان آید گران
شهسوار حسن را مست باید بود لیک — بر خران کاهی زدرد و بیشتر عنان آید گران
دست دل یابنده از درد فروتنمندی بود — ناخن کبکی که در پرد و بر آن آید گران
انگبین از دست دزدش طبل گران آید گران — پیکهای بین ازان بر تو فقصد نشمرند
چون زره بندد خطی بیکان آید گران — گر متاع

عرفی غمین مشو که فلک دلخوش آمدست
آمد که هر چه بر دو بیک نفس وا بریم

چند ازین بند غمت فال کشادی نزنیم
بگمان آمده عنقای مرادی بزنیم

چند خوش شیشه بگیریم و بریزیم بجام
یکدو جامی ز کف حور نژادی بزنیم

من ازین سوی تو زان سوی تو می گویم دل
دست در دامن کسری زده دادی بزنیم

بر دل صد ورق از یاس نه بندیم گره
بگشائیم دل و فال مرادی بزنیم

عرفی از مردم آلوده پریشان شده ایم
دست در دامن پاکیزه نهادی بزنیم

گر نه خود را بنجود از جام جنون میساختم
دوش ها این درد دل تا روز چون میساختم

یاد آن دارد که تا دو قسم فزاید روز وصل
حسرت دل یادم از بادت فزون میساختم

آه ازان حرمان که دل را از خیالات محال
گاه می دادم تسلی گاه خون میساختم

کی غم فرهاد و من یکسان شود گر من ز دل
غم برون میریختم صد بیستون میساختم

گر خبر میداشتم عرفی ز نامسازی او
کے چنین خود را بدست او زبون میساختم

ردیف نون

پیش بردم در قمار عشق جانان باختن
صد سگا فم بر دست و یک گریبان باختن

کوی میدان و فا را خم چوگان بشکند
گر درین میدان سپهر آید بچوگان باختن

بر دن جان دیده عشق و چیده بازی هوشیار
با حریف پیش بین مستانه نتوان باختن

بیدل و دینم و گرنه من کجا سهو از کجا
از تهی دستی دلیرم در پریشان باختن

عرفی از بادهٔ غم نشأهٔ شادی مطلب
آن ندحالیست که در انجمن جم زده ایم

دلی داریم و ما جمعی پریشان از غم اویم
که میمیرد برای درد و ما در ماتم اویم

باین آمیزش و این محرمی گر تو بدیدارے
مکن بیگانگے غم که ما هم محرم اویم

اگر ما مرد غم باشیم تاب آریم این غم را
که نا شایسته چند آرزومند غم اویم

بجو فرزانه عرفی که گوید حالت عشقت
که ما دیوانگان هر زه گرد عالم اویم

باز میخواهم که شوخ دل ربائے خوش کنم
وز برای چهره سودن خاکپائے خوش کنم

باز میخواهم که چون بلبل ز شوق نو گلی
از ترنمهای درد افزا نوائے خوش کنم

باز میخواهم که دل در دست و جان در آستین
در میان دلبران افتم بلائے خوش کنم

باز میخواهم که بنشینم براه وعده
خاطر خود را بهر آوازپائے خوش کنم

باز میخواهم که در راه وفا یکدل شوم
تا بکی هر دم دل خود را زجائے خوش کنم

باز میخواهم که برخیزم ز بزم عافیت
همچو عرفی گوشهٔ محنت سرائے خوش کنم

در آتش آمدیم و فغانے نداشتیم
بودیم شمع شوق و زبانے نداشتیم

صد شیوه یافتیم ز معشوق روز وصل
وز بهر نیم شیوه بیانے نداشتیم

صد ره بدیر و کعبه قدم رفت و هیچگاه
دستے نیافتیم و عنانے نداشتیم

در شیشه کاو کاو بسے عرض کرد لیک
در شیشه ناشکسته فغانے نداشتیم

دایم ز ویم غوطه در آتش برای خلق
در هیچکس بهر گمانے نداشتیم

دیوان عرفی

چیا بعا بیطاعت فروش میکردم
اگر ز بهر ز وفا نی بجان عرفی
نخم با نیخم تو دانی همان عرفی

که عیب را بپشمینه پوش میکردم
دل را چه پیمبری که بدار الشفا بریم

این مرغ بسمل از دم تیغت کجا بریم
یاران مدد کنید که از وادی جنون

دیوانه دل گرفته بدار الشفا بریم
این پایه معجست تهمتوار بخشش است

در حشر انتظار شفاعت چرا بریم
این آرزو کصاف شراب خجالت است

صد ره بخاک یکخته دیگر کجا بریم
ملتاب انفعال ندارم جو برسم

لازم شود بیاد کنم نام وفا بریم
مانست بین از وقت شیخون اجتناب

امیدهای کشته بپیش دعا بریم
بازار دوستت به دو عالم کجا برند

جمعے کنیم و چشم و دل آشنا بریم
عرفی نمیرد

کعبه از ننگ ملول است بیایند که ما
قدم قافله نارفته بمنزل شکنم

عرفی ار سامری عشق دهد رخصت ما
بفسون بال و پر جادوی بابل شکنم

بردیم ز کونش دم سردی و گذشتیم
سودیم بران در رخ زردی و گذشتیم

یاران بستادند که این جلوه گه کیست
ما سرمه گرفتیم ز گردی و گذشتیم

هرگه که ره ما بیکے راه روافتاد
دیدیم چو خود بیده گردی و گذشتیم

چون باد صبا روی بهر سو که نهادیم
چیدیم غبار ره مردی و گذشتیم

آن درد که پای دل ما داشت بزنجیر
گفتیم بدیوانهٔ فردی و گذشتیم

هرگه که گذار من و عرفی بهم افتاد
دادیم بهم تحفهٔ دردی و گذشتیم

نیشے گرفته سینهٔ خود ریش میکنم
تا هست فرصتم ادب خویش میکنم

نایاب گوهریست مرادم وگرنه من
دریوزه از تو انگرد درویش میکنم

بیهوده رفتنم ز فرومانده گے به است
تا خضر نیست رهبری خویش میکنم

دانم که نیست چاره و هر دم ز اضطراب
آزار عقل مصلحت اندیش میکنم

عرفی اگر ز کاوش دل مانده ام چه باک
ناخن ز کار شد طلب نیش میکنم

مستم وگر این بیخودی از بوی که دارم
دیوانگے از غمزهٔ جادوے که دارم

ای دل ز جنونم گله داری عجب از تو
همسایگے فتنه ز پهلوے که دارم

مست آمده ام از عدم ای جمع بگویید
دامن زکه در چینم و دل سوے که دارم

دانشگاه کیمبریج از دردویچا نزدم
دانشگاه کیمبریج دارو سے کہ دارم
لیکن زخم باندازهٔ بازو سے کہ دارم
دانندهٔ دو عالم که غم او سے کہ دارم
در دیدهٔ من حسن فروزنده چه حرف
بازاین هم شوریده بزانوسے که دارم
لیکن گهم رود سے براه تو سے که دارم
بزیر ناصیه صد داستان غم دارم
دے که زخم پیری کند نے دانم
ازان پیچ غم ایم که در دکانچهٔ عشق
هزار قافله عشرت زبان غم دارم

گر در زمانه یار وفا کیش دیدمی | معلوم او شدی که از و بیوفا ترم

عرفی بناز بر اثر نور دانشم
کز ماه و آفتاب ترا رهنما ترم

چون زخم تازه دوخته از خون لبالبم | ای وای اگر بشکوه او آشنا لبم
بیدردی آورد همه قول و طرب مسیح | گاهی بحال کوی دل می کشا لبم
بستی لبم بشکوه و ذوق ادب نخست | هر سوی من ادا کند این شکوه بالبم
بگذشت عمر و گفت و شنو با تو رو نداد | اے بے نصیب گوشم وای بنوا لبم
صد بار لب کشودم و برکس نریختم | آنها که موج میزند از سینه تا لبم
لب وعده کرده بود که گوید غمم بدوست | وقتست اگر بوعده نماید وفا لبم
در دل گذشت یار و فرو ریختم بدان | پیغامها که داشت نهان از صبا لبم
اقرار کن که سنگدلم بعد ازان اگر | لب وا کنم بشکوه بدندان بجا لبم

عرفی بترهات سخن آتش کجا دمان
ماند گر سنه کو تیوپا شد گدا لبم

ما جام در و باده و نی کم کشیده ایم | دایم قدح نهفته ز محرم کشیده ایم
دامن ز جام می مکش ای محتسب که ما | جام و سبوز چشمهٔ زمزم کشیده ایم
دانسته ایم تلخی عیش گذشته را | تا خویش را بحلقهٔ ماتم کشیده ایم
ناسور گشته زخم و نمک را چه میکنم | ما انتقام خویش ز مرهم کشیده ایم
ای آسمان منازبه بیداد خود که دوش | آهے برائے مردم عالم کشیده ایم
ما داده ایم شیوهٔ غم بیشکی قرار | عرفی چها ز مردم بیغم کشیده ایم

چه دور است اینکه نفع از گردش گردون نمی بینم
غم لیلی نمی یابم ولی مجنون نمی بینم

رواج بیغمیها بین که با آن مردم آزارے
چه محنتها که میدیدم ز دهر اکنون نمی بینم

بهر کامی شهید غمزهٔ زین پیش میدیدم
درین عهد استخوان زانے در هامون نمی بینم

بگو درمان درد از دست دل بگذار رحمت من
کدامین راحتی زین زار روز افزون نمی بینم

مگر راه خیال غمزه ات بر سینها بستی
که بر خاک شهیدان چشمهای خون نمی بینم

نمی رنجم اگر حق وفای من نمیدانے
که با این حسنت از حسن آفرین ممنون نمی بینم

لمن آغاز صلح انگیختن عرفی تحمل کن
که رنگ آشتی با آن رخ گلگون نمی بینم

مسیفرم شم راحت و عشق ستمگر میخرم
میدهم روز خوش و آسیب اختر میخرم

ای که باز افگنده در تیغ گاه رغبتم
گر متاع غم بود بکشا که اکثر میخرم

در سرشت من قبول شیوهٔ انکار نیست
ساده لوحم هر چه بفروشند یکسر میخرم

ترک جان تلخکامست و شکر خواب عدم
جام زهرے می فشانم تنگ شکر میخرم

او بخونم گرم و من زین شادمان گر شکر قتل
صد دره از دوے خون خود در روز محشر میخرم

نیست غم گر زر دهد هجران شهیرم بر خاک ریخت
اینک از جبریل شوقت باز شهپر میخرم

هر متاعی کز نگاهش میخرم در بزم وصل
مے نشینم گوشه و زخود مکرر میخرم

عرفی آدردم متاعے تر ازو گو هم گران باشد
کان متاعے کس مخر با جان برابر میخرم

ساغر دست مردم آزاده چون کشیم
لب بر نگشته ایم ز خون باده چون کشیم

ما روی گرم را دل و جان وقف کرده ایم
این تحفه پیش ابروی نکشاده چون کشیم

دل را عنان گرفته ضمیرے کشیده ایم
وز دست ارسیان دشمن استاده چون کشیم

او را بوعظ بر سم سجاده چون کشیم
بر دوست پر منت سجاده چون کشیم

این نقش بر جبین دل ساده چون کشیم
عرفی بهشت نیم بزرم وصال نقد

دست از عنان دولت بادہ چون کشیم
از گریه ها سے بهیده هم تا بیا کشیم

هر چند پیش گریه کنم کم نمی شود
ما را بگو عمر است که بیگانه نیست

هر لحظه بار شعله ز آوه نشانه
رضوان چو بلبلان گلشن او خوشنوا ترم

خود را چنان خوبیت خود بے بها ترم
از صوفیان گوشه نشین بے نیاز من

توان و مهر از دل خود بینوا ترم
اے کاش بخشش غزه اگر از دل خود بنود

بیچاره ای عشق که من از تو بیوفا ترم
صد شکر کاشتباه ز بهر خدا ترم

مستی ز من آموز که خون شعلهٔ مرهم
از داغ جگر خیزم و از چاک دل افتم
کو انجمن قرب که تا بال کشایم
پر سوخته پیراهن شمع چگل افتم

عرفی که گمان داشت که از دادهٔ اسلام
باز آیم و در سجدهٔ بت منفعل افتم

نالنده ام از درد دگر بلبلم
جوشنده ام بحر نگر شبنم گلم
گر نه قیامتم ز چه لب ریز رفته ام
ور نه ندامتم ز چه عین تا ملم
دل موج خیز درد و جبین صاف اگر مرا
دریای اضطرابم و کوه تحملم
اے مدعی بمیر که از تکیهٔ رضا
منت فروش و دشمن کنار تو کلم

عرفی خموشی بگزینیم که در بهار
گل بشنید مرا باغ و ندانم که بلبلم

زین بزم منه این بار برآشفتم و رفتم
اے بود که تلخی ز تو نشنفتم و رفتم
دارد اثر سودهٔ الماس بچشیم
گردے که ز مژگان زدرت رفتم و رفتم
اے همنفسان رفتن ازین عمکده کم نیست
پژمرده مباشید که بشگفتم و رفتم
امید که در نامهٔ من ثبت نباشد
این راز که از غیر تو نهفتم و رفتم
ناصح مفشان بر جگرم نیش و همان گیر
کاین هرزه سجان از تو پذیرا فتم و رفتم
این تلخی جان دادن ازان غمزه بنبید
اے اهل سلامت سخنی گفتم و رفتم

عرفی در ناسفته درین بحر بسی هست
انگار که صد درج گهر سفتم و رفتم

خانه زاد محنتیم آسودگی کم دیده ایم
انچه غیر از زخم بیند باز مرهم دیده ایم

چرا سیر از آینه نبود جمال کار خویش
تا نرفتی کار دیگر پیش ما کم دیده ایم
طبلسان مخمل از ابر دقوقی خاتم دیده ایم
طعن بر توفیق ای زاهد مکن ما هم کسی
چیب دستیهای توفیق شما هم دیده ایم
مطلب از عشق ست بیان کوتاه کن
ای بسا بوالفضل و افضال علیون کرده ایم
دیده ام از نظم عرفی فیض اخبار سخن
طبع سحر آفرین و سیر اسرار تو تم
نیست صید و صید گیر و دام و دانه در میان
هست سیمرغ و هما در آشیانه در میان
فریب سیمبر امید سحر کار من
هست ساده دلی و ده عنان کار من

عرفی

نیرو سخن ز چه محتاج یار سے دارم
نیرو سخن ز چه در قید سینه نتوانم
چو گریه را دل پر خون شناخت دانستم
که میشود ز گریستن جواب یافتم
چه احتیاج بتحصیل نقد و جنس دگر
کفن دیده و دیدار دخت دل یافتم
عرفی
فروش آن متاعی کرباشد و بیست بدانم
ملامت زده دارد زدردمن آموزد
بگریه دیده ام آتش چرخ فرو نشاند دریا دامن
بآهم گریه سے تخته دردیم دن ازدل گرم
بخون شد گل خاره که صد گریه او
وفا از مسلمان ایمان نهان بیست ا من
قدم بر گل تخته زهم بآه صد گریه او
بتوشیم گر عیسم و دمیدم نست دشمن
من اهل دل و مکتوب عرفی بدان قاصد
دهد دور ا

دیوان عرفی

دوزیم ز چاک سینه مریم — زین رخنه رفو دریغ داریم
خود چیست متاع دین که آنرا — از روی نکو دریغ داریم
سیراب و مغز زیم ز انرو — آب از سگ کو دریغ داریم
عالم همه ریش و آن مه ما — یک خنده ازو دریغ داریم
تو گل بجهان فشانی و ما — سنگش ز سبو دریغ داریم

عرفی بدما بگو که اسرار
از سینه گو دریغ داریم

هرچند بیغمانه بمسکن فتاده ایم — ز نجیر صد گره شمه بگردن فتاده ایم
در نعمت او فتاده شکری نمیکنم — بس ناشگفته در گل گلشن فتاده ایم
خوش دل بنور شمع شبستانت ازبرون — شبها بخاک دیده بروزن فتاده ایم
گر وحریم دیرم و در دیده ام کشید — تا از کدام گوشهٔ دامن فتاده ایم
از قسمت ازل نکنی شکوه هان خموش — با شاخ طوبلیم بگلخن فتاده ایم
منگر بخاکم از ثمر نارسم بچش — کز شاخ نخل وادی ایمن فتاده ایم

در بزم عیش عرفی اگر روز ساکنم
شب تا سحر بحلقهٔ شیون فتاده ایم

تنها نه دلق خود بمی ناب شسته ایم — ناموس یک قبیله بابن آب شسته ایم
قسمت بلاست ورنه می آلوده دلق خویش — صد ره ز شوق گوشهٔ محراب شسته ایم
با تو به دشمنیم و قدح دوست دور نیست — کز دل هوای صحبت اصحاب شسته ایم
از لب شگفته در دهن تیغ رفته ایم — ترس قیامت از دل قصاب شسته ایم

مستی

نمے ہنجم ملال خویش و بہر خوشدلی ہر دم
نوای عندلیب و سایۂ شمشاد میخواہم

تو محتاجی و من محتاجم اخلوت نشین لیکن
تو استعداد میخواہی و من ارشاد میخواہم

جگر خوردن مرا از ہا و ہو خاموش میدارد
وگرنہ عندلیبم فرصت فریاد میخواہم

ندارم دستگیر امید دارا و نجت بنشینم
نہ نیم دادگر از خاک کسری داد میخواہم

بدلق آتش زدم زنار بستم با صنم گفتم
ز زاہد طعنہ از زاہب مبارکباد میخواہم

ندارم مجتی بہر مکافات فلک عرفی
بعالم برخلاف خود کسی را شاد میخواہم

منم کہ آب گل و رنگ لالہ مے طلبم
درین لباس شراب دو سالہ می طلبم

شکست جام شرابم ز سنگ توبہ دلی
درین خزان دیت خون لالہ میطلبم

زبادہ توبہ حرامست در شریعت عشق
اگر قبول ندارے رسالہ می طلبم

متاع ملک شہادت کہ کیمیای دلست
اگر دعا نفروشد ز نالہ می طلبم

تمام طالب ماہ اند اہل دیدہ و من
کہ زادہ آدمیم شکل ہالہ مے طلبم

چنان بوادی مستی ز خویش گم گشتم
کہ لب ز بادہ و دست از پیالہ میطلبم

علاج درد تو عرفی حکیم نشناسد
کہ من برون ز شفا این مقالہ میطلبم

دل کز لبت جفا نہ بگوشش نمیرنیم
مستست این ترانہ بگوشش نمیرنیم

این بس جزاے طعنۂ زاہد کہ ہیچگاہ
قول شرابخانہ بگوشش نمیرنیم

عہدش نماند کین دو جہان گشت باز من
بیمہرے زمانہ بگوشش نمیرنیم

گل گوش جان کشودۂ و ما بلبلان باغ
یک بانگ بلبلانہ بگوشش نمیرنیم

کشایم دام بر گنجشک و شادم باد آن همت
که گر سیمرغ می آید بدامم آزاد میکردم

چنان آماده عشقم که عشق از ممتنع بودی
بذوق جلوه حسن بمنش آزاد میکردم

الکو عرفی دل ماران پریشان داشتن تا کی
اگر مے آید از دستم دل خود شاد میکردم

من کینه را بمهر خریدار نیستم
دل پیش تست لیک بدل یار نیستم

آغاز دوستیست عنان از ستم بگیر
در ماندهٔ محبت بسیار نیستم

تا کرده ام وداع محبت رسیده ام
یک منزل است راه و گرانبار نیستم

گویم گمے خوش آمد آسودگی هنوز
در وی ترا هنوز سزاوار نیستم

در دم تو لیک چنانم که گویمت
دار و مکن خراب که بیمار نیستم

ترک وفا بجور نه آئین دوستی است
زین خیره ظن مبر که خبردار نیستم

اما چنین که از تو وفا خوار گشته است
عیبم کرے کند که وفادار نیستم

در عشق روستائی و در عقل شهریم
ناموس را بجهل خریدار نیستم

عرفی زمن شکایت معشوق فتنوے
مست شراب عشقم و هشیار نیستم

عفوت آورد دم دل شرمنده آتش زدم
خط آزادی نمودم بنده را آتش زدم

کاو کاو خانه کردم جنس بقیمت نبود
شکر گفتم گوهر ارزنده را آتش زدم

خنده را باگریه دیدم بر در رد و قبول
گریه را مقبول خواندم خنده را آتش زدم

بانگ بهبهاتی زدل برداشتم گر گریه ش
مرده را بیدار کردم زنده را آتش زدم

دیده از مقصود بستم چشمه لذت کشود
خان و مان طالع فرخنده را آتش زدم

غزل ناتمام

مرهم مرهم زدیم چندان
کز داغ دل اعتبار بردیم

ما شاهد عافیت گزیدیم
ناموس برد کنار بردیم

آزاده روی گذاشت عرفی
صد دوش بزیر بار بردیم

ازان زباده شوق تو هوش جان ورزدم
که لذت عمت از کام او نهان ورزدم

تو گرم رانی سوزم که چون رسی برمن
چگونه شیوه گرمی ازان عنان ورزدم

خوش آن وصال که هر دم حلاوت نهست
دل از نگاه و زدل جان من زجان ورزدم

بجور تا کنم اورا دلیر می خواهم
که فاش گویم و پنهان اتر ازان ورزدم

بجرم عشق تو فردا بدوزخ ار فگنند
تمام آتش دوزخ در استخوان ورزدم

خوش آنکه یار بمن بدگمان شود عرفی
که لذت ستم از زخم امتحان ورزدم

درد اکه فاش در غم جانانه سوختیم
وز داغ و درد محرم و بیگانه سوختیم

کو شمع بر فروز بزم طرب که ما
بیرون در غیرت پروانه سوختیم

با خون صد شهید مقابل نهاده اند
عمری که ما بآتش افسانه سوختیم

کس راه گم نکرد که خضر رهی نیافت
ما در میان کعبه و بتخانه سوختیم

زان تشنه مانده ایم که از گرمی نفس
در دست صبر جرعه و پیمانه سوختیم

یاران همیشه در طرب و ما تمام عمر
کنجی غمی گرفته غریبانه سوختیم

یکبار دل زما صنم آشنا نبرد
دایم بداغ مردم بیگانه سوختیم

نگشاید ار زبستن زنار عقده ات
دانی که از چه سبحه صد دانه سوختیم

وداع عرفی

الوداع ای دوستان و دشمنان
ترک غم تا ترک یک نسبت نشاند
از تماشا باز ماندم از خویش
گوش دانا از نوا خویش را ملزم کنم
تا بچند بی نیازان همت حاتم شکن
یکسو صید بندان و فش فش فریاد میکردم
چان و شش از نغمت رشتاق تا دوم بهاک خود
تا ناخم نفس بر چاه دیوان نیفتاد
با کمند چه پیشت در دل نیفتاد میکردم

از بس که شکفتیم ز تلخی به کشیدن
در کام مگس چاشنی قند شکستیم

نے گفت بیعقوب محبت که بسی ما
دلهای پدر در غم فرزند شکستیم

درد اکه ازین عهد که دل با صنمی بست
صد داغ نهانی بخداوند شکستیم

تا کام تو عرفی ثمر آلوده نگردد
در باغ طرب نخل برومند شکستیم

هرگز گله از دوست بمجرم نفروشم
گر مشتریم دوست شود هم نفروشم

از شورش غم با در و دیوار بحرفم
رفت آنکه به آسوده دلان غم نفروشم

هرگز نکشایم در دوکان غم دل
وانگه که دکان باز کنم کم نفروشم

زان اهل نفاقم نه پسند ند که هرگز
قول غلط و فعل سلم نفروشم

عرفی دل آباد بیکجو نخرد عشق
من هم دل ویران بدو عالم نفروشم

اے ساقی بلا زشراب تو سوختیم
با آنکه آتشیم ز آب تو سوختیم

در شب گذشت عمر و ندیدیم روے صبح
ای بخت ازگرانی خواب تو سوختیم

پایت رکاب پر درو دست عنان نواز
از غیرت عنان و رکاب تو سوختیم

طالع نگر که گرم عتاب آمدی و ما
نا برده لذتے ز عتاب تو سوختیم

از گرمی محبت ناسوخت شرم یار
ای عشق جلوه کن که نقاب تو سوختیم

از خود روانه ایم بمهوره عدم
عرفی تحملی ز شتاب تو سوختیم

زخمے شوق توام سینه بجوشان دارم
خانه در کوچه الماس فروشان دارم

بنالهٔ تیشه فرهاد گوید این دستان
که از حلاوت بازوی کوهکن مستم

ز بزم دوست که گوید که از قدح نوشان
تهی پیاله تر از من نبود و من مستم

بهشتیان چه شناسند مستیم عرفی
نه از شراب طهور ازمی سخن مستم

تا تشنگی بدجلهٔ جیحون نمیدهیم
یک العطش بصد قدح خون نمیدهیم

آب حیات از لب ما میچکد ولی
صد چشمه زهر هست که بیرون نمیدهیم

شد در رام تا زیانه ما توسن جنون
دیگر عنان فتنه بگردون نمیدهیم

اهل زمانه را هوس آب خضر و بس
کس را خبر ز چاشنی خون نمیدهیم

بیداری از طبیعت موزون بما رسید
کز بیم دل بقامت موزون نمیدهیم

دیوانه است و عرفی و معموره دشمنی
ویرانه را بملک فریدون نمیدهیم

گاهی مصیبت خود و گاهی ملال مردم
در عشوه خانه دهر اغنیست حال مردم

تا خون دل توان خورد اینشئه کراست
نزدیک لب میاور آب زلال مردم

همت نه خویشتن جو چون بایزید و شبلی
نتوان گرفت پرواز هرگز بهال مردم

در جلوه گاه معشوق عمرم گذشت لیکن
گه در نظارهٔ خویش گه در خیال مردم

بانگ انا الحق بالای های و هو بلند است
نتوان هلاک خود را کرد از و بال مردم

هنگام عذرخواهی تا دان ز هر نوش است
گر جام جم نداری مشکن سفال مردم

والا شده است عرفی بر نقش خانهٔ خویش
تا چند فتنه گردد بر خط و خال مردم

دیوان عرفی

ای شمع چه داری که نیائی بسوی ما
گر آه بال سوز نداری بپرواز ما

ای شمع چه داری که نیائی بسوی ما
گر آه بال سوز نداری بپرواز ما

پیش از شبانه سلامت کشایند کمین
چرخ از پس کمان نتاند افگند تیر

پیش از شبانه سلامت کشایند کمین
چرخ از پس کمان نتاند افگند تیر

از بیشه شیر نر بدر آید بوقت صید
آهو بدشت سوخته خرمن کند شکار

از بیشه شیر نر بدر آید بوقت صید
آهو بدشت سوخته خرمن کند شکار

از بیشه شیر نر بدر آید بوقت صید
آهو بدشت سوخته خرمن کند شکار

از بیشه شیر نر بدر آید بوقت صید
آهو بدشت سوخته خرمن کند شکار

از بیشه شیر نر بدر آید بوقت صید
آهو بدشت سوخته خرمن کند شکار

از بیشه شیر نر بدر آید بوقت صید
آهو بدشت سوخته خرمن کند شکار

از بیشه شیر نر بدر آید بوقت صید
آهو بدشت سوخته خرمن کند شکار

از بیشه شیر نر بدر آید بوقت صید
آهو بدشت سوخته خرمن کند شکار

از بیشه شیر نر بدر آید بوقت صید
آهو بدشت سوخته خرمن کند شکار

از بیشه شیر نر بدر آید بوقت صید
آهو بدشت سوخته خرمن کند شکار

از بیشه شیر نر بدر آید بوقت صید
آهو بدشت سوخته خرمن کند شکار

دیوان عرفی

گر آه بال سوز نداری بپرواز ما
ای شمع چه داری که نیائی بسوی ما

گر آه بال سوز نداری بپرواز ما
ای شمع چه داری که نیائی بسوی ما

پیش از شبانه سلامت کشایند کمین
چرخ از پس کمان نتاند افگند تیر

پیش از شبانه سلامت کشایند کمین
چرخ از پس کمان نتاند افگند تیر

از بیشه شیر نر بدر آید بوقت صید
آهو بدشت سوخته خرمن کند شکار

از بیشه شیر نر بدر آید بوقت صید
آهو بدشت سوخته خرمن کند شکار

از بیشه شیر نر بدر آید بوقت صید
آهو بدشت سوخته خرمن کند شکار

از بیشه شیر نر بدر آید بوقت صید
آهو بدشت سوخته خرمن کند شکار

از بیشه شیر نر بدر آید بوقت صید
آهو بدشت سوخته خرمن کند شکار

از بیشه شیر نر بدر آید بوقت صید
آهو بدشت سوخته خرمن کند شکار

از بیشه شیر نر بدر آید بوقت صید
آهو بدشت سوخته خرمن کند شکار

از بیشه شیر نر بدر آید بوقت صید
آهو بدشت سوخته خرمن کند شکار

از بیشه شیر نر بدر آید بوقت صید
آهو بدشت سوخته خرمن کند شکار

عرفی

دل در شکن طرهٔ لیلی صفتش بست
صد بار ازو گفتم این کار مکن آخر

از بسکه گریبان صبا را بگرفتم
کین توبه بامید ثمر خواهد شکست

عرفی ز تماشای رخ یار نیاسود
ما را بکن از عشق بزنهار مرنجان

آن کشته ایم کز اثر نوحهای خویش
صد بار جامه در بر قاتل شگافتیم

در جست و جوی لذت زخم نهان تو
هر موی کشتگان ترا دل شگافتیم

بهر فسون درد تو از گوشهٔ لحد
صد ره بچاه جادوی بابل شگافتیم

عرفی مجل نشین که معمای آرزو
آخر بنام مطلب باطل شگافتیم

خوش آن جهان چو من از داغ دل کباب شوم
زمانه را کنم آباد اگر خراب شوم

بران شدم که چنان آتشی برافروزم
که در میانهٔ آن تا ابد کباب شوم

دهان شیشه کشاد است عشق و نزدیک است
که بی نیاز ز کیفیت شراب شوم

چنان ز عشق مهیای تربیت شده ام
که گر ز ذره نظر یابم آفتاب شوم

رسم بمقصد و عمدا نه زیستم از ننگ
بهر طرف که چو همت گران رکاب شوم

چنین که فرصت عرفی عنان سبک کرداست
بگرد او نرسم گر همه شتاب شوم

چون خیالت گذر آرد بدر مسکین چشم
جوشش نور بهم در شکند روزن چشم

مشت سوزن بدلم زان مژه تار یخته اند
گریه از پارهٔ دل دوخته پیراهن چشم

از دلم تا بدر دیده صد آتشکده ساخت
گریهٔ شوق که گلخن شد از و گلشن چشم

در تماشاگه حسن تو بهنگام نثار
سر به پیشانی خورشید زند خرمن چشم

عرفی امروز به بینم که بود بهر وداع
گریه را دست در آغوش دل و گردن چشم

ما نقد را ز جمله بغماز داده ایم
در دام هر چه آمده پرواز داده ایم

مهرلب ما بشکند آشوب بهاران
با باغ ملولیم نوا را نشناسیم

مستیم و نداریم دل عافیت اندیش
با کشمکش روز جزا را نشناسیم

در معرکه سیر دلان عمر بسر شد
زان چهره شناسیم و فا را نشناسیم

در راه وفا کوشش و نازان سبکی هست
تا سر نرود جنبش پا را نشناسیم

یک نالهٔ آشفته فروشیم بصد کام
آرایش بازار دعا را نشناسیم

ولـه

دل و جان برد گیو و دمن افسانه شان گردم
چراغ خانقاه شیخ آتش خانه شان گردم

ز بیم هجر و امید وصال آشفته دل بودم
ز حیرت شانه گشتم ز خود بیگانه شان گردم

ز سوز مهوشان در دم چندان سوختم خود را
که بر شمع مزار خویشتن پروانه شان گردم

سبو با دوش در مستی شکستم لیک یکیک را
دگر بر چیدم و بوسیدم و پیمانه شان گردم

به بزم میخوران دوشینه بودم میهمان عرفی
ز لبس کز بهر دل بگریستم دیوانه شان گردم

از شش جهتم شکوه زند موج خموشم
در زهر زنم غوطه و سر چشمه نوشم

سر تا بقدم عیبم و از دوستی خویش
عیبی نشناسیم که زان پرده نپوشم

بر خلق نخواهم که زنم ناصیه بر خویش
تا جمله بدانند که من بهیده کوشم

تزویر جرم بهره ده عالم بوکالت
هر گاه که در کوی ریا زهد فروشم

تا فتنهٔ فردای قیامت نشناسی
این سنجیه امروز ببین بر سر دوشم

از درد کشان شوکه من غمزده عرفی
تا بودم ازان جمع نه غم بود نه هوشم

دیوان عرفی

امام شهر کشتم دیده ویران بود
بیا بگو بماتش که تو نگر رنگینم

زمن فراغت فردوس در بها مگزین
بساط ما یتیمان بروزگار من

زنوز نا صبوران صباح سه تابد
بشارتی که دختر زبود شب با ینم

چگونه زهر سر میوم ازین چشمه زنم
ازان بچشم دل اهل درد بنگرینم

هزار غم نرم غم که دره ام و صد درد
غم و فورش فزوکردی کشدایم

بروم بلیکده عرفی و ترک شغل کنم
مباد محتسب از دل برون کند کینم

صبیره ده تصور باطل شگافتیم
بانده سه معامله دل شگافتیم

نوشتند بهشت عکده حسن ازدر یکبار
روز سبان در یکم مقابل شگافتیم

ان کشته

ردای عافیت بس خام بافت آتشی در زن
که من زین پنبه عمری رشته وز نارمی رستم

سراسر کامم و در چشمهٔ لذت فرو رفتم
سراپا ریشم و در پنبهٔ الماس آغشتم

نه طوبی داشت سرسبزی نه کوثر داشت نمناکی
که من در شعله زار سینه تخم ناله می کشتم

تماشای جمال حور و غلمانم کجا باشد
مرا آئینه باید که بینم تا چه حد زشتم

بگوشم کاتب اعمال گوید عرفی انصافی
که ننوشتم ثوابی در گنه صد لوح دل گشتم

دل بدست و پای کوبان از حرم بگریختم
دین سیه قندیل را از خاک دیر آویختم

تو تیای دیدهٔ توفیق یعنی خاک دیر
بر سر دل تهنیت گویان بمژگان ریختم

راهب دیر و صنم مست سماع ماتم اند
تا بشیون نغمهٔ ناقوس را آویختم

گوهری گر زوی بیابد دیدهٔ معنی صفا
در جهان پیدا نشد هر چند خاکش بیختم

مایهٔ دیریم عرفی عشوهٔ در کعبه نیز
مدتی پار نگجها از پرده می انگیختم

گلی ناچیده بوی ناکشیده زین چمن رفتم
بتلخی رفتم اینک در میان این سخن رفتم

بدنیا نیست بازار مرا این سود و دم از دو لب
که عریان آمدم اکنون چو گرفتم بی کفن رفتم

نه کوشش‌های فرهادی نه سودای زلیخائی
ازین هنگامه آخر شرمسار مرد و زن رفتم

نه یارب را جوابی آمد نی یا صنم عرفی
ز در رو کعبه حیران تا در بیت الحزن رفتم

ما دل بجان خریده و بر باد داده ایم
ما مرغ خسته ایم که بر باد داده ایم

سهلست با قفس دل اگر رفت سود و نیست
ما مرغ حرم گرفته بصیاد داده ایم

یک ره بکمال تو ندیدیم که در دل
عرفی صفت از بیم تو آهی نکشیدیم

وقت آنست که افیون بشراب اندازیم
دو جهان را بیکی جرعهٔ خراب اندازیم

دلم از صوت تذروان بهشتی نکشود
گوش بر نالهٔ مرغان کباب اندازیم

ای که بر زشتی من خنده زنی باش که من
بحرم دستی و از چهره نقاب اندازیم

گل فشانند بستر همه چون عرفی و من
مشت خس چینیم و در خانهٔ خواب اندازیم

چند ازین شش در غم فال کشادی بزنیم
بکمال آمده عنقا که مرادی بزنیم

چند ازین شیشه بگیریم و بریزیم بکام
یکدو جامی بکف خویش نزادی بزنیم

در نیارد که دمی غاشیهٔ غم نکند
سر دهیم این دل و با یکدل شادی بزنیم

بر دل صد ورق از یاس بیندیم گره
بکشائیم دل و فال مرادی بزنیم

عرفی از مردهٔ آلوده پریشان شده ایم
دست در دامن پاکیزه نهادی بزنیم

ما ره نشین مردم دیدار دوستیم
سختی کشیم حیف که غمخوار دوستیم

هر دم خیال بازی و فکر کرشمه ام
دشمن ترش خاطر آزاد دوستیم

ای نوحه سنج ناله بزردی لب که ما
نازک دلان گریهٔ بسیار دوستیم

ما میگزیم شهد ریا نه زهد را
تسبیح دشمنیم نه زنار دوستیم

در عجز لذتیست تو در کار خویش باش
ما تشنهٔ شهادت و زنهار دوستیم

ای عندلیب گلبن دستان سرا که من
منصور نغمه رسن و دار دوستیم

خطوط نستعلیق از من عرفی بجوئید
رسوا نمیان کوچه و بازار دوستیم

ما آدمی نمانده و دیو نگشته ایم
هشیار و در شگفت که ما کیستیم

صد بحر شعر غرق بیکدیگر و ز آب
زین خشک بحر تشنه لبان سیر نیستیم

زین خاکدان بالعطش و غم گذشته ایم
ما را مجو بخاک که ما آسمانیم

تا از تو بگذریم و بگوشش رسد ندا
ما زنده ایم و زنده شهیدان شویم

تا از تو بگذریم و بگوشش رسد ندا
ما زنده ایم و زنده شهیدان شویم

با یار دوستی بدو عرفی عدم گذشت
حاشا که ما بعالم و عالم گذشتنی

تا از تو بگذریم و بگوشش رسد ندا
ما زنده ایم و زنده شهیدان شویم

ما

ما ملامت زدگانیم که در گوشهٔ غم
آتش دل همه از داغ هم افروخته ایم

کی بر اهل کرم روی طلب زود کنم
ما که از جرعهٔ جام کرم افروخته ایم

کشته ایم از سخن پیر مغان رشک دل
بفروغ نفسش جام جم افروخته ایم

تا بهر عمکده عرفی که گذر داشته ایم
شمع مقصود ز ایمن قدم افروخته ایم

سنم کز بادهٔ عشرت خروشیدن نمیدانم
بدست من مده این مے که نوشیدن نمیدانم

طبیبا از دوا بر قامت دیوانه خون من
مبر پیراهن عصمت که پوشیدن نمیدانم

من آن نیستم می شوقم که گر صد سال شوق او
نماید آتش و من نیز جوشیدن نمیدانم

بریش تازگی از مرهم آسیب نمک ساید
سنی ز الماس و زخیرت خروشیدن نمیدانم

بصد امید با کوشیدنم در رد عا عرفی
ز استغنا مدان با قید کوشیدن نمیدانم

حال ما بنگر که آهوی حرم گم کرده ایم
ره بر امید را در هر قدم گم کرده ایم

میشود اسباب غم اسباب افزون گرچه ما
مایهٔ افزایش اسباب غم گم کرده ایم

چون تر نهای مرغان بهشتی نشنوم
ما که در او فتاده و باغ ارم گم کرده ایم

طعنه کمتر زن حرم جویان ره گم کرده را
این ملامت بس که ما راه حرم گم کرده ایم

پیر ما از بستن زنار لاف کفر زد
کز عبادت پا نه در دیر حرم گم کرده ایم

وله

ز معمورے تہنگم جز دل ویران نمیخواہم
چو سلطان محبت ملک آبادان نمیخواہم

کسے تا کے پریشان جنبش و سر در ہوا باشد
دگر یار جنونم عقل سرگردان نمیخواہم

دیوان عرفی

وله

رفتیم و توبه کرده ز میخانه مراد
میل قدح بآن لب میگون گذاشتیم

رفتیم در زمانه ز غم نامهای تو
نشنودهٔ غم تو بمجنون گذاشتیم

رفتیم و انتقام ستمهای غیر را
با عادت طبیعت گردون گذاشتیم

رفتیم عرفی از چمن وصل ناامید
در دل هوای آن قد موزون گذاشتیم

منم که بهر دل اسباب داغ میسزدم
نسیم گلشن غم در دماغ میسزدم

دمی که بر نفس اهل درد میجوشم
هزار شعله ز دود چراغ میسزدم

ز بهر آنکه چکانم بکام تشنه لبان
بآستین نمک و خون و داغ میسزدم

دگر بوادی ایمن رسم دگرنه که من
ز گرد بادیه محمل سراغ میسزدم

ز تم تفصل خزان عرفی از چمن بی فیض
ترانهٔ ز نواهای زاغ میسزدم

ما دست دل ز چشمه بهبود شسته ایم
داغی بزیر داغ لئیمود شسته ایم

دل در دعای کام نفس بر نیاورد
زین شعله ننگ نسبت این دود شسته ایم

آسوده تر حسود که ما از ضمیر دل
اندیشهٔ زیان و غم سود شسته ایم

بستیم روی سجده ز محراب آرزو
گرد ریای از در معبود شسته ایم

عرفی چه پایه عجز بهر چشمه برده ایم
تا لوح دل ز بود و زنا بود شسته ایم

از بس که روی گرم بهر سو گذاشتیم
صد داغ شعله خیز دران کو گذاشتیم

از شرم نا کسی نکشودیم دیده را
الماس فتنه در ته پهلو گذاشتیم

دلم

از دردمن که شعله دیگر گرفته بود
امروز در مدینه بآبم نیافتند

مجنون باز مانده بآهو گذاشتیم
آن سگ بکار دشمن بیرون گذاشتیم

دست از عمارت دل بیخانمان مزاج
کاین کهنه بوم را بهمایون گذاشتیم

عرفی

ای جان بلب رسیده و دستور زندگی
لطف تو گر مضایقه دارد عجب مدار

بسمل شده را بشنود زخمی بر آورد
تا قاتلش نسازد سیر کی رها کند

تحقیق نصوص حیرت من کرده بیخبر
اسرار عشق را نتوان یافت از کتب

دیوان عرفی

اے اہل بہشت اینهمه حرمت بچه چیست
بر من که رساند بشما لذت این غم

ہم گام کسی نیست ز عشق تو نا کام
یاران مرا تازه شود شیوهٔ ماتم

داغ بنهم بر دل و آن داغ کباشد
لب تشنهٔ الماس ترا تشنه مرا هم

یارب بجهانے نکند رود ننگ نباشد
عرفی چو ره و پایهٔ درد تو ندارد

از دل این شعله چو داغ صنمی افروخته ایم
آتش بتکده را در حرم افروخته ایم

شب غم تا بعدم راه بردیم کام
آتش راه براه عدم افروخته ایم

موسے اید بایمن در کار باب نظر
آتش طور زروے صنم افروخته ایم

بجدهٔ بر من اینجا نه رحمت پیما
کصد آتشکده در کیش غم افروخته ایم

ماشاءالله

تیغ و سر در کف ببوی عشق رفتم گفت رو
کز شهیدان عاقبت را از عدم پرکرده ایم

خوش برآ عرفی زمانی با الم خاموش باش
کز هجوم ناله آزار الم پرکرده ایم

کعبه بی ذوقست و یارانرا وداعی میکنم
مژده اهل دیررا کانجا وداعی میکنم

گر حدیث عشق کم گوئی تو با سودگان
جای منت هست تحقیق صداعی میکنم

زهر کو خون جگر کو شهد ناب و شیر چند
صبر دشوار است بار رضوان نزاعی میکنم

در سماع ای شیخ موج از آستین ما بریز
در شهادتگاه او ما هم سماعی میکنم

شیوه های زاهدان گر در شمار دین بود
غم مخور عرفی که ما هم اختراعی میکنم

آن شکارم کز برای تیرستان میرویدم
التماس زخم نوازلامکان میرویدم

حسن میگوید که من تخمی بیفشانم دلی
تا قیامت رو دهی گرم از آستان میرویدم

در لبم در عشق تو آن مهمان دار بلا
کز در و دیوار خیل میهمان میرویدم

من کیم رضوان آن جنت که در هر سو براه
طوبی از فیض نسیم بوستان میرویدم

بشکنم تا قوس تسبیحی بدست آرم دلی
چون کنم با این که زنار از میان میرویدم

مست این ذوقم که گر مد هوشم و گر هوشمند
شکر در راز زیر لب تا مغز جان میرویدم

بستم ان راهی که میداند زبان و دل دلی
حیف گر ببستن لب صد زبان میرویدم

پنبهٔ الماس شد عرفی دلی محروج من
بس که هر دم نیشی از داغ نهان میرویدم

منم که پارهٔ دل در دهان غم دارم
بزیر ناصیه صد آستان غم دارم

چه غم گشش نکند بر من اعتماد کسی
که میسل زنده الامان غم دارم

اگر بشادی وصلت کسی بقتل برد
اگر جان بغمت برد زبان غم دارم

بگو بشادی وصلت کسی بقتل برد
دلم بلقمهٔ عشق دهان غم دارم

دلم بلقمهٔ عشق دهان غم دارم

آمد نسیم شوقی گلهای درد بشگفت | این نوبهار لذت بر باغ جان مبارک

عرفی در آتش دل مجوشی و خموشی
داغ نهان محمد قفل زبان مبارک

ردیف لام

صد مهرمی نهم بلب گفت و گوی دل | تا گرد غم بشکوه نجنبد ز روی دل
دامن بسلسبیل نیالاید آنکه او | در چشمه سار درد کند شست و شوی دل
بگداخت سیم مرهم و الماس ریختیم | آن بر مراد رحمت و این در گلوی دل
با صد غم آشناست دلم دست از و مدار | ترسم غمی عنان تو گیرد ببوی دل
تا چند عمر در غم و اندیشه بگذرد | برداشتیم دست غم از زیر روی دل

عرفی بنکید و جرعه خون بنجودی نمود
هرگز نخورده بود شراب سبوی دل

دردی که با فسانه و افسون رود ازدل | صد شعبده انگیز که بیرون رود ازدل
ممنونم ازین شیوه که هر جور که کردی | اندیشه نکردی که مرا چون رود ازدل
آن به که بدل ره ندهم روز سلامت | آنها که در آشوب شبیخون رود ازدل
از بس که دل سوخته ام تشنه صلح است | هر جور که فردا کنی اکنون رود ازدل

عرفی ره مجنون مرو این در و نه در دیست
کز هیبه گردیدن ها سون رود ازدل

ردیف میم

تنها نشین گوشه غمخانه خودیم | گنج غمیم و در دل ویرانه خودیم

دیوان عرفی

آب رخ صوابم زد و بنال آمد ز ظلمت برون
من بر و خندان ببوی نشئگی رو میکنم
دل بوصل و من ببوی و وصل نامحرم خوشم
او گل و من خاک گلخن از ادب بو میکنم
باز دل را می فشارم بر کف عشق
خون اصلاحش چکان از هم بهم بو میکنم
میفروشم داغ و نقد گریه میگیرم ز خلق
مصلحت اخر بتاب و آتش در تو باز و میکنم

عرفی در ضمن

از دوی زخم خورش خویش نیست عرفی
بلکه دام مشق بوس دست دلبر میکنم

ما گریبان دل از گلهای غم پر کرده ایم
از شراب تلخکامی جام جم پر کرده ایم
خوشه پاداش دل نثار کام ما آماده باش
از گل تر دامن غم را گهربار کرده ایم
اهل دل چیست مراد ما بگو ای شمع ازین
رشته در دم را گره بر گره بر کرده ایم

عرفی سرود بزم که یاد آمدش که باز
بر روی آتش آمده چون دود در سماع

ردیف غین معجمه

چنین که آمده منظور لطف شاه چراغ
بناز گو بشکن گوشهٔ کلاه چراغ

ز نور معرفت حق بشاه در سنخست
صباح طلعت خورشید و شامگاه چراغ

بروشنی شب و روز زمانه یکسانست
ازان زمانکه جهان مجلس است و شاه چراغ

فروغ ناصیهٔ روزگار اکبر شاه
که بر فروخت بدلها ز هر نگاه چراغ

غزل بدون مطلع

چراغ هستیش از نور مطلق است که هست
بچشم فقر چراغ و بچشم جاه چراغ

چراغ باشد و منظور شه بدست ادب
فلک گذاشته بر گوشهٔ کلاه چراغ

براه معرفت حق چو دشت ها دی خویش
چراغ را نبرد کس بپیش راه چراغ

طواف انجمن شه چراغ راه دل است
ورای عرفی ازین انجمن مخواه چراغ

ردیف فاء

بازمیدان ما فوج بلا بسته صف
پای فلک در میان رسم امان بر طرف

خرقه شگافان شوق بی دف و نی در سماع
حلقه فشانان شید تابع قانون و دف

جان قدیم اشتها مانده همان با شتا
وین تن حادث غذا معدن آب و علف

چیدم و دیدم تمام آبی و تابی نداشت
میوهٔ این چار باغ گوهر این نه صدف

ردیف قاف

بزم من شاخ نبات دل من من میکده
غم نیکرد دل من من میکده پر عشق

دارای شهر و دولت کز طرب تا زنجه
خنده زند بر فلاطون اطفال مکتب عشق

دارو و سبب صحت عشق در حکمت ازل نیست
اما ز سر دی عقل زائل شود تب عشق

تا کاهی دمی عشق پرورده مرا دست
در آفتاب غرق است شام من و شب عشق

در دور رو که سائل بالفرودین مقابل

دیوان عرفی

ناخنی بخراش چراغ در بقروی صدف
گفتم ای خود فروش خود فروش خود فروش

بشنو و دون گو که ز نوشخ ز نوشخ ز نوشخ
زنم پاکوفت عرفی تا عرفی نیست

عرفی از ره روی دور منزل اینست
رو که رو رو سه کمند همت شاه بخش

ناموس عشق همان با لیلی و مجنون
اسباب عشق نامبارک

ای عشق فنا با لیلی و مجنون
گر بر سر عشق

گر بیخ عشق در دل مجنون
با خانه عشق

طوبی و طوبی محبت عذرا
ای خلوت محبت

چندان اسیر شد دل وارستگان که گشت
شکر کرشمهایتو بر روزگار فرض

صیاد غمزهٔ تو چو زه بست بر کمان
گر دید عشق ناوک او بر شکار فرض

ترسم که ترک غمزهٔ زنهار دوستت
بر شکر گوی زخم کند زینهار فرض

از بس که قابلیت و عشق داشتم
کردم عطای حسن تو بر کردگار فرض

سنت بود ز میکده جذب نسیم می
وز درگهش بناصیه جذب غبار فرض

زان مانده ام ربقهٔ طاعت حق ز هوای نفس
بر گردنم نهاده طبیعت هزار فرض

انکار فرض شاهد و می فرض بر فقیه
بر ما اطاعت صنم و گسار فرض

تا کس سوال سنت و فرض ای فقیه خیر
ناز و نیاز سنت و بوس و کنار فرض

عرفی بر اهل صومعه ساغر شده که هست
بر صوفیان باده نهان کش خمار فرض

ردیف طاء مهمله

گر بگویم ز نظر دوست نهانست غلط
ور بگویم که بهر دیده عیانست غلط

شش جهت فیض پذیرا ز نظر رحمت اوست
ور بگویم که بسوی نگرانست غلط

می گشد نارم و حاصل گنهی نیست مرا
ور بگویم که مراد شمن جانست غلط

نیز دلدوز شهیدان همه از ترکش اوست
ور بگویم که ازان شست و کمانست غلط

جز گمان هیچ ندارم بکف از صدق خبر
ور بگویم که همین محض گمانست غلط

عرفی از هجرت خوانده چه غلط نشمارے
گوهر شش گر بشناسی نه چه کانست غلط

ردیف ظاء معجمه

اگر از خانه کسی از گل و شراب چه خطا
اگر تو خانه بسوزی ز آتشم چه خطا

اگر نه سایه حسن تو بود بیمار از خورشید
ز دست شبنم شب دمسر افتاب چه خطا

سزای حسن و رون جمال در جلوه است
نه ار سیاه نمیتابش در نقاب چه خطا

عنان این دل صد جا شکسته را بگذار
ستم نواز شمها بره خراب چه خطا

ز آسمان طلبیم نشان راحت گفت
اگر سوال غلط باشد از جواب چه خطا

علاج غمزهٔ غمزه بکن بخواب چه خطا
اگر ز غمزه غمم نیست در شراب چه خطا

بسوے میکده رو کز شراب خانه عشق
اگر ز روے تو خورشید یافت تاب چه خطا

نشاط طاق و فراوان ده و شراب چه خطا
اگر ملال نیفزاید از شراب چه خطا

دیوان عرفی

گو که گوش پواعظ نکند عرفی
نیز هم میکده را از شب عذاب چه خطا

ردیف عین مهمله

باز این نغمه بصد دل خشنود در سماع
دیوانه وش ز نغمه داود در سماع

رویم بروے دلبر و قوال در سرود
دستم بدست شاهد مقصود در سماع

افشاندم آستین می آلوده در سماع
پیمانه از کف فرشته کروبیان ربود

باز این چه سوزش است که خونابه میشود
چندین هزار نرخ نمک سود در سماع

هنگام دولت طلبیدن بر لب نخوان
دام چو پیخان نخوان لوده در سماع

زاهد کبود روز نمد دشمن هوا و عشق
آمد بیم ز نرد عبود در سماع

عرفی

دیوان عرفی

ردیف صاد و میم

هر حدیثی که پرسم از همت — آب رو از جواب می چکدش
آتش عشق نار دارد — که شراب از کباب میچکدش

چه کند عرفی ار نریزد اشک — از جگر خون ناب می چکدش

بعمرها نهم پا برون ز خانهٔ خویش — نگاه بان خودم من آستانهٔ خویش
بهر طریق که بگذشته بی سیف نیست — بسوز و داغ شو از عشرت شبانهٔ خویش
دران دیار دلم کرده خو ببد مستی — که محتسب کند از شعله تازیانهٔ خویش
ز مشکلات محبت نیفگنم دامی — که مرغ عقل نسازد بآب و دانهٔ خویش
نهفته سر و هم از دیده سیل خون که مباد — غم زمانه برد جد و لی بخانهٔ خویش

درین بکوش که آید دولت بجان عرفی — که مرغ شوق نخواهد در آشیانهٔ خویش

دلی دارم که میجوشد ز هر مو چشمهٔ خونش — نه آن خونی که بتوان از گریستن داد بیرونش
به افسون میکند آلوده درد عافیت بخشم — بیا ای مرگ و آزادی بخش از ننگ افسونش
ز گلگون کی نهد منت بدوش کوهکن شیرین — که ساق عرش غیرت میبرد بر پای گلگونش
اگر در جلوگاه حسن آید عشق بی پرده — شود معلوم بر لیلی که لیلی بود مجنونش
نمیدانم چه امیدم بآن لبهاست میدانم — که دارد خنده بر امید من لبهای میگونش
به تیر غمزه اش نازم که صد جا بشکند دل — بدست معجز عیسی اگر آرند بیرونش

چنان حسن قبول در ملاحت نیست عرفی را — که هر ساعت در آغوش آورد بیداد گر دوشش

ردیف صاد و میم

ردیف ضاد معجمه

وه چه مسیحا دمی کز نفسی از توبافت
سر بدنبال تو دارد تا بود جان در تنش

خلوتی کز نور شمع ماهسن اندوده شد
کوتهی دارد کمند آفتاب از روزنش

عرفی آن تر دامنی دارد که هنگام عذاب
آتش دوزخ بمیرد گر فشاری دامنش

گر چشانی بملک چاشنی صحبت خویش
جام می گیرد و بر باد دهد عصمت خویش

چون بخونریز خود دم ساخته تشنه کنون
تو هم این لطف مکن تا نکشم منت خویش

کشتهٔ ناز کجا کشتهٔ شمشیر کجا
چون نمازند شهیدان تو بر حالت خویش

تا دگر جای بدل نکند از غیرت
یارب آگاه شود در تو از لذت خویش

نه ز مهر آمده ام بر سر بالین دم نزع
حیف آید که گذاری بدلم حسرت خویش

دهن خویش بهوسند و لب خود بگزید
چون در اندیشه به بینند بتان صورت خویش

عرفی از یاد می وصل برم هوش خرد
بس که بی یار دلم تنگ شد از صحبت خویش

در دل شکنی آفت صرفست نگاهش
طفلی که بدرسی کند از طرف کلاهش

طاعت بر دنیا چه تمتع برد از زهد
کز فر همادور بود تارک شاهش

ما لشکر عشقیم که تسخیر دو عالم
چون آب فرو میچکد از تیغ سپاهش

ره بر مه کنعان نکند خجلت بهتان
تا رد بره شکر کند محنت جاهش

شاید که به آلایش دامانش نگیرند
هستی که بدامن نگرد طرف کلاهش

از جور فلک داغ نگردد دل عشاق
این باغچه پرورده نه فصلست گیاهش

سهلست که از ناصیه اش نور بتابد
عرفی که در عشق بود ناصیه گاهش

دل مسند شاهیست که صد لشکر کنعان
در محکمت حسن بود دست نشانش

زحمت مکش اسباب حضور که از بیم ملامت
الماس بپاشند بدل تشنه بنانش

در سینهٔ مهجور وصالت نتوان یافت
زخمی که ز پیمانه توان بست دهانش

فریاد که هم عزم سفر کرد و بر دوست
جانهای شهیدان تو گم کرده عنانش

عرفی نبود عاشق اگر بیم بخود راه
از بهر شهیدان تو گم کرده عنانش

از بهر شهیدان تو گم کرده عنانش
عرفی نبود عاشق اگر بیم بخود راه

از بهر شهیدان تو گم کرده عنانش
عرفی نبود عاشق اگر بیم بخود راه

دل مسند شاهیست که صد لشکر کنعان
در محکمت حسن بود دست نشانش

زحمت مکش اسباب حضور که از بیم ملامت
الماس بپاشند بدل تشنه بنانش

در سینهٔ مهجور وصالت نتوان یافت
زخمی که ز پیمانه توان بست دهانش

فریاد که هم عزم سفر کرد و بر دوست
جانهای شهیدان تو گم کرده عنانش

عرفی نبود عاشق اگر بیم بخود راه
از بهر شهیدان تو گم کرده عنانش

سعود از گرمی داغ جگرم خاکستر
گر شب هجر ز الماس کنم بستر خویش

برز لیخا بره عشق همین طعنه بس است
که فسردست لب مثل ملامت گر خویش

عشق در پیرهن یوسف کنعانم سوخت
زان یعقوب دهم سرمه ز خاکستر خویش

بس که پروانه بود شعله نزدیک نخست
که شود آتش و خود شعله زند در پر خویش

بعد مردن برای باد بجای خاکم
که فشانند مصیبت زدگان بر سر خویش

عرفی از ناصح اگر منفعلم بار شکر
که خجل نیستم از دردی غم دلبر خویش

درمانده ام بصحبت امید و بیم خویش
گه نوحه سنج خویشم و گاهی ندیم خویش

گاهی که باز شرف محک جود حاتم است
می بایدم گرخیت ز بخت لئیم خویش

هوشم فدای نکهت آن گل که تا ابد
نام بهشت کرده مبند از نسیم خویش

رستم ز مدعی بقبول غلط و لے
در تا بخم از شکنجه طبع سلیم خویش

آنکس که بے چراغ در آید بخلوتم
بنمایمش تجلے طور از حریم خویش

شکر صفای سینه کنان آشتی کنم
در رستخیز اگر بشناسم غنیم خویش

اکنون مئی مغانه به عرفی حلال شد
کز بیخودی گذشت ره مستقیم خویش

بحمد الله که جان دادم بان تلخی زبیداور
که از من تا قیامت لذتش آن میدهد یاد اوس

برامت شت خاکی او وجودم ماند و دل شادم
که نتواند ز بس گرمی بخورد یک مدن یاد اوس

دم مردن ز بیم آن دهد کامم که بعد از من
کند ناگه غم ناگاهیم ره در دل شاد اوس

مگو کز سلطنت پرویز شهرت یافت در عالم
که دارد در جهان مشهور هم جنسی فرهاد اوس

مستی از اندازه گر بیرون رود عرفی فتد
بر دماغ خشت خم گر بوی خشت آید بهوش

تا بر ده ام بمدرسهٔ عشق رخت خویش
دارم وظیفه از جگر لخت لخت خویش

محمور خامشیم فراموش کرده ایم
هم عهدهای ساقی و هم رسم و سخت خویش

شاهی که ظلم را بمیانجی عنان دهد
تیغ عدوی ملک ساند تجلخت خویش

مهلت مجو که بیشتر از عهد غنچگی
گل باز بسته بود ز شاخ درخت خویش

گر دولت این بود که بدرویش داده اند
باید گریستن جم و کی را بتخت خویش

عرفی هنوز مدحت دون همتان مکن
طوفان چو تند شد تو مپندار رخت خویش

پا بدامن در کش ای دل ز جهان دولت مکش
سهو کردم می کش و از دهنت منت مکش

لاف مردی میزنی در انجمن با دوست باش
خویشتن را چون زنان در گوشهٔ خلوت مکش

غمزه را بازو مر نجان زخم را ضایع مکن
اینک آ مدجان بلب کز کشتنم زحمت مکش

آسمانست اینکه حاکم گشته تردامنست
آفتاب است این که نازت میکشد منت مکش

شهره در عافیت عرفی قبولی نیست لیک
آستین غم بگیر و دامن عصمت مکش

شهید او که بود آب و رنگ یاقوتش
نهند خضر و مسیحا بدوش تابوتش

خوش آن سعادت مرغی که میکند در دام
گر شمه تو ز اوج هوای لاهوتش

ضعیف تر شود از نعمتش زیاده دهند
وظیفه خوار محبت که غم بود قوتش

شهید زلف و رخ او چو طرف جوی بهشت
بر و بن و مد گل و سنبل ز دور تا بوتش

دیوان عرفی

جدول سوخته را صوفی افسرده دلست
بازار توبه شکن عهد ز ما خود نه رواست

درخ خط ما بازار شکن عهد ز ما خود نه رواست
هان بگیر این قدح و توبه شکن عهد ز ما

بازار توبه شکن عهد ز ما خود نه رواست
هان بگیر این قدح و توبه شکن عهد ز ما

نغمه عود و نی و بربط و چنگ
نغمه از بار و بم آهنگ

نغمه از بار و بم آهنگ
نغمه عود و نی و بربط و چنگ

بے بہرہ شہید تو کہ از پرسش محشر ... از حیرت حسن تو بود لال زبانش
خونے کہ طلب میرود از خانۂ یوسف ... عشق آورد از دیدۂ یعقوب نشانش
زان غمزۂ ہلاکم کہ اجل بہر شکارے ... چون تیر ستاند بگذاری بکمانش
دیریست کہ جان رفتہ و من گرم طپیدن ... تا باز کشد لذت نظارۂ عنانش
فردا نکند جان بشہید ستمت صلح ... از شوے دل بس کہ ستم رفت بجانش
من زاید دیرے کہ بہ بازیچہ ملایک ... جویند رہے در دل تر سابچگانش

ولہ

منم کہ میکنم از درد بیگانۂ خویش ... نگو مگوز غم آرامش زمانۂ خویش
فلک بچرب زبانی گدای فرصت نیست ... بمدعی ندہی گوہر یگانۂ خویش
ز نفخ صور نہ طوفان نوح بی خطرات ... چرا نتاز د عنقا بآشیانۂ خویش
بوعدگاہ تو امید آنقدر بنشاند ... کہ در دیار خود م خست شوق خانۂ خویش

خراب آتش رمز محبتم عرفی
کہ در شرار نہان می کند زبانۂ خویش

غزل ناتمام

کجاست نشتر مژگان دوست تا دل ریش ... ہزار چرخ زند بیخودانہ بر سر نیش
تو ہم ز بتکدہ آئی و طوف کعبہ کنے ... اگر نقاب کشایم ز حسن طینت خویش

ہمہ ز عاقبت اندیشی اند سرگردان
من این فریب نخوردم ز عقل و دراندیش

ملک بسہو نویسد چو نامۂ ستمش ... سترد کہ خون شہیدان ترا دہد از قمش

دیوان عرفی

کدام نامہ سیہ دار دو نوشتہ ملک ... کہ من بقطرۂ اشکے نوشتم ارقمش
چگونہ جور بخوبان لطف بنویسد ... اگر زدہ ملک پرے بلذت ستمش
ز ارتیاب دمے بگذرم شرف دارد ... کہ ہم دمند ملایک بطاعت صنمش
بصبح خیز دلا باز دان صنم کہ ارشک ... ز خاک گلبن خونین دمد گل خجلش
نہ شب زندہ کسی را ز غم کنون دولت ... کہ باز روح شہیدان شود شہید غمش
صبا دباعث بیگانگی شود عرفی ... کہ گو کنیست در آداب لطف و دمسازش
چون زخم رودان خون کرد بدل راہش ... ہنوز آن غمزۂ دیرینہ میکند شورش
میکنندش ستمگر شوے دلبای احباب ... ہمرہ نفس سرگشت گران ارزش و پیش

کوز خم کرشمه که از ذوق
خون بجوشن نمی زند ز خاکم
صیدی گذرد که از خم امش
از نکهت او نسیم گرد است
صد شکر که صاحبان خرمن
جسم گرنه مطیع امر باشد
وین کاش کرم جو باد ناید
از بیم شکوه برز بانم
مے مے کند از کرشمه تو
از کلک من ار غذا گرفتے

برلب شود آفرین فراموش
از کشته مکن چنین فراموش
صیاد کند کمین فراموش
بوے گل و یاسمین فراموش
کردند ز خوشه چین فراموش
دانسته کند مکین فراموش
دنیا شود م جو دین فراموش
چون گریه در آستین فراموش
افسر و خلتن جبین فراموش
کردے مگس انگبین فراموش

یاران بکنید یاد عرفی
مے خواستمش چنین فراموش

اشبم گشت غمت عشرت فردا تو خوش
گر چنین غمزه کند کاوش دل ممکن نیست
فرصتم نیست که در پا تو جان افشانم
دیدم از زلف شکن در شکن و چین در چین
مصر گلشن ز تو اے یوسف کنعان خوشبوست
سحر و معجز صفت چند عطا کرده تست
دلے عرفی خبر از نا خوشیش نیست که نیست

کار خود کرد بمن غم دل غمهاے تو خوش
که شود خاطرم از شغل تماشاے تو خوش
بس که می آیدم از دیدن بالاے تو خوش
همه جا خاص تو اے دل نشین جاے تو خوش
شب بیعقوب تو خوش روز زلیخاے تو خوش
هم دل سادے مرد هم دل زیباے تو خوش
پایدار تو خوش و پاے تمناے تو خوش

دیوان عرفی

عاشق نه چنین است بجانید عرفی
بیهوده مکن ناله و فریاد و فغان را
چون گریه کند شبنم و گلشن نکند تر
بیهوده مکن ناله و فریاد و فغان را
چون گریه کند شبنم و گلشن نکند تر
بیهوده مکن ناله و فریاد و فغان را

روشناسی عالمم در غایت شوریدگی
می فزایند آشنایان عادت و خویم هنوز

عمرها شد کز جهنم در بهشت آورده اند
در غبار ظلمت عصیان سیه رویم هنوز

گرد دارو در جهان نگذاشتم عرفی هنوز
پیچ و تاب در دو دارد هر سر مویم هنوز

حاشا که برق حسن بود عشق خانه سوز
بر قست حسن شعله گداز و بهانه سوز

تا کی بهانه گیری و آسودگی که هست
ناموس درد پرور و صد ها بهانه سوز

در مزرع جهان مفشان دانهٔ امید
زین دشت برگذر که زمین است دانه سوز

گفتی چه طایر است دل سینه دشمنت
آتش بخویش درزد و در دام خویشانه سوز

در خرمن زمانه زنم آتش از فغان
شوق تو جانگداز من و من زمانه سوز

چون سیل آتش آمده ام مست اشتیاق
کز بوسهای گرم شود آستانه سوز

عرفی مجو نهایت ایام دوستی
دریای آتشست محبت کرانه سوز

ردیف سین مهمله

بزم وصلت دیده ام آن بهر در جام است و بس
می نشمیدم شربت لطفی همین نام است و بس

دانه می ریزد تغافل می کن و می بین نهان
شیوهٔ صیاد بی افگندن دام است و بس

جلوهٔ ناز از هزاران شیوهٔ خوبی بهشت
خوبی قامت رعنائی اندام است و بس

تا نیابی رهبری کام طلب در ره منه
کز در دیر مغان تا کعبه یک گام است و بس

شرم دارای مدعی بشناس گوهر از سفال
لب فرو بندیم اگر مقصود ابرام است و بس

عالمی مهر و محبت را طلوعی مهر نیست
کس نشان ندهد ز صبح انجا همین شام است و بس

ای عالم فراغ مروت که هست ازان
جانهای زخم خورده از پی دوان هنوز

خاکم بباد رفت سراسیمه هر طرف
میجوید از دلم غم عشقت نشان هنوز

از تیر کاری تو بخون میطپید دل
افگنده غمزهٔ تو بیمار گران هنوز

تا بوت من روان شد و بهر وداع او
جان گریه ناک میدود از آستان هنوز

عرفی اگرچه خفت بخلوت سرای خاک
بند در هم ز خویتو راه فغان هنوز

ای دل ز شوق آن مه نامهربان بسوز
تنها بگوشهٔ رود تا می توان بسوز

کردی قبول منصب پروانگی دلا
خود را زدی بر آتش و این زمان بسوز

این شعله در جگر نتوان پیش ازین نهفت
تا چند حفظ آه کنم کو جهان بسوز

تقسیم بکوی او مبر ای همنشین بیار
ای مست استخوان درین آستان بسوز

آسودگی مباد که عادت کنی دلا
رو یک نگاه در کش و در صد کمان بسوز

عرفی بسوز داغ گلی بر جگر دلے
تا کے بهر حمت نفرید نهان بسوز

مده تسلی ام از صلح بیدار هنوز
که میشوم بفریبت امیدوار هنوز

مباد روز قیامت بوعده گاه بیا
که دل نشسته درانجا بانتظار هنوز

بدست بوس تو از ذوق جان برآمد لیک
نبرده زخم ازین لذت شکار هنوز

فرو گرفت در و بام دیده راحیرت
نگشته گرم نگاهم بروی یار هنوز

شوم فدای تو ای دل که حجله خوبی لیک
ز یاد غمزهٔ او می شکوی فگار هنوز

خزان گرفت گلستان عیش را عرفی
ندیده خرمی فصل نوبهار هنوز

ای عالم فراغ مروت که هست ازان
جانهای زخم خورده از پی دوان هنوز

خاکم بباد رفت سراسیمه هر طرف
میجوید از دلم غم عشقت نشان هنوز

از تیر کاری تو بخون میطپید دل
افگنده غمزهٔ تو بیمار گران هنوز

تا بوت من روان شد و بهر وداع او
جان گریه ناک میدود از آستان هنوز

عرفی اگرچه خفت بخلوت سرای خاک
بند در هم ز خویتو راه فغان هنوز

ای دل ز شوق آن مه نامهربان بسوز
تنها بگوشهٔ رود تا می توان بسوز

کردی قبول منصب پروانگی دلا
خود را زدی بر آتش و این زمان بسوز

این شعله در جگر نتوان پیش ازین نهفت
تا چند حفظ آه کنم کو جهان بسوز

تقسیم بکوی او مبر ای همنشین بیار
ای مست استخوان درین آستان بسوز

آسودگی مباد که عادت کنی دلا
رو یک نگاه در کش و در صد کمان بسوز

عرفی بسوز داغ گلی بر جگر دلے
تا کے بهر حمت نفرید نهان بسوز

مده تسلی ام از صلح بیدار هنوز
که میشوم بفریبت امیدوار هنوز

مباد روز قیامت بوعده گاه بیا
که دل نشسته درانجا بانتظار هنوز

بدست بوس تو از ذوق جان برآمد لیک
نبرده زخم ازین لذت شکار هنوز

فرو گرفت در و بام دیده راحیرت
نگشته گرم نگاهم بروی یار هنوز

شوم فدای تو ای دل که حجله خوبی لیک
ز یاد غمزهٔ او می شکوی فگار هنوز

خزان گرفت گلستان عیش را عرفی
ندیده خرمی فصل نوبهار هنوز

عرفی این گونه دل و جان موشگافی تا کجا
جمع کن هر چیز پیش از درد و بیکبار و بیار

بعین معاملہ ما را نفس است با زنار
کہ با طبیعت ما گشتہ تشنہ زنار

تمام عمر بتسبیح کردہ ام باز
کسی با طبیعت طفلانہ و بکی زنار

من و قنوت مہ و کوشم فرو نمی ارزد
جنم دہد کہ کہ بیکجو و کرا زنار

بگو بپیر مغان آی دریغا ن ارسد
امام ما کہ بجان خواہد از ریا زنار

بار دوم خصلت ازان غمزہ نخواہد بیار
من زوار و اجل چارہ دل یافتہ ام

عشق اگر سر بطلب رود دل صد پارہ بیار
از پی یار بودت بہتر ازین چارہ بیار

ردیف الف با جیم

باد دی گو ورق لالہ و شمشاد ببر
ہر چہ در معرض باد آمدہ گو باد ببر

عدل کسری چہ کند با فلک و قدرت جم
شکوہ کز تو کسے نشنود از یاد ببر

خسرو آوردی و بستیش در قصر برد
باز گردای فلک و مژدہ بفرہاد ببر

ساقیا دختر رز منتظر مقدم ماست
بنشانش بسر حجلہ و داماد ببر

گر دلت مردہ بگویم کہ چکن ماتم گیر
نام دل بر اثر نالہ فریاد ببر

تا کے اے دل ز من افسانہ غم گوش کنے
شکوہ پیش کسے از من ناشاد ببر

بہتر از شرم گناہ است نہ بخشیدن جرم
تو مرا عفو مکن جرم من از یاد ببر

عرفی اندیشہ مرنجان چو تو نتوانی دید
کو ہمان شعر ترد نام ترا زیاد ببر

بلب آرام گیرای جان غمگین یکدمی دیگر
کہ شاید در حریم سینہ بفریبد غمی دیگر

چو گردم تنگدل شرع غمت ہم با غمت گویم
کہ در شرع محبت کفر باشد محرمی دیگر

ہم از غم تنگدل گشتم ہم از شادی گرانجانم
کہ نبود دلم را رہ بسوے عالمی دیگر

گہی گردد عرقناک از حیا گاہی نمی ہردم
گلستان جمالش تازہ دارد شبنمی دیگر

شہید غمزہ او نیستم حسرت بہ تیغم زد
بہل اے ہمدم این شیون بیاکن ماتمی دیگر

قدم چون رنجہ فرمودی ببالینم مرو دردم
بغایت مشترم بر مرگ بنشین یکدمی دیگر

مشو ایمن کرت بر مسند جم دہر بنشاند
کہ ہر دور ز گردد مسند آرای غمی دیگر

کفن شویم بخون دیدہ تی در چشمہ زمزم
پرستار صنم را ہست عرفی زمزمی دیگر

برد اے غم خبری از دل آوارہ بیار
انچہ درین سفر اند و ختی یکپارہ بیار

بس بکوی جلوه کن بر مستمعان زنهار — تا دعاے بہر حسن عالم آرایت کنند

عرفی ارمائی قدم در رہ داد اہل خرد
صد بیابان خار خذلان تحفۂ پایت کنند

ردیف ذال معجمه

مجنونکه عیشش از غم لیلے شود لذیذ — حرمان بکام او چو تمنے شود لذیذ
حشمت بلذتست ولی کی رسد بصلح — کے اضطراب ہمچو تسلے شود لذیذ
این تلخ گریه را شکر آمیزش کن نجنبد — تا گریه ام چو خنده به سلمے شود لذیذ
بی تربیت شمائل حسنت کمال یافت — بے آفتاب میوۂ طوبے شود لذیذ
چون سر کنم حدیث تو با ذوق اہل حال — کارے کنم که لفظ چو معنے شود لذیذ

عرفی چه خوش بود که چو بوسے کنم سوال
مانند بوسه بر لبش از مے شود لذیذ

ردیف رای مهمله

گر مرد وفاے رہ بازار الم گیر — رو پنجه ز الماس کن و دامن غم گیر
اسباب پریشانیت اے دل ہمہ جمع است — دامن بمیان برزده ره راه عدم گیر
عیشے بغم دوست برابر نتوان یافت — رد کام دو عالم ہمہ را بر سر ہم گیر
ساقی ہوس آموزی جام از دل ما نیست — تا وان صرے که شکستیم زخم گیر
خاکستر پروانه طلبگار سموم است — آخر که ترا گفت که آہوے حرم گیر

ہان زلف برین صید بکش کین دل عرفی است
اے باد مسیحی ره گلزار ارم گیر

شراب باس سلام و سبوی ما مگذار
شکسته رنگے ما را بموے ما مگذار
دگر شراب و دگر خون دل و دگر آلام
بگیر و جام مکلف بسوے ما مگذار
بخون نشسته زاغمزه ای شکار صید نظر دارم
بزود دانه فشان سوے دام ما مگذار
بنوش گریه ما بے بہانه دشمن ما
بدوستان دروغین گریه ما مگذار
نه آرزوے بہشت و نه خواهش دگر
تو خاک کن و ما را بکوے ما مگذار
نفس بنفس قدمی حشمت و جاہی است
صراط حضرت عشق و سبوی ما مگذار
بنیم گاه عدالت بمجلس عرفی
تو این معامله را با ترازوے ما مگذار

دیوان عرفی

شراب عشقم اگر بوکنند مخمورش
سوال روز قیامت فشار دورش
زمام دلنی محبت رہوم مے بخشد
که ان بخود گرفت لا بخود گرفت
بیار بادهٔ لعلے که مجنون بشهد عرفی
که عشق نوحه طرازے کند بسوز دگرے
جان غمگین مخور خوش دل خشنود مخور
فقر همت مده و عشوه مقصود مخور
درد گفتار نگر گوش با فسانه مبند
شعله را تیغ کن اندیشه با دود مخور
بسوز اگر مذاری مطلب صحبت عشق
ذره تیغیست بخود در همه ذات خود مخور
ذکر معشوق کن و درس فضائل مشنو
بلبل مست شو و نغمه داؤد مخور
عرفی از مصلحت کار فروشی کن
ساده دل کف بیان گوهر ارزانی مخور

زبس که داده به عرفی عجب متاع فراغ
قرار داد که نبود اگر فراغ شود

چه گرمیست که در سر شراب میسوزد
چه آتش است که در دیده خواب میسوزد

کسی که برق محبت در و زند آتش
ز تاب سایهٔ او آفتاب میسوزد

کنونکه آتش می جمع شد با آتش حسن
مپوش چهره که ناگه نقاب میسوزد

مرا چه جرم که آتش فتد بزهد و صلاح
که این متاع ز برق شهاب میسوزد

یکیست آتش و آب حیات در وقتی
که گرمی جگر تشنه آب میسوزد

زره دمی گرم وفا باز میجهد برقی
که در عنان صبوری شهاب میسوزد

خدایرا بنشانید آتش عرفی
که توبه کرد ز ذوق شراب میسوزد

معلوم کز ترشح اشکی چه کم شود
آن آتشی که از دل جیحون علم شود

گر غم شود هلاک شهیدان عشق را
در روضه بخت بر سر میراث غم شود

واماند غبار در دم و آسوده خواندم
یارب که چند گه بوفا متهم شود

فردا که تیغ باز کشد زیور بهشت
آرایش مزار شهیدان ستم شود

تا صد سفال میکده آیینه مراد
بی بهره آنکه در طلب جام جم شود

صد کام در دلم گذرد چون رسم بدوست
مانند آرزو که دو چار کم شود

این نشد کس به طمنیت عرفی نشان بداد
کز سومنات خیزد و مرغ حرم شود

هر زمان در فتنه خوش نامهربانی میشود
وینهمه غوغا برای نیم جانی میشود

ذاتش همه خود راست ازان غیرت معشوق | در بر رخ نظاره ادراک برآورد

آن گنج که جوید ز ملایک دل عرفی
از عرش فرود آمد و از خاک برآورد

هوشم بنگاهی برد جانانه چنین باید | یکجرعه خمارم کرد پیمانه چنین باید
تا کرد بنا عشقت افسانه هجرانرا | در خواب فنا رفتم افسانه چنین باید
از بس که غبار غم از سینه بشد رفته | نازالنوی دل گریست اینخانه چنین باید
بیگانه بدور من رخساره کند پنهان | رنجش نتوان کردن بیگانه چنین باید
نادیده جمال او مهرش زدلم سرزد | ناکاشته می روید این دانه چنین باید
می بینم و می جویم می چینم و می ریزم | میخندم و می گریم دیوانه چنین باید

در خون جگر عرفی می غلطد و میسوزد
در آتش خود رقصد پروانه چنین باید

کی دلم شاد از می ناب و نوائی نی شود | آن که از غم شاد گردد شاد از نیها کی شود
هر که را سیماب غفلت ریخت آسایش بگوش | کی دلش را چشمکم باز از نعره یاحی شود
گرده ها رد متفق گردند در راه خطر | کاروانی جمع گردد چون دو منزل طی شود
زاهد بیهوده گورا مانع از هذیان مشو | گوش کے تا بر سروستان دم ورد کی شود
آنکه جوید سربلندی در مصیبتهای عشق | مشت خاکی بر سرش ریزم که تاج کی شود
از نگاه گرم و دشنام لب میگون او | نوش بر لب زهر کرد و زهر در دل می شود

زین که خواهد محو شد عرفی زدندان لب بهند
میشود محو این ترنمها دلے تا کے شود

دیوان عرفی

ذیل

بدان ای سیلکی بلبل انیس زاغ شود | که شعله از نم آب حیات داغ شود
تذرو فاخته از بس نفاق در پرنیز | چراغ تیره بشبهای بی فروغ شود
بدام تشنگی افتاد و ام دران دادست | نقاب را بکشا تا شبم چراغ شود
زخاک بادیه هم فرد بیچراغ شود | چراغ انجمن طور اگر دمد پرتو
عجب که هیچ ره جانان نگشت باغ شود | چراغ انجمن طور اگر دمد پرتو
بجسم که هیچ ره جانان نگشت باغ شود | چراغ انجمن طور اگر دمد پرتو
عرفی اکنون لب و دندان بکند | که کی از داغ عشق سبزه داغ شود

زان که یار بوسه بر لب ترا خاید | شعله چون بیوا سوز خاید
بس که یابد طراوت از پرواز | طایر شوق بال و پر را خاید
لب شاد سیاه بخت بکند | عرفی اکنون لب و دگر خاید

ای که از داغ عشق سبزه داغ شود

خوشا کسی که دم آب بی شراب نخورد
دمی که جام شرابی نداشت آب نخورد

ز نقص تشنه لبی دان بعقل خویش منال
دلت فریب گر از جلوهٔ شراب نخورد

کسی ارادهٔ جولانِ عافیت ننمود
که زخم تیر بلا پای در رکاب نخورد

رود بچشمهٔ حیوان و تشنه باز آید
کسی که از دم عشق تو آفتاب نخورد

چه روستائی بی مشربیست این عرفی
که توبه کرد و می از دست آفتاب نخورد

کسی بدیدهٔ ناموس خوار مے آید
که پا بسنگ سخنش ناگوار مے آید

زمانه اهل دلے نیستش نمیدانم
که بوے دل ز کدامین دیار مے آید

دلے بروشنیٔ آفتاب خنده زند
که از زیارت شبهای تار مے آید

هزار جان گرامی بنرخ جو نخرند
بعالمے که در و دل بکار مے آید

گر از لیاقت خود شیخ آگهے یابد
ز صدر صومعه تا پاے دار مے آید

گذشت مدت همخانگی جان عرفی
ز غیر خانه تهے کن که یار مے آید

شبے که در قدم وصل یار میگذرد
بذوق گریهٔ بے اختیار میگذرد

کسے که محرم درد دلست میداند
که دیده بے تو و آب از کنار میگذرد

مخواب در دل شبها که موج قافله ایست
که از سیکه به شبهای تار میگذرد

بهر که عرضه کنم درد خویش مے بینم
که غرقه ام من و او بر کنار میگذرد

صلاح فرصت و برهان نیستی بر لب
پیاله در کف و صرف خمار میگذرد

شکاریان طلب نقش پا صید کنند
تو مست خوابی و هر دم شکار میگذرد

دل وجان هردم از هم می ربایند
قبول منت و تاثیر امید

ز کوی عشق ملک دل شکسته می آید
مسیح میرود آنجا و خسته می آید

شهید ناوک آنم که چون رود بشکار
غزال قدس بفتراک بسته می آید

زمانه گلشن عیسی کرا بیغما داد
که گل بدامن ما دسته دسته می آید

هجوم درد بدانگونه بسته راه نفس
که بر لبم ز درون خسته خسته می آید

هوس بهمت عرفی مگر شبیخون زد
که زخم دارد و بمحمل نشسته می آید

کشود زلف معنبر شمال تا چه کند
نهفت چهره عاشق خیال تا چه کند

بیک دو روزه وصالش زمانه خونم خورد
هنوز دشمنی ماه و سال تا چه کند

بصد کرشمه مرا سوخت تا خطش ندمید
هنوز کشمکش خط و خال تا چه کند

شراب حاضر و شمشیر من و عمر ملول
پس دو جام دگر این ملال تا چه کند

مجال حرف سپارش نبود و بلبل بود
کنونکه یافته عرفی مجال تا چه کند

هر جا که مست و غمزه زن آن عشوه آئین میرود
دل میچکد جان میدهد سر میرود دین میرود

از دوشگاه وصل او هر شام تا غمخانه ام
آرام در خون میطپد امید غمگین میرود

گویا بعیش آباد وصل آمد نسیم مژده
کز خون گل میدمد و رد نی غم چنین میرود

گر یار شادی نیست دل هر گه که نامش میبرد
بهر چه غم را بر زبان صد گونه نفرین میرود

خیز دعای گو لبم از معبد ناقوسیان
تا خلوت حسن قبول آن شوب آمین میرود

ولوان عرفی

بس که پیمان شکنی در دل شان جا کرده است
بسته پیمان بخود وقت پیمان خوردند

که در اینشیشه خود گاه در اینجا بودند
دیده بر صورت خود دوخته حیران خوردند

شیشه تا باز نیاز خود و یابرده زیاد
بلبل باغ خود و در دگلستان خوردند

سر بنیکوئی مهمان نکنی لاف ادب
هم علوای تراوید و نکس نان خوردند

بر نوشین بلکید و دل مردم بگزید
عالمی کشته بخم ابروی و درمان خوردند

ای اهل شرع خرده گرا بر خمر خشم
بیچون شما ز زور و دگر را بمتم خوردند

طوفان بپای نوح را در گرداب انتقام
عرفی بسیلی بخشه بجای انتقام خوردند

ای آنکه در دو صاف ساقی همه خوبان خوردند
هم دل در پیکن زلف پریشان خوردند

بلبل اهل وفا مدعا میخند
امید در دل و در هم مواسا میخند
بیان حسن و محبت بیگانگیست چنان
که در میانه بغیر از صفا نمیخند
بزم گرش نبی آشنای میخند
که در میانه بغیر از صفا نمیخند
چنان ربوده مرم را هوای دوپرده
که در سعادت بال همای میخند
خراب روضهٔ عشقم که با فضای دو کون
تذرو عافیتش در هوای میخند
ازان بکعبهٔ اسلام میرود عرفی
که در صنمکده شیخ و ترسا میخند
حیف است که دستی بگلدان نوپا بند
زاغان هوس را مگس خوان نوپا بند
اے گل ز صبا راه بگردان که مبادا
مرغان بنیمش ره بستان نوپا بند

دیوان عرفی

بوسند بهم گرم نگاه من و معشوق
بیگانگی آموز حیا را که خبر کرد
خلد از تو نگیرند شهیدان محبت
از جود تو این مشت گدا را که خبر کرد
در صومعه زهاد نهان باده گسارند
از شیوهٔ ما اهل ریا را که خبر کرد
عرفی بتو رندان ته خم لطف نمودند
از تیرگیت اهل صفا را که خبر کرد

گرم دعای ملک خاک رهگذر باشد
بهر کجا که نهم پای نیشتر باشد
در آفتاب طلب گشت بخت ما همه عمر
نیافت سایهٔ نخلے که بار ور باشد
امید عافیت از مردنست و میترسم
که مرگ دیگر و آسود کے دگر باشد
ببال خویش منازای همانگشن عشق
درین چمن قفس مرغ بال و پر باشد
بده بشارت طوبی که مرغ همت ما
بران درخت نشیند که بی ثمر باشد
با تش جگر تشنگان نگردد خشک
ز آب دیدهٔ ما دامنی که تر باشد
تمام آتشم و نالهٔ بی اثر عرفی
فغان که دوزخیان را کجا اثر باشد

بگو که نغمه سرایان عشق خاموشند
که نغمه نازک و اصحاب پنبه در گوشند
شکست شیشهٔ و در پا خلید و بیخبران
هنوز میکده آشوب و عافیت کوشند
اگر ز دیر برندت بطوف کعبه مباد
امید و یاس درین کوچه دوش بردوشند
هزار شیشه تهی گشت و تنگ حوصلگان
هنوز بیخبر از ته پیالهٔ دوشند
چه محنت آورد آنجمع را که پیالهٔ که تو
بریشهٔ دل شان منجلی و خاموشند
فغان ز عادت عرفی که با تو دشمن جان
رمش ز دی ز دلش دوستان فراموشند

گر نه دو شینه اجل بهر تو میمرد چرا
کشتن خلق بناز تو وصیت میکرد
گیسوی حور پریشانی ماتم بشناخت
ورنه کی سنبل تر گلشن جنت میکرد

بعد مردن بجهان شد زر عرفی رایج
کاش در حسن حیات اینهمه شهرت میکرد

بباغ عشق تذرد طرب حزین میرد
چو میوه خیز شود شاخ میوه چین میرد
بکیش بر همنان آنکس از شهید است
که در عبادت بت روی بر زمین میرد
ز زخم کفر محبت نمی برد لذت
همانا است که زاهد بدرد دین میرد
اجل نیامده مردم که خستهٔ غم عشق
دو روز پیشتر از روز واپسین میرد
چراغ بزم یقینم نه شمع اهل دلیل
که از دمیدن افسون آن واین میرد
عبیر طرهٔ حورش عنبر آئینه است
کسی که گرد ره دوست بر جبین میرد

مزن ترانهٔ تحسین بشعر من عرفی
که شمع طبع من از باد آفرین میرد

چنانکه در چمن روضه خس نمی گنجد
بباغ عشق گیاه هوس نمی گنجد
ز زخم ناوک درد تو لذتی گیرم
که آن بحوصلهٔ ذوق کس نمی گنجد
ازان دلم همه ترکان جنگجو طلبند
که در حوالی آتش مگس نمی گنجد
درآ به سینهٔ دصد کوه غم نه بر دل
چنین که در دل تنگم نفس نمی گنجد
مگو بباغ بهشت آی و دلگشائی بین
که بلبل دل من در قفس نمی گنجد

صباح و شام دران کوچه میکشد عرفی
که ترس شحنهٔ و بیم عسس نمی گنجد

ابیات قطعه می از دیوان سبو چکید
هان تا نشد ز دیدهٔ گریان سبو چکید
اشک مصیبت از مژهٔ خونفشان مبار
بعد از هلاک اگر بفشانند خاک من
با خون دل نشانی عشق تو آورد
آب حیات از دم شمشیر کی چکید

عرفی

ای بر سر طالع مه نو حلقهٔ ماه
زان حلقه یکی در بزن و نیک نگاه
کز حلقهٔ در بزن بگوش آید
کز حلقهٔ ماه کی صدا آید راه

دیوان عرفی

یکدم ز غزال رمیدهٔ مقصود
کز صید این دل کوته کمند خواهد شد
بگذار غم غمانده و داع غم مثبت کام
کز ناکوار تر از زهر خند خواهد شد
لبهم دهد گمان امید راه مژده
کز زهر خندهٔ با تو شکند خواهد شد
کی یابد چون بپوشند دیده غیر نیست درمان غزل
زعود قافیه غم نیست درمان غزل

بیا بحکم کران انتشی که مطلع
کنون ز سینهٔ عرفی قبله خواهد شد

از مرگ من ان عشوه نگارا که خبر کرد
افسانهٔ غمهای تو گوینده بتو برد
از درد دلم اهل جهان را که خبر کرد
گویند که آشفتهٔ هجران زلف است
این فتنه بما طالع زردها که خبر کرد
زین غم که فزون باد ضیا الحق و دین را
عرفی

لودنر

بر روزگار من ای شمع آفتاب مخند
که در سیاهی روزم چراغها گم شد

رسید محمل عرفی بآستان بهشت
ز عیش خانهٔ جنت فراغها گم شد

تا چند بر نخیر خرد بند توان بود
بی مستی و آشوب جنون چند توان بود

جامی بکشم تا بکی از اهل خرابات
شرمنده ز لبکستن سوگند توان بود

بی رنگی و دیوانگی پیش بگیریم
تا چند خود آرای خردمند توان بود

در سنگ فرو رفتم ازین راحت و آرام
دردی نه بلایی نه چنین چند توان بود

گر فرده الماس دمادم برسانند
صد سال بیک زخم تو خرسند توان بود

یعقوب مده دل بجگرگوشه مردم
تا چند اسیر غم فرزند توان بود

وله

چو با من در سخن آن لعل آتشناک خواهد شد
بکام هر چه پرهیزست از لبش تریاک خواهد شد

هجوم عاشقان در کوی او افزود و خوشحالم
کزین پس در هلاک دوستان بی باک خواهد شد

چه غم گر دامن پاکت بخونم گردد آلوده
که فردا هم بآب دیده من پاک خواهد شد

نیم نومید اگر دستم بود کوته ز دامانش
چو میدانم که در جولانگه او خاک خواهد شد

ز مستی افتادنم در مسجد ای زاهد مشو رنجه
که صحن مسجدت فردا زمین تاک خواهد شد

چه چاک پیرهن می دوزی ای زاهد ازین غافل
که تا دامن گریبان کفن هم چاک خواهد شد

شود سودای پابوس تو افزون در سر عرفی
درین زودی همانا بسته فتراک خواهد شد

در ملک عشق هر که شهیدش نمی کنند
گفت و شنید ماتم و عیدش نمی کنند

حسن از عمل نشانهٔ سرمست و بارگشت
لنے هر که خون چکاند ز رخ شرمسار شد

جز با گریستن مژهٔ در جهان نبود
آنهم ز حرص دیدهٔ ما نا گوار شد

هر چند دست و پا زدم آشفته بر شدم
ساکن شدم سیانهٔ دریا کنار شد

عرفی بسے ملاف که بر چرخ تاختم
مردے کنون بتاز که بختے سوار شد

کو عشق کز شمایل عقلم جنون چکد
از گریه نوش ریزد و از خنده خون چکد

لب تشنگی ز ریشهٔ چشمم کشد برون
آن قطره‌ها ے خونکه ز ریشم درون چکد

خوش دل بدانم ار بچکد خون دل ز خم
دل خون خویش می خورد از دیده خون چکد

دل نیست اینکه درد فشانست و خون چکان
دردے ز درد جوشد و خونی ز خون چکد

عرفی نگویمت بچکان خون دل ز چشم
گر ننگ صبر نیست بهل تا برون چکد

بداغ کفر و دین در کوچه و بازار می باید
بخلوت سبحه در کف بر میان زنار می باید

حکایتهاے هشیارانه سنجد فهم بدمستے
ولیکن نکتهٔ مستانه را هشیار می باید

بساطی کاندر و طرح دو عالم می توان کردن
بدست آورده ام اندازه و پرکار می باید

اگر در عشق صد طوفان بود مستغنی از لوحم
وگر در عافیت باشے ز درد غمخوار می باید

اگر باد و بست در گلشن ردے ساغر گواه است او
نسیم باده دار آشیں و ستار می باید

محل تنگست زاهد گوشهٔ ویرانه می گویم
شمار سبحه و مار ابت و زنار می باید

محبت آفتاب محشر و مشکل که عرفی را
بصحراے قیامت سایهٔ دیوار می باید

دیوان عرفی

دو صد شیشه خون ز داغم چکید
کم از هم شراب ے ز داغم نخورد

بهم دم چنان عافیت مرد و زد
که تو باده نخل باغم نخورد

شب غم چنان تاخت بر من گذشت
که پروانه دود چراغم نخورد

شدم شاخ گل پیچ بلبل مخاست
که خونابه خوان پیچ زاغم نخورد

عرفی شراب ارمغان
نخورد

که از دیده بیرون و درون در بهاست
که حسرت بپیش و فراغم نخورد

که از سینه غم زیر و بالاست دمی
که از اندیشه غم دماغم

در وصل تو دانم دل عرفی الهی داشت
آخر بکنایت گله از شرم و ادب کرد

مست عشق تو که میدان طلب از شیر شود
شیر مستست که در بیشه ز شمشیر شود

چشم شایستهٔ دیدار فرومی بندم
برستم نیست اگر کار اجل دیر شود

مرد میدان تو ز نهار کشد نی شمشیر
تا بود یار چه اکشته ز شمشیر شود

گر به عرفی نظرت نیست تغافل چه ضرور
می توان کرد نگاهی که ز جان سیر شود

غم چو خونخوار بنیرنگ هواداری تست
جست و جویم مگر کفنید از بالش و بستر کنید

هیچکس در درد دل گفتن چو من فیروز نیست
حاضرم بسم الله اول گفت و گوی سر کنید

در دل بسیار دارم فرصت سوگند نیست
هر چه گویم گرچه ناممکن بود باور کنید

اینک ای عرفی ز میخانه مشو بت پرست
هان مسلمان در تعظیم این کافر کنید

دگر دلم ز مئی تازه مست میگردد
ز طینت مستیم آوازه مست میگردد

کلید میکده ها را بمن دهید که من
نه آنکنم که باندازه مست میگردد

خراش نغمه دهد می گمان مبر که دلم
بشام مشعله آوازه مست میگردد

چنان سرشته کیفیتم که از نقسم
خمار بیخود و خمیازه مست میگردد

کدام قافله عزم دیار حسن نمود
که فتنه بر در و دردازه مست میگردد

ازان شراب که مجنون فشاند بر لیلی
هنوز محمل و حمازه مست میگردد

خراب زمزمهٔ تازه توام عرفی
که عقل ازین نفس تازه مست میگردد

دارو ی عیسوی بقدح داشتم ولی
مشفق نداشتم که مرا در گلو کند

غسل شهید عشق بآتش مبر و نه آب
چون شعله را بآب کسی شست و شو کند

این نغمه که با دل عرفی نبشته اند
پر صبر باید ش که بدرد تو خو کند

آن طره چون علم بسر دوش میزند
ناز سبک عنان بکف هوش میزند

زنهار هوش باش درین بزم آتشین
تا نغمه حلقهٔ بدر گوش میزند

من در نفس گدازی این عشق بدگمان
قفلم هنوز بر لب خاموش میزند

ای خاک مست شو که ز غیرت امام شهر
سنگی بجام رند قدح نوش میزند

در صید گاه غمزهٔ او تا بروز حشر
امید در میانهٔ خون جوش میزند

عرفی با هل هوش حرامست جام درد
عشق این صلا بمردم بیهوش میزند

در رهِ سودای او فرزانه در خون میرود
آهنا بر برگ گل بیگانه در خون میرود

ساغرِ آسودگان غلطد چو مستان در شراب
میکشانِ عشق را پیمانه در خون میرود

بسکه خون آلوده خیزد دود از شمع دلم
در هوای محفلم پروانه در خون میرود

از بر دنِ لب ندانم چون شود لیک آگهم
کز ته دل با لبم افسانه در خون میرود

گریه در خواب و جگر پرنیش مژگان در دماغ
نالهٔ مستور و نفس مستانه در خون میرود

از نگاه گرم عرفی دیده مالا مال بود
گریه زد موجی و آتشخانه در خون میرود

بجهان چه کار سازم که بساختن نیرزد
بگدام ملک تازم که بتاختن نیرزد

تا نشانی هست در راه از سم گلگون فیض
بانگ برشید نیر جان زن تا سبکبازی کند

با هوسناکان نفاق آمیز دارم صحبتے
عندلیب قدس با زاغان هم آوازی کند

دین اگر اینست کین جمع پریشان زار بود
برهمن بر اهل دل شاید که طنازی کند

راز عشق از این تراوش میکند زنهار مرنج
گر بود در روح الامین محرم که غمازی کند

صحبت بیگانه بند دست شو خیهای عشق
عشق را در پرده برتر با دولت بازی کند

فرخ شادی را بخون افگند دیگر دل کجاست
کافرین بر دست و تیغ عرفی غازی کند

چو مرغ سدره که در آشیان بیاساید
بچین سنبل زلف تو جان بیاساید

برانم از در یاری ادب که یکچندے
ز ننگ بوسه ام آن آستان بیاساید

ز رشک حوصله ام آسمان بود دایم ریش
کز شمه که دل آسمان بیاساید

مکن هلاک بیازیچه ام بزن زخمے
که خون چکان لبم از الامان بیاساید

مبر بباغ ببر سوے گلخنم کانجا
ز بوے سوختگی مغز جان بیاساید

دلش که مانده شود آسمان در آزارم
هزار سال پس از من جهان بیاساید

چنان بجانم دل در غمت کنم شیون
که کشتگان غمت را روان بیاساید

فغان که تلخ سرشتند پیکرم عرفی
نشد که زاغی ازین استخوان بیاساید

آواره دلے کو روش خیر نداند
پر آبله پاے که ره سیر نداند

عاشق هم از اسلام خرابست هم از کفر
پروانه چراغ حرم و دیر نداند

زنهار مکاوید دلم کین مغ سرمست
آئین شرو قاعدهٔ خیر نداند

بمیدانِ شہادت میرِ بندا نیک بصد ذوقم
بشارتہا کہ از خاکِ شہیدانم بگوش آمد

ازین عہد شباب تیز رو آسایشی بستان
کہ امشب بیس می آید اگر امید فردا شد

دلِ شوریدہ دارم کہ ہر گہ بہر تسکینش
نصیحت را فرستادم پریشان و خموش آمد

خدایا کشتگانِ عشق را گنج دو عالم دہ
کہ اینک در قیامت زخم ہا لذت فروش آمد

ندانم سلسبیلم داد یا کوثر نمے دانم
کہ ساقی ریخت آبی در دلم کاتش بجوش آمد

دگر ہنگامۂ آشوب صد جا چیدہ می بینم
بگر از بادۂ حیرت دلِ عرفی بہوش آمد

دلِ مراد بگردد حصول مے گردد
دعا بکعبۂ حسن قبول مے گردد

مگر بمرحلۂ بے نشانے افتادم
کہ رہ زبادیہ بر عرض و طول مے گردد

نداز عرش محبت بگمرہان آنست
کہ در مزار شہیدان قبول میگردد

خلاف عہد نجواہی بغم مصاحب شو
کہ عافیت بہ نسیم ملول مے گردد

بود عطیۂ دیوان ناامیدے بس
حوالۂ کہ بگردد وصول مے گردد

خراب معرفت عرفیم کہ ہر سخنش
بشہر قدس ادیب عقول میگردد

دل بشد فرزانہ و عقل از فسون دلگیر شد
ملک شوقم را فریبت از پئے تعمیر شد

نسبت دل با خودم دیدم بسی کم مایہ بود
بر جنون افزود مشتاقم تا قابل زنجیر شد

یافتم تعبیر رنگی چون ببالینم نشست
گرچہ استغنای حسنش مانع تعبیر شد

گیست تا گوید بشیرین گر ہوائے حلوہ ات
آب چشمم کوہکن را داخل نجوے شیر شد

گر ترا بیمہر گفتم شکوہ مقصودم نبود
شکر در خویشتن گفتم کہ بے تاثیر شد

طبیعت سبب شہرت حالیون شد
فغان از طبع نوعرفی بگلگون شد

بجز تیغم کہ در دل نیست ہر عرفی بگلگون شد
زبیت نو بہ بیت کہن آرامگاہ گلگون شد

بہ دوشش گر نہی خونش نہ چین آرد نہ بالا را
امید من بہ بخت زادہ چون افیون شد

دلم نیافت کہ کی جان ز سینہ بیرون شد
دمم بلب رسید و ہوسی تو بس کہ جان افزون شد

بہ جنبش آمد و از جا نرفت کوہ گران
بہ نیم غمزہ ز بنیاد ما نگون شد

بہ نیم غمزہ ز بنیاد ما نگون شد

گر محبت حمله بر ناموس کفار آورد
بر همن را سبحه در گردن ببازار آورد

در میان گریه مستانه غرقم شحنه کو
تا شراب آلوده هستم بر سر دار آورد

گر خجل باشد ز ایمان لذت کفرش حرام
عابدی گش زلف و در قید زنار آورد

زین که عالم کفر گیرد کی در آرد سر بتیغ
گر دل شیدای موسی تاب دیدار آورد

قحط حسن چون توی بگشود برقع لاجرم
روزگار هجر یوسف را ببازار آورد

عابدان گویند شب زنده دار فیضهاست
کو کسی کین مژده از دلهای بیدار آورد

عجز راه دولت است عرفی تا شدم زنهار جو
ورنه گوز خمی که از دردم بزنهار آورد

دوش دل از آتشین بزمش تمنا کرده بود
دیدهٔ امید راست تماشا کرده بود

جان ز شرم ناکسی داخل نمیشد در بدن
در حریم سینه کز اول غمت جا کرده بود

وصل لیلے مطلب مجنون نبود او را مدام
لذت آوارگیها دشت پیما کرده بود

ای طبیب از آه من کون و مکان در آتشست
گرد و امید شفت درد من سیحا کرده بود

حسن را از شیوه ها گاهی بود میلے بناز
ورنه موسی بهر طلب صد ره تماشا کرده بود

در ملاست صبر کن عرفی که آخر فیض عشق
زین چمن گلها بدامان زلیخا کرده بود

اے گریه ریزشے که هلاکم نمے شود
سیلے که کرد جور و جفاکم نمے شود

صحت در آرزوے دلم ماند همچنان
از لطف او امید دواکم نمے شود

نازم بحسن و عشق که از جام اتحاد
مستند و در میانه حیاکم نمے شود

خاصیت نیاز نگه کن که جود دوست
عالم گرفت و فقر گداکم نمے شود

برغم تو بہ من چون لبت پیالہ نبوشد
بروی گرم تو ساقی کہ خون تو بہ نجوشد

بہای گوہر یوسف کسی خود او نشناسد
ہمان بہ است کہ او را کسے بادنفروشد

کسی بہ بندگے آرزو کہ در شمائل طاعت
در بہشت بہ بندد بروے خویش نپوشد

غبار کوچہ راحت بدامنش ننشیند
لباس درد تو بر ہر کہ روزگار بپوشد

نگویمت کہ مزن تیغ جور بر دل عرفی
رضا بدہ کہ پس از مرگ در لحد نخروشد

دلم از گوشۂ گلخن بطوف باغ آمد
مگر خزان شدہ وقت نوای زاغ آمد

ببلبلان چمن بعد ازین کہ گوش کنند
کہ عندلیب قفس دیدۂ بہ باغ آمد

دلیل خانہ سیاہی آفتاب این بس
کہ آفتاب درین خانہ با چراغ آمد

مگر وظیفۂ عرفی نداده بادہ فروش
کہ سوے صومعہ مخمور و بیدماغ آمد

مگر لب تو قرین شراب میگردد
کہ آب در دہن آفتاب میگردد

چگونہ حرف غم آرم بایں حیا بر لب
کہ شعلہ میچرند آنجا و آب میگردد

چنان زرد و تپیدم کہ گل مراد امشب
کہ زہر گریہ بچشمم گلاب میگردد

ز بس خیال تو آرد ہجوم بر چشمم
بگرد ہر مژہ صد آفتاب میگردد

دلت بمن دہ بروی کہ شیمہ ایزد و بین
کہ از تو چون دل مردم خراب میگردد

چہ اشک ست ندانم بسینۂ عرفی
کہ دوزخ از نفس او کباب میگردد

بر ہمن کیشم کہ صد قسم طعنہ بر اصحاب زد
طاق آتشخانہ ام صد خندہ بر محراب زد

دریں ماتم سرا باصلحت سازی مصاحب شو
که در بازار ها مینخندد و در خانه میگرید

شراب ارمیخواهی گریه ام ساقی قدح لبریز کن
که عاشق بی قدح میگرید و مستانه میگرید

ز اشکش بستر م تر شد ولی از ناز و استغنا
بدان ماند که بر بیگانه بیگانه میگرید

کجا در روز محنت غمگسار کس شود عرفی
که میگرید بر فرخویش و بیدردانه میگرید

فلک سای و غم صهبا کسی هشیار کی ماند
فنا گلچین و با گل غنچه هم پربار کی ماند

مگو صافی به از خلوت ندانند باغ و بستانرا
درش گر باز باشد روی تو دیوار کی ماند

منم دایم صلاح اندیش کار افتادگان لیکن
چو غم رو آورد اندیشه را رفتار کی ماند

نه پندارم که گر مشفق شوم آسوده دل گردم
ولی کافتد بدست عشق بی آزار کی ماند

ز وصلت یافتم صحت بهمت بود بیمارے
کسے باید مسیحا بر سرش بیمار کے ماند

بهار و باغ ما دست خزان و آستین دارد
درین گلشن گلے گر بشگفد پربار کے ماند

بزنار سفان بستند عرفی را میان ارے
میان اینچنین شایسته بی زنار کی ماند

گفت و گو عین صداع است ار چه سر گوشی بود
بعد حیرت مایه آرام خاموشی بود

بادهٔ حکمت کشیدم نشاهٔ غفلت فزود
در مزاج من خوے دارو بیهوشے بود

ماند اندر چون مسیحا بود در اعجاز دم
هر که او با آفتابش میل همدوشے بود

گر غرورت مید هد ره تقوی میخانه گیر
اے بسا تقوے که گردانی فراموشے بود

تا نه بندی لب نکرد و صاف عرفی ذایقه
بادهٔ لاے شراب راز خاموشے بود

نگاه تلخکامان دوره دارد از لعل دیارب
که آب زندگی ناگاه زهر آلود میگردد

ندانم کز کدامین باده مستی میکند عرفی
که ناکامی طلب در کعبه مقصود میگردد

هر جا که هست او غمزه زن ان غمزه آئین میبرد
دل میدهد هر جان میکند سر میرود دین میبرد

از وعده گاه وصل او شادم تا غمخانه ام
آرام در خون میطپد امید تمکین میبرد

کز باد عیش آباد وصل آمد نسیم مژده
گر خون دل گل میدهد وز دور غم چین میبرد

گر یار شاد است دل هر گه که ناشاد میبرم
بهر چه غم را هر زمان صد گونه نفرین میبرد

خیز و دعای از لبم کز معبد ناقوسیان
با خلوت حسن قبول آشوب آئین میبرد

عرفی دهر جانرا از جا تلقین کند بهر صنم
کین سست پیمان ناگهان بر حلقه بندد میبرد

تشنه لب رفتم بجنت چشمه کوثر نبود
شعله ئی رفتم بدوزخ هشت خاکستر نبود

از بهشت افسانها میرفت کانجا در سرل
رفت دندانها کمی اعظ بی سر دو اکثر نبود

هرگز از بهر پریدن مرغ جان کوشش نکرد
بود پایش بسته آخر بی نصیب از پر نبود

عشق بت ورزیده ام عیبست میدانم ولی
گر دل بسیار گشتم مطلب دیگر نبود

سینه هر بیمار دل پر حوصله عرفی تا بکی
هیچکه بیمار دل را بالش و بستر نبود

بنازم شیشه دلی را که خوش مستانه میگریند
سر خم کرده و دردامن پیمانه میگریند

کسی کش کام دل شد آشنای لذت مائم
چنان گریند کز نوحه سرای گریه افسانه میگریند

دل خود را بآن خوش میکنند حسرت کش دنیا
که باخلق جهان در یک مصیبت خانه میگریند

آنها که آهوان حرم را کنند صید
در آرزوی ناوک صیدافگن من اند

منمای زاهدا ورا اهل ندامتم
آنانکه رهبر اند ترا رهزن من اند

امشب که روی خلوتم از شمع روی تست
خورشید و مه وظیفه خور روزن من اند

تا دارم از جمال تو گلشن فروز عشق
طوبی و سدره خار و خس گلخن من اند

عرفی نوای نوحه برآرم که اهل درد
بنهاده منتظر شیون من اند

گر خدایار دلنواز نداد
بنوازشش مرا نیاز نداد

آنکه خوے پلنگ داد مرا
دل و طبع زمانه ساز نداد

دردم افزود در فذکوته وصل
که سزای شب دراز نداد

چون نجود دوست داریم که فلک
یک نشیب مرا فراز نداد

سیم قلب حیات ازست
چرخ دانم گرفت و باز نداد

تا بنازم کشد در آخر کار
اولم چون بچشم باز نداد

بس که عرفی بذوق شهرت داشت
قلب او را کسے گداز نداد

خوش آنکه حیرتم از جلوهٔ جمال تو باشد
هجوم گریه ام از بادهٔ وصال تو باشد

چنین که حسن ترا فتنه دوست کرده ندانم
برای اهل قیامت چه در خیال تو باشد

بوصل چون بگذارد حسرت تو سزاست
که مانع نگهش هم انفعال تو باشد

ز ضعف خویش هلاکم امید دومی ترسم
که زنده مانم و این باعث ملال تو باشد

دم نزع چو ندیدم کسی بجال تو عرفی
مگر کسی که دل از جان کند حلال تو باشد

زچشم آب حسرت سے تراود
زنام موہوم شکایت سے تراود

چنان در دل خلد گاہ نمازم
کہ کوثر از عبادت سے تراود

زہے بے آبروئی دل کہ از وی
بکاوید ن نجست سے تراود

بگو تیغ از چہ شربت آب دادی
کہ از ہر زخم لذت سے تراود

حذر کن کین دعاے دلکشش آلود
کزین چشمہ اجابت سے تراود

تراود از دل عرفی سخنہا
دلے ہنگام فرصت سے تراود

بہ کاکہ در چمن انتظار آب نماند
جمال شاہد امید در نقاب نماند

نہ بس کہ چشمہ امیدم نماند و بروں
قریب تشنہ لباس نیز با سراب نماند

دیوان عرفی

کدام مسئلہ شرع و بیان آنکند
کہ عقل معرفت آموز در جواب نماند

ہزار بیت کہ از نزد و بیاض عناد
امید موقف آموزش از کتاب نماند

عنایت تو جہان را و صلاح بعموم
کہ در دیار محبت دل خراب نماند

نہ بیار آنکہ شبے با فغان عرفی راز
چنان کشید کہ در شہر ہیچ خواب نماند

بہ بوسہ عنانی عنان عرفی
مبین کہ نیم فدا در رہ صواب نماند

دگر دعا نتوانی بلب آورد و نیکو ورد
بجز ثنا نتوانی بلب آورد و نیکو ورد

دگر ز ناوک مژگان او نمی گریزی
بجز بہ سینہ سپر پیش او نمی گیرد

دگر ز خلق نوی نشنوی و ننیوشی
بجز ثنا نتوانی بلب آورد و نیکو ورد

بنگاہ

بعدم کی روان شوی عرفی
رو که دروازه فنا بستند

رنگ عافیت بازم دل شرمنده میسوزد
نه از دل گریه میجوشد نه بر لب خنده میسوزد

چراغ روشنست از عشق او در مجمع هستی
کز آواز فروغش میگداز د بنده میسوزد

نه تنها عشق سوزد ساکنان ملک هستی را
درین طوفان آتش رفته و آینده میسوزد

مکن بر عزت خود تکیه عرفی شرط عشقست این
که اکثر آبروے گوهر از زنده میسوزد

چه پرسیم که بجانب هواے ما چه کند
دران چمن که گل آتش بود صبا چه کند

تبسم تو که ناسور را دهد مرهم
بسینه نیش زند نیش غمزه را چه کند

هزار گونه مراد محال مے طلبی
تو خود بگو که اجابت باین دعا چه کند

مجو سعادت طالع دمی که فرصت نیست
چو سر بریده شود سایه هما چه کند

بگو فا نکند دوست با منش عرفی
نمیشود بوفا آشنا وفا چه کند

زاهد بتکدهٔ عشق هراسان نرود
دامن دل بکشد از پی ایمان نرود

شهر دل خاصهٔ سلطان محبت گردید
بعد ازان عاقل تدبیر بدیوان نرود

پرده دار تو اگر مژدهٔ دیدار دهد
صد قیامت شود و کس در رضوان نرود

پا منه بر سر بالین اسیران گاهی
هیچ بیدرد نیاید که پریشان نرود

بروم بر دم خنجر که با آن بے باکے
سایهٔ مرغ هوا بر گل و ریحان نرود

وله

این شعر روان جاے بعد از نباید

عرفی

بگشا لب میگون که لبالب شده فرصت
آفاق پر از نشهٔ ما نیست خراب است

هم نیست که از توبه پشیمان شده عرفی
اے بسکه میندازد و پیمانه نگیرد

هم کس که در بهار بصحرا برون رود
عیش ابد نمی کند گر بند و قید خون رود

عارف بخار و گل چو بمینا برون رود
روزے دو سے گشاید و چون برون رود

جانے بر اثر عشق رود گل
رویش بطلبست و دلش گلگون رود

چشمهٔ تراوش دشنام نیست
هر ما جرا که رانم دنباله دون رود

صد ره دمی بخاک فتد عرفی از هوس
قربان شهر بند که در دامن تو اثر

گر شمع بزم و گاه گل دامن تو اثر
آنجا کر

نصیحت‌ها کنندم دوستان اعنم بیاد تو
نمی‌آید زپیرویزا استماعش در نه شیرین را

بسنجاشاک من آتش زن که اینجا باد می‌آید
ز سر تا پا صدای نالهٔ فرهاد می‌آید

همانا دیده عرفی غرق زان لفر یب است
که می‌آید ز برمش باز خوش دلشاد می‌آید

مرا زغمکدهٔ سینه داغ میروید
تو پای کعبه آماده کن که در هر گام
بهشت کو که تماشا کند که حسن ترا
مسیح کو گهر آفتاب را مفروش
هزار کعبه خراب و هزار کشتهٔ دوست
هزار حسن که شعرم زراستین افشاند

ز بزمگاه بجنت چراغ میروید
هزار خضر براه سراغ میروید
ز باغ لاله و از لاله باغ میروید
که از خزینهٔ ما شچراغ میروید
کزان سلامت ازین در دو داغ میروید
که روضه روضه گلم از دماغ میروید

مگر ترانهٔ عرفی کسی بگلشن برد
که بانگ در در دستان زاغ میروید

جماعتی که بناموس و نام می‌گفتند
بیا ببین که چه فتوی دهند در مستی
فغان که جمله فتادند در شکنجهٔ دام
بصحن دیر شنیدم ز خادمان حرم
بطوف کعبه شنیدم ز زایران صنم
ز منزل آتش مهری که بر همن لشگافت
تمام بوده بیکرف گرم و ما غافل

بدیر در سر مستی و جام می‌گفتند
همان گروه که می را حرام می‌گفتند
که سانکه عیب اسیران دام می‌گفتند
که اهل دیر مغانرا سلام می‌گفتند
همان که بر در بیت الحرام می‌گفتند
ز اهل دل شنیدم که نام می‌گفتند
حکایتی که همه ناتمام می‌گفتند

بغیر تم که ز ما غیر رنگ مے یابند
گهے که در دلم آن دلنواز میگذرد

منز دز غیرت اگر با نعم شوی آن راز
که در میان من و دل چه راز میگذرد

بدل گذشتی و با آنکه عمر با گذشت
هنوز دل ز بر جان بناز مے گذرد

عنان دین و دل آنجا گرفت و دود عرفی
که آن کرشمه بآن ترک تاز میگذرد

جان ز شوق لبت شکر خاید
دل بدندانِ غم جگر خاید

ظن پیری مبر که نغمهٔ کام
بخت بر آب و دیر تر خاید

دل آشفتهٔ بخت من تا چند
جای انگشت نیشتر خاید

آنکه گیرد مزاج پروانه
شعله چون میوهای تر خاید

بس که یابد حلاوت از پرواز
طائر شوق بال و پر خاید

لب شادی نمید یگیندے
عرفی اکنون لب دگر خاید

گو شور شی که صحبت شادی بهم خورد
غم خون دل بریزد و دل خون غم خورد

زهر غم تو گر بکام نم بکام خضر
آب حیات ریزد و خون عدم خورد

نازم بآن کرشمه که جای کباب دمے
خون فرشتهٔ و دل مرغ حرم خورد

زخم زجاج دوست ندارد تراوشے
گو شیشهٔ دلے که بدیوار غم خورد

گر شرح کاوکاو غم او رقم کنم
دود از قلم برآید و مغز قلم خورد

میجوشدم ز هر سر مو چشمه چشمه خون
هر گه که دل بذوق شهادت قسم خورد

نامش ز لوح همت عرفی بدر نویس
آن تشنه کاب خضر ز جام کرم خورد

دیوان عرفی

هم کبا همت برآید هم نوا هم گم شد
هم چه دریا هم گهر هم آشنا هم گم شد

بندهٔ تمکین دل گردم که در راه وفا
هم گدا هم پادشه هم با وفا هم گم شد

میل غم بر چند افزون شد ز جام گم شده
فی همین دل یافت از کوه عشقت صفا

هم چه دریا هم گهر هم آشنا هم گم شد
هم گدا هم پادشه هم با وفا هم گم شد

شمس را از یک نگاه اشتیاق گم شده
بسکه این دردا من و دل دشمن آسایش است

صید عرفی گشت مجنون اشتیاق گم شده
در هجو یاران عرفی از هم میصیت

گشت صدره تایب ایام ساقی گم شده

زنهم دل بگو شم هم نفس فریاد رسے آید
که ایا نگ لشکر غم خوشش با استعدادی آید

اگر شیرین عنان را رام ساز د بهر فرهادے آید
وگرنه جانب او پا بر فرهادے آید

نصیحت

که افتم رضه در دام آن صیاد بے پروا
دلم در دام آن صیاد مستغنی است فی ترسم

دیوان عرفی

اگر لب تو نه در دل نمک فشان آمد — بتازه کردن داغ نهان که پردازد
چو عشق یار هم آلوده سوز و هم پاک — بقیمت گهر این و آن که پردازد
گر شمه گشت جهانی چنانکه دل بخواست — مگر بسوختن کشتگان که پردازد

اگر نه محرم دردی طلب کند عرفی
بجست و جوی من بی نشان که پردازد

دمم مردن ز شوق آنکه یار دلنواز آید — رود صد بار جانم با نفس بیرون و باز آید
نهان هر نامهٔ عجزی که بنویسم بلطف او — روان ناگشته محرم با جواب ترش باز آید
زند بر کربلا صد طعنه فردا عرصهٔ محشر — اگر نازت بآن هنگامه با این ترکتاز آید
ملائک را بداغ رشک مرغان هوا سوزد — بسوی دشت هر گه با صد اے طبل باز آید
نه عرض صاحب ارمانع نگردد همت عشقم — نیازم را نوید صد قبول از بی نیاز آید
دل معشوق را ذوق است از همرای عاشق — که گر محمود را گوئی بیا او ل ایاز آید

بناز و نعمت جنت مناز ای دل بشیخ رضوان
که عرفی از بهشت در دبا آن برگ و ساز آید

گر بخواب اجلم دیدهٔ جهان گرم نشد — حال دل چیست که امشب بفغان گرم نشد
نادکی زد بدلم لیک چنان آتش دل — تیر بگذشت که پیکانش ازان گرم نشد
عرض کردند بمار روز ازل بود و نبود — جز بدل دیدهٔ ما در دو جهان گرم نشد
آه ازین شرم که افسانه از آتش شوق — آمد از دل بزبانم که زبان گرم نشد
وه چه گرمیست درین انجمن امشب که ز شرم — شمع و پروانه بهم صحبت آن گرم نشد
منم آن تشنه لب عشق که صد دوزخ درد — گشت خالی و مرا کام و دهان گرم نشد

شکوه عشق نگه کن که موی مجنون را
فلک بشعشعه آفتاب شانه کند

کسی که خاکدرت را کند چو سرمه بچشم
ببین چه بی ادبیها باستانه کند

جحیم با همه اسباب سوختن عرفی
ز برق شمع تو دریوزه زبانه کند

نسیم صبح چو برگ سمن فرو ریزد
جگر ز ناله مرغ چمن فرو ریزد

فلک نظر بکه دارد که نیش غمزه او
هزار ناوک جادو فگن فرو ریزد

اجل بصید گهی ناز او شود پامال
ز بس که بر سر هم جان و تن فرو ریزد

نهفته برلب شیرین اگر زنی انگشت
فسانهای غم کوهکن فرو ریزد

اگر شکسته دلم استخوان برافشاند
جهان غمش از هر شکن فرو ریزد

شگاف گر به دلم زار ها کن از غیرت
که خوشه خوشه ز مژگان من فرو ریزد

که لاف حوصله زد گو بیا و بین که دلم
حدیث عرفی خونین کفن فرو ریزد

انگو چو من از عشق پریشان ننشیند
برسند توفیق شهیدان ننشیند

اے خضر شکستی بسرایت برسد خیز
کین تشنگی از چشمه حیوان ننشیند

با آنکه مغانرا همگی مایه شید است
در دیر مگس بر لب مهمان ننشیند

گر چاشنی شربت درد تو بیابد
هرگز مگس دل بلب جان ننشیند

عرفی برو از میکده ما که کس اینجا
این زخم دل و چاک گریبان ننشیند

کسے مے طرہم در ایاغ میریزد
کہ زہر غم بگلوی فراغ میریزد

بیا و کاہ دل خون چکان ما بگزار
چنین کہ غمزہ بیک تیغ می کشد ہم را

بہوای تیغ تو دزدیدہ بجان کہ پروازد
بہ جا غمزہ او تیغ بکف میرود عرفی

بیمین کہ گوشہ دستار او مسواک میدید
بیمین بہ زرق نامخدہ گلہ کہ شاہ

بیمین کہ گشت زخم نمک از ادای ریش
بیمین بہ زرق نامخدہ گلہ کہ شاہ

از آن ابرو کہ بیم دو دعای ما میدید
کہ ہمچنان جان فشانم از دل عرفی میدید

ز چاک سینہ ام صد شگاف میخیزد
گیاہی از کمین سینہای چاک میدید

کجا گردد نہان خونریزی چاک بوالعجبی
کہ گردوی نگہدارد ہمہ از نم نمناک میدید

چہ سود از باغ گاہ و چلچہ ہا دوست میدارم
کہ ہمچنان جان فشانم از دل عرفی میدید

شہیدان محبت را کجا از خاک میچینند
زبس بر روی ہم افتادہ اند ہمچون خاشاک میدید

دیوان عرفی

دل تنگ عیش ما را که شکار دار ضیغم
که هزار زخم دندان جگرش نگار دارد

سخنم ازان نباشد براهل عیش روشن
که چو باد کوچه غم نفسم غبار دارد

ز متاع شهر حسنت بود آن گران تجمل
که ز عشوه چشم بندد ز کرشمه عار دارد

ز شهید غمزه او د هر این نشانه عرفی
که هزار شمع عشرت ز سر مزار دارد

از دیده ام کدام نفس خون نمیرود
سیل هزار زهر بجیحون نمیرود

غیرت برم بشادی عالم که هیچگاه
از خلوت وصال تو بیرون نمیرود

تمکین عشق بین که باین جذبه طلب
صد گام رفت محمل و مجنون نمیرود

معراج غیرتست سر کوهکن ولی
با در مکن که ظلم بگلگون نمیرود

معمورهٔ دلی اگرت هست باز گوی
کاینجا سخن بملک فریدون نمیرود

خیز د بکوی عشق ز دیوار و در فغان
کاسے دامی دیده که از و خون نمیرود

در سینه منست که آغشته با الم
آهے که از غمت تو بگردون نمیرود

عرفی تو خود مرنج که بیداد دشمنان
زین پیش میشد از دولت اکنون نمیرود

مرا چو در شب هجر اضطراب بگذارد
قرار در دل و در دیده خواب بگذارد

برائے شربت بیمار عشق او رضوان
گل بهشت بعزم گلاب بگذارد

عطائے او بکنه جلوه ها کند فردا
که رستگار ز ننگ ثواب بگذارد

دمے که شمع من آید ز انجمن بیرون
ز نور شعله حسن آفتاب بگذارد

ز اضطراب هلاک نظاره کن عرفی
که حیرت رخ ما از اضطراب بگذارد

گر نه اظهار شفق میکند از گشتن صید
خون مرغان زچه در چنگل باز افشاند

جای رحم است به عرفی که بسی بی اثر است
اشک گرمی که بشبهای دراز افشاند

آنچنان از آتش بیداد مرا می سوزد
که ستم میگذرد انگشت بلا می سوزد

آنچنان آتش رنجوری و بیماری من
شعله زن گشت که امید شفا می سوزد

ناامیدی زتوام کرد بمحراب نماز
که ز تاثیر دم گرم دعا می سوزد

دل گرمی است مرا از آتش عشقی که اگر
آه سردی بکشم هر دو سرا می سوزد

اثر شعله بام دل من بین که همای
گر بر و سایه کند بال همای می سوزد

کی دماغ تو معطر کند از بوی صفا
بزم زاهد که در و عود دریا می سوزد

رو بهر سو که کنم جلوه کند شاهد حسن
آن گلیمیست که از شوق بقا می سوزد

آتش شوق محیط دل من گشته دلی
هر سر موشده داغی دمرا می سوزد

ولله

آنم که تلخیم زغم افزون نوشته اند
راز دلم بسینهٔ مجنون نوشته اند

چون گم شود جنون که مسیحا زمان حسن
حرز کرشمه بر لب افسون نوشته اند

زخمی خرابی دو جهان می کند ازان
تاریخهای ناز تو بیرون نوشته اند

بر لوح زار نام شهیدان خیال تو
لذت شناس زخم شبیخون نوشته اند

آنم که ذوق درد شناسان غم مرا
سرجوش لذت غم مجنون نوشته اند

عرفی علاج تلخ دهانان هوشمند
بر نوش خندهٔ لب میگون نوشته اند

هم نفس کم در بهشت بینم
در کنار گیرم یا ل باشد

نقش کف ره را بنا یید
سایه بوم و آن وصال باشد

چون گیسو زطبع دوستانت
مهر از دل او محال باشد

عمر تو که عیسی زندگانیست
از آرایش ماه و سال باشد

گفتی گلم گردهٔ ز جورم
بستان چنین ملال باشد

ولله

نامه از تو چاکی سرم این غبار دارد
راه تو در دلم این خار دارد

ای خون گرفته سین چشم کار دارد
دلتنگ

چون لب فرهاد بوسد جلوه‌گاه خود ترا
نیم بوسی بس که بر جولانگه گلگون دهد

من نخواهم مرد و او بیهوده زحمت میکشد
لذتی کین زخم دارد صید و جان خون دهد

وه چه بزم دلکشا ست آن که اهل درد را
نالهٔ ماتم نشان از نغمهٔ قانون دهد

چون کنم ترک جگرخوردن که عشق این لقمه را
چاشنی از زهر بخشد پرورش در خون دهد

این تفاوتها ز مشرب دان نه از تاثیر عشق
زانکه یک مے نشاه نتواند که دیگرگون دهد

کی شود عرفی دلم از گریه خالی کی شود
هر مژه صد چشمه دیگر چشمه صد جیحون دهد

عرض کردیم بزاهد که ریا نفروشد
کفر اندوده اسلام بما نفروشد

گو بنه بر سر دل منت و بسیار منه
آنکه بیمار ے دل را بشفا نفروشد

عاشق آنست که گر جان بدهد بدنامے
گرمئے سینهٔ او تاثیر دعا نفروشد

گر فروشند بهاے مه کنعان دانند
بمتاع دو جهانش بخدا نفروشد

مرد سودای محبت بود آنکس عرفی
که دهد عیش ابد مفت و بلا نفروشد

دارم ز زخم غمزهٔ او لذتے که بود
اما نماند جان مرا طاقتے که بود

اکنون نمی توان طلب نیم عشوه کرد
در دم ببین که نیست مرا جرأتی که بود

حرمان ز حد گذشت و لے چهرهٔ نیاز
دارد بر آستان حرم نیتے که بود

از دیدنت نمردم و نادیدنم بکشت
درد اکه دارم از تو همان اندکی که بود

بے بهره کشتگان تو من بعد از دکه برد
کام شهید ناز تو هر لذتے که بود

عرفی بسجدهٔ صنم افزود در غلتم
یعنے زیاده گشت مرا طاعتے که بود

INDIAN INSTITUTE OXFORD

کم مباد آب و هوای چمن ما که درد | گل ژیر مرده از لاله تر میخندد

دل عرفی بود آن مرغ خزان پرورده
که بجلس نفس و بستن پر میخندد

اهل وفا که آتش ما تیز می کنند | چون شعله سر کشد همه پرهیز می کنند
اے بیخبان حذر که غزالان مست یار | فتراک عمر عافیت آمیز می کنند
شمشیر غمزه کند شد آهنگ قتل من | کین تیغ را بخون و جگر تیز میکنند
بر خون کشته تو ملائک زنند جوش | این شهد را ببین که مگس ریز میکنند

معمور باد سینه عرفی که درد و غم
تعمیر این زمین بلا خیز می کنند

که دست در خم میزد که خون ما جوشید | که بر فروخت که در چشم ما حیا جوشید
هزار آبله از هر نفس فرو ریزد | چنین که از ته دل تا لبم دعا جوشید
ترانه که چمن را بخون گرم گرفت | که ناگذشته بر سینه صبا جوشید
کرشمه که بر اصحاب درد مے بارد | که خون گرم شهیدان هزار جا جوشید

چنان ملامت عرفی مرا پریشان کرد
که عذر معصیتم از لب قضا جوشید

مدعے باز ملولست و بلائے دارد | در کف آئینه اندیشه نمائی دارد
پرده دل بکن آرا نگه شاهد وصل | زانکه هر پرده نشین پرده کشائی دارد
شرف از کعبه گراز سجده ارباب ریاست | گوشه بتکده هم ناصیه سائی دارد
رهرو عشق بپایان نبرد پے لیکن | جوشش قافله و بانگ درائی دارد

ہی بر بالین فشرد و مغز کہ این درد دوائی دارد
عرفی از همه فلک نرود نگاری کہ ما را دارد
این همه بیتابست در آغوش نگنجد تو بباد
غبار شد و بر آتش حسن تو شعله خیز شود
ہزار مرد یک دیده ام سینه تو باد
مواقعت کہ گوید کہ این سینه تو باد
ولہ
دلم نثار کہ گوید کہ این سینه تو باد
دوش در بزم بیغمان بودم گریان نشستم تا بود
نعمت فردوس برما بخشند آخر نشه
کام لذت یاب چون دوزخ مکن ما را بود
عادت دل ما نسیانیم کین ما تشنه
تا بما بالنده عهد شیر نگذشتن ما را بود

ولہ
روی آن کو کہ دو عالم بازو سوخون دہد
ہودہ الماس غم را دادہ ایم خون دہد
است لذت بیدلی کو را ز من مجنون دہد
ناقوانم در جہانم کہ نسیم بجنون دہد
چون

ناگهان عشقت گذارند از حجاب ناکسی
پرده بکشا تا ز نادانی تمنایت کنند

باغ گل پژمرده کردی و ز کس در هم نگس
من هم از غیرت گذشتم کی تمنایت کنند

پس نکوئی جلوه کن بر مستحقان زنهار
تا دعای بهر حسن عالم آرایت کنند

عرفی از ما بی قدم در وادی اهل وجود
صد بیابان خار خذلان تحفه پایت کنند

طریق دلبرے تو مگر پرسے داند
که آدمے نه بدین شیوه دلبری داند

کسے که هر بن مژگان بصد کرشمه سپرد
مزد که هر سر مویش دلبرے داند

ز جان طمع بر دیا بدل غمش بندند
کسے که عادت آن ترک لشکری داند

ادب ز چشمه لب تشنگے دهد آبم
کدام خضر بدین چشمه رهبری داند

حذر از آنکه بد و نیک آهوان حرم
ز فر بهے نگردیاز لاغرے داند

کسی که اینهمه جنبش در هندبی آن نیست
که شمه ز حساب ستمگرے داند

ز پا درافتد و بر خاستن محال بود
کسے که ره هر وی عشق سرسرے داند

بزد چگونه توان بعل آفتاب خرید
گر فتم آنکه کسے کیمیا گرے داند

بران تتبع حافظ روا ست چون عرفی
که دل بکاود و در و سخنورے داند

هر گرا نشاه غیرت بسلامت باید
در مصاف غم دل تاب اقامت باید

همت اندوه شدن باید اگر مرد غمی
نه دعاے غم و نفرین سلامت باید

جگر تشنه و فرسودگی پای کجاست
گر کنے طے ره عشق علامت باید

تا نظر باز کنے جلوه کند دوست دلی
تا تو بیدار شوے صور قیامت باید

خوش آنکه پیش تو پرسند حال عرفی را
شکایتے بکنایت ز روزگار کند

آنانکه غمت مایهٔ افسانه نسازند — با همدمی محرم و بیگانه نسازند
افسانه مخوانید که مستان خردسوز — با مصلحت مردم فرزانه نسازند
زنار نمودم بهمه صومعه داران — تا دام رهم سبحهٔ صددانه نسازند
تا حشر سر اسیمه بهر کوچه درآیند — گر خاک مرا خشت صنم خانه نسازند
آتش بدو عالم زده از ناز دمراغم — کز حسن تو بارچه با فسانه نسازند

این سیل که بینیم نمی از طبع تو عرفی
ظلمست که از خاک تو پیمانه نسازند

غزل ناتمام

هرچند دست و پازدم آشفته‌تر شدم — ساکن شدم میانهٔ دریا کنار شد
جز با گریستن مژهٔ در جهان نبود — آن هم ز حرص دیدهٔ من ناگوار شد

عرفی بسی ملاف که بر چرخ باختم
مردے کنون بناز که بخت سوار شد

صد غم دمی بزاید کانرا سبب نباشد — زابنائے آفرینش غم را سبب نباشد
خوش عالمی که در وی کس کام دوست نبود — در کام دوست نبود پیک طلب نباشد
از عادت ظریفان زنهار پرحذر باش — کاندر نهاد ایشان ذوق ادب نباشد
در ملک عشق کانرا بر شب بنا نهادند — آغاز روز نبود انجام شب نباشد
گو سلسبیل و رضوان می باش دمی دهندهٔ — در مجلس بتر ابی کان نوش لب نباشد

گر شعله که دگر ناخنی رساند باز
کشود گریه تلخ و هزار نهر آمد

قیاس کن که چه آبم رود بکوی حباب
که گاه گریه مبادا سے زدیده زهر آمد

بشو می دل از عافیت رمیده من
ز کوه و بادیه آوارگے بشهر آمد

بگو که بیخبر آمد بدهر عرفی و رفت
هر آنکه از عدم آمد چنین بدهر آمد

مستان عشق خانه در آتش گرفته اند
دائم قدح ز خون جگر کش گرفته اند

اینهم عناییست که غمهاے روزگار
دنبال بیکسان مشوش گرفته اند

چون خم بته ز چاه ملامت در سر کشند
آنانکه خو بباده بیغش گرفته اند

اینک ره گریز چه سود از گریختن
سر تا سر زمانه در آتش گرفته اند

عرفی مرید خلوتیان پیاده شو
کین قوم زین جلوه زابرش گرفته اند

تا قدم بر اثر نام و نشان خواهد بود
گوشه دامن ما وقف میان خواهد بود

سینمودند ملایک بازل عشق بهم
کین گهر دست زدی بصران خواهد بود

گر شود کون و مکان زیر و زبر در ره عشق
صورت ناصیه ز خاک عیان خواهد بود

جز ببازار قیامت دل پر خون زنهار
مفروشید که این جنس گران خواهد بود

دیده بی نور مباد از گریه خدایا بازل
گفته بودے که بجاے نگران خواهد بود

دلم آخر بتماشا گه دیدار آورد
تا کی این آئینه در آئینه دان خواهد بود

دست فرسوده شود آخر و گم نام شوم
من گر فتم هنرت لقمه ران خواهد بود

بسر انجام جم و کی چه نهم بهیده گوش
کمترین بازے افلاک همان خواهد بود

کسے بزمرهٔ ارباب دل ندارد راز
که تحفه ز نعیم بلا نمی آرد

بآب عشق بنازم که کشتی دل من
کزو بچشمهٔ او بے صفا نمی آرد

زمی شکیب که دست کرشمه بستن دوست
هنوز حسن پرے وحیا نمی آرد

بعالمی کندم آفتاب فتنه کباب
که کس پناه بظل همانے آرد

دل اجل شکنند ورنه کودمی کزدوست
کسے کرشمهٔ رزق دریانے آرد

ازان بمیکده برگشتم از حرم کانجا
هزار قافلهٔ جان صبانے آرد

بگفته شکر تو عرفی نمیشود تسلیم
بگو که رسم شهیدان بجا نمی آرد

زبهر داغ که مستان علاج می طلبند
که جام مے شکنند و زجاج می طلبند

فروغ مشعلهٔ شمع راه تیره دلان
چراغ در دل شبهای داج می طلبند

شکوهٔ تاج شکستند و تخت مرگ زدند
زهم هنوز نهان تخت و تاج می طلبند

مبادا لذت بیمارے دل آنانرا
که اعتدال و بهر مزاج می طلبند

فغان زجلوهٔ آن هست کاهل دین بدعا
زبهر طاعت ایزد رواج می طلبند

گذر بکوچهٔ همت میان عرفی
که کام دل زدر احتیاج می طلبند

تا بود سر سیمه دلم دربدرے بود
اندیشهٔ دل جاگی و دل سفرے بود

هرگاه که اندیشهٔ عنان در کف من داشت
کارم همه در کاسهٔ صاحب نظرے بود

با آنکه نمید اد امان سیلی فقرم
دایم سر من در هوس تاجورے بود

هرگاه که مژگان مرا شوق تو بر داشت
گر قطرهٔ دگر دجله سر شکم جگرے بود

ولم

فغان کز سینهٔ داغم آهے بی تاثیر می زاید
صباح عیدم از دل ناله شبگیر می زاید

جهان عشق را نازم که سلطان گدای او
بسی دولتها می یابم که بی لشکر می زاید

طلب کن وایهٔ کشور که طفلان هوس را
بپستان تنگ لیلی شیر زنجیر می زاید

کم مجنون تنگ لیلی را بپستان فراغ دهد
که از تقوای زاهد پیشه زنجیر می زاید

دلم بان لعبت شیرین چنان گرمست کز آتش
بجای اشک خون گرم از مژه بر دامن آید

عرفی

جانم از مالک غمهای محبت کرده
من گدا گردم و فاشش بر اللت برده

جای دیگر

فغان کز سینهٔ داغم آهے بی تاثیر می زاید
صباح عیدم از دل ناله شبگیر می زاید

جهان عشق را نازم که سلطان گدای او
بسی دولتها می یابم که بی لشکر می زاید

طلب کن وایهٔ کشور که طفلان هوس را
بپستان تنگ لیلی شیر زنجیر می زاید

کم مجنون تنگ لیلی را بپستان فراغ دهد
که از تقوای زاهد پیشه زنجیر می زاید

دلم بان لعبت شیرین چنان گرمست کز آتش
بجای اشک خون گرم از مژه بر دامن آید

عرفی

گر سر و سیم گریه ما بینی که اشک ما
تنها نه از مژه که ز هر تار مو چکد
عشق از چنین شکنجه کند خون کائنات
آن مایه نیست کز دل سوری فرو چکد

عرفی بکاوشی آمده یارب مهل که من
آنها که از دلم چکد از گفت و گو چکد

دلخستگان که بسته تدبیر میشوند
وارسته از کمند بزنجیر میشوند
برگی ز بوستان خرابی نچیده اند
جمعی که سایه گستر و تعمیر میشوند
این ناوک از کمان که آید که هر طرف
صید افگنان نشانه این تیر میشوند
این فتنه از کجاست که مستان شیرگیر
گردن نهند و بسته بزنجیر میشوند
این شاه باز کیست که در صید گاه او
مرغان بال بسته هوا گیر میشوند

عرفی چه حالتست که در شهر نخبت ما
نازاده کودکان به رسم پیر میشوند

دگر خلوت بعشرت خانه خمار می باید
ز وجد صوفیان صد حقه بازار می باید
چنان با عشرت ده روزه بلبل حسد دارد
که پنداری درین گلشن گل پرپار می باید
خزان جور ز لف او دراز افسانه دارد
همین گویم کزین گلشن به بلبل خار می باید
نماند یکنفس از دوستان دشمنم در دل
ولی از دوست گر خاری خلد بسیار می باید
کسی گر بهر طاعت ماند اندر کعبه یکساعت
اگر داند حساب مطلب از صد کار می باید
تمامی عمر با اسلام در دادوستد بودم
کنون همیرم و با من بت و زنار می باید

ندامت رنگ عرفی بر زبان می آورد عرفی
بدستان نفاق آلوده استغفار می باید

دیوان عرفی

آشکارا اگرم تیغ زند غیرت عشق
ازبرون پرده نه بندد زدرون نگشاید
نمایم بتو دلهاے ملامت دربند
هرگز این سلسلهٔ غالیه گون نگشاید

عرفی آمد وگرای همنفسان کز غم و درد
بر دل ما در آشوب وجنون نگشاید

آن دل که بهجر تو زآرام برآید
زدوش بمصیبت زدگی نام برآید
پرزهر دهد ساغر و شیرین نکند لب
آن حوصله ام گو که باین جام برآید
آتش بنیم جان بگرفتست که ازتن
تا حشر اجل گر کند ابرام برآید
گرزلف تو در صومعه زنار فشاند
آوازهٔ کفر از دل اسلام برآید
مشکل که شود نغمه کشا درچمن خلد
مرغے که به پرمردگے دام برآید
مارا که بردنام ببزم تو کنه ازما
درمجمع ماتم زدگان نام برآید
آن سوختگانیم که گر آتش دوزخ
سنجند بداغ دل ما خام برآید

زان باتو بگویم به عرفے که مبادا
نامش بزبان تو بدشنام برآید

چند بی بهره شود دیدهٔ گریاے چند
زلف جمع آر که جمعند پریشاے چند
گل رخان محنت نایافت بیابند مگر
یکنفس چاک ببینند گریباے چند
آنکه آماده کند پردهٔ ما کرده گناه
کے درو پردهٔ از کرده پشیماے چند
کبریاے تو براغم که نیارد بنظر
مستے آلودهٔ آلایش دناے چند

عرفے افسانهٔ ما گوش کنان حلقه زدند
خوان بیاراے که جمع آمده مهماے چند

اگر فسانه شمارم وگر ترانه زنم
تو گوش دار که از روی درد میخیزد

شهید مضطر بے خاک شد مگر برہ است
که بے نسیم زراہِ تو گرد میخیزد

ترانه بشنو کز ہزار نغمه طراز
یکی چو عرفی دستان نورد میخیزد

هنوز خسته دلم راه برعدم میرد
که با گلوے خراشیده بانگ غم میرد

قضا هنوز نیفگنده بود طرح گشت
که کوس بی ادبی بر درِ صنم میرد

هنوز حسن نگارے ندید بود صلاح
که ترک غمزه بدل ناوک صنم میرد

هنوز سایه نشین آفتاب حسن زر لف
گرفته دست بران زلف خم بخم میرد

بجان دوست که فصاد غمزه نیش نداشت
که آتش از رگِ بیمار یم علم میرد

بکعبه آمده عرفی ز کفر دور نبود
باین نشانه که ناقوس در حرم میرد

سراپای وجودم در محبت حال دل دارد
زاندوق درد بیرونم درد شغل دارد

فغان از جاوه خنے که دلهائے شهید ازنا
زنگ آرمیدنهائے حیرانی تجمل دارد

گل امید ما را آفت پژمردگے نبود
که باغ آرزوی ما هوای معتدل دارد

بعهد حسن او گاه تبسم بینی از دلها
که گوئی مرده صد ساله در سینه دل دارد

یکی صد شد عذاب اهل عصیان از حدعرفی
ز خون گرم دل سیلے بدوزخ متصل دارد

گر باد شوم بر تو وزیدن نگذارند
در حسن سوم روے تو دیدن نگذارند

تا سرزده شادی بدلم سوخته عشقت
این سبزه ازین خاک دمیدن نگذارند

بندگان تو که در عشق خدا و ندانند | دو جهان را بتمنای تو بفروخته اند

عرفی آنانکه ز تحقیق مسائل مست اند
خون هم خورده ازان چهره برافروخته اند

فتادگان سر خود را بخاک ما بخشند | بجان خرند شهادت که خون بها بخشند
خدا گواست که گر جرم ما همین عشق است | گناه گبر و مسلمان بجرم ما بخشند
مریض عشق بزنجیر بند نتوان کرد | دران دیار که بیمار را شفا بخشند
نظر ز تنگ بدزدد گرای کوچهٔ عشق | ازان متاع که در سایه هما بخشند
ز روز حشر چه غم گر جزا بود ترسم | که عذر ما نپذیرند و جرم ما بخشند
چه مایه شکر گذارت کنیم اگر زهاد | خطای ما بز بردستی قضا بخشند
دعای بی اثری دارم و هزاران جرم | مگر مرا بتهی دستی دعا بخشند
چه خواهی ای ملک از اهل دل شکنجه بس است | عطیها که پذیرفته اند وا بخشند
نخست گوهر خویش آید ش محبت اگر | کلید گنج گدائی بپادشا بخشند
بضاعتی بکف آور که ترسمت فردا | بجوی فشاندن پیشانی چها بخشند
اهل فیض نشین در حریم گلشن عشق | که گر نسیم صبا خوش کنی صبا بخشند
بگاه عفو گناه از پی رعایت دل | جزای خویش دهندت ز شرم ما بخشند

امید هست که بیگانگی عرفی را
بدوستی سخنهای آشنا بخشند

عزت گیتی اگر صحبت یوسف باشد | پندیرے مگرت میل تاسف باشد
حسدت بر سر امروز بآن مے ماند | که یکے ز اهل نظر دشمن یوسف باشد

دیوان عرفی

گرچه ارباب تعلق وقف طوفانند لیک
رخت اگر کمتر بود کشتی بساحل میرسند

هر کجا شمعی است روشن می کنند از بهر هم
شمع جان هر گه که روشن شد ز محفل میرسند

زحمت حجاج ویران از کعبه جویان بدر است
ره بسی طی مے شود پیر و بباطل میرسند

فتنه شو بر اهل دل عرفی که از حسن قبول
مُرده را جان میدهند و زنده را دل میرسند

گر در عشق زنے تاب ملامت باید
دل آماده آشوب قیامت باید

ور قبول نظر عشق هزاران شرط است
اول از عافیت رفته ندامت باید

تا بکے شاهد معنی بکشند بند نقاب
عمر ها بر در اندیشه اقامت باید

حسن سلمے ز تماشا که همه بوالهوس است
جشنے از دیدن جزوی بسلامت باید

طاقت سایه نداریم چه اندیشه کنیم
پنجه در پنجه خورشید قیامت باید

عرفی از در مزن ملامت نشود دعوے عشق
همه صاحب نظر انیم علامت باید

عصمت از لعل لبت گرد هوس میگردد
فتنه سرو دش که سیمرغ مگس میگردد

در بهاران همه کس همدم مرغ چمن اند
دل من هم نفس مرغ قفس میگردد

نالهٔ می کشم از درد تو گاهی لیکن
تا بلب میرسد از ضعف نفس میگردد

بندهٔ عشقم و آئین دیارش کانجا
در بدر شعله بدنبالهٔ خس میگردد

از قبول است نه از حیله که عرفی همه شب
مے کشد باده همراه عسس میگردد

اگرچه راه بعیب تو کس عیان نبرد
گمان مبر که بعیب تو کس گمان نبرد

چون بسنجید بفرها دمرا با مجنون
که بهر یچه هر یک سنخی ساخته اند

اے برهمن بنگر معبد صوفی و دیر
کین طرف دیر بت و بر همنے ساخته اند

دل شهید غم او بود که از شهر وجود
آمد آواره که جاے دهنے ساخته اند

حلها سوخته اند اهل بهشت از غیرت
تا شهیدان تو گلگون کفنے ساخته اند

تیر آن غمزه حلال ست ولے جمعے را
که زدل جامه واز جان بدنے ساخته اند

لذت شعر تو عرفی بهمه عالم گفت
که ترا مائل شیرین دهنے ساخته اند

دل ما را بفسون جادوی بابل نبرد
هر که از بهر وفا جان ندهد دل نبرد

کے کسے رنگ وفا میطلبد ورنه بحشر
دست ما آب رخ دامن قاتل نبرد

بخودے راه نخاید بتو مجنون ترا
هرگز از بانگ جرس راه بمحمل نبرد

بحر غم چاره کناراست که از خود گذرے
زورق اهل فنا منت ساحل نبرد

هر که اندیشه او چشمه کوثر نشود
پے بشیر پنے آن شکل شمائل نبرد

دم شمشیر بود رهگذر عشق ولے
هر که این ره نرود پے بدر دل نبرد

عازم هیچ غم آباد نگردد غم دوست
که مرا دست در آغوش حمائل نبرد

همه عدلست چرا بر من عاقل دگری
عقل کل راه باین نکته مشکل نبرد

سینه خالے نکند از درد که مرد ره عشق
که سبکبار شود بار بمنزل نبرد

عرفی آن شمع درآورد بمحفل کورا
خجلت جلوه خورشید بمحفل نبرد

ما کسے را نشناسیم که غم نشناسد
نسبت بیگانه مرا آنکه الم نشناسد

من و آن غنچه که چون شنبه پیاپی بشکفیم
ما شب شنبه و او روز غم نشناسد

شهر ما را و ز صحبت بهشت آگاه کرد
در جهنم دیده کشاید که دمے نشناسد

پارسا بنگر که آن کس را که هست شناسد
تا به بیند که کسے هست که غم نشناسد

از شهیدان شهادت کسے غم نشناسد
تا به بیند که کسے هست که غم نشناسد

دل عرفی نبود آنکه وجود است غم را
دود جاے که نگردد سر و دوش تازه نسازد

مجنون تو هر دم سر و دوش تازه نسازد
تا ناله بگوش دگرے آواره نسازد

از جذبه عشق است که آشفته نوازی
ورنه بهوسے کیست که دلخواره نسازد

کشتی ما را تو بساحل بهوس خیزرانے مکن
ناز مر ابضاعتی بهمه کس کرده اند
حسن تغافل بهیچ کس کرده اند

دریاست یکسو صلهٔ رحمت ساقے
دریاد و زنیز جام و بیاندازه نسازد

دردم و سوزے دل یکدل افغان کشی آنجا
با نغمه بے شعبده و آوازه نسازد

ای هم بدرون داغ کرو حالت بهبود
همسایه بے داغ تو آتش تازه نسازد

عرفی بکشایش این جام چیا سا کز غیب
گر تشنه بود چون تو پیمانه نسازد

صبح تا شام گدای هم و شب تا به سحر
شکر درویزه گذارد دل درویش همند

زان بصورت بشتابند و بمعنیش هم
که بحلوتگه معنی همه درپیش همند

دست این جمع پریشان بهمانی کایشان
همه بیگانه خویشند و بی خویش همند

کفر و دین را ببر از یاد که این فتنه گران
در بدآموزی مصلحت اندیش همند

عرفی این نکته مجموعهٔ احباب نویس
که محبان وفا تازه کن ریش همند

نخورم رحم دران کوچه که مرهم باشد
نشوم کشته دران شهر که ماتم باشد

خجل آن کشته که چون تیغ کشد غمزه دوست
احتیاجش بدم عیسی مریم باشد

گفت و گوهای چکیمانه بنیالاید عشق
واگذارید که این نکته مسلم باشد

عقل را کرده ام از مغلطه خاموش بلی
خرقه بی ادبانست که ملزم باشد

عرفی از گریه نیاساید طوفان برخیز
جم و کی نیست که او را غم عالم باشد

تشنه ام رطل گران خواهم گزید
آتش آتش نشان خواهم گزید

چیست از عرض متاع خود دهد
انتعاش ابلهان خواهم گزید

گر بخون خوردن دهندم اختیار
انچه بستانم ازان خواهم گزید

نفس اگر یوسف شود نیکو بود
خون گنج شایگان خواهم گزید

گفته بودم چون بدین درشه شوم
گرگ را یوسف بجان خواهم گزید

انچه بگزینم بگیرند از زمن
برتر از ملک کیان خواهم گزید

این ندانستم که از بخت زبون
انچه عرفی خواهد آن خواهم گزید

دیوان عرفی

پیمانه گل سازد ما را نداند
ساقی شراب دارد و ما را نداند

در خود خمار ما را نداند
آن کس که بین چون و چوست

پیغام ما نگار ما را نداند
از بس که رمیده ایم و ترسان

غم زود شکار ما را نداند
عرفی نه زدوست و دشمنانست

اما غم کار ما را نداند

جان طاقت بار ما را نداند
گر عزم سفر کند خوشش باد

گل میل کنار ما را نداند
تا جان بهواے گل فشانیم

غم عقدهٔ کار ما را نداند
بگشای زبند تار ما را نداند

تمکسائی کن اے عشق از برائے زخم بیدردان
که زخم ما نمک سود از دم شمشیر مے آید

منم آن مست عرفی کز لب شیرین طراز من
ترنم زود میرنجد تبسم دیر مے آید

بندهٔ دل شوم که او خون فراغ میخورد
خدمت درد میکند نعمت داغ میخورد

طوبے و خلد عافیت می نخرم بمشت خس
زانکه تدرو این چمن طعمهٔ زاغ میخورد

از چمنے ہر دو نعمت برگزیده را
آنکه وظیفهٔ ثمر از همه باغ میخورد

بی ادبست موسی ام ره بدهد نه بطور خود
کو لب شعله میگزد شمع و چراغ میخورد

این چمن محبتست الحذر اے بهشتیان
بوی گل بهشت ما مغز دماغ میخورد

عرفی تشنه راز من مژده که گرنه ایستد
آب حیات از کف خضر سراغ میخورد

حرم پویان درے رامے پرستند
فقیهان دفترے رامے پرستند

گروهے زشت خویند اهل دانش
که زیب و زیورے رامے پرستند

ازان دعوے شیخ و برهمن ماند
که هر یک داورے رامے پرستند

برافگن پرده تا معلوم گردد
که یاران دیگرے رامے پرستند

عجب داریم ما از اهل عصیان
که دامان ترے رامے پرستند

بهر عزت که عشاق مجازے
زاخود خوشترے رامے پرستند

ز اهل درد شو عرفی که این جمع
گرامے گوهرے رامے پرستند

چون عشق بت ز کعبه بدیرم حواله کرد
تسبیح شکر گوشد و ناقوس ناله کرد

در سبک روحی متحمل بودند طاعت پیشگان
از مصلای ریا بر دوش کس بارے نبود

سیر کوی زاهدان کردم چها دیدم سپهر
هیچ سر را بی کویش سنگی و دیواری نبود

باز کردم دیده را دزدیده بر باغ مجاز
مشت زاغی آشیانیان بود جز خارے نبود

در تماشاگاه حسن اهل نظر بودند جمع
دیدها بکشود و محروم دیداری نبود

بر سر خم رفتم و زاهل خرابات مغان
اولین جوش خم می بود و هشیاری نبود

از لب هر ذره ام خون اناالحق میچکد
طعنهٔ نامحرم و اندیشهٔ دارے نبود

عشق بود اما دل خود میگزید و جان خویش
بود بیمارے و لے مجنون بیمارے نبود

عشق اگر غم داد جان و دل شد عیبی مکن
تیغ اول بود و آشوب خریدارے نبود

همچو لذت در لبم دردیشهٔ دلهاریش
راست گویم خون دل بود است خونخوارے نبود

داستان هستی عرفی و دعویهای او
این زمان گویا بر آمد در ازل یاری نبود

عشق اگر مرد است مرد تاب بیدار آورد
ور نه چون موسی لبی آورد و بسیار آورد

تا فرید الهی نزاد در متاع روی دست
آسمان پیش از تو یوسف ابازار آورد

بس که زخم غمزهٔ خوردم زمین بشهدم
خرمن خنجر بجای بوتهٔ خار آورد

کافری دان عشق را کز شغل من گردد مدام
گردن روح القدس در قید زنار آورد

مگذر از دار الشفا عشق گر بهر علاج
هر نفس آید مسیح آنجا و بیمار آورد

مو بمو بیم و دست شد تر سم که اسمعیلی عشق
یک اناالحق گوے دیگر بر سر دار آورد

اے که عرفی را مسلمان خوانده اور ابگذار
تا ز کفر آباد دل بتهاے پندار آورد

دیوان عرفی

سیاه رنگ مارخوبان کز خط آرایش گلشن
بهر جانب که غلطم داغ در پهلو بسوزاند

بهر جانب که غلطم داغ در پهلو بسوزاند

بهر جانب که غلطم داغ در پهلو بسوزاند

زان قال را زانجمن حال رانده اند | کز دی خامشی نشود شر مسار بحث
در بحر علم گرچه بسی دار رهبر است | کشتی شبهه را نبرد بر کنار بحث
سیلاب فتنه خانهٔ دین را خراب کرد | از بسکه بر عقیده بود فتنه بار بحث
بیم است کز مباحث عامی شود حکیم | از بس که شبهه می نهدش در کنار بحث
سعی غرور بین که نبرد مباحثان | مطلب تمام گشت و همان بر قرار بحث
بگذر ز کسب علم که آلوده کرده اند | هر مطلب تمام بجیدین هزار بحث

عرفی حریف تیز زبان نیست هان فقیه
بستان پیالهٔ و مکن اندر خمار بحث

ردیف جیم فارسی

منصور وانا الحق زدن و دار و دگر هیچ | ما ئیم و لبالب شدن از یار و دگر هیچ
گر راه بمر هم کدهٔ عشق نیابی | الماس بنه بر دل افگار و دگر هیچ
بر لوح مزارم بنویسید پس از مرگ | کای وای ز محرومی دیدار و دگر هیچ
از کعبه گر این بار برو نم بگذارند | ناقوس بدست آرم و زنار و دگر هیچ

عرفی بغلط شهره برزقست بهبند
صد گل زده بر گوشهٔ دستار و دگر هیچ

ردیف حای حطی

تر دیک لب رسانده شکستیم جام صلح | دشمن غیور بود نبردیم نام صلح
تا کرده صلح چشم نمودی و این سزاست | آنرا که اعتماد کند بر دوام صلح
دیر یست کز زیارت ما بهره مند نیست | بت خانهٔ عداوت و بیت الحرام صلح

دیوان عرفی

خوشم که سوخت و کون از غمت دریغ نخورد
که کس بداغ دل عرفی از غمت کم سوخت

یک سخن نیست که خاموشی ازان بهتر نیست
نیست علمی که فراموشی ازان بهتر نیست
اینک اصحاب حرم جرعه رنی نزع و صلاح
کو صلاحی که قدح نوشی ازان بهتر نیست
گرچه از همنفسان جمله وفا می بینم
آن وفا کو که جفاکوشی ازان بهتر نیست
هست هشیاری آسوده دلان قابل راز
اینقدر هست که بیهوشی ازان بهتر نیست

گفتیم عیب تو عرفی بچه پوشیم بگو
هر لباسش که تو می پوشی ازان بهتر نیست

صد چشمه زهر از لب و اغ دل مار نخیت
غم رو غن تلخی بچراغ دل مار نخیت
ساقی چو مئ عشق تو میکرد بساغر
هر صاف که آید بیاغ دل مار نخیت
هر گرد ملالے که برفتند ز دلها
عشقت همه بر روے فراغ دل مار نخیت
فریاد که هر دل که بدیوار غم او
بر کوفت سرے چون زدماغ دل مار نخیت
آبے که بنوشید خضر وه که ز مژگان
در بادیه غم بسراغ دل مار نخیت
این گریه که برگشت مدل از دو دیده
صد دانه الماس بداغ دل مار نخیت

عرفی جگر افشان نبود ناله هر دل
این برگ ز گلدسته باغ دل مار نخیت

هیچ گه ناله من گوش زدانمه نیست
وین کمندیست که از بام فلک کوته نیست
آنچنان مست جمالست که شب تا بسحر
مے کشد جام و ز کیفیت می آگه نیست
بپه حذر باش که در چه نفتد یوسف دل
کاین زمین اهل هدر اگذری برچه نیست

دماغ آشفته داریم و دل ناهم — که سرتاپای ما صلح و جنگ عشق است

مگس را بر عقیقی پر و بالی سوخت
وگرنه مثل عرفی تنگ عشق است

گذشت و بر من عاجز ببین چه حال گذشت — که شاهباز بکبک شکسته بال گذشت
ز غمگساریم ای دوستان بیاسایند — که ورد هاز فسون کار ها ز حال گذشت
ملال عالمیان و مبدم و گر گونست — منم که مدت عمرم بیک ملال گذشت
همین بس است دلیل بقای عالم عشق — که یکشب غم او در هزار سال گذشت

بباغ طبع تو عرفی که صید باز گیست
هزان نسیم که بگذشت بر نهال گذشت

غمگسار ی در لباس دشمنی محبوبی است — خشم و ناز آرایش بیرون و بزم خوبی است
گر بسنجی درد من ظاهر شود کین اضطراب — هم ترازوی متاع طاقت ایوبی است
از هوس آزادم اما آنچه دل را میگزد — اشتیاق یوسفی و گریه یعقوبی است
سد ره آب و گلم تر مرده میگردد و لے — در نهادم شعله انشو و نما طوبی است

شرح درد ما نباشد گفتن اے عرفی خموش
زحمت قاصد مده کین داستان یکتوبی است

با مهر و با محبت و با آرزوے دوست — با ما کسی چگونه تواند جست و جوے دوست
بر سنگ زد پیالهٔ خضر آنکه نوش کرد — خونابه شراب و جفای سبوے دوست
اے کفر و دین حلال کنندم که میبرم — اینک ز دیر و کعبه سلامی بکوی دوست
رنج مسیح و سعی اجل سود مند نیست — ما ئیم و صد مشام امید ے ببوی دوست

وله

بیدلے کو تا ازو پرسم دل آوارہ چیست
از مزاج دل تفاوت تا بسنگ خارہ چیست

عہد پیش از خاطرم شد عشق گویا بنگرم
بیوفائی ہای بخت و شوخی سیارہ چیست

چارہ آخر ضرورست از پئی تحصیل درد
من ندانم ہر کہ میداند بگوید چارہ چیست

آنکہ میدزدد نزاکت نام مرہم از تنش
کی شناسد لشکر زخم غمزۂ خونخوارہ چیست

آنکہ چین آستینہا را بر ابر میکند
چون بداند ذوق چاک دامن صد پارہ چیست

عرفی اینہا با کہ گوی عشق می بازد ز تو
زود خواہی گفت کاین بیہودہ کفارہ چیست

تا روی دلفروز تو بستان آتش است
دل مرغ نغمہ سنج گلستان آتش است

یارب چہ آتشے تو کہ چندین ہزار داغ
از شعلۂ جمال تو در جان آتش است

گر ہست حیرتیم ز رویت دور نیست
آتش پرست والۂ و حیران آتش است

افسردہ را نصیب نباشد دل کباب
آن یابد این نوالہ کہ مہمان آتش است

اے طائر بہشت ز باغ دلم مخند
کین لالہ زار داغ گلستان آتش است

خون شہید عشق جہانرا فرو گرفت
کشتے مساز نوح کہ طوفان آتش است

مستم بجلے کہ در و آتش جحیم
تہ جرعۂ ز ساغر مستان آتش است

افتاد دامن دل عرفی بدست عشق
یعنے کہ دست شعلہ بدامان آتش است

زخم از دہان تیغ ربودن نزاع ماست
تسلیم کشتن و بہ طپیدن سماع ماست

در پیشگاہ دیر و حرم ہر کجا کہ ہست
دین شکستہ و دل پر خون متاع ماست

گر لطفم ناامید امیدوارم در عتاب
گر ندارم سبحه بر کف بر میان زنار هست

شستن لوح گنه دستور ابر رحمت است
ور نه سیل اشک عذر و آب استغفار هست

ای طبیب همت احسانی که در شهر امید
نیست درمانی و در هر کام صد بیمار هست

درس معنی را کهن اوراق کس در کار نیست
دیده بکشا کین رقم بر هر ورق دیوار هست

معنی ز نارستن گر مقید بودنست
در درون خرقه روح الامین زنار هست

نیست غم گر یاسمین و سنبلم در باغ نیست
تا ز غربت بشکنم در دیده دل خار هست

عرض حیرت کم ده ای رضوان که در بستان عشق
هیمه تلخ و گل پژمرده در کار هست

گر دلم بشکست و خونم تلخ عرفی باک نیست
دیده در هر آشنا و گریه بسیار هست

زخم کاویدن بر الماس نشین کار کیست
رسم غمخواری نکو میداند این غمخوار کیست

مشتری بودن نه حد ماست در بازار دوست
چشم بستن از متاع آخر بهین بازار کیست

این وصال جاودان و این لطف روز افزون دلا
منتم بر دیده لیک از گریه بسیار کیست

طعنه بر آتشین دست و سیان مامزن
چون نه اگر که ناقوس که وز بار کیست

لب بدندان دست در زیر زنخ دارد مسیح
گفته ای همنشین گویا که این بیمار کیست

از شهیدان کوچهای قدسیان عرفی مرا
زهره داری بگو کز غمزه خونخوار کیست

وای که مستانه یار جعد پریشان شکست
ساغر لبریز کفر بر سر ایمان شکست

چون گل رخسار او آتش می بر فروخت
شمع شبستان گذاخت رنگ گلستان شکست

چون باز احسن دست خوان ملاحت کشید
در دهن زخم ما عشق نمکدان شکست

بیت عرفی

عاشقی با سینه تنگ و دل آگاه ضرور
حسن نقشی است کم از لوحی ازان بهره ورا است

ولد

نیم کز داغ محرومیم جدائی نیست
میانه من و امید آشنائی نیست

من و بشارت محنت کز آب کوثر او
بغیر خون دل و زهر مینوائی نیست

ازان بدرد و گلم زبان گرفتارم
که شیوه های ترا با هم آشنائی نیست

بیاد حسن بطور دلم است شعله فروز
زبانه های ترا با هم آشنائی نیست

ابوالوفای عرفی

غبار تنگ دلی از جبین گشاده بشوی
بهار حسن بطور دل است شعله فروز

سوال بوسه بگو از لبم دل گشائی نیست
که روشنائی این کوشه از جهان نشستن ماست

بخند بر لب خشک و دیده از نمائی گفتند بخش
که روشنائی این کوشه از جهان نشستن ماست

ز عشق حالت عرفی سوال کردم گفت
غم دو هست کی از آن گویم و فنای یکی

عرفی

گر دل عنان فرصت از آغاز میگرفت
کام ابد ز طالع ناساز میگرفت

گر سایهٔ همای سعادت نمی گذاشت
کبک دری ز چنگل شهباز میگرفت

گر در کمین وسوسهٔ هشیاری کس است
جاسوس طبع خانه براندار میگرفت

گر در فریب گاه سلامت نمی غنود
صد در ز در خانگی بدر راز میگرفت

پیمانهٔ غرور لبالب نمی کشید
گر ساغری ز مردم طناز میگرفت

گر میگذاشت غمزهٔ ساقی بدست صبر
از دست او پیالهٔ بصد ناز میگرفت

یک جام بی تبسمی اکنون نمیدهد
مشتی که زهر چشم زمن باز میگرفت

عرفی ز پا فتاده همین بود در جهان
مرغی که کام خویش ز پرواز میگرفت

دیوان عرفی

هر و پیچ که فکر فراغ من غلط است
غلط مکن که علاج دماغ من غلط است

نشان پای من آوارگی بجست نیافت
بدشت گم شد گیها سراغ من غلط است

ز استخوان همان باغ دست معمور است
ترانهٔ گلهٔ آلود زاغ من غلط است

نه عندلیب چمن زارم از بهشت مگو
ز گلخن آمده ام کشت باغ من غلط است

کنونکه لذت الماس از نمک رفتا فت
گر شمه سنجی مرهم بداغ من غلط است

حلاوتی که توان یافتن بخون جگر
شکستن هوسش در دماغ من غلط است

متاز بر اثر نور وعظ من عرفی
که پیروی بفروغ چراغ من غلط است

گر نوش و فا قحط بود نیش کفافست
امروز که مرهم نبود ریش کفافست

گر سلطنت دنیا و دین جمع نکردم
پیشانی شاه و دل درویش کفافست

در مبند بد بر رخ رضوان
که ز عهد الست سائل ماست

هر چه روید ز کشت زار ملال
ریشهٔ آن دویده در گل ماست

تا قیامت غبار ناکامی
پرده باف دریچهٔ دل ماست

نفس دیباچهٔ سیه روئی
شکل آئینهٔ مقابل ماست

عرفی از موج غم ترا چه غم است
موج خیز ملال ساحل ماست

بدل ز رفتن جانم چه عیشهاست که نیست
نکرد جا بغمش صد صفاتهاست که نیست

مرا ز چشم تو هر شیوه که باید هست
همین نهفته نگهای آشناست که نیست

ز فتنهای جمال تو هر که بود رمید
کنون رمیده ز جنت همین بسست که نیست

دلے که چشم تو بسمارش از کرشمه نکرد
بناز بالش غم تکیه اش سزاست که نیست

نهاد مرهم لطفے بدل که درد جهان
بغیرت از دل چاکم همین وفاست که نیست

پس از ملال درآمد بسینه یارد بگفت
که نیم جان تو عرفی چه شد کجاست که نیست

کوی عشق است اینکه مرغ صد دلم اینجا پر گذاشت
خوشدلی آمد که تاج غم ربا بر سر گذاشت

عقل دل را در طریق عشق رهبر شد ولے
تیز بینی کرد و در اول قدم رهبر گذاشت

آمد از شهر ازل با عالمے هوش و خرد
بیوفا دل در عنان تر تافتن لشکر گذاشت

دلکشای خویش را سنجید با دل بستگے
زان کلید اینجا شکست و قفلها در گذاشت

رحمت آمد تا کشاید قفل اندوه از دلم
از کلید دوست خود یکمشت خاکستر گذاشت

تشنه مرغ دلم را امید هد صد بال و پر
در گلستانی که جبرئیل امین شهپر گذاشت

تا خط بگرد آن لب شیرین نمایان است
ابر بیمان عیسی و خوبی عالم است

از گل چو غنچه های بآبش سرشتهم
گاهی بشاد این چه در و گاهی بغم است

از عشق باز ندارم گر زاهد و محتسب
آموزگار کافر نعمت آنکه بیش است

در ملک عشق کس نشناسد غم تمام
تنگ و منال گو چه ها پایه دل است

آن شیوه که ناز عشق را محمل است
فرسنگهای کعبه و دنبال محمل است

بی لطفیت از یک سخن گشت تلخ تر
این تلخی جان دارد و هم از زبان شیرین است

در روز جزا دوست شهیدان محبت
فرسنگهاست تا کفن و خاکدان ما

دل صاحب دریست که در حالت شیون
باد آه خرد شیشه دل با کمان ما

زنهار خرامی که همه سیلی بغرو شد
آن گوهر نایاب که در هیچ دکان نیست

نومید شو عرفی و فگنده عنان باش
با چند کدار بگذرد مقصود نشان باش

آمید صلح از آن با شکست یافت
کو دشمن آشتی انگیز دوست پیچ نیست

ایمن عطیه هم حال خوشدلم دارد
کم چه رفت بعنوان خیر خوبست

لب بساط این عهد بین کمی من و تو
زمانه ناز کش و آفتاب خوبست

زمانه ناز کش از هوش بیم در نه
رود بنیل زلنجان دو گام بیش نیست

عرفی نمانم عرفی نسخ تازه دوست
قلم انجا نه جا گیرد

دوش بختم دامنے در چنگ داشت
در گل روی نگا هم رنگ داشت

بس کہ می شد التماس دل قبول
از تمنای شہادت ننگ داشت

در خیالم شکوہ بود و شکوہ بود
نغمہ ام یارب کدام آہنگ داشت

عشق کے با جان من دشمن نبود
شعلہ با خاشاک و ایم جنگ داشت

نقشبند حسن عرفی راز بود
کز دل فرہاد نقش سنگ داشت

باز آتش غم دست در آغوش خس ما ست
دشنام و طرب قفل کشای نفس ما ست

جمازۂ ما تا بہ کعبہ روان است
رقصان ہمہ از ذوق نوای جرس ما ست

آن چشمہ شہد یم کہ در عین حلاوت
مرغ حرم و طائر قدسی مگس ما ست

داغے کہ امان جوید ازان سینۂ دوزخ
در باغ محبت ثمر نیم رسس ما ست

مرغان اجابت ہمہ بریان و کباب اند
در باغ دعای کہ نسیمش نفس ما ست

ولہ

یک شمہ ز اصلاح مے ناب گفتنی است
باز اہدان سرودے ازین باب گفتنی است

ہر گز شکست توبہ ملولم نداشتہ
این نکتہ در میانۂ اصحاب گفتنی است

اے مردم وصال غم دور ماندگان
بشنو کہ حال تشنہ بسیراب گفتنی است

نتوان بگفت و گو بحقیقت رسید لیک
افسانۂ ز گوہر نایاب گفتنی است

دیدم بخواب کان لب لعلم بکام بود
گر واقع است و گر غلط این خواب گفتنی است

ابلہ کسی عیب خود از دوست نشنود
با دوستان حکایت ازین باب گفتنی است

در آتشم درون و برون جوش میزند
این حرف در میان تب و تاب گفتنی است

سیرابی و لب تشنگی از هم نشناسیم
اینست که آسایش ما عین عذابست

حرمان مرا شوق دهد نشاء مقصود
بس تشنه فرو مرده نه دانست که آبست

گر کبک دل من نزند قهقهه ذوق
معذور همیدار که در چنگ عقابست

توفیق بهانه است اگر عازم راهی
بشتاب که سرمایه توفیق شبابست

وی پیر مغان گفت دلم سوخت که عرفی
جویای رموزست ولی بهره یابست

جز در پناه وصل دل استوار دوست
کس عافیت گمان نبرد در دیار دوست

قاتل چنین خوش است که بی رحم تر شود
از التماس دشمن و ز اعتبار دوست

صد تن شهید شهرت و یکتن شهید عشق
آنهم بسعی غمزه مردم شکار دوست

هرگز بهار لطف و خزان ستم نبود
در بوستان حسن همیشه بهار دوست

بر سر کلاه عزت عشقم حرام باد
گر وقت صحبتش ننهم بر کنار دوست

عرفی بحال نزع رسیدی و به شدی
شرمت نیامد از دل امیدوار دوست

گر تکیه گاه گلخن و گر مسند جم است
رویم بروی محنت و لب بر لب غم است

ما بار نیکنامی عصمت نمی کشیم
رندی حریف ماست که بدنام عالم است

صد سیل فتنه آمد و گردی ز جا نخاست
قصر مراد ماست که سوفق یک نم است

اسلام نی ز درد مسلمانیم بجاست
بازیچه بعادت طفلانه محکم است

جز در کنار دوش ملامت نیارمید
این بیقرار دل که جگر گوشه غم است

عرفی تمام لاف مسلمانیست لیک
تا لب گشوده ایم بصد رنگ ملزم است

ای دل بیا به گریه که وقت صبوح نیست
گر فیض جامه نیست محل فتوح نیست

هنگام گریه صورت و معنی نمایدت
دستست گر صبوح و گر بی صبوح نیست

اسباب عفو اگر چه بسی بود روز حشر
تا توبه نشمرند گنهکار نوح نیست

اهل صبوح را بجز با جلوه مهی
این کار بی صبوح و بدون ملوح نیست

باران رشته بست طوفان نوح دار
این گریه منفعت بجز از انفتاح نیست

عرفی تو جام نوش و فغانی مبند کن
آنرا که توبه نیست بجز این علاج نیست

جویای کوثر و تنک و لب باده می منست
زین بیش ناز بر لب و دندان مسیح نیست

تا خوانده ام ز صفحه دل حرف توبه را
خطی نخورده است بجز توبه قلمی نیست

عرفی

خضر بچشمه خوانده و ترسم خجل شود
این خاک چشمه خضر که در وادی منست

آزاد گی ز کام شناسی بلند کیست
افتاده ام ز پای بسنگی ز آزادی منست

طغیان شوق بین که بجایی رسیده کار
بلبل بر شت راه ز غل شوق بی نوا منست

عرفی تو گوش باش که هم وادی منست
تنها نه دل یاد و نا باش هم خوانست

نوح قلم و مخزن کتابش هم خوانست
دلها شکنده و ز دل من یاد ندارد

ان می که چین زلف دل آرش چکیدن
چون بشکنند این خم که نمش هم خوانست

ان سوز دل ها شکن توبه گران نیست
عرفی نکنی زلف دل آرش هم خوانست

کاین نیوه طوبی است که ایش هم خوانست
دوش

از بس که جور کرد بدل عهد کم که آشناست
داغم بهشت صحبت مرهم که آشناست

تا طے کنند بے ادبان وادی غرور
بیگانگی نمودہ بمحرم که آشناست

گر آشنا کسی است که اہلیتش نیست
بنمایکے ز مردم عالم که آشناست

از بس که وا رسیدہ ز بیگانگان بود
بیگانہ وار میرسد آنهم که آشناست

زحمت مکش طبیب که بیمار عشق را
داروند او عیسیٰ مریم که آشناست

از بس که زخمهاست درین سینه بے اجل
رہ تا ابد بجان نبرد غم که آشناست

عرفی تو آشنا نشناسی طرب مجوی
محکم بعهد بستن ماتم که آشناست

لب فرو بستن ناصح گرہی بر باد است
صدرہ این بست و کشادم ز لب و دیا داست

گل حسن تو بود در همه جا فصل بہار
بلبل باغ تو از شوق بہار آزاد است

آدمی را ز همه چیز نفس منتخب است
در نفس منتخب آنست که با فریاد است

عرفی از توبہ زمی کرد بماند محجوب
توبہ رند خرابات شکست افتادہ است

نعرہ زد عشق و دین ما بگریخت
کفر نیز از کمین ما بگریخت

بس که شد ابر گریہ آشبار
تخم عیش از زمین ما بگریخت

در دم نزع یار غم کردیم
نفس واپسین ما بگریخت

باز کردیم دیدہ بر رخ دوست
نگہ شرمگین ما بگریخت

زاتش دل چراغ بر کردیم
سایہ از همنشین ما بگریخت

شوق دیدار جملہ آورد
ادب از آستین ما بگریخت

از حسن دوست دم بدم اسرار گفتن است — هر چند قدر گوهر یکدانه روشنست
صد شمع سوختم که خرد پیش برد مد — پنداشتم که دیدهٔ فرزانه روشنست
ای شیخ شهر تیره دلانرا چراغ باش — دلهای مازگریهٔ مستانه روشنست
محرم چه آگه از الم بی نصیبی است — داغیست این که بر دل دیوانه روشنست
گفتی ز عشق غیب دلت روشنی دلے — آتش بجان و مان زده و خانه روشنست

عرفی خطای ما دلتو محتاج عذر نیست
عذر خطای مردم دیوانه روشنست

عهد جنش روزگار دست بر دامان اوست — صاف آتش حسن او خورشید بر دامان اوست
خان و مان عالمی از آتش حسنش بسوخت — در شمار خانه سوز روز بر دامان اوست
بستگان عشق را بیدل برد آبجیات — این متاع آماده بهر دست بر دامان اوست

عرفی اندر عشق اگر ناقص بود افسرده نیست
صید عشق ار خام باشد نیم خورد آتش اوست

خون ناب آتشین ز سر من گذشته است — دین سیل آتش از جگر من گذشته است
مرغ هوای خلدم و تا پر کشوده ام — صد تیر غم ز بال و پر من گذشته است
من داده ام بعشق تو دل بر زبان خلق — دایم حکایت از خطر من گذشته است
دل صید سیر گشته کنون کار با قضاست — کار از فغان و الحذر من گذشته است
بر عیش تلخ من مبرای مدعی حسد — سیلاب زهر بر شکن من گذشته است
هر گه که دیده ام گل روی خیال دوست — در رنگ و شمن از نظر من گذشته است
از من کجا بصحبت عرفی سزد که او — عیبش ز پایهٔ هنر من گذشته است

دیوان عرفی

پنجاره عافیت گزدی تا بریده ام
عمرش بگفتن غم من گذشته است
شادی بود که گل من آمد مرا بیاد
صد تیر ره آب غم من گذشته است
هر جا که بگذرم بطلب فتن پاسخ
کان فتنه خو ز راه من گذشته است
عرفی غم تو نیز ز قدس بران نظر
کاو بخا حکایت از نظر من گذشته است

چون نگذرد بجز که از راه تجربه
تا نشنوی ز عشوه گر من گذشته است
صد نوع عشوه گر من گذشته است
حرفی نیست کز رطب طلی شکر آن
جمله شعر عرفی شکر آن
تازه بر جاست این حکایت ما
عشق از نام و ننگ آزاد است
هر که در جاده ما بود گدای
این سخن نیز از آن فتاده است
عید حسن تو باد و دل شاد
بنده او گر از هوس گیرد
هر که از بندگی گریزان است
هر که جای بوی گل او را
هر که سجاده بوی گل دارد

هر چند که در خورد جمالت نظری نیست
حیف است که پنهان بود آن حسن لطافت

تا دختر رز دست در آغوش بر قصید
گو محتسب شهر بکن ترک خلافت

هر چند که شمشیر به بیگانه نراند
بر حوصلهٔ عشق بکش تیغ ظرافت

آلوده گی از دهر دم دور نگردد
گر چشمهٔ کوثر نکشش صرف لطافت

در عشق چه یک گام و چه صد مرحله عرفی
تا شوق نباشد نشود طی مسافت

در دنیا یافت زبیدردی اقبال منیست
ورنه مقصود من افتاده بدنبال منست

با قضا سینهٔ من صاف نگردد هرگز
شکوهٔ من همه از جانب اهمال منست

هرگز از محنت ایام نبودم آزاد
فتنه همزاد من و حادثه همسال منست

آستینی که دو عالم بت و زنار در وست
گر بهنگی نگرد نامهٔ اعمال منست

عرفی اصلاح پریشانیم از یاد ببر
کانچه او بار بود پیش من اقبال منست

تا کوکبهٔ رحمت جاوید بلند است
بخت طلب و طالع امید بلند است

آوازهٔ رندی بجهان پست نگردد
تا زمزمهٔ جام ز جمشید بلند است

ما گلخنیان بس که ز بدنامی راحت
از سایه نشینان گل و بید بلند است

چون شیوینان همدمی ما نگرفتند
از محفل ما نغمهٔ ناهید بلند است

عرفی خبر از جلوهٔ معشوق ندارد
با ذره بگویند که خورشید بلند است

بخت جم و کاوس عنانش بکف تست
پیش آمدن از بخت کشش از طرف تست

دیوان عرفی

نظم جهان چو بو قلمونست و ریو و رنگ
افتاد در میانه گرداب کشتیم
بس عیب زاهدان مشعبد شعار چیست
من رسته ام بگور غم اهل کنار چیست

وله

ترک جان در ره آن سرو روان اینهم نیست
عشق اگر برخ نهد قیمت جان اینهم نیست
جز و قیمت نیم اما بقناعت شادم
کانچه محصول زمینست و زیان اینهم نیست
باغبانرا مگر از عشوه گل دل بگرفت
ورنه پژمردگی بیم خزان اینهم نیست
آخر از شعبده دلگیر شود شعبده باز
دل قوی دار که دستان جهان اینهم نیست
صفتی به ز ریانیست مگر زاهد را
ورنه چون باد بروت دگران اینهم نیست
منزل صلح میان تو دراز است فغان
ورنه در دین تو با کیش سنان اینهم نیست
شوق ما راه تماشاگه خود نشناسد
ورنه آرایش گلزار جنان اینهم نیست

خضر توفیق مگر راهبرت شد عرفی
ورنه خود رهبری نام و نشان اینهم نیست

آن فتنه که از قوم ما التماس نیست
تا هست و بملک دلم روشناس نیست
کز خلق پاسبان متاع سلامت اند
محنت متاع ماست که محتاج پاس نیست
با گفته و مساز که گفتار پرده است
هر نکته که گفته شود بی لباس نیست
شرم آیدم براه برد بر غلط کنم
ورنه براه عشق نگس بهر اس نیست
منزل شناس عشق گرامی بود ولے
منزل چو نیست قیمت منزل شناس نیست

عرفی بشکر نعمت غم کوتهی مکن
کز دوست دشمنان بتر ار ناسپاس نیست

مراد و مقصد عشقان گر بیابند از آن چیست
گر من کجم روی نکنم و نه غرض مرا و خطا چیست
عجب که با دو سه آبگینه زر ما بطوبی ار است
گر آفتاب بقیمت زما بفزود شهی را چه کاست
بتیغ عدل گنه را بفزود شهی را چه کاست
جزا جرم و در بن خط خرد و گناه را چه جاست
سپهر گر رسد و دست اسیر و دام کن
که دست گوشه و فتراک بلند و دام کجاست
بسیب گر نقابش زر بود باز جمالش زیبا است
زنان بین گر نقابش حریر باز حسن راست
نه فقر گر نقابش گدا بود باز حسن شاه است
چو در وجود خود از مردی نباشد عشق کجا است
عرفی فنا طبیعت و دل بند خاک چیست
تا بود متاع غربون باز مانده بضاعت است

غزلیات عرفی

بر دل یوسف غمی در کنج زندان بر غمی است
گر پریشانی فغان آریم کنعان بر غمی است
وه کز آن لبهای من آلوده از افغان نگرد
تشنگی از هم بر آرد جوی پیچون بر غمی است
با غبان عشق شاد و کوی بر رضوان گفت خیز
تا دهم باغ نکشا دیم رضوان بر غمی است
عشق نا ساز م کشاه حسن در بزم ازل
بی نیازی کن گره از ابروی مهمان بر غمی است
بهر دل تعظیم کردن از بهایمان بر غمی است
تا دل محتشمی از کشتگان عشق نوخت
دام را دیوزه تا نگرفت انسان بر غمی است
لیک دردی از شما و سما کان انسان بر غمی است
شب ما موج غمی بسی رود و بیل آفتی نماند
کین محیط از موج ساکن بود و طوفان بر غمی است
صد شکر از اقبال غم دون شد آفت
در مملکت عشق نشیم محافت

دیوان عرفی

بعیب جوئی مجنون بدم ولے گویم
خوشا دلے که تسلی بچشم آهو نیست

چنین سگے نه ازین لاله زار دهر برست
وگرنه نیست سخن در جهان که خود رو نیست

علاج زخم نه بازوی چاره خواست کند
سهرم که همدم درد است بار زانو نیست

زفیض طبع کسی بحر ساز شد عرفی
وگرنه چون دگران شاعرات جادو نیست

ای دل طمع مدار که بنیم گذارمت
وینهم قبول کن که بجان دوستدارمت

تاراج عافیت نبود کار دوستان
وینهم ز دوستی است که دشمن شمارمت

صد ره شکسته دلم از جور هیچگاه
نکشوده نقاب که معذور دارمت

عرفی زناله خموشے دگر بیا
تا زخمهاے سینه بناخن بکارمت

هزار حسن عبادت نه زشتی عملست
متاع من دل مجذوب و مستی ازل است

یکیست نقد حکیمان و حسن نادانان
هر انچه در کتب حکمتست در مثل است

کسی که کشته تقلید آدمے سیر است
نه آدمیست همان باز آدمی مثل است

بجنگ زاهد و صوفی خوشم بگلشن او
میان بلبل و زاغ چمن همان جدل است

من از حدوث و قدم خاشم ولے گویم
نظیر عدت آینده عهد ما ازل است

قصیده نظم هوس پیشگاه بود عرفی
تو از قبیله عشقی وظیفه ات غزل است

غزلی گفته ام آن عبث گفتار کجاست
نو گلے چیده ام آن گوشه و دستار کجاست

یک سبوی بدر صومعه آرم که دگر
میفروشان بستند که بازار کجاست

ای که گوئی با اسیران شیوه‌های او چه است
نازِ ست و عشوه ست هر چه از آدمی آید همه ست

حال ما آن نازنین گر چه پدید نیست لیک
هر قدر گویند مستغنی و بی پروا ست همه ست

چون فروزی عالمی را ده چه کم دارد ز حسن
چهره زیبا ست داری مایهٔ غارت عناست همه ست

درد او در سینه میماند چه غم گر جان برد
آنچه ما را باعث آن آرمید نهاست همه ست

عرفی از بزمت اگر زاری کند هیچ نیست
نالهٔ بی اختیار و گریهٔ بیجا ست همه ست

شب عشاق ز روزگران در پیش ست
مرگ این طائفه بسیار ز جان در پیش ست

سن همان روز که جولان تو دیدم گفتم
که فراموشیم از دست عنان در پیش ست

چه غم از پرده دریهای غنیم ست مرا
که بر انداختن نام و نشان در پیش ست

بر وای عقل منه منطق و حکمت پیشم
که مرا نسخهٔ غمهای فلان در پیش ست

رفت عرفی ز پی عقل و بجای نرسید
گر چه صد مرحله کون و مکان در پیش ست

گرمی نخورده ز مستِ انفعال چیست
ای خون شرم ریخته این رنگ آل چیست

کی لازم ست باده کشیدن ز جام رز
مقصود تو اگر نه نیست قصور سفال چیست

حسرت نگر که مست نگاه ست چشم من
آگه نیم که شرم چه و انفعال چیست

مردیم عرفی از غم آن طفل خرد سال
معلوم ما نشد که بر این ابتهال چیست

هم صومعه را فیض بدستور نمانده ست
هم گوشهٔ آتشکده را نور نمانده ست

بی نشاهٔ فوقی نبود خفتهٔ و بیدار
در صومعه و میکده مخمور نمانده ست

ولم

مارا بلطف موعظت پند حرام است
با اهل محبت دل خرسند حرام است
در مذهب ما تشنه لبان تشنه کوثر
بی جام شراب آن لب چون قند حرام است
ناصح بکتاب کی گنجگار نگردی
در شرع علامت زدگان پند حرام است
چندین شب و روز وصل گردر باغ محبت
دادن بهوس دیدن باغی که بر و بش
محروم بیعقوب از انست که گرید
یارب چه بلاست که در مذهب ایمان
دشنام حلال است و شکر خنده حرام است
رندانه بخنده باش که در شرع محبت

دیوان عرفی

صیقل گر نشاط گشته و دین بند حرام است
آن باده فروش سبحه بگو بند حرام است
از آن لب شیرین سخن بر و مند حرام است
گر آتش سوزنده نمک بر دل ریش
از نظر لطف خداوند حرام است
ترسم که دران دیدن فرخنده حرام است
دشنام حلال است و شکر خنده حرام است
رندانه بخنده باش که در شرع محبت

عاقبت سوز آتش عرفی بدوزخ خیف نیست
گر وجود اهل خاکستر بروی باد نیست

بیداد گر روی تو اندازه راز است
این رشته بانگشت نه هیچی که دراز است
عشق آفت سلطان بود آرایش بنده
این مسئله در نسخه محمود و ایاز است
یارب تو نگهدار دل خلوتیانرا
کان مغبچه مستست در صومعه باز است
خونابه حسرت چکد از هر مژه هرگاه
بینم که خداوند کسی بنده گداز است
این قهقهه عیش که با کبک دل ماست
با ور نتوان کرد که در چنگل باز است

هر چند که عرفی بی تحقیق شتابست
مشتاب بدنبال که او بهیده تاز است

خوش میطپم بخون و به تیرم چنین زداست
بازاین چه ناوک است که عشق از کمین زداست
مشکل که مرگ روی بمیدان نهد ازانبس
از بس که فتنه بر یسار و یمین زداست
نیشی است زهر داده معشوق کاو و کاو
مهری که عشق بر لب جان حزین زداست
تا قوس عشق میزنم و رقص میکنم
بوی کدام مغبچه بر مغز دین زداست

عرفی نماند هیچ بدرویش هرسری
از بس که باده با من خلوت نشین زداست

مگر زمانه اسیر کمند آه من است
که ماز بالش امید تکیه گاه منست
زدیدن هوس پاک بین شود چون عشق
دمی که حسن تو آلوده نگاه منست
صحیفه که نگردد بآب رحمت پاک
گمان برم که سیه نامه گناه منست
دو عالم از اثر شعله جمالت سوخت
بجز متاع محبت که در پناه منست

گو صرا از آب و آتش را یکی داند چه عیب
آنکه گوید یا شک عرفی باد در کفن نیست

ماهم نه نهالیست که خورشید بر اوست
طوبی ارض زیبا چمنی کین شجر اوست

مرغی که حرم را شرف از نسبت او بود
جا روب حرمگاه صنم مال و پر اوست

گه زهر فشاند بلبلش گه زند آتش
زین گونه بسی تعبیها در نشکر اوست

نقصان ادب نیست که آمیخته با شمع
پروانه که امید فنا راهبر اوست

غم همره جان رفت نرفتیم بمنعش
بادی ز ازل آمده و هم سفر اوست

هر گرد که از خاک شهیدان تو خیزد
صد قافله در وادی برانش گذر اوست

عشق از طلب صحبت رضوان بود آزاد
زهد است که دست هوسش در کمر اوست

از طعن کس آزرده نگردد دل عرفی
داغی که نسوزد نمکی بر جگر اوست

دوش دل ناگشته سیر از وصل در بیهوشش گشت
لیک شاد م کز فغان در محفلش خاموش گشت

مرده ام زین غم که ناگه تیشها در وی خلد
دوش چون دل با خیال دوست هم آغوش گشت

آنکه دوش دوست او را سجاده و تسبیح داشت
جام می بر کف برون آمد سبو بر دوش گشت

جان دل دیدند هر گه با لقایش در سخن
این تماشا می چشم گردیدن سراسر گوش گشت

من خدنگ ناله شب دزدیدم از لذت بدل
غافلان گویند عرفی از فغان خاموش گشت

ای دل حدیث صبر شنیدن ز بهر چیست
زهر است در پیاله چشیدن ز بهر چیست

ای عیش غم که مرهم آسایش من ست
در زخم سینه نرم خلیدن ز بهر چیست

عرفی از وصف لبش چون دم زند
پس کرا هوش و خرد آشفته از گیسوی نیست

صد سر و دیدم بجویست و بروت با و نیست
جز خصای افیون شانه و شمشاد نیست

بر فضل ابر مهنی زندگانی نیسکند
لیک یکبوی ازین جمع بنیاد نیست

وصف جنت گر کنی آن عارضوان کردار نیست
تهمت جز در معصیت پیش بهشتیان عشق

هم در و سوسن بشمار است و بی آزاد نیست
تهمت جز در معصیت پیش بهشتیان عشق

عرفی بلبل صید دام و دانه ضیاد نیست
گلبدر او ترهم مارسم مبارکباد نیست

در جهان دوستی دو در زبان دوستان
این نفاق از کردی پیدا و منی پیدا و نیست

بی ستون بازیچه ایجاد در کف فرهاد نیست
این نفاق از کردی پیدا و منی پیدا و نیست

عاقبت

خود چه راه است این که در صد سال یکمنزل نیافت
آنکه در هر نیم گامش طی صد منزل گم است

لذت جان دادنم بنگر که در روز جزا
ننگ قتلم در هجوم لذت قاتل گم است

یار در دل هست اگر دل نیست این گو مباش
کعبه گر محمل نشینیم نیست از محمل گم است

اینکه میگویند دریا می کشاید دست بخت
تا در دل میشنوانا کلید دل گم است

در هجوم چاره اندیشی عرفی گشته گم
عقل رهبر همدرین اندیشه اول گم است

گلزار حسن تازه در روی چو ماه اوست
گلدسته فریب بدست نگاه اوست

هائیم و کشت باغ محبت که سر بسر
زهر آب داده نیش ملامت گیاه اوست

مرغان قدس گرد سرش جوش میزنند
این شاخ طوبی است که طرف کلاه اوست

آن رهروی بساده بترک تعلق است
بت سنگ راه و بت شکنی سنگ راه اوست

یوسف که هست پیرهن عصمتش درست
آنجا که جلوه گاه زلیخاست جاه اوست

در سینه بی اجازت او بیش ازین مبار
ای جان ادب مخوشست این جلوه گاه اوست

عیشی زباده هست زعیش بهشت نیک
آن عافیت نصیب شهید نگاه اوست

گفتم کرشمه ات دل عرفی بخون کشید
گفت از کرشمه پرس که گوید گناه اوست

هر خنده دریچه کشاینده غم است
هر انتعاشش پاره قفل ماتم است

دل زنده ساز قدر مسیح و مرا مسیح
غافل مباش آن نفسی بود این دم است

حیفست حیف بس بکن اے کاوش دلم
هر ناله را خراشی و هر گریه را نم است

با لیست گر به در جگر تشنه ام کران
صد لاز از سوخته در زیر شبنم است

لطف گر همرهِ عتاب نباشد
دل راحت خطر اضطراب نباشد
پیش من آستین بر افشاندن
زلفت بجهان نگنده آشوب
در دیده فتنه خواب نباشد
چیست مرو وصال در دعا عرض
صد گونه بهر باب نباشد
این ناله که در گلاب نباشد
سنگیست که در گلاب نباشد
صد گونه بهر باب نباشد
از غایت لطف خط اب نباشد
لطفیست که در عتاب نباشد
در زیر لب تبسم جوراب نباشد
در زیر لب تبسم جوراب نباشد

دیوان عرفی

نازنده جهان از تو به آلایش آفت
ای آفت آسایش و آسایش آفت
تا دیده فلک شیوهٔ آفت گری تو
یک لحظه نیایند ز فرمایش آفت
باید همه آفت شد اگر است عشقی
راضی نشود عشق بآلایش آفت
چندانکه دلم آفت عشقت طلبیدست
در حوصلهٔ عشق تو گنجایش آفت

ای همسته از آفت نازت دل عرفی
اے نازدل آرا تیو آرایش آفت

من نگویم که درین شهر ستمگاری هست
همه دانند که ما را تبو بازاری هست
صد من نیست که در پیش تو گویم سخنی
دوست داند که مرا قوت گفتاری هست
گو ادب چشم من و ناز سیوشان رخ دوست
این نگاهیست که شایستهٔ دیداری هست
سالک کعبه کجا دولت دیدار کجا
اینقدر بست که در سایهٔ دیواری هست
مردم کار که عشق هنر مند انند
بیتون گر بشکافند ز گاری هست

دل عرفی نه یکی قطرهٔ خون فولادست
از ستم سیر مشو کو دگر آزاری هست

ممنون ترک تازی گردون دون منست
آماده هزار شبیخون دل منست
هرگز نیامدش بغلط محملی بسر
بیهوده گرد وادی مجنون دل منست
صد لاله زار داغ شگفتست بر دلم
برگ چمن ز صد افزون دل منست
هر دل ترانکرد با هنگ آشنا
درماندهٔ فسانه و افسون دل منست

در دور دهر سینهٔ عرفی و جام زهر
در بزم شوق شیشه بر خون دل منست

از آتش دل این ناله گر انجامه مبا عیست
این شعله دل نام و ز کست سما عیست
در معرکه عشق ز بون شو که درین رزم
هر کس که بصد ننگ شکیبایست شجا عیست
زین باغ بجو بهره که هم پیوه که چیدند
بر شاخ بجو بهره که هم پیوه که چیدند
سیماب بود محفل ما گوش تو ورنه
صد نغمه مستانه بطبعگاه سما عیست

گوش شنوا جوی که در بزم تامل
صد گونه سخن هست که ناگفته روا عیست

تا عشق بازار دلم اشغله فروشد
این شغل بر آورد لسی کو بدوش دوا عیست

ای عشق تا کی از چیره دکان تو درین بزم
تا قیامت جان فرا موشت دوا عیست

خود

لذتی یافته کام دلم از ناوک او
کز گلوی هوسم چاشنی جان رفتست

رفت آن آفت دین از برم اے هوش بیا
تا به بینم که چها بر سر ایمان رفتست

همت آن بود که لب تشنه بمیرد عرفی
ورنه صد بار بسر چشمهٔ حیوان رفتست

کسی که دیده بحسن تو آشنا کرد است
هزار گنج گهر صرف تو تیا کرد است

ببین چه آفت جانی که هر که دید ترا
نه از برای تو از بهر خود دعا کرد است

بیار بادهٔ و آماده ساز مجلس عیش
که شیخ صومعه با نفس خود صفا کرد است

کسی که روے وی از قبله گشت در دم مرگ
بدانکه در ره دل روے در فنا کرد است

کسی که بهر جفاے تو کرد خو بستم
برو بشور که بر خویشتن جفا کرد است

اگرچه کشتهٔ لطفم مساز معذورم
که هر جا چه هوس من کرد کیمیا کرد است

چو دل شناخت سر رشته گشت معلومش
که دم بدم بکف آورده ره رها کرد است

گرت نخوست چفد آفکند بدر ویشے
غمین مشو که مستم سایه همای کرد است

ز نور زاده مرا چشم و طلعت خورشید
بکوی سرمه فروشان مرا گدا کرد است

دلیل جوهر عرفی همین دقیقه بس است
که اختراع سخن های آشنا کرد است

هر گاه که از مهر بکین میل تو بیش است
اول نمک سینهٔ ما باش که ریش است

معشوق در آغوش و مرا آینه در کف
از بس که دلم شیفتهٔ زشتی خویش است

زندان بود آمیزش آن کز ره عادت
در کشمکش صحبت بیگانه و خویش است

دانم که شفیق اند طبیبان همه لیک
مرهم که نه معشوق نهد دشمن ریش است

ماخود ز کبر تکیه بهمت زدیم لیک | درویش را معامله با جود منعم است

هر چند شرم دوست خلافش قبول کرد
معلوم شد ز کوشش عرفی که مجرم است

مژدگانی که جنون را بسرم کاری هست | درد را با دل سودا زده بازاری هست
قفل الماس بیارید که زخم دل ما | سر بسر گشته دهن بر سر گفتاری هست
اینقدر سنگدلی نیست گمانم بسگی | مگر از راه تو در پای اجل خاری هست
ای مسیحا اثری نافت نیست ملاف | امتحانی بکن اینک دل بیماری هست
نه به اندازهٔ بازوست کمندم مپهای | ورنه با کوشش بامیم سر و کاری هست
لن ترانی نشود گر ادب آموز کلیم | ماچه دانیم که حرمانی و دیداری هست
محرم خلوتی عاشق نه چراغست نه شمع | آفتاب ار نرسد سایه دیواری هست
دلم آن کافر عاشق که در گوشهٔ دیر | پیر گردیدو ندانست که زناری هست

غمزه چون تیغ زند لب بگشای عرفی
که بتحسین تو کیفیت زناری هست

مرا که شیشهٔ دل در زیارت سنگست | کجا دماغ مئے ناب و نغمهٔ چنگست
مرا که شغل هم آغوشی است باز نار | اگر ببوسه هم دست و دستی ننگست
باین که کعبه نمایان شود ز پا تا سر | که نیم گام جدائی هزار فرسنگست
فغان ز غمزهٔ شوخی که وقت تنهائی | بهانه بخود آغاز کرد در جنگست
هزار دیر بدل دارم از صنم معمور | لباس کعبه بدوشم مده که ننگست
بهانه جو تو عرفی بناز عادت کرد | با شتی مرد اکنون که صلح هم جنگست

در زیر عنوان عرفی شیرازی:

موی زن در وصل خیال آن لب میگون گذشت
آب حیوان میرود دریا آتش چون گذشت
تا ولی آورد دم وین فتنها برخاست
از گذر اینجا ری چابر خاطر گردون گذشت
با من گریان چه داری رو که تا نزدیک من
ابر قدم می باید از صد جاده بیرون گذشت
در درون باغ عشرت عمرها باید گذشت
عمر دیگر پیر شد تا از درون گذشت

کاروان عمرها اینجا فرو خواهد نشست
دیدم از سیلاب هم وجه سبار خون گذشت
نقش پا نمایت گر زانکه نمی آید بدست
کز کدامین طرف عرفی آمد و بیرون گذشت
وه که از دوختن این چاک گریبان رفتست
این شکایت که تا دامن امکان رفتست
بخواست تن از شرم نهایت گفتست
جان آن کس که ز هجران تو پنهان رفتست

لغزی

آن کعبه روانیم که در بادیهٔ راز
خاموشیی جاوید فغان جرس ماست

از لذتِ امید تماشا نیتو مردن
در باغ تمنا ثمر پیش رس ماست

مرغان اجابت همه برنان کباب اند
در باغ دعای که نشیمش نفس ماست

عرفی کس ماهر که بود حیله فروشیست
در پی کسی آویز که بی گفت کس ماست

مست و بدخویم و همصحبت جانانه مست
فتنه انگیز بود آشتی و بیگانه مست

همه محتاج شرابیم و ولی ساقی عدل
ندهد ساغر هشیار چو پیمانه مست

قول ارباب خرد دست کش صد عبرت
هیچ افسانه چنان نیست که افسانه مست

ابله مست و خرد پیشه هشیار یکیست
مصلحت دان طلبی رو سوی فرزانه مست

شور عالم همه جمعست دران نرگس شوخ
مجمع فتنه و آشوب بود خانه مست

دوش با عرفی دیوانه زدم جامی چند
چه بلا فیض دهد صحبت دیوانه یکست

آتشین لاله دل صد ورق است
هر ورق مائده صد طبق است

عشق می خوانم و میگریم زار
طفل نادانم و اول سبق است

حرف مقصود نمیزیبد و گفتم
خانهٔ طالع من تنگ شق است

گل غم زآتش من میجوشد
شیشهٔ دل ز غمش پر عرق است

از کتاب که منش درخواندم
لوح محفوظ نخستین ورق است

عرفی از عیب تو گفتیم مرنج
هر چه در حق تو گویند حق است

کنار کشت و لب جو بغم زبان دارد | میان دایرهٔ غم کنار کشت منست

بگیر آینهٔ عرفی ببین سه انجامم
که هر چه صورت حال تو سر نوشت منست

خاموشی من قفل نهانخانهٔ عشق است | افسانهٔ من گریهٔ مستانهٔ عشق است
دیوانهٔ دل من که در و فتنه زند موجش | گنجیست که آرایش ویرانهٔ عشق است
شوریده شد از ناخن عشق این دل صد شاخ | این زلف پریشان شدهٔ شانهٔ عشق است
صد دشنه خورد عقل که خاری کشد از پای | اینها گل آنست که بیگانهٔ عشق است
از منطق و حکمت نکشاید در معشوق | اینها همه آرایش افسانهٔ عشق است
هر شمع که در انجمن دهر برافروخت | گر آتش طور است که پروانهٔ عشق است

عرفی دل افتاده ام از کعبه چو جوئی
دیریست که او فرش صنم خانهٔ عشق است

زبان ز نکته فرو ماند و راز من باقیست | بضاعت سخن آخر شد و سخن باقیست
گمان مبر که تو چون بگذری جهان بگذشت | هزار شمع بکشتند و انجمن باقیست
کسی که محرم باد صباست میداند | که با وجود خزان بوی یاسمن باقیست
ز شکوه های جفایت و کون پر شد لیک | هنوز رنگ ادب بر رخ سخن باقیست
نماند قاعدهٔ مهر و کین بجهان | ولی عداوت پرویز و کوهکن باقیست

مگو که هیچ تعلق نماند عرفی را
تعلقی که نبودش بجز نیشتن باقیست

شبم بخفتن در و زدم تر از خائی رفت | غرض که مدت عمرم به بینوائی رفت

ز نارسائی و دانم که دل نیابم باز
که راه این معامله ما طی روستائی رفت

هزار رخنه بر ایم و هر زمان ده دیگر
تمام عمر بنیاد بیت رسائی رفت

نیافت عشق در شب چراغ و ظلمات
اگر چه عقل ز بال روشنائی رفت

بقعر بان همه بیگانه آشنائی رفت
نخورد بود که با هش بآشنائی رفت

نخورد بود که با هش بآ

حسن جنسی نیست کانرا سیم و زر باشد بها
خان و مان کاروانی را لیخا آتش است

عرفی از اندیشه بیهوده باز آ چاره نیست
سر نوشتت یا بهشت جاودان یا آتش است

خبری خواهم ازان کوی که اعزازی هست
از برون عرض بیانی ز درون بازی هست

گاه گاهی بدعا یکدو بساطی در باز
عشق این شیوه ضرورست و دعا بازی هست

هایهای زمن بلبل عشرت بشنو
در مصیبت کده هم مرغ خوش آوازی هست

آتشین بال و پرم دود برآرد ز قفس
گو ندانم که مرا رخصت پروازی هست

جهتی دید هوای خوش و پرواز گرفت
لیک مسکین چه خبر داشت که شهبازی هست

عرفی آن زلف سبکدست کمندی که مراست
مانده چین بر سر چین در خم اندازی هست

هرگز بگو که کعبه ز بتخانه خوشتر است
هر جا که هست جلوهٔ جانانه خوشتر است

با برهمن حدیث محبت رواست لیک
در دام طایر حرم این دانه خوشتر است

تسبیح زهد خوش بود اما درین دو روز
جشن گل است شیشه و پیمانه خوشتر است

گر در بهشت باده کشی فتنه گل کند
ساغر کشی بگوشهٔ میخانه خوشتر است

گر شرط دوستی بشناسی بجز شمع
ادل محبت تو به پروانه خوشتر است

در صحبتی که شرم و ادب نیست فیض نیست
زانرو مرا بصحبت بیگانه خوشتر است

با نوش نیش مردم چشمم گر شهد است
هم صحبتی بمردم دیوانه خوشتر است

کفران نعمت گله مندان بی ادب
در کیش من ز شکر گدایانه خوشتر است

عرفی منال بیهده احوال دل بگوی
کز نالهای بی اثر افسانه خوشتر است

ماه کوتاه اشتر در کوی من مهتاب است
از خیالت هر شبم بام و در دل روشن است

آبله آن بیدرد کاندیشه کند اهل عشق را
عافیت با مردن و کاسودگی در خواب است

منت دو قطره آبی دیده بر من تا کی
در سفال آرسکی گوهر عین آب است

دل نمی کن عرفی این غم ابدال نتوان کاشت
دوست نزدیک نباشد دشمنان نزدیک است

آنکه نخل وفا بر نهد چشم تری هست
تا نیاشد در الست امیدی شرمی هست

هر جنبشی سرمایهٔ پاس از درودیوار
بر بام و در دوست پریشان نظری هست

شکر لله که در کشور ما نیست کسی
این نشاه مگر نیست بود یا که بسی هست

آن دل که در او یاد نبود از همه بهتر
در دامنش آویز که در بود است

گر آتش غم در دل عرفی نزنی هست
ور دم نزند سرد دلم نیز همی هست

تا گفت که از ناصیه عبادت پیداست
دانست که از ناصیه عبادت پیداست

تا گفت که از ناصیه عبادت پیداست
دانست که از ناصیه عبادت پیداست

شید صوفی طالبان کعبه را گمراه کرد
نو مسلمانی درآمد فوج ایمانی شکست

هر که با آن نامسلمان یک زمان همراه شد
با خدای خویش در هر گام پیمانی شکست

قابل رنج محبت کس نیاید در وجود
رنگ روی خویش را هر کس به دستانی شکست

تا دل عرفی شکست شوخ در عالم فتاد
این نه موری بود پنداری سلیمانی شکست

من بلبل آن گل که گلابش همه خونست
مرغابی آن بحر که آبش همه خونست

خونم بگلو ریز که بیمار محبت
آشوب نشانست و بآبش همه خونست

دیوانهٔ عشقیم که این شاهد مستم
جانش همه زخمست و قبایش همه خونست

کوثر لب خشک و جگر تشنه فرستد
دریاد یه عشق که آبش همه خونست

از صید بخون گشته مپرهیز که صیاد
از آتش فتراک و رکابش همه خونست

آتش چه و سرچشمهٔ کدامست مپرسید
صحرای محبت که سرابش همه خونست

عرفی غم دل باز مپرسید که دل ما
مستیست که در جام حبابش همه خونست

گو من دل جمع دار آنکس کین با من دشمنست
هر که خود را دوست میدارد بدشمن دشمنست

در حصار عافیت بی ذوق را آرامگیست
آنکه ذوق فتنه دریابد بآهن دشمنست

گوشهٔ عزلت در خلوت گه ارباب راز
دود شمع خلوت ایشان برون زن دشمنست

بس که دیدم جور دشمن دشمنم با جور دوست
آنکه در آتش بود با نار این دشمنست

دوستی با دشمنم بی بهره مهر انگیز نیست
دوستی دوستدارم ورنه دشمن دشمنست

بس که در کامم اثر کرد است ذوق اتفاق
با درم باید که زاهد با برهمن دشمنست

عرفی

دیوان

حسرت قسمت آزادی سرو دم بگداخت
این مراد لیست که بر تخت ارم حسرت است

رقم هندسه عرفی نمنا شعار مرا
تا چه زین باغ بروید گل رعنا حسرت است

دلم

جان گداز آتش عشق تو آتش پاره ایست
خوش دمی کاری ازان بیدرد خوشتر با آتش است

باده خواهی باش تا از خم برون آرم کسی
بادهٔ خامی در خم با آتش است

باد باغ عاطفی در چشم ما کوری کند
آنچه در جام و سبو دارم مسیحا آتش است

رقص دریا بسمل و قهر دریا آتش است
دوست را احکام کس در من بود جا آتش است

زنده در جان زیستن خاشاک و سودا آتش است
حسن

فغان ز جلوهٔ جنت که با سخاوت عشق
ببر فشاندن جان میکند تحمیل مرا

دلم ز جور خیسان الم کشد ورنه
نمیگزد ستم مردم اصیل مرا

کجاست عرفی مجنون که تازیانه داد
ز کوی عقل بدار دهنر ارسیل مرا

میکش و مست عشوه کن نرگس مست را
میکدهٔ کرشمه کن گوشهٔ چشم مست را

آمده فوج تازه جمله شهادت آرزو
خیز و شراب و شنه ده غمزهٔ میپرست را

خیز و سماع شوق کن چند بحکم عافیت
در شکنی بگوش دل زمزمهٔ الست را

زلف شکن فروش را بر دل من متاع کش
یاد زمانه ده ز نو قاعدهٔ شکست را

گرم زیارت حرم گشت ز نجودی ولی
یا صنما ست برزبان عرفی بت پرست را

التقاتی نیست با امید مطلوب مرا
مرحمت با یاس باشد خوی محبوب مرا

تا بجال من کند اندیشهای باطنش
پیش او در آتش اندازید میناب مرا

زان حجاب افتاد زین غمخانه منمایید برون
دشمنی با خویش تا کی جان محبوب مرا

گفت گوهای دل شوریده ام باطل مدان
بهره از هوشمندی هست مجذوب مرا

گریه یوسف کانر اتهمتی باعث شست
ورنه یوسف در گریبان ست یعقوب مرا

حسن و ناز و عشوه خواهد هر دم از شرم و ادب
حسن اهلیت دهد آزار محبوب مرا

ناصبوری گر کند عرفی دلم عیبش مکن
ناصبوری شرط اصلاحست ایوب مرا

ردیف الباء الموحده

صورت حال چون شود بر تو عیان که هیچ و پوچ
ناز تو جنبش از قلم چهره کشائی رازرا

آه که طبل جنگ زد آنکه نگاه آشتی
چاشنی ستم دهد لطف الم گداز را

تا حرم فرشتگان از دل و دین تهی شود
رخصت جلوه بده حجله نشین ناز را

اے که کشود جسم جان در طلب حقیقتے
طرف نقاب بر فگن پردگے حجاز را

شربت ناز را کند تلخ بکام دلبران
عرفی اگر بیان کند چاشنئ نیاز را

هر دم زند بوسه بچراغ دگر مرا
رسوا کند ز شکوه داغ دگر مرا

گو بوی گل بسوز د ماغم که داده اند
از هر بوے دوست دماغ دگر مرا

مشتاق شمع طورم و هر دم بجوم شوق
آلوده مے کند بچراغ دگر مرا

هر محرمی که می کنم از وی سراغ دوست
محتاج مے کند بسراغ دگر مرا

عرفی نوا مجوکه حریفان بلبلند
هر دم مکش بنغمه زاغ دگر مرا

در باغ طبیعت بفشردیم قدم را
چیدیم و گذشتیم گل شادی و غم را

نوبت بمن افتاد بگویند که دوران
آرایشے از تو بکند کس نکند جم را

در بحث دل و عشق تصرف نتوان کرد
در خون کشد این مسئله برهان حکم را

الماس بود طعنه شنو از جگرما
بیهوده بزن هر آب مده تیغ ستم را

در روضه چو با این دهن تلخ بخندم
بس غوطه که در زهر دهم باغ ارم را

ما سجده بر سایه دیوار گذاشتیم
از بی ادبان پرس حرم گاه صنم را

عرفی غم دل گر طلب جان کند از تو
زنهار برافشان و مرنجان دل غم را

نازم بچشم شوخ تو کز بهر دلبری
صد نشتر غمزه را بیک خنده دوست کرد

این برگ خار باده نوشے کی کرد
چون دیده و دل عنایت و ذوق تو دوست کرد

در تنگنای زلف تو کفر است جا طلب
ایمان بسے کشاد که این جا فروگذاشت

عیب غمم دوست چو هنر گشت عرفی
چون داغ عشق بر دل ما خوب روے کرد

عرفی

دیوان

ولہ

صبح کہ آوازہ شام غریبان شود
گر قدری پیش ما راغ نشیمان شود

ولہ

در خلوتی کہ دختر رز راہ یافت نیست
واعظ بجز نشیمن ما جایگاہ نیست

ولہ

در روزگار نیست رہی کہ بر او حریف
واندیم چشم و دل اندرو پیشہ را

ولہ

در گوش چون تو نے برسانی پیام ما
غافل کہ گوش می شکند زود نیشہ را

اسید مغفرت بس مرا کہ ہم امروز
کہ می کشند غمت انتقام فردا را

باین جمال چو آئی برون بمعجر عشق
ز کام خلق برم لذت تماشا را

لبت بخندہ مرا می کشد چہ بد بختم
کہ دادہ خوی اجل بخت من مسیحا را

چو یوسفم گذر د در بہشت بر صف حور
نشان دہم تو بہر گام صد زلیخا را

اگر اجازت عرفی اشارہ فرماید
ستے کنم ز گھر گنج رمز ایما را

اسید عیش کجا و دل خراب کجا
ہوائے باغ کجا طائر کباب کجا

بمی نشاط جوانی بدست نتوان کرد
سرور بادہ کجا نشۂ شباب کجا

بذوق کلبۂ رندان کجاست خلوت شیخ
حریم کعبہ خلوت کجا شراب کجا

بلائی دیدۂ و دل را پی نشتا بانم
کسی نگویدم ای خان و مان خراب کجا

بلند ہمتے ذرہ داغ مے کندم
وگرنہ ذرہ کجا مہر آفتاب کجا

نوای عشق ابد می سرود عرفی و دوش
کجاست مطرب و آہنگ این رباب کجا

تا بکی منبجہ مے نوش و بیارا ایما نرا
تا بکی پیش بری لمعۂ شادروانرا

این مزار یست کہ صد چو تو در و مدفونست
کہ تو امروز بر د طرح کنے ایوانرا

جملہ در کشتی نوح اند حریفان در خواب
ورنہ ہرگز نہ نشانید قضا طوفانرا

بحث بارد و قبول بت ترسا بچہ است
ورنہ از کفر زبونے نبود ایمانرا

چون اثر در تو کند عشق کہ اعجاز مسیح
مردہ را جان دہد آدم نکند حیوانرا

جنس دین را چہ کساد آمدہ عرفی در پیش
کہ بجز مردہ ز حافظ نخرد قرآنرا

هر گز رهم فتاد بصحرای معرفت
با برق در معامله دیدم گیاه را

فردا بخلق تا بنمایم عطای دوست
ثابت کنم بخویش دو عالم گناه را

عرفی طمع مدار مدار از خوی دوست
در دل نگاه دار سر اسیمه آه را

منعم که یافته ام ذوق صحبت غم را
بصبح عید دهم وعده شام ماتم را

ز لاف صبر بسی نادمیم طعنه مزن
مروت که ملاست بلاست ملزم را

بلذت ابد از زخم او دلا مژده
که داد بی اثری انفعال مرهم را

هوای باغ محبت بغایتی گرم است
که هیچ سبزه ندیده است دی شبنم را

قبول عشق عنانم گرفت عرفی برد
بخلوتی که تصور نبود محرم را

از تو نوشت و داد دل آرمیده را
غمنامهای شسته و صد ره دریده را

شادم که در طپیدن خاصی فگنده ام
هر ذره از وجود دل آرمیده را

الماس ریزه کس نخرد در دیار عشق
کانجا بتو تیا نبود صلح دیده را

آورده ام بکف سر زلفی که برد دلم
شب کرده صبح عافیتی نادمیده را

عرفی بزیر تیغ مشو مضطرب که هست
اجری دگر شهید بخون طپیده را

فارغیم ای عاملان حشر ز احسان شما
کشت و کار ما نمی گنجد بمیزان شما

رندیم ای میر دیوان جزا ثابت بود
من صبوحی کرده می آیم بدیوان شما

نیست غم زآلودگی های سالکان راه عشق
دست کوثر مے فشاند گرد ایوان شما

دیوان عرفی

بشنو ترانهٔ عشق ای بلبل بلاغت — بیدار ساز گوشت در خواب کن زبانرا
عشقم ببست و افگند در پیش در دو نخوت — سلطان شکار لاغر نجشد ملاز مانرا

عرفی نکرد صیدی در دشت معرفت لیک
بنشاند بر بناوک بر بستهٔ زه کمان را

از پس که در معاوضه دیدم مثالها — عاجز شدم ز شمکش احتمالها
با آنکه هیچ مطلب ممکن روا نشد — دل خوش نمی کنیم مگر از محالها
آنجاست برگ عیش که هر سو فشانده اند — پروانهای سوخته پرها و بالها
مشغول درد خویش چو مستان عشق باش — همدرد همنشین عنانی ست حالها
در ملک عشق هر که شفا یابد از مرض — رسوای خلق گردد و گویند سالها
صدره کشود دیده و بشناخت چشم عقل — با آنکه آشنا شده بود از مثالها
گه گه فتد ز طاق دل دوستان ولی — خورشید را زیان نرسد زین زوالها

عرفی دگر با انجمن همچنان نشست
کز جام جم شراب کند در سفالها

بزهر تشنه لبم با شکر چکار مرا — دراز باد شبم با سحر چکار مرا
مرا نشاط تماشا بس از بهشت وصال — بقیمت کم و بیش ثمر چکار مرا
ز بهر کاوش دل اهل درد پیش طلب — من و نگاه تو با نیشتر چکار مرا
مرا فریب دهد ناله و بنغمه گوید — ز من ترانه شنو با اثر چکار مرا
ز ناز شربت کوثر نمی چشیدم آه — با آتش دل و داغ جگر چکار مرا
من و شکستن ما فغان بسینه در شب غم — بنغمه سنجی مرغ سحر چکار مرا

شوق موسی چه که آن مه چو برآید بر بام
مشعل طور کمند افگن بام ست اینجا

در حرم ذکر بتی دیر نشین خاص منست
لله الحمد که این زمزمه عام ست اینجا

عشق بنشست زپا در ره جویای قرب
زاغ اندیشه همان کبک خرام ست اینجا

سر تقدیر دران نشأ رسد سخنه بگوش
سر این مسئله نکشای که خاست اینجا

عرفی از هر دو جهان می مدالا در دست
همه جا دشمنی از کست که راست اینجا

بجز ریش بلا مرهم مباد اسینه ریشانرا
عداوت با دل من باد زهر آلود و نیشانرا

بمن بیگانگانرا کی دل هم صحبتی ماند
که با من صحبت غم می کند بیگانه خویشانرا

دمی صد چشمهائی از دلم سر آمد و شادم
که محکم نیست ایمان محبت صبر کیشانرا

نه با من باکی از اهل دل خود دوستی میکن
ولی در کار هست آخر سر زلف پریشانرا

عذاب دوزخ آشامان بآتش خون کند ایزد
مگر در سینهٔ آسودگان اندازد ایشانرا

برو عرفی بکوی بیخمان پژمردهٔ مرهم
که اینجا با نمک هم نیست الفت سینه ریشانرا

گفت و گوی غم یعقوب بود پیشهٔ ما
بوی پیراهن یوسف دهد اندیشهٔ ما

اندران بیشه که با شیر دمم آفت نیست
روبه از بی جگری رم کند از بیشهٔ ما

کوهکن صنعت ما داشت ولی فرق بسی ست
قوت بازوی دل می طلبد تیشهٔ ما

در دل ما غم دنیا غم معشوق شود
باده گر خام بود پخته کند شیشهٔ ما

عرفی افسانه تراشی نخموشی بفروخت
لله الحمد که آزاد شد از پیشهٔ ما

دیوان عرفی

گاه فتی سر بلند سر بزانو گهی
زین نمط ای ما زان کشمکشی بارد

گر چشم شاه عشقت نیست مستی ما
وی که عشق نیارد بقلب ما عرفی

بطاق عرش نشیند غبار هستی ما
آخر سیاهی کی کم بیاض اشکنانرا

ای بلبل بشکن ما چند گفتهٔ ما
این بیهم تک فروشی ای عشق داد و ستمش

تا کی فروشی آخر ای سود گرم مهم
گر یار ان فهمد گو هم مهم

امروز بنهادم بنیاد گلشنانرا
ای وای گر نشکفد این غنچه ها بموسم گل

ای آب و هوای گلشن آتش کنید جانرا
بشنو

بسم الله الرحمن الرحیم

ردیف الالف

تحفهٔ مرهم نگیر و سینهٔ افگار ما
سایهٔ گل بر نتابد بر گوشهٔ دستار ما

با عشق دار و رواج سبحه کو تزویر کو
تا به بند و صد گره بر رشتهٔ زنار ما

مالب آلوده بهر توبه یکشائیم لیک
بانگ عصیان میزند ناقوس استغفار ما

آتش افروز تپ هجریم و هرگز کس ندید
جوش تمثال شفاعت بر لب زنهار ما

مرحبا ای چاره آسان میکشائی کار خلق
ناخنی بس تیز داری رخنهٔ ور کار ما

ساکن میخانه ما باش عرفی زانکه نیست
چشمهٔ نور و صفا در سایهٔ دیوار ما

فی مهر دوستدارم نه کین دشمنان را
یک طور دوستدارم بمهر و مهربانرا

غم میکشد عنانم من هم شتاب دارم
از هم دعا بگویند یاران شاد مانرا

مستانه گر بتازم علیهم مکن که شوقش
گرمی دهد بعرکب نرمی دهد عنانرا

گفتم بگوش توفیق کای دشمن مروت
تا کی نفاق فرمی این مور ناتوان را

گفتا مروت اینست کز پا در افگنیش
تا آنکه چوید از غم و ز خود نیابد آنرا

اوّار گیست بر هم در واسوخت محبت
طوفان بود معلم دریا سپکرانرا

عرفی بگیتی از خود کسی نیامد کز باز گردد
غافل مکن تازه پرواز کم سازد آشیانرا

نوش دارو فتنهٔ علمی از درمان ما
در خمار سحر افتد هر که بیند چشمان ما

آبروی شمع را بیهوده میریزد سحاب
صبح شب پیداست در هم گوشهٔ دامان ما

ما بخجل اما سخن در صنعت مشاطه است
آنچه گر نبود کفر دارد شاهد ایمان ما

زخمها بر داشتیم و فتحها کردیم لیک
هم گرانرخون نشد بسیار ما ارزان ما

بتوفیق دیوان آرای ازل لایزال و لم یزل

دیوان فیضی فیضی

بمطبع فیض منبع منشی نولکشور دولت کانپور منطبع شد

خاتمهٔ طبع مطبوع هر طبع ریخته خامه بلاغت ختامه ناشر

وشاعر شیوا بیان غلام محمد خان مقابل کامل این

مطبع فیض منبع متخلص به خان سلمه الله الامان

جمال دین محمدت رب العالمین و کمال این نعت ختم المرسلین صلی الله
علیه وآله واصحابه اجمعین الی یوم الدین اما بعد پوشیده مباد که درین زمان
بهین آوان مجموعهٔ قصائد با فوائد عندلیب شیراز در سخن سنجی همه اعجاز
صاحب زبان استاد جهان مولانا جمال الدین عرفی شیرازی
در مطبع خورشید مطلع جناب فیض مآب نامی ممهور منشی نولکشور صاحب ۱۴۸
صاعده الله با علی المراتب از حسن اهتمام مهتمم نیک نام ستوده خصال
لاله بشیشر دیال بماه نومبر سنه ۸۸۰ عیسوی بدار السرور کانپور
منطبع گردید هر طالب و رغب مطلوب و مرغوب خود رسید

وله قطعه تاریخ

یک جهان مدح سنج او آمد	من چگویم محامد عرفی
گفت تاریخ طبع از سر مجد	نیک فیلے قصائد عرفی
	۱۲۹۷ هجری

کتبه داراب علی

کو آنکه بعرض حضرت شاه	بپیغام من گدا رساند
اعنی که حدیث دل فریبم	در مجلس بادشا رساند
آنگاه بخواند از زبانم	این بیت و زمن دعا رساند

چون دست نمیدهد وصالت
دست من و دامن خیالت

تمام شد

تذکره احوال مصنف

اسمش جمال الدین مولدش شیراز ست طنطنه سخنوری وی عالم را فراگرفته و صیت شاعریش از مشرق تا بمغرب سیده در میدان بلاغت گوی سبقت از سخنوران زمان ربوده قصائد غرائش خط نسخ براوراق سبعهٔ معلقه کشیده غزلیات روح افزائش زبان طعن برآب حیات کشوده بختگی معانی و سنگینی الفاظ و عذوبت کلام و تازگی ادا را باهم جمع نموده الحق از شعرا کم کسی باین جلالت شان گذشته مولانا مرحوم در زمان اکبر شاه بهندوستان آمده در خدمت بادشاه مرتبهٔ حاصل نموده باشاهزاده سلیم که مسمی بجهانگیر بادشاه گردید خصوصیت و محبت مفرط داشته چنانچه بعضے بعشقش متهم کردند عاقبت حساد در عین جوانی مسمومش نمودند و بهاد ۹۹۹ فی سنه کلام عرشیرازی تاریخ فوت اوست پس از فوت در لاهور بخاک سپردند بعد چند سال درویشی آمده باشتباه دیگری که در پهلوی او مدفون بود خبر مرقدش نمود و استخوانهای او را شنجف برد ملا رونقی همدانی در تاریخش گفت قطعه یگانه گوهری دریای معرفت عرفی که آسمان بے پرورد نش صدف آمد ۔ چو عمر او بسر آمد ز گردش گردون ۔ شکست صرصر بر دلها پر شنجف آمد رقم زد از پے تاریخ رونقی کلکم ۔ بکاوش فکره از گور تا نجف آمد ۔ منتخبه کرده علی قلیخان والد شش انگشتی واعتمادی

بادشاه وقت صفت صورت و اقرب صفت صورت او بادشاه وقت

بیت لاشارت بسوی

نسخه کرده ۱۲۱۷ ق

قصائد عرفی

سیلاب غمم گذشت از سر — اے رفت کہ بر کنار گردم
خواہم کہ ز خود بگاہ جولان — گرد سر آن سوار گردم
کار من بیقرار عشق ست — دیگر چہ پئے چہ کار گردم
زینسان کہ شدم فسانہ در عشق — افسانۂ روزگار گردم
در کوے تو عزتم ہمین بس — کز دولتِ عشق خوار گردم
دائم نرسم بگرد وصلت — از ہجر تو گر غبار گردم
دنبال تو ہمچو باد تا کے — سر گشتۂ و خاکسار گردم

چون دست نمیدہد وصالت
دستِ من و دامنِ خیالت

سرو از سر ناز جلوہ گر کن — بر ما بغلط یکے نظر کن
ای خرمن گل کہ میخرامے — بر سوختہ خرمنِ نظر کن
غافل مگذر کہ سوخت جانم — از آتش آہ من حذر کن
پروانۂ نیم سوز مائی شمع — با سوختۂ شبے بسر کن
امشب زدرم درائے چون صبح — شام سیۂ مرا سحر کن

چون دست نمیدہد وصالت
دستِ من و دامنِ خیالت

سوئیت کہ پیام ما رساند — این قصہ مگر صبا رساند
خود کیست کہ در دنا توانی — در جلوہ گہ دوا رساند
گو نکہت زلف عنبر بیش — سوئے من مبتلا رساند
گو بخت کہ بر سرِ من اورا — از دوے برہ وفا رساند
گو از سر شوق و خاکسارے — رخسار بخاک پا رساند

دل بردی و دین و جان شیرین ‌ ‌ ‌ دین طرفه که باز در کمینه

سروی‌ست که جلوه میکند این ‌ ‌ ‌ یا قد تو در قبای چینه

گرد تو حلقه بسته خوبان ‌ ‌ ‌ چون خاتم حسن را نگینه

حسن تو ز مهر و ماه بگذشت ‌ ‌ ‌ خورشید سپهر یاسمینه

چندانکه وفای تو نمودم ‌ ‌ ‌ از تو برسد جفا و کینه

ای آنکه ز کبر و ناز هرگز ‌ ‌ ‌ سوی من مبتلا نه بینه

وصل تو کجا شود میسر ‌ ‌ ‌ با همچو منی گدا نشینه

چون دست نمیدهد وصالت
دست من و دامن خیالت

آن سرو ز ما قدم کشیده ‌ ‌ ‌ جای سخن بدی شنیده

زد آبله پای طفل اشکم ‌ ‌ ‌ از بسکه بکوی او دویده

در سینه دگر نگیرد آرام ‌ ‌ ‌ آن دل که بزلفش آرمیده

بر قصر فلک فرو نیاید ‌ ‌ ‌ مرغی که ز بام او پریده

خیاط ازل قبای خوبی ‌ ‌ ‌ بر قامت دلکشت بریده

گفتم که بدامنت زنم دست ‌ ‌ ‌ از شوق تو جیب جان دریده

دامن ز کفم کشیده رفتی ‌ ‌ ‌ ای آهو وحشی رمیده

من دست ز دامنت ندارم ‌ ‌ ‌ من بعد بقامت خمیده

چون دست نمیدهد وصالت
دست من و دامن خیالت

تا کی ز غم تو زار گردم ‌ ‌ ‌ دیوانه و بیقرار گردم

بر یاد تو خون دیده بارم ‌ ‌ ‌ از فکر تو دلفگار گردم

پرورده آب دیده ما ست | سرو تو که این زمان رسیده
تا ملک عدم هزار بیدل | زاندیشه آن دهان رسیده
تیغش ببرم رسید ایجان | برخیز که میهمان رسیده
در عشق تو این همه بلا ها | ما را همه از زمان رسیده
وامان وصال اگر نیفتاد | در دست من زیان رسیده
هرگز نرود خیال از دل | خود را ز بر آسمان رسیده

چون دست نمیدهد وصالت
دست من و دامن خیالت

با جان و دل فگارم از تو | آخر نظرے که زارم از تو
بگشای گره ز زلف مشکین | چون در گرهست کارم از تو
بردار اگر کنے دل من | بردار که برندارم از تو
زینگونه که میکشم دم سرد | چون دی نشود بهارم از تو
در بحر غمم ز آب دیده | پر گوهر و در کنارم از تو
رفتے چو گل از کنار و مانده | در سینه هزار خارم از تو
اکنون بچمن چو ابر نیسان | با دیده اشکبارم از تو
هر چند که نیک دور م افگند | چشم بد روزگارم از تو
با ورنکنے که بے خیالت | یک لحظه نبود قرارم از تو

چون دست نمیدهد وصالت
دست من و دامن خیالت

دل بردی و در کمین دینے | با عاشق خود چرا چنینے
پر خون دل و دیده از تو تا کے | در بند خیال آن و اینے

ای پردهٔ چشم عاشقان ساز — از بهر کمانِ ابروان توز
تا دل نرود ز جا بدوزش — در سینهٔ من به تیر دلدوز
پیوسته جفا مکن که عاشق — ناگه نشود بدان بدآموز
یکدم نیسم از خیال وصلت — بی ناله و آه و گریهٔ دسوز
دادم بخیال وصل جانرا — وصل تو نداد دست یکروز

چون دست نمیدهد وصالت
دست من و دامنِ خیالت

جز وصل تو ملتمس ندارم — غیر از تو ز تو هوس ندارم
شب گرد بکوی تو چو بادم — کاندیشهٔ خار و خس ندارم
بیم ز رقیب و پاسبان نیست — پروای سگ و عسس ندارم
از هر طرفم غمِ تو بگرفت — دیگر رهِ پیش و پس ندارم
یک چند اگرچه طاقتم بود — در عشق تو زین بپس ندارم
من بلبلِ باغ وصل بودم — زین پیش سرِ قفس ندارم
از درد فراقت ای دل آرام — می نالم و هم نفس ندارم
یارب که زمن ترا دهد یاد — جز ناله زار کس ندارم
بر گنبد فلکم اگر رسد دست — بر وصل تو دسترس ندارم

چون دست نمیدهد وصالت
دست من و دامنِ خیالت

کارم ز غمت بجان رسیده — وین کار دباستخوان رسیده
چندان که توان خیال کردن — غم بر دلِ ناتوان رسیده
از حسرت آن میان چون موی — سیلِ مژه تا میان رسیده

زلفِ تو زکف نمیگذارد — سر رشتهٔ کفر و کافری را
سودای رخت ز اوج گردون — آورده فرود مشتری را
دادند بسروقامتِ تو — خوبان زمانه سروری را
من خار و خسم نهادم از سر — شاخِ گل تاج و افسری را

چون دست نمیدهد وصالت
دست من و دامنِ خیالت

باز آن بتِ تند خوی طنّاز — کرد از سرِ ناز جلوه آغاز
سر تا بقدم تمام نازست — وز ناز بکس نمیکند ناز
چوگانی زلف او ببازی — دل می برد و نمی دهد باز
گفتم که نهان کنم غمِ او — کز پرده برون نیفتد این راز
در چنگ غمم چنانکه افتد — کنجشک بزیر چنگلِ باز
مے نالم و نالهٔ گریه انگیز — مے گریم و آب دیدهٔ غمّاز
چندانکه به سینه میزنم چنگ — چنگ طرب نمی شود ساز
آمد سحرے خیالِ وصلت — بنواخت مرا و گشت دمساز
بر جستم و دامنش گرفتم — وز دست ندادمش دگر باز

چون دست نمیدهد وصالت
دست من و دامنِ خیالت

خوش باش که عشق عافیت سوز — بر لشکر عقل گشت فیروز
در معرض عشق بے محابا — عاجز شده عقل حیله اندوز
خورشید رخ تو و دل من — پروانهٔ و شمع عالم افروز
رخسار ترا ازان دو عارض — در یک روز ست عید و نوروز

از زلف تو کار ما پریشان | وز خال تو حال ما دگرگون
جانم بلب آمد و نیامد | از دل هوس لب تو بیرون
بر بوی وصالت ای جفاجو | عمری بهوس دویدم اکنون

چون دست نمیدهد وصالت
دست من و دامن خیالت

جانان بستهٔ لعل نوشخندت | دل شیفتهٔ قد بلندت
بر عارض آتشین تو خال | هست از پی چشم بدسپندت
چشم تو و ابروی کشیده | آهوی فتاده در کمندت
تا زلف تو گشت بند دلها | آزاد نشد دلی ز بندت
شطرنج هوس مبازای دل | با چشم بتان که می برندت
چون گوی بگوی تو بسی سر | افتاده بپای هر فتندت
تا دادی سمند را تو جولان | جان داده هزار مستمندت
آهسته بران که رفت بر باد | بسیار سر از سم سمندت
در راه طلب ز پا فتادم | چندت طلبم بناله چندت

چون دست نمیدهد وصالت
دست من و دامن خیالت

با حسن جمال تو پری را | دعوی نرسد برابری را
زیباست پری ولی ندارد | این عشوه و ناز و دلبری را
چشم تو بیک نگاه جادو | آموخته سحر سامری را
لعل لب تو بنیم بوسه | جان داده بتان آذری را
بر خاک فگنده از سر اوت | گلبرگ ترت گل تری را

جهان حلم ترا کوه جودی والوند — زفرهای هوا سیر اوج هامون باد
زبسکه گنج هوس دشمنت بخاک برد — بروز حشر تسلی فروش قارون باد
دمیکه شاهد رحمت بدلبری خیزد — بجعد پرخم او خیل فتنه مفتون باد
بدوش جاه تو هر جامه که از تنگی — هزار جا بشگافد لباس گردون باد
نجوم سبعه که در بحر همت صید اند — چو بر در تو فشانند دُر مکنون باد
دعا بکام عطایت کنم از و طمعم — اگرچه نیست فزونیش ممکن افزون باد
بحسن شاهد عهدت دعا نیارم کرد — تو خود بگوی کزین دلفریب چون باد
هر آن عبارت نشریکه مدح را شاید — بسلک مدح تو خود نظم گر و موزون باد
بدون فاصله عرفی بهر در افشانی — رخش زبادهٔ تحسین شاه گلگون باد

البم گذاشت دعا گرچه این نه آئین ست
گناه لب نبود جرم جوش آئین ست

ترجیع بند

اے حسن تو برتر از چه و چون — سبحان الله ز حسن بیچون
لعل تو فریب اهل ادراک — قد تو بلاے طبع موزون
شمشاد قدان فتنه انگیز — بر فتنهٔ قامت تو مفتون
سرو از قد تو فتاده بر خاک — گل از رخ تو نشسته در خون
بر حسن تو فتنه صد چو فرهاد — دیوانهٔ تو هزار مجنون
آوازهٔ عشق تست خورشید — سرگشتهٔ مهر تست گردون
شد غرق بخون دیده لاله — زان چشم سیاه و لعل سیگون
زلف تو شب دراز یلدا — رخسار تو مهر روز افزون

نه از بلندی شعرم بود ز نسبت تو
سهیل مدح تو سیلی به بسر و شعری زد

مفرح سخنم نشئه بدوران داد
هزار خنده بنظم حریر و اعشی زد

بلی بوصف تو اندیشه را خراب کنم
ز شرم مدح تو تا کی سخن کباب کنم

ز جوش ناطقه در حالتیکه خاموشم
سخن ز سینه ببرد بر دریچه گوشم

ز آب کوثر و باد بهشت نادرم نیست
دمیکه از نفس گرم خویش در جوشم

ز بوی بادهٔ طبعم دواع هوش کنند
بیان فکر کز ایشان خراب و مدهوشم

زبانه میزندم نور معنی از بر و دوش
دمیکه شاهد طبع آورد در آغوشم

منم یکی چمن تازه در بهشت خرد
که از هجوم معانی همیشه خس پوشم

ستایشی نشناسم کزان ستوده شوم
جزین که با خرد خویش دوش بردوشم

چنان ز هر بن مویم سخن فرو ریزد
که آفرین بتواند خزید در گوشم

نبود جوهر گل در میان که فطرت من
ز قعر دیگ قدم تا بمانگ رد که سر جوشم

بچشم نسبت اگر بنگرند جوهر گل
حریف امشب و من مست بادهٔ دوشم

بدشمنت چو بخندم صراحی زهرم
بمدحتت چو زنم جوش چشمهٔ نوشم

شکایت ار ستم دهر و اب همت نیست
بسان شمع بسوزم تمام و نخروشم

من از فراز دنشیب زمانه کی لغزم
غزال بادیهٔ همتم نه خرگوشم

بجز ثنای تو کارایش ضمیر نیست
ز هر چه نقش پذیرد بود فراموشم

فسانه سنجی لاف و کنایه گله چند
دعا نثار شوم و لفریبی صله چند

بالتفات تو یارب دو کون مقرون باد
عروس حکم تو لیلی زمانه مجنون باد

ز خط حکم تو گر پا برون نهد گردون
گسسته دایره مانند حلقهٔ نون باد

ستایش تو ندرد همیشه پرواز است | که دانه از نفس طائر حرم چیند

سمند وهم شد از اوج عرش گردانگیز
بلے کمیت ثنای تو زد بر و مهمیز

نه توسن تو عرق بر زمین فرو ریزد | صبا بطرف چمن یاسمین فرو ریزد
چو تاز یانه بچیند هزار بحر شتاب | ز چشمه رقدم اولین فرو ریزد
اگر ببطے زمانش زجا برانگیزند | بجای گام شهور و سنین فرو ریزد
برون جهد ز حصار غرور اگر گردش | صبا بزاهد خلوت نشین فرو ریزد
ز بسکه در دم بستن بسک شود بیتاب | که از گرانے داغش سرین فرو ریزد
چو حسن ریزش گامش بخجل عرض کنم | مطالب طمع از آستین فرو ریزد
گرش حیات ابد همعنان شود هر دم | بضاعت نفس واپسین فرو ریزد
چو مهر و مهندعنانش نگاه را کب وے | هزار حلقه شود بر جبین فرو ریزد
دلت چو مهره معنی بطاس وهم زند | ز فرط هوش بسمعش طنین فرو ریزد

اگر با وج ثنائے تو میکنم پرواز
بتوسن تو سوارم رواست تا تن تاز

چو فال مدح تو کلکم بلوح انشا زد | دوید بر در جان لفظ و بانگ معنی زد
رسید مژده بروح از هوای خدمت او | که خیمه در چمن صورت و هیولی زد
ز مکتب تو ضمیر یکه کسب دانش کرد | که تخته بر سر ادراک عقل اولی زد
که ریزه چینی خوان ترا بر ضوان داد | که طعن تلخی و خامے بمن و سلوی زد
چو طبل جود بنامت زدند گردون گفت | زمانه کوس رزالت بنام یحیی زد
ز پیشگاه تو دستی دراز کرد شکوه | که خاک غم بگریبان طاق کسری زد
برون ز مدح تو هر نسخه که یافت خرد | نقاب لفظ درید و بروی معنی زد

قضا بجام کرایت نوشته مصلحتی ق فلک ندیده که مرسوم او چه مضمونست
دریدنامه زخشم و بروی قاصد زد که مصلحت بکه می سنجد این نگردونست
بگوز لوح و قلم گوش کن که گویندش که امر و نهی تو مصداق حکم بیچونست
عبور جاه تو بر عالم از جهان قدم گذار محمل لیلی بسوی مجنونست
بران لطیفهٔ معنی که در شمیمهٔ غیب بغیر مدح تو پرورده اند مطعونست
ز شوق نسبت مدحت ز باد ازل خشم خشم جگر لفظ و معنیم خونست
حسودهٔ جاه تو دارد هزار گنج مراد ولی کلید گشودن بجیب قارونست
بخوابگاه عدم دشمن تو تا دم حشر سرش بدامن اندیشه شبی خونست

قضا ز شعلهٔ قهر تو لمعه برداشت
زمانه در جمین آتش قیامت کاشت

چو لعب خشم تو منصوبهٔ الم چیند بساط کون و مکان بر درعدم چیند
ز رعشه باطن حصمت چو چهد حور و شان شکن بروی شکن خم بروی خم چیند
بگاه موج عطایت فلک جو خجلت باستین سحاب از جبین یم چیند
کف عطایتو در رایگان فروشی کام متاع هر دو جهان زانسوی سلم چیند
در ثنایتو در نظم و نثر ازان بیش ست که خامه گیرد و در تخت فتح و ضم چیند
هران ثمر که هوس آرزو کند تقدیر بخلد جود تو از طوبی قلم چیند
بدون وسعت جاهت بعرصهٔ امید چگونه جود تو منصوبهٔ کرم چیند
زکاة مایهٔ جود ترا شماری نیست که دست حصر بازار بیش و کم چیند
چو نغرهٔ تو شغب را بهم زند سامع ز نغمه زار مرصع گل عجم چیند
لب مصیبت اگر حرز رحمت خواند هزار بوسه شادی ز روی غم چیند
اگر تو سر باطاقه در آوری خورشید هزار شهپر قوس قزح بهم چیند

قضا بجام کرایت نوشته مصلحتی
دریدنامه زخشم و بروی قاصد زد
بگوز لوح و قلم گوش کن که گویندش
عبور جاه تو بر عالم از جهان قدم
بران لطیفهٔ معنی که در شمیمهٔ غیب
ز شوق نسبت مدحت ز باد ازل
حسودهٔ جاه تو دارد هزار گنج مراد
بخوابگاه عدم دشمن تو تا دم حشر

قضا ز شعلهٔ قهر تو لمعه برداشت
زمانه در جمین آتش قیامت کاشت

چو لعب خشم تو منصوبهٔ الم چیند
ز رعشه باطن حصمت چو چهد حور و شان
بگاه موج عطایت فلک جو خجلت
کف عطایتو در رایگان فروشی کام
در ثنایتو در نظم و نثر ازان بیش ست
هران ثمر که هوس آرزو کند تقدیر
بدون وسعت جاهت بعرصهٔ امید
زکاة مایهٔ جود ترا شماری نیست
چو نغرهٔ تو شغب را بهم زند سامع
لب مصیبت اگر حرز رحمت خواند
اگر تو سر باطاقه در آوری خورشید

بساط کون و مکان بر درعدم چیند
شکن بروی شکن خم بروی خم چیند
باستین سحاب از جبین یم چیند
متاع هر دو جهان زانسوی سلم چیند
که خامه گیرد و در تخت فتح و ضم چیند
بخلد جود تو از طوبی قلم چیند
چگونه جود تو منصوبهٔ کرم چیند
که دست حصر بازار بیش و کم چیند
ز نغمه زار مرصع گل عجم چیند
هزار بوسه شادی ز روی غم چیند
هزار شهپر قوس قزح بهم چیند

که زائرست که در کعبهٔ شریعت جاه
روا نسبت اوزیب دودش ایمانست

زحد گذشت تجاهل صریح کو عرفی
در کنایه برآور که عقل حیرانست

بگو بنام خداوند و اعتراض مکن
که عقل چون بشناسد که سخت نادانست

بگو که نیر اقبال و ظل اکبر شاه
بگو که قبلهٔ اعمال خانخانانست

بگو و لیک زبان را بشهد ناب بشو
بگو و لیک نخستین بهفت آب بشو

اگر نهیب دهد چرخ واژگون گردد
وگر عتاب کند آفتاب خون گردد

فلک بزمزمه با او که ماه چون شکند
قضا بمشوره با او که چرخ چون گردد

گر از سفینهٔ حکمت چنین برآید فال
که فتنه را اثر تقویت فزون گردد

غبار صاد شهد ریزد بروی هم چندان
که در بساط جهان ذره مبتلون گردد

وگر بفال برآید که از شراب نشاط
چنین بتربیت و مهر لاله گون گردد

عنان فتنه بگیرد که نبض مرده شود
گلوی غم بفشارد که مشت خون گردد

بگرد کوچهٔ نطقش بهوی بادهٔ فیض
لب مسیح بدرویزهٔ فسون گردد

اگر ترقی جاهش بمهر مایه دهد
چو مه تمام شود نشکند فزون گردد

زهی شرف که فلک گر کند طواف درت
نخست فی نبرد از زمین او شکون گردد

ز آستان تو صد آسمان گزیده شود
برات بوسه ز عرش آورد دریده شود

زهی شکوه که بردی شکوه مفتونست
ز جام نسبت تو روی جاه گلگونست

قضا ز عالم جاهت همین قدر داند
که لامکان ز ولایات تبع مسکونست

برون ز نسبت تو نیک و یار نیست مگر
دیار عمر عدویت که وقف طاعونست

بملک خود چو کنی سیر هر قدم صد جا
بنه ز فاتحه شمعی که یاس مدفونست

ترکیب بند

نوای مدح که سنجے دلا مبارکباد — متهور نفس نغمه را مبارکباد
همیشه نغمه شنو عرش بود لیک امروز — بلند نغمه ترے این نوا مبارکباد
فشانی از نفس گرم دود بر ملکوت — بچشم معنویان تو تیا مبارکباد
زبذل ناطقه گنج معانی افشان ست — بنجا نمان معانی صلا مبارکباد
ز مخزن خردت ریزش جواهر مدح — بجیب و دامن ارض و سما مبارکباد
کنار دولت از میوه دوام پرست — ثمر فشانی نخل دعا مبارکباد
زحکم آنکه ثنا آب گوهرش ریزد — سماع مدح و قبول دعا مبارکباد
رضا بے بوسه گرفتی زردی شاهد مدح — کشایش گره مدعا مبارکباد
عبیر نسبت مدحے بجیلت افشاندند — مس وجود ترا کیمیا مبارکباد
بچشم اعمی ازین کحل مژده ریزد بگو — که نصب بینش و عزل عما مبارکباد
زبهر دایه جودی فزوده صد ناز — بهانه گیری طفل هوا مبارکباد
مبارکست بمار یزش سحاب عطا — هوس فشانی ما بر عطا مبارکباد

زنام داور عالم دلیر بگشایند
باین روش که زدے گام بازگامی چند

هوای مدح که در مغز روح بیجانست — که عالم از گل اندیشه ام گلستانست
زمانه مبحث جود که در میان آرد — که دعویش زره صدق عین برهانست
رخ که طنطنه نمود از دریچه حکم — که باز بر در و دیوار جوش فرمانست
که حرز حکم نویسد که هیکل طوعش — طراز گردن گردن کشان دورانست
طواف کعبه جشن که میکند ایام — که پیش دیده نوروز عید قربانست
رهمت که طلب از دار مطلب شد — که تشنگی بدل سیر آب حیوانست

زشعر دم مزن آواز قدس را بشنو
که شعر دی ترا در زمانه نیلی کرد

زمنجنیق ملامت در آتش افکندت
نمود در آتش او گوهرم خلیلی کرد

صدای طعنه بلند ست گوش هوش بدار
که صوت مور درین مرحله صهیلی کرد

بدین مناز که طبع تو عز یکتائی
بدست کرد که او این نکرد سیلی کرد

گرفتم آنکه رسد نارشت بهر که بفضل
یگانه شد فلکش سعی در ذلیلی کرد

اگر عدیل ترا داشت کینه کمتر داشت
سپهر آن همه با تو نه بی عدیلی کرد

بخیل طبعی دوران دوست دشمن بین
که در عدیل چو تو ناکسی بخیلی کرد

قطعه

اے که از تهمت موثر تو
عدل با علم منقسم گردد

بشنو این قطعه کز لطافت تو
تهمت و طعنه منهدم گردد

دل عرفی نگر که در شهوت
قصر تقویش منهدم گردد

شاهد عصمت از تنک درعی
زان گل اندام منعدم گردد

که گرش بر مزار افتد راه
مرده در گور محتلم گردد

قطعه

ای وفا پیشه یار هم مشرب
که به عرفی دعا فرستادے

نه دعائے تهی که در جیبش
گوهر مدعا فرستادے

عندلیب مؤنث گلریز
از بهشت عطا فرستادے

زانچه گویم بسوزد از من لب
تا بگویم سزا فرستادے

پاس این نشیوه دار تا گویم
چه بدست صفا فرستادے

من گل تازه تحفه کردم تو
محمل گل مرا فرستادے

لطف کردی ولی منه منت
مه گرفتے شها فرستادے

دی شنیدم کز سمندافتاد آن کاندر رهش — خاک بودن تو تیای چشم کیوان بود نست

آسمانش در خیال فرش مجلس گشتن است — آفتابش در هوای گرد دامان بود نست

چون شنیدم آن خبر پژمرده گشتم عقل گفت — بیخبر زین واقعه جای پریشان بود نست

او ز شخص دولت آمد در ره نظم جهان — بی ثبات دولت از افتان و خیزان بود نست

شاد گشتم از بیانش گفتم ای حق در جهان — بیتو بودن بیوجود فصل حیوان بود نست

سایه صاحب بفرقت باد کاندر ظل او — جاگرفتن در پناه ظل یزدان بود نست

قطعه

لطیفه ز سر صدق گو بمیت عرفی — بسنج اگر بد و نیک متاع میدانی

بعلم تجربه با آنکه ذره ذره خویش — ز آفتاب عدم در سماع میدانی

ز کبریای تو یابم که ملک هستی را — میانه خود و ایزد مشاع میدانی

قطعه

تهمت فسق بمن کرد یکی و در اندیش — کاین راز صورت او معنی آدم برداشت

این سخن گوش زد شاهد عصمت گردید — شد پریشان چو سر زلف و ماتم برداشت

روزگار آمد و گفتاش که فخر دش کمن — پرده زین راز تهی مایه نخواهم برداشت

گفت زاول غلط افتاد مرا می بایست — دل زهم صحبتی مردم بنعیم برداشت

من از ینحرف بجوشیدم و گفتم دل من — انچه برداشت خود از کون و مکان کم برداشت

تو مرادانی و من نیز ترا میدانم — پس چرا باید ازین مایه دل از هم برداشت

اهل دنیا همگی تهمت گیرند و فساد — رخت خود را که ازین ورطه مسلم برداشت

ستم تهمت جمال نه بر باد تو رفت — یوسف این را متحمل شد و مریم برداشت

ایضاً

ملاف عرفی ازین ترهات ثنا و مدحی — گر فتم آنکه کلام تو سلسبیلی کرد

نام چشمه کوثر

من از شنیدن آنحریف غنچه گشتم لیک
شگفته باش که این بعد عین نزدیکیست

نه این لطیفه دلیل ست بر نهایت قرب
من این بگفتم و اندیشه بانگ برزد و گفت

ز اهل دانشی آخر تو سخته اول
گر شمه بود این جنس سیمیا ورنه

همیشه تا گذرد در لباس لیل و نهار
حیات خصم تو چون وعده کرم کوتاه

قطعه دیگر

سخن شناسا اگر بیت بنده رد کردی
خجل مباش که منهم ز خجلتم آزاد

ترا قبول نیفتاد نا قبولی آن
باین دلیل که گویم ترا قبول افتاد

اگر بطبع تو بیتی ز بنده جا نگرفت
نه شعر من بد و نی طبع تست کج بنیاد

از نهم خوش آید و غلطانی ست گوهر کان
نمیتواند بر سطح مستقیم استاد

قطعه

بحضرت تو مرا نسبتی ست میگویم
بشرط آنکه کند خرده بین زبان کوتاه

بغائبانه محبت زنم ز لیخائی
که یوسفم تو ملک سیرتی بصورت ماه

اگر تفاوتی اندر میانه یافت شود
همین بود که تو در مصری و منم در چاه

قطعه

در مجالس از دو کس شرمنده ام دائم ز شرم
انکه بر دنم کشد بعد از قدم کفش منست

اول از بالانشین خود که بعد از وی منم
بعد ازان از زیردست خود که هم کفش منست

قطعه

ای تو بر هان وسوسه است علیکم بالسکوت
چشمهٔ زهر هلاهل کرده بر تاک خویش

در قیامت شرمسارم هیزم دوزخ شود
گر ز شاخ ریشهٔ طوبی کنی مسواک خویش

قطعه

شرم بادت گفتهٔ عرفی فلانرا جام گفت
با بدیت گفت آتش اندیشه این بهتر فروز

هیچکس گوید عطاردرا که تیرش نارساست
در بگوید میتوان گفتن به تیرش بردوز

هیچکس گوید عطاردرا بهشت این خام گفت
در بگوید میتوان گفتن که این هیزم مسوز

قطعه

بدون معنی اگر حسن یوسفی داری
ز صحبت تو زلیخا بود دل افسرده

یقین شناس که صورت تن است معنی و جان
اگر بحسن گرو از آفتاب و مه بُرده

برد بصورت تنها مکن بمردم ناز
که دل ز گس نبرد حسن شاهد مرده

قطعه

نه ازان دیر بخشد ایزد کام
که دهد جلوه کبریائے را

زان توقف بکن که دریائے
ذوق در یوزه و گدائے را

قطعه

خدایگانا دی بی تو در رواق امید
نشسته بودم و در بر زمانه کرده فراز

که محرمی ز درم ناگهان درامد گفت
گرای ضمیر تو اسرار غیب را غمّاز

بگو بمیت خبری گر نهایت مدرت
نتیجه هائے خیال ترا بود انباز

همای اوج سعادت فلان که عزت او
به نرد شه بود از عز همکنان ممتاز

چو حد شاهد دولت بدست عزت داشت
رکاب شاه پلنگ افگن ار بر اندار

بهشت ناگهش از بے چو روزگار قدیم
عنان مصلحت داور لطیفه طراز

قوله ایست ای قوی
قوله برهان آنچ بکم
قوله بالصمت یعنی
قوله ودر دل انداختن
قوله بالسکوت ایست
قوله بالسکوت ایست
قوله خاموشی نقطهٔ
قوله بطریق جمع ایست
قوله مخاطب جمع ایست
قوله مفرد است ای بر
قوله بالسکوت لازم
قوله وجمیت مناسب
قوله فرو رفتن
قوله فرو رفتن
قوله فرو رفتن
قوله بخاری
قوله بطریق تهکم
قوله بالسکوت
قوله بالسکوت
قوله بالسکوت

قطعه

بیا ای بخت سرگردان و بنشین — بزیر سایهٔ سرو و گل و بید
که در باغ فروچیدیم محفل — که در روی عندلیبی کرد ناهید
کدامی باغ باغ وصل دلدار — که آبش سیر رود در جام جمشید
زهی باغی که برگ لالهٔ او — زند سیلی بحسن ماه خورشید
ازان دم کاستین زد بر دماغم — نسیم این بهشت عیش جاوید
دل و جان هر دم از هم می ربایند — قبول همت و تاثیر امید

قطعه

صباح عید صباحی ز غیرت عرفی — که حسن شاهد معنی ز وی گرفته طراز
بعزم سیر مصلا بکام دل زدیم — که هست ملجا خلد برین عزت ناز
بگرد مرقد حافظ که کعبهٔ سخن ست — درآمدیم بعزم طواف در پرواز
ز موج گریهٔ طوفانی از هوای حرم — بصحن کعبه مصلا فگندم از شیراز
گذشت در دل عرفی هوای طرف چمن — ز بسکه ریخت فرو گریهای دل پرداز

قطعه

عرفی بحیرت از فلک ظالم گرو — انجمی بهیچ دور عبورش با فوج نیست
امشب را عنان بگدام طرف دهم — کز خیل پاسش اثرش فوج فوج نیست
بعدیکه از سعادت طالع بود مرا — تحت الثری زاوج و سر انش رموج نیست

قطعه

عرفی نصیحتے کنمت گوش دار گوش — تا وارهی ز هر شکمش صلح و جنگ نوش
با عقل و روح اگر بدیانت ارزوست — ناموس عشق جو بمبین نام و ننگ نوش
زان آفتاب پنجه کند اهل من را — کز خویشتن نهفته جدا آب در نگ نوش

فردوس منظر افلاک آرای سندا — ای آنکه جز بکام احبا نیامدی
میجوشد از لبم سخنی گوش کن که تو — جز نکته پر دردم عیسی نیامدی
رفتی بصید همرهٔ جمشید روزگار — گفتی که اینک آمدم اما نیامدی
از بسکه ناامید ز رود آمدن شدم — گویم بدل بسهو که فردا نیامدی
گر شاه مانعست میا گرچه گومیت — کز شوق مردم و بتماشا نیامدی
در داغم از کرشمه و برآمدن کنی — این بسکه پیش ز آدم و حوا نیامدی
باز آی و سایه بر سر ما کن که در جهان — فارغ ز ننگ تربیت ما نیامدی

قطعه در شکایت روزگار

عرفی آغاز گریه کن شاید — کین کهن خاکدان خراب شود
نالهٔ کن بگرز تاثیرش — دهر نامهربان خراب شود
از فغان سینه ریش و غم برجای — خانمان فغان خراب شود
منم آن کعبه کز خرابی من — بیت معمور جان خراب شود
گر سمومی وزد ز باغ دلم — ثمرات جنان خراب شود
گر شرابم کنند در دامن — شرب انس و جان خراب شود
همتم گر بساط بر چیند — کشور لامکان خراب شود
گر من از گفتگو بیاسایم — دار ملک زبان خراب شود
دل و طبعم اگر نه عطسه زند — مغز دریا و کان خراب شود
من کجا حبس روزگار کجا — خانهٔ آسمان خراب شود
گر بطاق دلم شکست افتد — قبلهٔ قدسیان خراب شود
چند گویم که گر ز پا افتم — بشکند این و آن خراب شود
شیشهٔ آسمان بدست منست — گر بیفتم جهان خراب شود

در توان دندان من چون آسمان قهر شکست
حاکمی اندیشه دندان شکن سنگی مکن

وعظ گفتم بیحاصلی جای لذت بر نشست
چون تو بیدردی سوال از ذوق و تنگی مکن

یا بعمر فی صلاح کن کار اعمال درشت را نو شست
یا برو با کاتب اعمال هم جنگی مکن

قطعه در صفت اسپ داوده بادشاه

شاهنشها حقیقت اسپی که داوده
فرمان ترا بر سانم بغرض عرض

درویش بیعصا شش نگیرد ز من تمغت
طرار مفلسش نستاند ز من بقرض

پیرست و علتی بخورا کش فزوده ام
آری بود رعایت پیر و علیل فرض

گر صیحه زند بجوانی ستایش
ور نقطه رود کنمش نام طی ارض

مهمیز میزنم بوی از صبح تا بشام
تا نیم گام میرود آنهم بناچار عرض

هستم بر و سوار و بمعنی پیاده ام
گامی بطول میزدم اکنون نمیزنم بعرض

قطعه در مدح حکیم ابو الفتح

بحر هنر حکیم ابو الفتح کان فضل
اسی آنکه جز بمنهج اولی نیامدی

هم سیرت تو ز ابوریحان ست کو بشکل
جز نقش بند دهر دنیا نیامدی

کی بود کز چمن بچمن در بهشت جاه
نازک نهال رفتی و طوبی نیامدی

صد زیب یافت انجمن از خاک هیچ گاه
از روزن قمر تمامشا نیامدی

نفروخت مشت خاک طمع هیچکس که تو
با گنج شایگان بسودا نیامدی

چون من گفت مظهر باذل منم بگو
کز مجمع مظاهر اسما نیامدی

بر صحن آسمان چو فرود آمدی زبام
جز تو تیای چشم ثریا نیامدی

آمد بمارد یف تو برا شهب وجود
در سلک نظم کون کتفا نیامدی

از غایت یگانگیت در هجوم شوق
اندیشه را بذهن اشنا نیامدی

یکتا گهر محیط اخلاص | از بهر نثار بادشا زاد
از جبههٔ طالعش چه خوبی | سر خیل قبیله وفا زاد
او را چه دعا کنم که بختش | دامان بقا گرفت تا زاد

قطعه

منم عرفی امروز گزکشت طبعم | بود خرمن افشان کف خوشه چینان
دلی دارم از جنس یکتائی خود | بوحدت فروشی چو غرلت گزینان
دلی دارم از آب و رنگِ طبیعت | گل افشان تر از چهرهٔ مه جبینان
دلی دارم از عشوه های معانی | برشته تر از حسن صحرانشینان
دلی تیره دارم ز دودِ نان کودن | پر از داغ چون دامن لاله چینان
گروهی بصورت چو صبح و بمعنی | تنک روشنائی چو صبح حزینان
چه گلها بچینند گر باغ طبعم | بکوتاه دستی دراز آستینان
دلی دعویم کس مسلم ندارد | چو مستوری عشوه نازنینان
ز جذب طبیعت باوج معانی | بر آورده ام چشم کوتاه بینان
با لودنگان جرعهٔ می فشانم | تبلخی و نفرین پاکیزه دینان
با نغمے دمان نامه مینویسم | منقش بهر زمردنگینان
فشانم نویسم چه بیهوده گویم | کرا نان کدام و کدام اندینان

قطعه

ای که در آئینهٔ خود را سیه رو دیده | جنگ بیموده ست زد اندیشهٔ زنگی مکن
وه که نافهمیده راز عظم یزدان نجیده | می نصیب از فهم را و فکر فرهنگی مکن
در گمان گاه ذوق و ری داری اینک اعتراض | گر نمیتازی بمیدان نیم آهنگی مکن

---

۱ قوله یکتا گهر الخ محیط اخلاص گفته و وجه تسمیه ظاهر است
۲ قوله از جبههٔ الخ طالعش چه خوبی است از درجات سعادت و عالم شیطنت دور است
۳ قوله او را چه دعا کنم الخ بادشاه مخفف بادشاه است
۴ قوله سر خیل الخ سر خیل بمعنی رئیس لشکر
۵ قوله دامان بقا الخ دامان بقا گرفتن کنایه از توسل جستن
۶ قوله منم عرفی الخ
۷ قوله بود خرمن افشان الخ یعنی سخن طبع من از گلهای رنگارنگ مضامین بلند و دلکش خوشه چینان است
۸ قوله بوحدت فروشی الخ یعنی سخن طبع من از گلهای رنگارنگ مضامین بلند و دلکش خوشه چینان است
۹ قوله گل افشان الخ یعنی سخن طبع من از گلهای رنگارنگ مضامین بلند و دلکش خوشه چینان است
۱۰ قوله بر شته تر الخ یعنی سخن طبع من از گلهای رنگارنگ مضامین بلند و دلکش خوشه چینان است
۱۱ قوله پر از داغ الخ یعنی سخن طبع من از گلهای رنگارنگ مضامین بلند و دلکش خوشه چینان است
۱۲ قوله تنک روشنائی الخ یعنی سخن طبع من از گلهای رنگارنگ مضامین بلند و دلکش خوشه چینان است
۱۳ قوله چه گلها الخ یعنی سخن طبع من از گلهای رنگارنگ مضامین بلند و دلکش خوشه چینان است
۱۴ قوله بکوتاه دستی الخ یعنی سخن طبع من از گلهای رنگارنگ مضامین بلند و دلکش خوشه چینان است
۱۵ قوله دلی دعویم الخ یعنی سخن طبع من از گلهای رنگارنگ مضامین بلند و دلکش خوشه چینان است
۱۶ قوله ز جذب طبیعت الخ یعنی سخن طبع من از گلهای رنگارنگ مضامین بلند و دلکش خوشه چینان است
۱۷ قوله با لودنگان الخ یعنی سخن طبع من از گلهای رنگارنگ مضامین بلند و دلکش خوشه چینان است
۱۸ قوله با نغمے الخ یعنی سخن طبع من از گلهای رنگارنگ مضامین بلند و دلکش خوشه چینان است
۱۹ قوله فشانم الخ یعنی سخن طبع من از گلهای رنگارنگ مضامین بلند و دلکش خوشه چینان است
۲۰ قوله ای که در آئینهٔ الخ
۲۱ قوله وه که نافهمیده الخ
۲۲ قوله در گمان گاه الخ

ای که وقت گزارش پیغام — صبح نزد عشا فرستادی
اینچنین قطعهٔ سبک نفسم — بزبانِ ادا فرستادی
خستگانرا ز مژدهٔ صحت — تکیه و تکیه جا فرستادی
گمرهان را بظلمت خذلان — نور شمع هدیٰ فرستادی
در وصلت زدند اهل بهشت — رفتی و مرتضیٰ فرستادی
سر اعدا بتن عداوت داشت — مظهر لافتیٰ فرستادی
دو جهانرا ز راه حکمت و عدل — تحفهای عطا فرستادی
بهر عرفی که چشمهٔ هنرست — آب فهم و ذکا فرستادی
بهر من کز هنر تهی دستم — گنج شرم و حیا فرستادی
طلب وضه چون کنم ز لطف — بد و عالم صلا فرستادی
به بهشتی کجا کنی تقصیر — تو که مهرت بما فرستادی
بلبم گرچه چشمه چشمه ز شوق — نوش نعت و ثنا فرستادی
لب به بندم که در طریق سکوت — ادبم رهنما فرستادی

در تهنیت تولد فرزند بادشاه

صد شکر که فخر دودهٔ جاه — در دامن دایهٔ بقا زاد
دریای توجه شهنشاه — بنگر که چه دُر بے بها زاد
این قطره شود هزار چشمه — کز چشمهٔ فیض کبریا زاد
این دانه شود هزار خوشه — کز کشتهٔ سایهٔ خدا زاد
از تربیت عنایت شاه — خورشید شود اگر سها زاد
من دانم و آسمان که اقبال — در کعبهٔ آسمان کرا زاد

نارواٸی که از تو صادر شد — بحساب قضا فرستادی

هر کجا کردم نیازی بود — بگریبان ما فرستادی

پرتو نور صبح اول خیز — بچراغ فنا فرستادی

شمع ایمان خانه روشن — بحریم ریا فرستادی

تا بصید آمدت شباب حیات — بعیان فنا فرستادی

اینک آب و هوای عاریتی — هم بر آب و هوا فرستادی

زان جواهر که داشتن ارزد — چه بدار البقا فرستادی

هر گرت دین نبود هان گرو بود — کو چه گردی کجا فرستادی

هان روان شو که پیش خانه عیش — خوش بساز دلوا فرستادی

گر دعا یم کنی وگر نفرین — برگ دوزخ رسا فرستادی

ولے آخر اگر دلے این نام — بد دعا لم چرا فرستادی

تن زنم بی مروتے نکنم — که شفیع از بکا فرستادی

ای که خود را ز شاهراه صواب — بره صد خطا فرستادی

بد نکردے شفاعت خود را — بلب مصطفے فرستادی

داورے کز لطائف نعلش — قدسیانرا غذا فرستادی

ای که از حمل نعت او بفلک — علتِ انحنا فرستادی

ای که بردی ببرد مهرش دل — مس بر کیمیا فرستادی

ای که از مایه سعادت خویش — سایه بخش همافرستادی

ای که از همتت بشیر نعیم — بمکافات لا فرستادی

ای که برهان معجزش صدره — بثبوت عمیق جدا فرستادی

ای که اعدائش را بکوبش لعن — سوی تحت الثری فرستادی

گاه ز سینهٔ تهور بخش — به یلان دغا فرستادے
گه ز شیون چکیده مرتبه — نزد اهل عزا فرستادے
از برائے ملوک مدح دروغ — گر نگفتے دعا فرستادے
هر که آمد بدید نت ورقے — گر نبود از تقا فرستادے
صد در یا نامه ساز کرده مدام — یک بیک جا بجا فرستادے
گه بنزد مسایل علما — لم نوشتی ولا فرستادے
گه برائے مطالب حکما — هکذا هکذا فرستادے
گاه از نظم و نثر بر شعرا — مرحبا عبقذا فرستادے
گاهی از نقش و صورت ندما — تن ترا تنا فرستادے
مجملاً بر رهی که سر کردے — خار در مغز پا فرستادے
ریش و ناسور نفس ناپرهیز — پیش عجز شفا فرستادے
هر کجا خواست شاهد مطلب — شوق برقع کشا فرستادے
هر کجا شهوتے نمود ابلیس — عصمتش رد نما فرستادے
از تقاضاے نفس بر جنات — فتنهٔ کربلا فرستادے
کبرت افزود گر بدرویشے — کاسهٔ شور با فرستادے
چشمت بر حلهٔ بهشت بود — گر بعورے قبا فرستادے
هر کجا فقره نیز بانے کرد — صد شکم امتلا فرستادے
هر کجا دعوت تنعم بود — صد طبق اشتها فرستادے
دیدهٔ هاے کلیساے امید — بگلوے دعا فرستادے
هر کجا فوجے از تعلق بود — بسر مدعا فرستادے
بد نمائے گر از کسے سرزد — بشماری خطا فرستادے

اے دل راہزن کہ از عرشم — بحضیضِ ثرے فرستادے
ای ستم دوست گز درِ خلدم — بمضیق بلا فرستادے
اے غلط سیر گز رہِ قدسم — بسریرِ فنا فرستادے
اے عروسیکہ بہر جلوۂ خویش — بدو عالم مرا فرستادے
گوش کن تا بگویمت از غیب — چہ گرفتے کجا فرستادے
آمدے باد و کون ہیچے لیک — بعدم زود وا فرستادے
صورت مانہ وقف ما کردی — ننگ مردم گیا فرستادے
آمدے مشتلے ز استعداد — روح را ناشتا فرستادے
آبرویکہ تشنہ اش ملک ست — بسبوے ہوا فرستادے
کہنہ ریشیکہ مصلحش نمک ست — بہ شکنج دوا فرستادے
ہر کجا بخیۂ ہوس دیدے — بقمیص رجا فرستادے
ہر کجا تخم آز بر چیدے — بزمین عطا فرستادے
جاے عجز و نیاز و کبر دریا — بدرِ کبریا فرستادے
در مقامیکہ روح مے نغنود — عشق را بیعصا فرستادے
ہر کہ از طبع ہرزہ سر بزد — پیش ارض و سما فرستادے
صفا بہر شہرت انگیزے — بشمال و صبا فرستادے
غلط شہرت سلیمانے — بد یار سبا فرستادے
نغمۂ وز ہرہ سوز لاف و گزاف — بسہیل و سہا فرستادے
ہر چہ جبریل در نہایت گفت — بمغان بر ملا فرستادے
ہر چہ برداشتی ز کعبۂ قدس — بصنم خانہا فرستادے
ہر کبو ترکت از حرم دادند — در دمِ اژدہا فرستادے

۱ اے دل راہزن کہ از عرشم بحضیضِ ثرے فرستادے
۲ ای ستم دوست کز درِ خلدم بمضیق بلا فرستادے
۳ اے غلط سیر کز رہِ قدسم بسریرِ فنا فرستادے
۴ اے عروسیکہ بہر جلوۂ خویش بدو عالم مرا فرستادے
۵ گوش کن تا بگویمت از غیب چہ گرفتے کجا فرستادے
۶ آمدے باد و کون ہیچے لیک بعدم زود وا فرستادے
۷ صورت مانہ وقف ما کردی ننگ مردم گیا فرستادے
۸ آمدے مشتلے ز استعداد روح را ناشتا فرستادے
۹ آبرویکہ تشنہ اش ملک ست بسبوے ہوا فرستادے
۱۰ کہنہ ریشیکہ مصلحش نمک ست بہ شکنج دوا فرستادے
۱۱ ہر کجا بخیۂ ہوس دیدے بقمیص رجا فرستادے
۱۲ ہر کجا تخم آز بر چیدے بزمین عطا فرستادے
۱۳ جاے عجز و نیاز و کبر دریا بدرِ کبریا فرستادے
۱۴ در مقامیکہ روح مے نغنود عشق را بیعصا فرستادے
۱۵ ہر کہ از طبع ہرزہ سر بزد پیش ارض و سما فرستادے
۱۶ صفا بہر شہرت انگیزے بشمال و صبا فرستادے
۱۷ غلط شہرت سلیمانے بد یار سبا فرستادے
۱۸ نغمۂ وز ہرہ سوز لاف و گزاف بسہیل و سہا فرستادے
۱۹ ہر چہ جبریل در نہایت گفت بمغان بر ملا فرستادے
۲۰ ہر چہ برداشتی ز کعبۂ قدس بصنم خانہا فرستادے
۲۱ ہر کبو ترکت از حرم دادند در دمِ اژدہا فرستادے

شکستہ اند و دواشان ہمین شکستگیست — تو تندرستی و بر مومیائی افزائی

گمو کہ جوہر الماسم و مضمون از سنگ — کہ در ہر سنگ بکف حاضر و تو مینائی

بپیچ بیضہ عنقا بود کنون دریاب — کہ تو بدعوی ہستی چہ زاژ میخائی

بتلخی غم اگر آشنا کنی کامست — گمان برم کہ نہ از بیخبان بیاسائی

سپید موی شکرے ای عروس طبع ہنوز — بطالع من بد روز فتنہ میزائی

ہمہ بہشت مجو قرب دوست ہم چیریست — قدم فراز ترک نہ چو گرم سودائی

بکودکی شدہ مویت سپید بنجرے — ازان ز بطن ہوس بہشت میزائی

بنصر ان ہمہ تن چشم در رحیم وصال — تو جملہ دست و شکم پیش من رسولائی

ازان حساب تو ہر دم تفاوتی دارد — کہ قد سرو نہ بینی و سایہ ہمائی

بزیر جامہ نہان کردہ برص لیکن — بچشم اہل بصارت برہنہ می آئی

چگونہ شاہد عصمت ز تو نہ پرہیزد — کہ در شکستن ناموس ناشکیبائی

چہ عذرہای موجہ نمے معاصی را — بچش لعاب دہانت کہ قند میخائی

تمام عرصۂ محشر بمگس فروگیرد — اگر چنین بقیامت شکر فروش آئی

سبک عنان شو و خود را بملک علم رسان — ازین چہ سود کہ انگشت جہل میخائی

جنون ز سر بنہ و دست عقل گیر و بیا — کزین بہانہ سلم نہ کہ شیدائی

عصا بکف نہ و تکبیر فتح خوان و برو — کہ نشنود ز تو ہمت کہ ناتوانائی

دو شیوہ دارد و در ہر دو عرفی از لوبہ است — کہ ترہات فروشی و عمر فرسائی

سخن دراز شد افسانہ تا بکی خوانم — اگر سخن شنوے بس ہمینکہ خود رائی

گرت ہواست کہ گویم چگونہ باید بود — چگونہ نگرد از گونہ مے آئی

قطعہ در نعت حضرت صلی اللہ علیہ و آلہ وسلم

مطر فشان شود ار بر لطف او برکوه
شود چو آب در آید بزیر صفحهٔ سنگ

ایا شهی که بدل گر می حمایت تو
بروی بیضهٔ شاهین نشسته ماده کلنگ

بگوی جاه تو جوید زمانه نسبت ازان
ز نور و سایه کند جلوه در لباس پلنگ

اگر دهی بضمیرت عنان نظم امور
رود بصنعت رنگرزی طبیعت رنگ

بعون عینک رای تو اعمی فطرت
کند مشاهده از نغمه صورت آهنگ

نگاشتند برای نمونه صورت دهر
جهان جاه ترا میزدند چون نیرنگ

محیط عالم جاه تو دارد آن نسبت
که بر شکوه الیش نیست دائرهٔ تنگ

زهی محال چو حفظت بهجر خیمه زند
که بعد ازین شکند زور رخش در آب نهنگ

اگر نه طبع تو محمل طراز بودی کے
عروس علم نشستی بهودج فرهنگ

دل سیاه عدوی ترا اگر گویند
که بعتبی ز سپهرش بود بهیات درنگ

برون روند عناصر عصیر وش ز فلک
ز بسکه دائرهٔ آسمان بگردد تنگ

فروغ شعلهٔ قهرت فتد چو در ارحام
بچشمه سار برآید سمندر از نر چنگ

بزود ترکیف آرم عنان مغنی را
که هیبت تو رباید ز روی اعدا رنگ

در حال نفوس انسانیه

شکست رنگ شباب و هنوز عنانی
دران دیار که زادی هنوز آنجائی

بخیر تم که چه دارد رهاندت زین درد
که عین جهلی و داری کمال دانائی

خراب کردهٔ جهلی و فارغ از دانش
عظیم دردی داری و بس شکیبائی

اگر در آئینه بینی ز شرم زشتی خویش
بجاه و میل در افتی چو دیده بکشائی

زمانه بهر تو تابوت میدهد سامان
تو خود ز گوشهٔ سند فرو نمی آئی

هزار مغلطه دارد بآستین زنهار
کلاه گوشهٔ دانش بعشق بنمائی

سکر و یکه چنان بر دو و بزخمهٔ تار
که نغمه لب نکشاید بعرصهٔ آهنگ

اگر کند بمثل طی ساحت اضداد
بطبع شهد بگامی رود بطبع شرنگ

وگر کنند بوی نسبت در نگ بسهو
شتاب فهم شود بعد ازین بلفظ درنگ

زمانه گفت زهی آسمان قوس قزح
بزیر سینهٔ او چون بدید رنگین تنگ

ستاره گفت که انیک سپهر و چشمهٔ مهر
نشانهٔ سم او دید چون بروی الینگ

حساب طول عمل در قضای میدانش
چو عرصهٔ ابدیت و شمارهٔ فرسنگ

فروغ عرائس ابکار گفت و منکر شد
از انکه وارد ازین نام هم بغایت ننگ

منش معارج اوکار گفتم و مجلم
ز بهر آنکه نه راضی بود زرنگ بر نگ

منم که شیشه ام از لوح مدعا بیرنگ
نه نشنگی گشایم نه آرزو بخشم رنگ

بزیر سایهٔ طوبی اغنوده ام یعنی
نه در عنان شتابم نه در رکاب درنگ

بچار بالش تسلیم تکیه کرده مدام
تبسمم نه بصلح و حکایتم و نه بجنگ

صنم بجیب نه تاخیرم از دل اسلام
رواید اش نه تابگذرم ز شهر فرنگ

بکعبه نغمهٔ ناقوس سم آرد از بسماع
نمازیت نکنم گر قضا شود از رنگ

وگر سرود اصد جوشد از دلم در دیر
نفس همی شکنم در گلوی سینهٔ تنگ

برنگ و بو نیم آلوده زان سبب دورم
ز گلفروشی نام و شکستن از رنگ

نه در مذاق من از نوش عاقبت لذت
نه بر جبین من از پیش مختت ارزنگ

ز ذوق لب نگزم گر بشهد غوطه خورم
بر یزم آب و هان گر فرو شوم بشکنج

همچوم دعوی من در تضادی اضداد
کنایتی ست که آئینه ام ندارد رنگ

بلی چگونه بود زنگ دار آئینه
که صیقلی کندش رای شاه بافرهنگ

شهی که صیقل راه هدایت افروزش
چنان زدوده ز آئینه ها کدورت زنگ

که برده شاهد ایمان برای کحل بصر
سیاهی از شکن زلف لعبتان فرنگ

شوخی که با وجود دی از بیم فر فتش — از بهر جان خویش دعا کرد روزگار

در مصر حسن تو نتانند رایگان — کنعان صدف در مکه بها کرد روزگار

عمری کرشمه اش لب کبست و دلم گماشت — اما بدان کرشمه جفا کرد روزگار

آمیزشی چو شیر و شکر داد عاقبت — ما را ز هم بحیله جدا کرد روزگار

هم روزگار داغ شود گر بیان کنم — آنها که در میانهٔ ما کرد روزگار

گفتم چنان مکن که نکایت برم بچرخ — خندید و خیل فتنه دو تا کرد روزگار

چون گفتمش که شکوه بداور همی برم — آغاز عجز و کرد و ابا کرد روزگار

چون فتنهای رفته شمردم بدانش — شرمنده گشت و عهد وفا کرد روزگار

گفتم بقای دولت تست یاورم — عدل ترا ضمان بقا کرد روزگار

هر فتنه که باز نمودم که این مکن — صوت نعیم قرین صدا کرد روزگار

هر مطلبی که پیش گرفتم که این برآر — بنیاد جمع برگ و نوا کرد روزگار

القصه نام داور ایام چون شنید — صد عجز بهر صلح و صفا کرد روزگار

عرفی دعا کمی دار یاکن که نام او — بشنود حاجت تو روا کرد روزگار

تا در زمانه خاک نشینان ملک یاس — گویند جور کرد و جفا کرد روزگار

آوازهٔ دیار مرادت حزین مباد — کاینک هزار قصر بنا کرد روزگار

در منقبت جناب امیر علیه السلام

تبارک الله ازین آسمان خجسته رکاب — که نعل آینه رنگش ندید رنگ درنگ

اگر بساحت میدان او درآید غم — وگر کشاده شود از هجوم غم دل تنگ

درین هوس که رود همعنان او نفسی — شبانه روز زند شاطر سپهر شلنگ

جهنده ای که بگاه جهندگی شاید — که جوهر تنش آید برون ز جامهٔ تنگ

عرفی بحیرتیم که بی نسبت گناه — مارا اسیر تیغ جفا کرد روزگار
آخر نه در حمایت الطاف داوریم — ظلمے چنین صریح چرا کرد روزگار
مارا مگر ز جملهٔ اعدائے او شمرد — وین ظلم بر سبیل سزا کرد روزگار
فرزانه خانخانان کز فرد دولتش — خجلت نصیب ظل همما کرد روزگار
در هر کجا مبارز عدلش کمر نه بست — تیغ از میان حادثه وا کرد روزگار
از آرزوی سایهٔ ایوان رفعتش — تعمیر ارتفاع سما کرد روزگار
هم روزنامه دار نصیب و وجود — فتوی نویس خوف و رجا کرد روزگار
هم چهره ساز صباح دی و جود — امروز ده صباح و مسا کرد روزگار
ای عدل پرور یکه بحکم عتاب تو — آجال را برید فنا کرد روزگار
در روزگار قهر تو معمورهٔ که ساخت — در تخت ظل چند بنا کرد روزگار
در آفتاب لطف تو رنگ زریر را — بالانشین رنگ حنا کرد روزگار
با التفات عام تو گرد کسادرا — ارزانی متاع دعا کرد روزگار
مینخواست تحفه تو کند باغ خلدرا — از روی همت تو حیا کرد روزگار
گلزار وصل شاه همت بدست کرد — بر نخبت خود چه پایه ثنا کرد روزگار
شکل محبت تو ز چشمش نمیرود — از بس نظر بآبنها کرد روزگار
تا از دحام جاه تو زان سوے لامکاں — تا کید بر عموم ملا کرد روزگار
برهان و هر سوز عتاب تو میگذشت — تسلیم در ثبوت خلا کرد روزگار
صیت فاضت تو بشهرے اگر نیافت — خاشاک در دهان صبا کرد روزگار
امرت بمصلحت قدمی گر بسنگ زد — دستار در گلوی قضا کرد روزگار
فرزانه داور انفسے گوش کن بلطف — تا بشمر در هے که چها کرد روزگار
آور دردی بندگی ما بدل برے — مارا درم خرید بلا کرد روزگار

آن کشته ام که در دهن زخمهای او — قنادخانهای لبالب ز شکرست

آن عالم کش از سر عرش تا ثرای — اشیا بدون صورت تو مصورست

آن ره نورد وادی بیت المقدسم — کو را صدای عطسه جبریل رهبرست

کوته کنم عبادت و معنی کنم دراز — آن بلبلم که نغمه زن باغ حیدرست

در مدح خانخانان

تا بازم از وصال جدا کرد روزگار — بار روزگار شوق جها کرد روزگار

آن دست را که بر نفگندی حجاب وصل — بند قبای هجر کشا کرد روزگار

آن جنسهای فتنه که در شهر غم خرید — قسط متاع بود عطا کرد روزگار

آن چشمهای زهر که در باغ فتنه بود — در کار بیخ مهر گیا کرد روزگار

چون من ستم خری سر بازار او نداشت — زودم فروخت حیف خطا کرد روزگار

دردم بکشور یکه عنان اثر فگند — بیمار را بمرگ دوا کرد روزگار

از بوی تلخ سوخت دماغ امید و یاد — زهر یکه در پیاله ما کرد روزگار

در بزم ما نغمه و آوازه ملال — هر نغمه که داشت ادا کرد روزگار

ای دل کلاه کج نه و بر یاس تکیه زن — کت جامه امید قبا کرد روزگار

ایدل پیاله در کش و مستی زیاده کن — کت هر هجر نشه فزا کرد روزگار

آن مست را که رو ننمودی بآستین — دامان سعی گیر و دعا کرد روزگار

آن مست را که بوسه نداد از بدست وصل — در پای مزد میر صبا کرد روزگار

هر وعده جفا که بگونین کرده بود — با مازروی مهر و وفا کرد روزگار

هر ناوکی که زد بشهیدان کربلا — زخمش نثار سینه ما کرد روزگار

درج امید و گنج دعا را گهر نماند — دست دلم بجیب رضا کرد روزگار

آن کینه پرور یکه زبعض تو دم زند — وان خون گرفته کیست کشد علم
با تیغ روزگار کند قصد کارزار — با قهر کردگار بمیدان نهد قدم
هر شام گه نه از اثر مهر خاوری — رنگ بقم گرفته سپهر جفا رقم
چون سرکشی بحکم تو اندیشه کرده است — خونش فگند بیم سنان تو در شکم
حفظ تو گر ستون نشود بر هم اوفتند — از تند باد حادثه این نیلگون خیم
شاها منم که درد و غم و غصه متصل — آیند از قفا چو سپاه از پئے علم
تا بر کنار خوان وجود تو جاے من — پر در ده روزگار مرا از نعیم غم
هر جا غمیت کرده تحویل من مگر — از بهر دیگران بمن اکنون کند رقم
عرفی شکایت تو نهایت نذیرت است — این قصه را بباید عاسار مختتم
تا خامهٔ خیال که نقاش معنیست — مدح تو بر صحیفهٔ هستی کند رقم
خصمت که هست صورت عصیان همیشه باد — گریان و بیقرار و نگونسار چون قلم

فخر ارادت خود بجناب علی علیه السلام

آن طوبی ام که برگ و برش داغ و اخگرست — زاغ و تدرو شاخچهٔ او سمندرست
آن روضه ام که هر شجرش باغبان اگر — آلبش زخون دل اند هد خشک و بی برست
آن پا تا بسر همه زخم و جراحتم — کو را نجواب عافیت الماس نشترست
آن خسته ام که در تب صفرا و جوش خون — فصادش آتش جگر و شعله نشترست
آن هدهدم که در چمن لاله زار عشق — تاجش ز شعلهٔ شجر طور بر سرست
آن تیغ آبداده ز هر ملامتم — کش پا تا سر از اثر زخم جوهرست
آن شعله دوست هیزم خشکم که خاک وے — صندل فروش ناصیهٔ عود و عنبرست
آن کشتیم که بر زند بجز شعلهٔ موج — آشوبگاه موجهٔ طوفانش معبرست
آن بحر جوهری طلب و تشنه دوستم — کش برق موج و آبلهٔ سینه گوهرست

گیرد بهر دو دست سر خود اجل زبیم — جائیکه غمزهٔ تو کشد خنجر ستم

لعل حیات بخش تو جائیکه دم زند — نبود مسیح را ز خجالت مجال دم

زاعجاز حسن تست که گلگ قضا نوشت — بر لعل آتشین خط سبزت چو زر رقم

هم خود بگور و ابو دای بیوفا که من — محرم باشم از تو و اغیار محترم

محرم بنزم وصل تو غیر و مرا زبیم — مرغ امید تیز زند گرد آن حرم

دستا فگنی بدوش رقیبان بگم من — وز چنگ من برون کشی از لف خم بخم

من جان دهم برای تو آن لعل روح بخش — از معجز مسیح زند بار قیب دم

با دوستان بکینی و با دشمنان بمهر — من بعد اگر سلوک تو اینست لاجرم

خواهم شدن بمحکمهٔ عدل تا شود — طبع سلیم عادل شاه جهان حکم

سلطان دین وصی نبی قهرمان شرع — شاه نجف علی و ولی معدن کرم

آن واهب النعم که ز داود و نطق او — نشنید گوش آر بجز نغمه و نعم

اول بآب چشمهٔ کوثر وضو کند — جبریل گر بخاک خبا بش خورد قسم

عزم طواف کعبه ز کویش چنان بود — کاید از برای تیمم برون زیم

اندوزد از عبادت یزدان عدو تو — اجر یکه برهمن برد از طاعت صنم

از قدر خواستم که فلک خوانمش قضا — گفت اگر بری ز شیوه تمیز مدح و ذم

او را سپهر گویم و این تنگری که هست — او منبع عطوفت و این مصدر ستم

مشاطهٔ ولایتش از زیب گر شود — ز اعجاز عیسوی کند آرایش صنم

ای طوف بارگاه تو با آیهٔ شرف — دی دودمان جاه تو همسایهٔ قدم

در باغ فطرت تو مسیحاست یک نسیم — در فوج حشمت تو سلیمان ست یک خدم

مست غرور کرد عروسان خلد را — دعوی باغ لطف تو بارو ضمان ارم

هرگز زمین ز زم تو از خون نگشت خشک — از بسکه خنجر تو رسانید نم بنم

قولہ زاعجاز حسن تست الخ

قولہ بر لعل آتشین الخ

قولہ دست الخ

قولہ محرم باشم الخ

قولہ دستا فگنی الخ

قولہ من جان دهم الخ

قولہ با دوستان الخ

قولہ خواهم شدن الخ

قولہ سلطان دین الخ

قولہ آن واهب النعم الخ

قولہ اول بآب الخ

قولہ عزم طواف الخ

قولہ اندوزد از عبادت الخ

قولہ از قدر خواستم الخ

قولہ او را سپهر الخ

قولہ مشاطهٔ ولایتش الخ

قولہ ای طوف الخ

قولہ در باغ فطرت الخ

قولہ مست غرور الخ

قولہ هرگز زمین الخ

قصائد عرفی ۱۱۵

این بیت نهایت بیت است از اعجاز عرفی

این بیت نهایت بیت است از اعجاز عرفی

این بیت نهایت بیت است از اعجاز عرفی

این بیت نهایت بیت است از اعجاز عرفی

طبعم ز غضب گفت ندانم بچه نسبت
دردام هرشت تو قضا کرد اسیرم

گر جوهر خود می نشناسی ز چه کانی
از گوهر من شرم بکن کار بمطیرم

برتافت عنان سخنم رخش طبیعت
برگشتم ازین ره که نه این بود مسیرم

برتارک ارباب فنا ترک کلاهم
در صفحهٔ اصحاب صفا نقش حصیرم

در آب و هوای چنین خلد سرورم
در بست و کشاد در فردوس صریرم

توفیق چو صورت شکند قوت دستم
تحقیق چو معنی طلبد جوش ضمیرم

میگویم و اندیشه ندارم ز نظر بیان
من زهره را منکر و من بدر منیرم

سر برزده ام با به کنعان ز یکی جیب
معشوق تماشا طلب و آینه گیرم

در بارگه سلطنتم چون گذرت نیست
بر ناصیه ماه ببین نقش سریرم

هنگام رقم سنجی احکام کواکب
بر جیس نهد مجمره در پیش دبیرم

آن چشمه قمر بم که ز لب تشنگی وحی
جبریل در آید بحرم گاه ضمیرم

عرفی بکجا میروی این راه کدام ست
مشتاب و عنان دار ازین راه خطیرم

زآشوب صریر خامهٔ دل کونین برآشفت
نای قلم نغمه کشا تنگ بگیرم

در منقبت جناب امیر ع

چون گرد باد آه ز خاکم گشد علم
بر فرق روزگار فشاند غبار غم

چون دل بجای خویش نبود کز نهیب درد
زین آشیانه طائر آرام کرده رم

در عهد من دهر مجو خوشدلی که هست
در شیشهٔ زمانه وجود جهان غم

ای طور وعده تو فراموشی وفا
وی طرز غمزهٔ تو هم آغوشی ستم

ذوق غم تو شانه کش طرهٔ طرب
شوق لب تو سرشکن شحنهٔ الم

از وعده تو شوق بتشویش مبتلا
در عشوهٔ تو فتنه بآشوب متهم

بخشد هزار کشتهٔ چشم ترا حیات
لعلت لطیفه که بردن آرد از عدم

در فخر خود گوید

من کیستم آن سالک کونین مسیرم — گر بیخته جوهر قدس ست خمیرم
در صفحهٔ تصویر جلالست مثالم — در پردهٔ تقدیر محالست نظیرم
چون حسن کشد جام صفا رنگ شرابم — چون عشق دهد رنگ جبین آب زیرم
در قامت عاشق شکن آموز کمانم — در غمزهٔ معشوق کشایش ده تیرم
آنجا که وفا تشنه شود چشمهٔ خونم — آنجا که صفا غسل کند آب غدیرم
بر کتف ریاضت طلبان شال و پلاسم — بر دوش زلیخا نشان بر دو حریرم
در مهد سه فقر و غنا صفر الوسم — در مزرعهٔ عز و علا ابر مطیرم
در کوزهٔ لذت شکنان چشمهٔ زهرم — در کاسهٔ کودک نشان جرعهٔ شیرم
آنجا که ادب نغمه طراز ست سمیعم — وانجا که هنر جلوه فروش ست بصیرم
در مرسلهٔ جوهر فردم دُر یکتا — در سلسلهٔ علت معلول کثیرم
پای طلبم در روش سعی تمامم — دست ادبم در کشش کام قصیرم
چون سجده بت گرم شود ناصیه سوزم — چون تیغ صنم کند شود بهیده میرم
خفاشم و خورشید خرد در نه بالم — در اجم و بلبل پرواز شاخ صفیرم
عشقم که بر آسوده دلان بیت گذارم — خصمم که ز خونین جگران نیست گزیرم
در خانهٔ مجنون که خرابست غبارم — در حجلهٔ لیلی که بهشت ست عبیرم
با ناطقه گل ریزم و با سامعه گلچین — با داهمه نابالغ و با عاقله پیرم
در دل قویم گرچه بآثار ضعیفم — در دین غنی ام گرچه بظاهر فقیرم
از کلک بنان لوح خراشندهٔ ماهم — وز تیغ زبان خامه تراشندهٔ تیرم
در کندهٔ شمشیر زبان قاتل سیفم — در پردهٔ اندیشه خرد پوش ظهیرم
از اوج سخن بهر فرود آمدن طبع — بر داشتم این نغمه که اعشی و جریرم

از سیف سیف الدین شاعر و از ظهیر ظهیر الدین فارابی مراد ست ۱۲

مرغ جاهش بزیر شهپر حکم — از بدخشان گرفته تا بدکن
بگذراند چو رشتهٔ حکمش — آسمان را ز چشمهٔ سوزن
عدل او را بعدل نوشروان — کی بسنجد سپهر نادره فن
این بسنجد کسی که فتنه سد — صافی جام جم ز دردی دن
نطفهٔ دشمنش بصلب پدر — داده پیوند تا رود بکفن
تا ارادی بود جفای سفر — تا طبیعی بود هوای وطن
وطنم آستان جاه تو باد — تا نکرد ست جان سفر ز بدن
خاطر تن بحر فیض را معبر — گوهرش سر غیب را معدن
هر کرا لطف او حیات دهد — نوبت جامه کی رسد بکفن
نصب را رد بخت او مرآت — عزل را بخت خصم او مدفن
ای غبار حریم حرمت تو — عطر پیراهن عروس چمن
پدرش مهر مادرش مه ولیک — شام عاشق بود سحر دشمن
بزبان خنده در گلو گیرید — خنده تا فرق گریه تا دامن
گریه از شوق دیدن خورشید — خنده از عیش بزم شاه زمن
شاخ گندم که دیده خوشهٔ زر — اینک از بزم شه ببین روشن
گریه و خنده اش گداز شمر — همچو اعدای شاه قلب شکن
همچو انگشت پنجهٔ خورشید — صد اشارت کند بشاه زمن

جوهرش در حریم خاطر شاه
ماه نخشب بود چه بیژن

قصب ماهتاب او اکسون — مشرف آفتاب او ایمن

گه گهی از میان تاج خروس — بر فشاند بفرق خود ارزن

زندگانیش مردن شبگیر — دیده بانیش کورے رهزن

دسته‌ها ون طلاست ولے — سوده آن کز نیست در هاون

گاهی از دانهای اشک نیاز — سبحه آویخته است در گردن

هم شگفته است در مصیبت و سوز — هم برهنه است دردی و بهمن

شاه تیر جهاز زرین ست — بر سرش موج نور سایه فگن

راز دل بر زبان چو مے آرد — مستفیدند زیر رک و پودن

چون بخلوت زبان بجنباند — راز بیرون فشاند از رودن

معنیش روح موسے عمران — صورتش نخل وادی ایمن

صوفیان گرد او نشسته بذوق — همه سبوح گوی دیارب زن

روز بر هم فشرده مژگان لیک — شب کشاده است دیده روشن

چون لشکر مشربان هندستان — چهره زرتار و جرب پیراهن

چون بمیرد تنش نفرساید — زنده گردد بکاهش سروبن

دیده بر آسمان چو عاشق همه — گریه در آستین چو دیده من

با همه حدت و حرارت طبع — دامنش پر شود ز آب دهن

خرمن از سنگ آس گر باشد — بزبان آرد میکند خرمن

شاه اکبر که هست تر کیبش — نور خورشید و سایه ذوالمن

شاه چین و حبش غلام تواند — دور زین آستان اسیر محن

زان نوشت ست عبده و فداه — بدیار تو ملک چین و ختن

بلبل باغ عمر دشمن تو — ترند نغمه بجز شیون

قصب ماهتاب آراه — پاکیزه‌ترین جامه‌ایست از کتان که بر سر می‌پیچند

گه گهی از میان تاج خروس — هاتاج آفتاب بر فشاند بر فرق خود ارزن

زندگانیش مردن شبگیر — هاکسیکه بانگ خروس شنود بیدار شود و بکار خود مشغول گردد

دسته‌ها ون طلاست ولے — هاون آن چیزیست که در آن دوا کوبند

گاهی از دانهای اشک نیاز — هاشک از چشم بیرون آمدن

هم شگفته است در مصیبت و سوز — هاشگفته شدن کنایه از خندان بودن

شاه تیر جهاز زرین ست — هاتیر جهاز آفتاب

راز دل بر زبان چو مے آرد — هاراز دل آشکارا کردن

چون بخلوت زبان بجنباند — هاخلوت را بمکالمت و از رودن

معنیش روح موسے عمران — هاروح موسے عمران طلا آواز است

صوفیان گرد او نشسته بذوق — هاصوفیان گرد او نشسته بذوق سرودخوانی دیوار دران مکان

روز بر هم فشرده مژگان لیک — هاروشنی روز پوشیده شدن مژگان

شب کشاده است دیده روشن — هاتاریکی شب کنایه از بسته بودن دیده

چون لشکر مشربان هندستان — هاچون لشکر مشربان هندستان زرد روی باشند

چهره زرتار و جرب پیراهن — هاچهره زرتار کنایه از زرد روی و جرب پیراهن طلا

چون بمیرد تنش نفرساید — هاچون بمیرد تنش نفرساید کنایه از جاوید بودن

زنده گردد بکاهش سروبن — هاسرو بن طلا آواز است

دیده بر آسمان چو عاشق همه — هاعاشق دیده بر آسمان دوخته

گریه در آستین چو دیده من — هاگریه در آستین کنایه از پنهان گریستن

با همه حدت و حرارت طبع — هاحدت و حرارت طبع کنایه از تندخوی

دامنش پر شود ز آب دهن — هادامن پر شدن از آب دهن کنایه از بسیار گریستن

خرمن از سنگ آس گر باشد — هاآس سنگ آسیا

بزبان آرد میکند خرمن — هاخرمن را بزبان آوردن کنایه از بسیار خوردن

شاه اکبر که هست ترکیبش — هاترکیب نور خورشید و سایه ذوالمن

نور خورشید و سایه ذوالمن — هاذوالمن نام ابر

شاه چین و حبش غلام تواند — هاشاه چین و حبش کنایه از بسیار

دور زین آستان اسیر محن — هادور زین آستان کنایه از دور باد

زان نوشت ست عبده و فداه — هاعبده و فداه قولیست که در آخر نامه‌ها نویسند

بدیار تو ملک چین و ختن — هاملک چین و ختن کنایه از بسیار

بلبل باغ عمر دشمن تو — هاباغ عمر کنایه از زندگانی

ترند نغمه بجز شیون — هاشیون کنایه از گریه و زاری

قصیدهٔ عرفی ۱۱۱

قصب ماهتاب آراه — پاکیزه‌ترین جامه‌ایست از کتان که بر سر می‌پیچند

گه گهی از میان تاج خروس — هاتاج آفتاب بر فشاند بر فرق خود ارزن

زندگانیش مردن شبگیر — هاکسیکه بانگ خروس شنود بیدار شود و بکار خود مشغول گردد

دسته‌ها ون طلاست ولے — هاون آن چیزیست که در آن دوا کوبند

گاهی از دانهای اشک نیاز — هاشک از چشم بیرون آمدن

هم شگفته است در مصیبت و سوز — هاشگفته شدن کنایه از خندان بودن

شاه تیر جهاز زرین ست — هاتیر جهاز آفتاب

راز دل بر زبان چو مے آرد — هاراز دل آشکارا کردن

چون بخلوت زبان بجنباند — هاخلوت را بمکالمت و از رودن

معنیش روح موسے عمران — هاروح موسے عمران طلا آواز است

صوفیان گرد او نشسته بذوق — هاصوفیان گرد او نشسته بذوق سرودخوانی دیوار دران مکان

روز بر هم فشرده مژگان لیک — هاروشنی روز پوشیده شدن مژگان

شب کشاده است دیده روشن — هاتاریکی شب کنایه از بسته بودن دیده

چون لشکر مشربان هندستان — هاچون لشکر مشربان هندستان زرد روی باشند

چهره زرتار و جرب پیراهن — هاچهره زرتار کنایه از زرد روی و جرب پیراهن طلا

چون بمیرد تنش نفرساید — هاچون بمیرد تنش نفرساید کنایه از جاوید بودن

زنده گردد بکاهش سروبن — هاسرو بن طلا آواز است

دیده بر آسمان چو عاشق همه — هاعاشق دیده بر آسمان دوخته

گریه در آستین چو دیده من — هاگریه در آستین کنایه از پنهان گریستن

با همه حدت و حرارت طبع — هاحدت و حرارت طبع کنایه از تندخوی

دامنش پر شود ز آب دهن — هادامن پر شدن از آب دهن کنایه از بسیار گریستن

خرمن از سنگ آس گر باشد — هاآس سنگ آسیا

بزبان آرد میکند خرمن — هاخرمن را بزبان آوردن کنایه از بسیار خوردن

شاه اکبر که هست ترکیبش — هاترکیب نور خورشید و سایه ذوالمن

نور خورشید و سایه ذوالمن — هاذوالمن نام ابر

شاه چین و حبش غلام تواند — هاشاه چین و حبش کنایه از بسیار

دور زین آستان اسیر محن — هادور زین آستان کنایه از دور باد

زان نوشت ست عبده و فداه — هاعبده و فداه قولیست که در آخر نامه‌ها نویسند

بدیار تو ملک چین و ختن — هاملک چین و ختن کنایه از بسیار

بلبل باغ عمر دشمن تو — هاباغ عمر کنایه از زندگانی

ترند نغمه بجز شیون — هاشیون کنایه از گریه و زاری

در مزاجش ره نیابد خشکی طبع خزان
گر ز آب طبع من گردد رطوبت یار گل

بی نزاعش از چه در خوبی مسلم داشتند
گر نبرد از حسن طبعم پایه در کار گل

آنکه برگی از ریاض جوهر اول بدید
گو بیارد باغ طبع عرفی و بشمار گل

تا نه بیداد خزان در گلشن عالم شود
منظر مرجان اساس تازمین هموار گل

یاد ایوان دماغ و دیدهٔ عمر ترا
از صفای جوهر و عطر نفس معمار گل

بطور چیستان در مدح شمع بزم بادشاه

چیست آن جوهر هدایت فن
آسمان مولد زمین مسکن

شوخ آئینه روی روشندل
ژنده ژولیده موی تر دامن

سوزنش در حراست رشته
رشته اش در سیاست سوزن

گردنش تا بفرق سیمابی
سیم ساق ست پای تا گردن

چون عروسان هند در دم رقص
از خم گیسوش چکد روغن

چون زر قلب شاهد دنیا
چهرهٔ تاریک و برقعه اش روشن

نوزد باد لاله حسرت
بوزد هست غنچهٔ سوسن

کیمیائی ست گوهر تاجش
که از و زر شود مس و آهن

عزت تاج او بیفزاید
جلوهٔ طاعت سهیل یمن

جوهر هیکلش هیولانیست
در قبول صور چو جوهر ظن

جامه اش گاه سبز و گاه سپید
چهره اش روز تیره شب روشن

گیسوش نور باف چون مریم
ابروش چون هلال چشمک زن

هشم ز باد صبا شود جوزا
هم ز برق صفا سهیل یمن

ماهتابیست بر در فش کیان
آفتابیست سبز پیراهن

بر خط استوا کند حرکت
آفتابش چه تیر و چه بهمن

در بیاد رای اعدار تو گل بر سر زنند
رنگ نیلوفر برآرد بر سر دستار گل

گر نگردد طبع رنگ آمیز تو گلشن طراز
ای ز فیضت خرم و خندان بهر گلزار گل

در حریم روضهٔ ارکان کجا از رنگ نهال
بر خلاف رنگ و بوی هم دمد چار گل

در دل خصم لئیمت گر عبوری نیستش
از چه میتازد بهشت و در هم و دینار گل

باد خشمت گر وزد بر گلشن از تحریک برگ
چون دل بلبل کند الماس را افگار گل

گر ضمیرت مایهٔ آرایش بستان دهد
آسمان آسا شود در حشمهٔ انوار گل

باد اگر با مژدهٔ لطفت بعالم سر نهد
صورت چین را دهد از گوشه دستار گل

مرگ در عهدت بخلد از بهر گلچیدن رود
تا بر درگاه عیادت بر سر بیمار گل

در دل تنگ شهیدان از نشاط عهد تو
روید از پیکان ناوک غنچه در رسوفار گل

تا در افشانی کند بر شاهدان بزم تو
این غزل در باغ طبعم میکند تکرار گل

چون ز لطف آرد سبالین من بیمار گل
از پی آرایش تابوت هم بردار گل

گر بجنت بگذری حاشا که رضوان در درت
سوسن و سنبل بفشاند بلی ناچار گل

جلوه کن در روضه تا حوران بدست افغال
از فروغ چهره بر پایت کنند ایثار گل

زاهدا بوی مراد از هر گلی ناید بیاد
تا می آلود آدریم از خانهٔ خمار گل

رحمی ای طالع بروی شاهد امید ما
مشت خس تا فشانی بر فشان بیکبار گل

وقت گل بر سر زدن گر از دلم یاد آورند
مشت خون گردد کسانرا بر سر دستار گل

جنت از کونین و باغ حسن از عرفی مگر
هر نگاهش را بدامن صد خروار گل

عهد داور بین کز ان لعل و چنین حسن عمیم
میفشاند هر طرف بر خوارگاه یار گل

داور ما غیست طبع دلفروزم کاندرو
غوطه در آتش زند چون مرغ آتشخوار گل

گر بتابد نور خورشید ضمیرم بر چمن
راز ها سازد عیان از پرده عنبک ار گل

در سرود وصف اخلاق تو میریزد برون
بلبل طبعم بجای نغمه از منقار گل

بسکه طبع کائنات از خرمی آبستن است — بره ماند باد آه محرمان بر دار گل

بعد ازین از فیض رنگ آمیز فصل بهار — خاک خاکه سبز رنگ ریزد بر در و دیوار گل

از نهال قامت خوبان درین موسم رواست — گر بجای شکوفه ریزد در دم رفتار گل

مشهد نخبت مرا پژمرده گلبرگی رسید — بسکه از بذل چمن گردید بیمقدار گل

در چنین فصلی که از فیض هوای نوبهار — در زمین شوره میروید نوک خار گل

گرچه مستغنی بود عاشق ز نور هر هوا — روید از نور نگاهش در دم دیدار گل

شامیدار گلبن صفت بر گلخن از فیض هوا — پرده های عنکبوت انگیزد از هر تار گل

سایه گردد موجزن بی جنبش گل از نسیم — چون کند باین طوبت سایه بر دیوار گل

گر بمیناید بمشت و درهم و دینار گل — از چه مینازد بمشت و درهم و دینار گل

نغز عالم را معطر کرد گویا میکند — از شمیم خلق او در شمه اظهار گل

گلشن اقبال و دولت شاه اکبر کز ازل — بوی خلقش کرد از خواب عدم بیدار گل

گر صبا از زر مگاه او در آمد در بهشت — از دهانش خون چکد در خوابش از زنهار گل

خلق او گر توبه فرمای گنهکاران شود — از لب تائب دمد هنگام استغفار گل

جاه او دید آسمان چشمه خورشید و گفت — بلبلی از باغ ما بگرفته در منقار گل

گر نسیم باغ لطف او وزد در صحن دیر — بر دمد مانند شاخ از رشته زنار گل

جوهر اول طلب کرد از ضمیر او گلی — مهر و مه را پا بسر بزرد که هان کردار گل

در گلستانیکه باد لطف او جان پرورد — از دم عیسی سود فرمرده و بیمار گل

عزم او گر با غبان وار گردد دور نیست — گر شود چون آفتاب اندر جهان سیار گل

ای که از اندیشه عدل اصلاح اندیش تو — هر نفس بندد دره غمازی اسرار گل

از دماغ باغ بکشاید تسلیمش سبل خون — گر ز آب چشمه تبغت شود نمدار گل

گر ز راه کوی حشمت رو بگلزار آورد — گردد از فیض نسیم صبحدم بیدار گل

هر گوهر یکه برکشم از معدن خرد
پرداخت کرده باز بمعدن درآورم

صد پرده مصلحت بیکی راز برتنم
ترسم که شک بنجاطر گودن درآورم

کو بخت آنکه منفعل آمد بصبح دمن
با آفتاب دست بگردن درآورم

از بس بجوم حادثه در بزم گاه عشق
خود را نیافتم که بجوشن درآورم

یک عذر بالکی بغلط گر بیان کنم
صد لاف در میانه بمبرهن درآورم

آئینه اصالت خورشید وکان شود
پروانه گهر که بمخزن درآورم

در معرضیکه راه زبانرا کنند عرض
اسیدر اشکسته سر و تن درآورم

هر شب مزار غمکده را میکنم طواف
تا خویش را بحلقه مشیون درآورم

تا خواب عافیت ندهد خود بغفلتم
از رزم گاه فتنه بمامن درآورم

مجنون همت از گهر سوده بایدش
یا قوت آفتاب بهاون درآورم

گر شاهد هوس کند آهنگ دلبرے
رویش سیاه کرده بمزن درآورم

خرمن بموز بخشم و باین کرم منور
ترسم که سر بدانه ارزن فرو آورم

هر گه که جیب دل بدرانم ز درد دین
زنار بهر بخیه بسوزن درآورم

خورشید را بگو که در آید بروزنم
زان پیش کین کمند بگردن درآورم

هر گه که آورم گل روے تو در نظر
گلشن ز راه دیده بدامن درآورم

هر گه که ناله کنم از اشتیاق گل
مشیون ز بلبلان نوازن درآورم

اے طائران همت سدره مدد کنید
کان عندلیب قدس بگلشن درآورم

اے مهر شاد باش که گوهر کمال یافت
اکنون وسیله شو که بمخزن درآورم

در مدح شاهزاده سلیم

نو بهار آمد که افشاند چو حسن یار گل
چون وصال یار ریزد خس و هر خار گل

گلفروشی بود مخصوص دل افگار را
کرد بیعزت بهار آخر بهر بازار گل

دیار خلق تو بی فضله آنچنان که خزند
برای نخیرم گلخن زباغبان نرگس

بدون فیض تو بینا شود کجا هر چند
زبوی جامهٔ یوسف هدر نشان نرگس

زدیش بر سر دستار و زین خیال گذشت
که سر برآورد از بیت آشیان نرگس

زباغ مدح تو دستیر گان خاطر من
بسر زوند ز شوخی یگان یگان نرگس

سزد که دیر نخدام روضهٔ تو رسد
که گرد دامن هر بیت را گران نرگس

چو مجلس تو ز گلهای جنبش تنگ است
بدامن از چه کنند این بهشتیان نرگس

برین چمن نظری کن که از میانهٔ او
دمیده سنبل و ریحان و ارغوان نرگس

تبارک الله ازین باغ دلکشا که درو
بهار و فصل بود تازه و جوان نرگس

نسیم نسبت رحمت کشاد غنچهٔ او
وگرنه چون رهد از آفت خزان نرگس

ز بسکه داشت ز خلقت امید عفو و عطا
بشهر مدح تو آورده کاروان نرگس

بزم مدح تو مهمان بود ولی زادب
صف نعال گزیند چو میزبان نرگس

ز فیض نسبت مدح تو تا جدا ریافت
ز پشت پا بر آرد سر این زنان نرگس

ببین که از چمن طبع من بمجلس تو
چگونه گشت ز دنبال هم روان نرگس

نهند گوش بلالک بجای نرگس دان
ز باغ طبع چو بخشم بعرشیان نرگس

در فخر خود گوید

گر شه بصحبت گل و سوسن در آورم
دست چمن گرفته بمسکن در آورم

ها ها و هوی ناله کنم راه عشق طی
باشد که هول در دل رهزن در آورم

گر طاعت صنم برم از خانقه بدیر
زنار را بطعن بر برهمن در آورم

شرم دروغ بین که زبان فصیح را
در گفتگوی نطق تو الکن در آورم

تا زاغ ظلمت افگنم از شاخسار طبع
خورشید و ماه را بفلاخن در آورم

همت ثمر فشان و شجر طوبی و هنوز
شرم آیدم که میوه بدامن در آورم

ز بسکه حور و ملک دیده بر درش سودند
سپهر دگره رویدش از خاک آستان نرگس

اگر بخواب ببیند خیال رفعت او
کلاه گوشه رساند بآسمان نرگس

صبا ز جاجب او نرخ سرمه می پرسد
مگر بخاک درش دوخت دیدگان نرگس

اگر بصحن چمن فی المثل شجاعت او
دهد نهیب که همچو یاسمین دهان نرگس

چو عکس لاله ز رند یاسمین در آب آتش
چو شاخ بید کشد خنجر از میان نرگس

بصحن باغ ز گنجینه امانت او
بدوش دیده کشد گنج شایگان نرگس

اگر بدست کند گرد راه او بنهد
دکان سرمه فروشی ز دیدگان نرگس

ز مهر گوشه دستار جاه او گردون
ز آفتاب گل آرد ز فرقدان نرگس

اگر بنامیه عنفش قسط آموزد
بدست قوس قزح بشکند کمان نرگس

سیاست تو جهان را بزنگ و بو دارد
ز خستگیست چنین خرم و جوان نرگس

کنند سجده برش سرکشان باغ اگر
فشاند هی که چیند کسی فلان نرگس

نجوم ثابت و سیاره بر تو افشانند
اگر هوس کنی از باغ آسمان نرگس

دو چشم خویش بناخن برآورد رضوان
اگر طلب کنی از روضه جنان نرگس

ز نجر دست تو جدول نگر بریده کهاست
بجای آب ز فواره زر فشان نرگس

اگر ز لذت مدح تو آگهی یابد
بجای چشم برون آورد زبان نرگس

ز باغ لطف تو گلها دمد که برچینند
فضاله چین ز کران سوسن از میان نرگس

چنان هوای تو بگرفت پای تا بسرش
که جای مغز نماندش در استخوان نرگس

نعیم جود تو مخصوص جنس حیوان نیست
زبای تا بسر آمد شکم ازان نرگس

شمایل تو نویسد بنور سان چمن
زبان کلکش ازان گشت گلفشان نرگس

مبارزان سر از اشتیاق چهره و چشم
ز تیغ لاله برون آید از سنان نرگس

نظر بخجسته حسیت دت کشاد زان او یافت
سپید مژه در بد و عنفوان نرگس

نهاد چشم تو سند به پیشگاه بهشت — اگر بزیر نگین یافت بوستان نرگس

نکرده جرمی و از شرم سر زمین بنهید — ازین صفت شده مقبول بوستان نرگس

بعالم آمده خسرو ترنج زر بر کف — ز جهل نامش نمودند سادگان نرگس

گهی شراب گهی شربت بنفشه خورد — ز جام لاله که شوخست و نوان نرگس

بحسن لیلی غمست لیک مجنون وار — نهاده بر سر هر برگ آشیان نرگس

عروس مجلهٔ باغست از حریر سپید — کشیده مقنعه بر گرد روی زان نرگس

زبان طعنه سوسن ز کام چون نکشید — اگر ز روی چمن دید درمیان نرگس

ز لاله کرد بظاهر قبول دعوی حسن — ولی نهان زده چشمک بارغوان نرگس

بجای خون خورش در رحم مگر می بود — که مست شد متولد ببوستان نرگس

ز بسکه نیست بخویش اعتماد و تن از مستی — نهاده در بغل لاله سر مه دان نرگس

برای طفل بنفشه ز غنچه سیراب — فرو گذاشته پستان چو دیدبان نرگس

چمن ز سایه سنبل هزار شب دارد — اگرچه ساخته خورشید را عیان نرگس

کشد ز هر سر موشعله لیک این عجبست — که بی فتیله بود چشم بوستان نرگس

فرا سیاب چمن راست بهر حرب خزان — سمند باد و زره سبزه و سنان نرگس

لباس خضر بپوشید و طاس بازی کرد — ز شیخکان بشعبد دمد نشان نرگس

شکر که دیده گردون ز شیشه بازست — کند بشعبده تقلید آسمان نرگس

کسی ندیده بعالم قماش نور افشان — مگر گرفته ز برجیس طیلسان نرگس

چو غنچه کیسه پر از زر کن ای چمن که دگر — رساند بر در دروازه کاروان نرگس

مگر بدامن احسان شاه زد پنجه — که گنج سیم و زرش دید از نبان نرگس

خیال بحر و لبش سایه بر دماغ افگند — کنش اوفتاده ز سر مغز در دهان نرگس

مگر ز مدحت خلقش بهار خوان آرست — که چشم دوخته بر صحن بوستان نرگس

سودا و تصویر نوشته جمجاهی
چو زمرهٔ ملکوتی ز مخطی و سیاهی
قبول درد تو احکام آمر و ناهی
بصدق و کذب چو تمثیلهای افواهی
بخنده گفت زهی ابلهی دگراهی
ترا کسی چه شمارد تو خود چه میکاهی
ز مهر عشوهٔ اندام و چهرهٔ کاهی
سزد که دود کند عنبری شرراهی
هجوم عطسه بگیرد زماه تا ماهی
شود نگاشته از شکلهای اکراهی
فراق نامه نویسد بمرگ ناگاهی
بدون صفر کند پنج فرد پنجاهی
چو پاکبازی عنین زنا توان ماهی
وز آستان جلال تو کرد کوتاهی
منافقان ترا برگ سالی و ماهی
موافقان ترا ساز مالی و جاهی

در مدح اکبر شاه

تو چشم عالمی و چشم بوستان نرگس
اگر چو چشم تو بودی کرشمه دان نرگس
ز پشت پای برآرد سر این زمان نرگس
دگر نماند متاعیش در دکان نرگس

قصائد عرفی ۱۰۲

هشتم فلکی و ذو وفا بہ — چون وقت روش علم کنی دم
زان راست روی کہ طبع عرفی — راندت بمسالک تعلم
اول قدم ریاض طبعش — آخر چمن بہشت ہشتم
بے فیض قبولش آسمان بود — جامے تہی از شراب صدجم
ننشست مگر بوقت خوابش — دریاے معانے از طلاطم
در ہم شکند بگاہ حملہ — صد فوج معانے از تصادم
چون آتش طبع بر فروزد — طوبے طلبد رواج ہیزم
در پردۂ اطلس فلک وحدت — رایش زبیاض صبح قائم
رضوان زپے شراب بزمش — انگور بہ سر ورد بطارم
بر خاک در طبیعت او — دریاے محیط در تبسم
گر دون بنظارۂ ضمیرش — یک دیدہ و آفتاب مردم
از آب سخاش خوشہ برداشت — نوک مژہ چون درخت گندم
عرفی بمدیح خود شتابی — ہشدار مبادرہ کنی گم
داد صنعت بدہ کہ مردند — معنے و عبارت از تظلم
ہان شرم مکن ثنای خود گو — گو باش حسود در تبسم
شایستہ توئی بمدح امروز — اے خاک درت بفرق مردم

در مدح شاہزادہ سلیم

دگر سفیر طبیعت بساز آگاہی — بعالم ملکوتست محملش راہی
بطلب رود بخریداری جواہر قدس — زبحر تحفہ یک دانہ گوہر شاہی
طراز دولت جاوید شاہزادہ سلیم — کہ یافت بازوی وصولت ید اللہی

منم که چون بتکلم طبرزد افشانم
دهان سامعهٔ انس و جان شود شیرین

چو مشتری بسر افتد هوای طبع منش
عجب مدار اگر طیلسان شود شیرین

اگر بگوهر منظوم نظم خود سنجم
ز چاشنی گهر ریسمان شود شیرین

چگونه شیر نه گردد ز شکر لب دستم
ز کلک من لب معنی چنان شود شیرین

بگام قافیه سنجان ز لذت سخنم
سزد که قافیهٔ شایگان شود شیرین

بروح مسرو ازین فارسی شکر دادم
که کام طوطی هندوستان شود شیرین

ز کفش دارم شیراز کش منم اکلیل
کمال را بنظر اصفهان شود شیرین

چو در ستایش نعمت شود زبانم تیز
ز تیز کردن تیغت فسان شود شیرین

چنان بمدح تو دستان زنم که از لذت
بکام اهل حسد داستان شود شیرین

ازان حیات ابد جویم از عنایت تو
که لب بمدح توام جاودان شود شیرین

وجود خویش بجز ابدل کنم که مرا
ز دست تو که کام و زبان شود شیرین

سخن دراز کشید آنقدر بگو عرفی
که کام مستمع از ذوق آن شود شیرین

همیشه تا دهن گفتگوی اهل وفاق
ز نقل زمزمهٔ دوستان شود شیرین

حدیث تلخ دهانی دشمنان تو باد
حکایتی که ز نقلش دهان شود شیرین

در فخر خود

اے طعن فلک نوشته بر سم
وے زلف صبا بریده از دم

اے در بر تو سن فلک شوخ
زانگونه که پیش شعله هیزم

بر غنچه سبکروے بدانسان
کش خنده فزاید از تبسم

تازے بلب فسانه پرداز
زانگونه که نشگفی تکلم

از گام شمرده خط نگارے
بر نقطهٔ نوک نیش کژدم

کرد از تو شتاب وام زان کرد
سیمرغ وجود خویش رام

ق

زنسبت لب و دندان او عجب نبود — که لعل و در ببل بحر و کان شود شیرین
بیا بگریه بگویم تلخم بزن شکرخندی — که اشک بر مژه سیل روان شود شیرین
چنان خلد بهر گرگ و ریشه‌ام شمائل تو — که مغز سوخته در استخوان شود شیرین
چو آشیانه زنبور شهد در وصال — ز نوشخند تو ام خانمان شود شیرین
بشهد جنبت اگر خون بدل کنم شاید — که در مذاق تو نامهربان شود شیرین
چنین که شد لبم از زهر فتنه تلخ نگر — ز مدح داد رسلطان لسان شود شیرین
شهی که گر بکشاید دهان درج آسا — لب عطارد گوهرفشان شود شیرین
ز فیض ابر عطایش گلوی شاخ شجر — ز مایه ثمر اندر خزان شود شیرین
بر آستانه طبعش کسیکه سجده کند — ز نور ناصیه‌اش آستان شود شیرین
چو بر بساط کلامش نیارداندیشه — ز نعل توسن او تا عنان شود شیرین
زهی ستم شکنی کز حلاوت عدلت — دهان رحمت کون و مکان شود شیرین
بعهد شاهد عدلت ز فرط آرایش — بچشم اهل تجرد جهان شود شیرین
ز کشت عیش تو گر دانه چین شود دنیا — که بیضه در شکم ماکیان شود شیرین
ز امن عهد تو گر دد فسانه گوشخنه — که خواب در نظر پاسبان شود شیرین
ز نور شمع جلالت که موم شهد بقاست — هوای انجمن لامکان شود شیرین
اگر نه مصدر ذاتت بود چگونه قضا — لبش ز زمزمه کن فکان شود شیرین
زهی حلاوت نامش که وقت بیهوشی — چو در خیال در آید زبان شود شیرین
چو اسمان نگری از فلک بجوشد زهر — چو بر زبانه بخندی زمان شود شیرین
عبارتت چو در اندیشه دیر آید — چو نیشکر قلمش در بنان شود شیرین
شمائل تو چو در دل در آورد ماوی — لباس بر بدنش چون بیان شود شیرین
ایا حمیده صفاتی که از ستایش تو — زبان عربی رطب اللسان شود شیرین

از هر که نه اهل شرع پرهیز
وز هر چه نه در کتاب توبه

گردد همه گوش ولب به بندد
با هر که گفت خطاب توبه

گو حور و ملک سوال مے کن
من کردہ ام از جواب توبه

عرفی چه کنے بتوبه نازش
هشدار که شد خراب توبه

از توبه مناز تا نگردد
بے مغز تر از حباب توبه

مخروش که تائب از شرابم
تا گه نشود شراب توبه

منت بکه مے نهے که کردی
از آب دن و گلاب توبه

سے سال ز نفس معصیت زاد
اکنون دهدش سداب توبه

سے سال گنه خجالتش کو
گیرم که بود صواب توبه

بر توبه بدوز کیسه اجر
تا نگسلد از عتاب توبه

این بس که بآستین رحمت
ما توبه بهر دو دست گیریم

این بس که وبال ما نگردد
در کشمکش حساب توبه

در نعت

نه شهد لطف کز دکام جان شود شیرین
نه وعده که گلوی گمان شود شیرین

فغان ز هر فروشنده غمزه اش کورا
ز جوش جان در و بام دکان شود شیرین

کسیکه از هوس نوش خند او میرد
بکام ماتمیانش فغان شود شیرین

دمیکه شوق لب او دلم بجوش آرد
ز ناله ام دهن آسمان شود شیرین

ز بسکه شوق سر شتم ز خون من دم قتل
دهان و تیر و زبان سنان شود شیرین

ز بوسه حور و ملک چون شود زبان شیرین
خدنگ غمزه او در کمان شود شیرین

ز نوشدارو ی لطف عمیم او شاید
که زهر در دهن دشمنان شود شیرین

مستانه رود اگر سمندم — پایم کند از رکاب توبه
گر عرض کنم زبان هستی — از تشنه کند شراب توبه
گر دردهد اهتمام بسنجد — زآسیب کند عذاب توبه
تا باده بخواب هم نه بینم — شاید که کنم ز خواب توبه
می دیدم و پیچ و تاب خوردم — از خوردن پیچ و تاب توبه
چون دیده ز توبه لذتم کرد — از راه زنی شراب توبه
هر دم ز نتایج گناهم — صد بره کند کباب توبه
صد فوج گنه کند بیک دم — چون تیغ کشد قراب توبه
دل توبه کنان و نفس گوید — از توبهٔ نا صواب توبه
در عهد شباب توبه کردم — با داز مئی شباب توبه
در کشور هند عشرت انگیز — کی دیده کسی بخواب توبه
مسلم بفغان و شیون اولی است — زآهنگ نئی و رباب توبه
لب از زهر ترانه چند ریزد — از ریزش این لعاب توبه
حسن تنک بتان چه بینم — از دیدن آفتاب توبه
از در گه مرگ باز گشتم — تا گفت عنان بتاب توبه
آن را که در نگ توبه روزیست — عمرش کند از شباب توبه
در حالت بیم موت کاندم — بیدار شود ز خواب توبه
زاندیشهٔ مرگ توبه کردم — دانرا نکنم حساب توبه
چون صحت یافتم ز تشویش — از صحت نا صواب توبه
نو توبه شدم که خانهٔ فسق — بی شبهه کند خراب توبه
زین پس من و عزلت عبادت — وز صحبت شیخ و شاب توبه

وقت آنست که دختر طلب از پی عقد ‌ ‌ ‌ دودمان کرم از سلسله آزگدائے

گر نگشتے کرمت حامی اصناف امم ‌ ‌ ‌ احتسابت نشدے عامل معزول نمائے

زہر مار از نگہ خود بمکد چشم بتان ‌ ‌ ‌ ہر کجا عدل تو از ظلم شود پردہ کشائے

ایکہ از بہر ستایش گریت معتکف ست ‌ ‌ ‌ بر لب نکتہ سرایم خرد نادرہ زائے

مدحت جز تو بفتوائے یک اندیشی من ‌ ‌ ‌ چون غم و شادے مغلوب طبیعت بجائے

فرصت کسب ہنر کم لب بہ ثنائے تو کشود ‌ ‌ ‌ وائے گر معذرتم عرض تو نیبود دوائے

دیدہ نہ فلکم زایرا نگشتان ست ‌ ‌ ‌ ہر گہم نامۂ مدح تو شود دست ارائے

جائم از دیدہ کند عقل وجیہم دارد ‌ ‌ ‌ ہر گہم کعبۂ مدح تو شود ناصیہ سائے

گل اندیشہ من سحر غلط اعجزہ رنگ ‌ ‌ ‌ بلبل نطق من الہام غلط وحی سرائے

کلکم از بہر سخن چینی من سر در پیش ‌ ‌ ‌ وز علو سخنم تارک اوگردون سائے

رہبر طبعم اگر قطع کند وادی خواب ‌ ‌ ‌ بر سر گنج معانی ہمہ رہ دارد پائے

عرفی آہنگ دعا کن پس ازین لاف و گزاف ‌ ‌ ‌ وجہ کفارہ بدست آر و گرنہ از مخائے

تا محالست کہ مہتاب بگرد ہیا پیند ‌ ‌ ‌ تا بود در غرض خلق فلک ناسپرد ائے

باد مساح فلک در غرض آباد جہان ‌ ‌ ‌ بدراع غرضت مزرعہ دوران پیمائے

یاس و امید مجبان تو مقصود انگیز ‌ ‌ ‌ بود و نابود حسودان تو حرمان آلائے

حسب حال خود گوید

کردم ز شراب ناب توبہ ‌ ‌ ‌ وز گفتۂ ناصواب توبہ

سے ساختمش بیادہ ممزوج ‌ ‌ ‌ بے خستگی از گلاب توبہ

در لفظ شراب چون بود آب ‌ ‌ ‌ با تشنۂ بے ز آب توبہ

در وصف پیادہ چون شریکست ‌ ‌ ‌ صد بار ز مشمد ناب توبہ

بخت باگوهر او گفت که دولت این است — گفت دانم بچها حامله رومی زاید

سال مولودش ازان شاخ گل بی بدل است — که ندارد بدلی در چمن دولت و رای

مرحبا ای گهرت اشرف ذات پدر — مرحبا ای قدمت را اثر ظل همای

مرحبا ای ز عنایات ازل مزر فروز — مرحبا ای بعلامات هنر خویش ستای

مرحبا ای نظر بخت تو کیوان پرور — مرحبا ای گهر ذات تو امکان آرای

مرحبا ای بکنار آمده از صلب پدر — جاودان در کنف فضل پدر می آسای

خانخانان که کمالیست مصور گهرش — کوشناسای گهر تا نگرد صنع خدای

ناخن قدرت او پرده تحقیق شگاف — خانه دولت او چهره توفیق کشای

زیب فرماند هیش فرشکن طرف کلاه — نقد زینهد گیش در گره بند قبای

دشمنش را لود آتمایه شقاوت که بود — گرد آلایش او دامن چیحون الای

دیده عقل شود خیره ز آئینه وهم — گر شود صیقل اندیشه او از زنگ زدای

عدل او چون روش آورد مکافات شود — پیر دجاذبه کاه شود کاه ربای

بخت او گر بدل نغمه طرازان گذرد — شاخ طوبی شود از برگ و ثمر پیکر نای

زان لبود زنده جود ش که جهان گشته ز تنگ — در وجود و عدم دشمن او بی پروای

آنچنان پر وفاست که از غایت قرب — گه گهی سایه رساند بسرش بال همای

اختلاف صور از نوع بشر برخیزد — خامه معدلت او شود ار چهر گشای

ایکه در سایه عدلت همه انست و امان — عالم فتنه فروش و فلک نائبه زای

تا بهوش تو دهد صافی صهبای رموز — گرد از پرده دل عاقله دانش بالای

شام احباب ترا طلعت خورشید اندود — صبح اعدای ترا ظلمت خورشید انزای

تر و ادراک تو اسرار قضا بر کف دست — پیش فرمان تو احکام فلک بر سر پای

بسکه از لطف و عطا عزت و حرمت بخشد — عالم آرای دل و دست تو هر بیسر و پای

کسی کو راند و ترکش نواند — ولے آہنگ ترک آن ندارد
اگر مومن بود زنجیر قلاب — وگر کافر بہ بت ایمان ندارد
کسی کو ترک گیر دگر بداند — ہمانا ایزدش حیران ندارد
کسی کو نے بداند نے تواند — بمشوق ازل پیمان ندارد
ہمین گفتن نکو آید ز عرفی — نکو بشنو کہ گوشش آن ندارد

در تہنیت تولد فرزند خانخانان

بود در کتم عدم بکر طبیعت را جائے — کہ خرد بر درش استادہ ہمیگفت برائے
چند در پردہ نشیند خلف دودۂ کون — محرمی نیست مگر ہم تو بشو اے پردہ کشائے
نہ ترا عقد زفافست درین پردہ ضرور — نہ مرا صبر و سکون دادہ درین دیر خدائے
مریمی کن تو کہ فرزند مسیح ست و مسیح — حاتمی کن تو کہ توفیق گدایست و گدائے
این سخن گوش زد دکبر طبیعت چون گشت — خندہ زد گفت کہ رو صبر کن و شاد مخائے
گوشہ گیر دجگر میخورد و تلخی میکشد — تا بعہد یکہ شود صاحب تو ملک آرائے
خلق از مژدہ برد مژدہ شنو جمع شوند — جملہ جوہر طلب و جوہری و گنج ستائے
فلک آمادہ شود زہرہ مہیا گردد — آن یکی حلہ طراز آید و این غالیہ سائے
من بصد ناز در آیم بہ برم آنکہ منش — بر سر حجلۂ ارکان نہم از خلوت ہائے
پس در آید بہ برم آنکہ منش نام زدم — او کشد بند نقاب من و من بند قبائے
بعد ازان کشمکش و طی شدن حالت احمل — لب بگستاخی اگر باز کنی وارد جائے
للہ الحمد کہ آن وعدہ بپایان آمد — ہم خرد کام روا آمد و ہم بار خدائے
دوشم بر دوش قضا داد و ز آغوش قدر — آمد از پردہ برون پردگی صنع خدائے
وہم با طالع او گفت کہ باشم در عرش — گفت گر تم نشوے بشتر ک ہم می آئے

حدیثم از زبان دیگران ست | ز من این گفتگو امکان ندارد
چنان ادبی ز بے شایست عرفی | که پندارے بزر ایمان ندارد
همه این ننگ عیشیها ز فسق ست | وگرنه بذل حق پایان ندارد
غلط شد راه نعمتخانه ورنه | نعیم حق درد دربان ندارد
نیابی هیچ شیخے پاک دامن | که داغ فسق در تنبان ندارد
گدامے ساده زن بر فعل بابے | که بر سر چادر از دامان ندارد
چنان بر خضر لبوی می گذر لبست | که ره در چشمهٔ حیوان ندارد
چنان گرم اند در عصیان که دوزخ | غم بیکاری شیطان ندارد
عمل این وانگهے لب نغمه پرداز | که مسکین این ندارد وان ندارد
مکافات عمل ارزاق خلق ست | هوامے نفس قوت جان ندارد
چرا دستے نگهدارد ز مانه | که بر دل بشکند تا وان ندارد
بده یا در مشو کامروز آشوب | جهان یکقطره بے طوفان ندارد
بیابان طے مکن کش هر بن خار | کم از صد غول سر گردان ندارد
بیابان چیست آن عهد دگر بود | گدامے شیر غو لستان ندارد
ز نا فرمانے و ناشکرے حق | هزاران عید و یک قربان ندارد
کسے کز بیم حق نعمت شناس ست | بدست از شکر چیزے دستان ندارد
لبے در شکر جنباند بداند | که منعم نعمت ارزان ندارد
معاصی باعث خذلان نفس ست | درین معنی سخن تا وان ندارد
بباید ترک این اعمال زنهار | که روح آسایش از خذلان ندارد
کسے کو داند و مغلوب نفس ست | ز مردم عیب خود پنهان ندارد
که دشمن چون بطعنش لب کشاید | همان نفسش ز کبر انسان ندارد

بعهد عدل تو شاید که تو امان نشوند — صبیه وصبی اندر شبیه ارحام

دوام جاه تو آن عالمی که دورش را — ذخیره ابد آید بیک دقیقه تمام

درون مطبخ جاه تو مهر و ماه بود — دو قرص نان که یکی نیچه ست دیگر خام

زبان حادثه را کی قضا تواند بست — اگر بحجت تیغ تو ندهدش الزام

ز زخم نشتر فصاد انتقام تو شد — درون حادثه پرخون چو شیشه حجام

حروف قدر ترا صورت فلک جزمی ست — که عکس قاعده پائین فتاده ارقام

بعهد عدل تو کز کحل حزم همچو غزال — بخون گرگ سیاهست دیده اغنام

خلاف قاعده صیاد پیشگان شاید — که پرورند بآهنگ صید باز حمام

شها بپزم تو چون این قصیده برخوانم — که ملک نظم فیضش گرفته است نظام

بسنز دبجائزه ماهیب پرگهر گردون — بدوشم افگنند این جائزه ز مرد فام

همیشه تا زدم عنکبوت پرده صبح — بود لعاب لوامع تنیده برایام

بجای شربت مقصود خصم جاه ترا — لعاب افعی تیغ تو باد اندر کام

در شکایت فلک

سرے در عهد ما سامان ندارد — کسے گر آب دارد نان ندارد

منادی میزند در شش جهت یاس — که درد مفلسے درمان ندارد

بشیرینی سخاوت جان بود لیک — کسے کو زر ندارد جان ندارد

چنان عالم است بی آبے درین عهد — که بهرام آب در پیکان ندارد

ز قحط نان به مهمانے عیسے — بجز یک نان فلک در خوان ندارد

هنر در نان کجا یابد که عیسے — بگردون رفت و جز یک نان ندارد

مجو لولو که از بس تنگدستی — خزف هم در صدف عمان ندارد

بجرم آنکه برایش سر معارضه داشت — قضا بریده سر آفتاب بر سر بام

برسم عبرتش اکنون سپهر گرداند — بگرد خطهٔ عالم بنیزهٔ بهرام

از آن زمان که سراپردهٔ معانی او — ورای منظر کون و مکان گرفت آرام

بروی بستر لیل و نهار میغلطد — فلک ز رنج حسد چون مریض بی آرام

دگر چنانکه حدیثم نه کنی باور — دلیل قاطع اینک کبودی اندام

چه سود پوشد اگر دشمنش زره از بیم — نمیکند به بدن مرغ روح وی آرام

چه منع طائر آبی نماید از طیران — بروی آب ز موم افکند صبا گردام

بتازه میکنم الفاگهر فشان نظمی — که داد عکس سوادش ضیا بماه تمام

زهی رسیده مرا آهوی وصال ازدام — چنانکه از نظرم خواب از دلم آرام

بسوی او نفرستم پیام زان ترسم — که بر حکایت من مطلع شود پیغام

نگاه عربده دشنام چون دهد سوزم — که ناگه از لب اولذ تی برد دشنام

چه نازکیست که بنیم نگاه جلوهٔ قدت — گرانی نظرم باز دارد ش ز خرام

ز اضطراب دلم پای هوش میلغزد — چو میرسد بخیال آن نهال سیم اندام

به نیم جرعه شورست در دلم گوئی — کز ان لب نمکین رشحه فتاده بجام

بدور حیرت او جام زهر مینوشم — گر از نصیحت خاص و گه از نصیحت عام

ز ذوق کشتن عرفی بمیرم که چرا — چو کینه در دل بیمهر او گرفته مقام

ز تازیانهٔ جورش سمند صبر تن ست — عنان فگنده چو فرمان شهریاران نام

زهی وجود سخاوت مشخص از کف تو — چنانکه ذات بصورت چنانکه شخص بنام

بود برات عطایت بدست هر فردی — چو نامهای عمل در حسابگاه قیام

فشرده ذوق سخا در دل تو پا محکم — چو استقامت زر در خزینهای لیام

بنای دولت خصم تو هست بی بنیاد — چو دوستی هوسناک و اعتقاد عوام

ز بخل صاحب من نصیحت است انیحرف | که مرحمت کن و دامان خوشه چین نکشای
ز هر سخن دربازیچه فراز کنم | بزاده خردم چشم هزل بین نکشای
خموش عرفی ازین نغمهای شور انگیز | لب ترانه بلبل بآفرین نکشای
رموز حکمت اسرار قدس جلوه دهد | بمدح خویش لب عقل اولین نکشای

در مدح اکبر شاه

مناد دست بهر سو کرای خواص عوام | مئے نشاط حلال و شراب غصه حرام
فضای عالم هستی ز غصه تنگ آمد | مشابه دل عاشق مثال چشم لیام
هوای روضه گیتی شگفته شد زانسان | که نو بهار خط گلرخان سیم اندام
قضا نهاده بکام زمانه معجونے | ق که بهر ساختن آنقدر گرفته لوام
بشاشت دل اطفال در شب نوروز | نشاط خاطر صائم بصبح عید صیام
هم از دریچه امکان نمود صورت امن | چنانکه عارض خورشید از شگاف غمام
هم از نتیجه افیون امن شاهد تیغ | نهاده پهلو راحت بخوابگاه نیام
بگوش عارضه صورت عدم رسید از دور | بچشم حادثه میل فنا کشید ایام
ز اتفاق طبایع در آشیان وفاق | شود بطعمه شاهین بزرگ بچه حمام
نیاید از دهن باز یکنفس بیرون | زبان کبک بلمع لباس طرفه خرام
ز غایت شفقت تیز میکند ناخن | بغرم خارش اعضا تآهوان ضرغام
ز پنجه شانه گرگان بهے شود همواز | چو موے کج شود از باد برتن اغنام
زمانه در کنف عافیت قرار گرفت | چنانکه در دل عاشق نگار سیم اندام
دراز شد سخنم مختصر کنم تقریر | زمانه را بکف عدل شاه داده زمام
ز بانگ هیبت او از نعره صلابت اوست | فلک فگنده عنان و صبا گسسته لجام
نماز شام نه از پرتو لوامع مهر | ق برنگ لاله بود ذیل چرخ ازرق فام

خدنگ طعنه بهت نشانه میطلبد | مشک غره بروی حور عین مکشای
اگر بکیش مروت عمل کنی زنهار | گره ز کار دل عافیت گزین مکشای
اگر دلت ز خرابی عافیت تنگ ست | بهزار گونه عمارت بهل همین مکشای
براه ملک قدم میزن بسعی حدوث | بناز دیده بدونان همنشین مکشای
دریچه که غمی سر برون نیارد زان | بروی صرفه کار دل حزین مکشای
محل فسانه طرب باش یعنی آنساعت | که گرد غم ننشیند برخ چنین مکشای
بطرف چشمه کوثر چو تشنه لب برسی | ز روسیاهی گرانی ز رخش زین مکشای
اگر تو مرد رهی ز همت وجود مبر | ز آسمان در تشنیع بر زمین مکشای
ز جان و دل بکشا عقده که فرصت رفت | گره ز رشته اسرار ما و طین مکشای
بدست دل بکشا قفل معنی از در جان | هر آن دریچه بود بسته غیر ازین مکشای
دلی که با بد از افتادگی کشاده شود | ببر فشاندن دامان آستین مکشای
دلی که صحبت عشق ست مایه طربش | بنظم و نثر مکن خوش نهاد و هین مکشای
ز آب و رنگ چه خیزد بغنچه لاله | بگو که بند قبا پیش یاسمین مکشای
به تیغ غمزه جانان کشای پهلوی دل | دلیکه در غم او تنگ شد چنین مکشای
متاع دل که نباید کشود در بر دوست | اگر بهاش سلیمان دهد نگین مکشای
بنای عمر بر الطاف دوست نه بزبان | در شهور رمزن غرفه سنین مکشای
بهشت خاک نیرزد ولایت دارا | دلی کشای که فتح ست ملک چین مکشای
ز شیخ و واعظ اگر استماع میطلبی | ز خوب و زشت مگو لب بکفر و دین مکشای
لب صفا بکشا در بیان ساده دلی | زبان عقل بتشریح مهر و کین مکشای
بیان وحدت و تفسیر آیت توحید | زبان بوقلمون را بآن و این مکشای
هزار مرده بروی زمین بود لیکن | اگر تو مرده ندیدی دل زمین مکشای

یاد از روش خود کنم و برزم خداوند — هر گه که صبا از چمنش جلوه گر آید

چون بوی گل آید کنم از انجمنش یاد — تا نکهت گل مایه صد دردسر آید

هر گه که بعزم سفر از شوق تو عرفی — آید بوداع وی و با چشم تر آید

زاری کند از شکوهت آغاز که شتاب — لیکن فصل و سه فصل دگرم بر اثر آید

لیک از همه خلدست که بر طوف جنابت — چندان نکند مکث که وقت ثمر آید

کشمیر برد والله داود ز کشمیر — اما نچنان کش بدل از دیده در آید

کارش همه انباشتن چشمه گریه است — هر گاه که سیمای تواش در نظر آید

ترسد که درین خاک چو از شوق تو گرید — خون جگرش گل شود انگه بدر آید

از بسکه ملائم صفت افتاده هوایش — بیمست که آه سحرش بی اثر آید

حکم تو بش آورد بکشمیر وگرنه — کی از سر آن خاک بخاک دگر آید

می آید و میسوزد ازین رشک که کشمیر — چون یافت که آید بکجا بر اثر آید

در موعظت و ترک خودرائی

بسعی جوهر اندیشه راز دین مکشای — کلید مردم و سحر قفل آهنین مکشای

بهشت راز مقام دراز دستان نیست — در مشاهده بر روی میوه چین مکشای

جمال علم لدنی گرت ز خار چکید — مثال ظن منما چهره یقین مکشای

بهم نشین مکشا راز دل نه بیگانه — وگر ملازم طبعست همنشین مکشای

منور درحمت آنکه طبع آیه اوست — بروی سر ازل دیده جنین مکشای

هر آنگره که زند بر دلت نهفتن راز — بکاوش نفس تیز واپسین مکشای

جهان و هر چه در و هست لطف کن در بند — در معارضه حکمت آفرین مکشای

بهشت با حضر خوان تنگ عیشناست — با نیقدر ز جبین خمار چین مکشای

وانگه بچنین فصل که در ساحت گلزار — از لطف هوا چاشت نسیم سحر آید
از بلبل خاموش دل باغ گرفت است — او را چه کند محمل گل دیر تر آید
گل هم چه کند باد صبا خواست که عرفی — آید سوی کشمیر و گلش بر اثر آید
کو هفته از شاهد گل جمله تهی باش — تا بلبل شیراز درین باغ در آید
شنگفت گل ار بمثل بر رگ شاخی — گر پای نهم خون گلم تا کمر آید
وقت است که گل بر فگند پرده ز رخسار — زانسان که ز فانوس چراغی بدر آید
مهتاب گل از بیم بشگافد قصب شاخ — وز لمعهٔ او سیب قمر لعل تر آید
فردوس بدروازهٔ کشمیر رسیده است — کو مدعی گر نگرید است در آید
زیبائی کشمیر گر شن باعث عشوه است — من می خرم از زال فلک عشوه گر آید
این سبزه و این چشمه و این لاله و این گل — آن شرح ندارد که بگفتار در آید
آن چشمه که رضوان خورد و تشنه بسوئش — کوثر بسر غش تیز تر و تشنه تر آید
آن لاله که هنگام تراشیدن خارا — از خنه سنگ دهن بیشه بر آید
در چاشت گه از شبنم گل گرد فشانست — آن باد که در هند گر آید بسگر آید
تا رنگ گلی شنگفد از تابش خورشید — خر بانکند میل که خورشید بر آید
از بسکه کند جذب طوبت خطر نیست — گر ساغر چینی ز هوا بر حجر آید
حاجت بدو زخم ار فتدش قطع مسافت — گر سنگدلی مائل قطع شجر آید
زان کز مدد دلشو و نماز خم نخستین — مصمت شده تا زخم دگر بر اثر آید
کشمیر بهشت است فریبنده چو شبلی — آید چو در صومعه بروے سقر آید
طاؤس مثالی که نه افشانده پر و بال — هر لحظه بر نگ دگر اندر نظر آید
ای زنده عروسیکه بفرزوده جمالش — هر دم بنظر خوشتر و شاداب تر آید
هر لحظه که شاداب ترش بینم و گویم — بگشای بغل بوکه در آغوش در آید

ای از شمیم جعد عروسان خلق او
پیچیده در مشام نسیم صبا عطار

نه اطلس فلک نشود عطف دامنش
بر قد کبریای تو دوزند اگر لباس

دشمن چو یافت رزم ترا گفت یا زحل
چون بخت من بخواب که فارغ شد ز با سپار

با صیقل ضمیر تو چون عکس آینه
مرئی شود ز ظل بدن صورت حواس

لیل و نهار نسبت شان منعکس شود
گر مه ضیا کند ز ضمیر تو اقتباس

زلفین مهوشان نپذیرند صید دل
عفو تو عام سازد اگر منع احتباس

حفظ تو گر ندای امان در دهد بحجر
شاید که سطح آب شود شعله مماس

گر مایهٔ جهان جلال ترا بود
از مهر و ماه جام و ز هفتم سپهر طاس

جاه ترا سپهر سمندی بود که هست
از آفتاب شعشعه در گردنش قطاس

شاها منم که چون فرس طبع زین کنم
گیرد بدوش غاشیهٔ عجز نوفراس

فرماندهی نداشته چون من جهان نظم
این حرف با ظهیر تو ان گفت بے هراس

طرز کلام غیر کجا و بین روش کجا
نشناس را کسی نشمارد ز نوع ناس

در شعر من چکار کند ناخن حسود
بس فارغ ست خوشه پروین ز جور داس

نظم حسود و شعر مرا در میان بود
بعد یکه واقع ست میان امید و یاس

عرفی بس ست بیهوده بهر و غم برآر
نزد جلیل عز و جل دست التماس

لبریز باد جام حیات موافقت
تا هست گرم دوره این دار گونه طاس

بی خوشه باد کشت مراد مخالفت
چندانکه دانه آرد شود در دهان راس

در وصف کشمیر

هر سوخته جانیکه بکشمیر درآید
گر مرغ کباب ست کبابال و پر آید

بنگر که ز فیضش چه شود گوهر یکتا
جائیکه خزف گردد آنجا گهر آید

هوس تکیه گاه دانش او — خسک بستر فلاطون باد
آفرین باد بر طبیعت تو — روی فیض تو نیز گلگون باد
دلبرا دولتی که لازم تست — مے ندانم که گویمش چون باد
گر قدر میتواندش افزود — تا حد امتناع افزون باد
در همین ست حد افزایش — جاودان با عیار اکنون باد
گر نخیزد فلک بطاعت تو — کاف کن منفصل ترا زنون باد
ختم گردم باین دعا که سرت — سایه پرور دلطف بیچون باد

در منقبت امیر المومنین علیه السلام

این بارگاه کیست که گویند بی هراس — کای اوج عرش سطح حضیض ترا تماس
منقار بند کرده ز سستی هزار جا — تا اولین دریچه آن طائر قیاس
آورد گوشواره مرصع بر شوه عرش — کز وی علوشان بستاند بالتماس
نی سایه اش لباس سیه کرده از علو — نی کرده نور مهر زراندود وی لباس
از بسکه نور بارد از و در حوالیش — خورشید روشنی کند از سایه اقتباس
گر بشنود نسیم هوای حریم او — بر مغز نوبهار هجوم آورد عطاس
گفت آسمان مرا که بگو این چه منظر ست — کز رفعتش نشان دهد و هم نشان داد و قیاس
گفتم که عرش نیست جاحبست و لب گزید — گفتا نعوذ بالله ازین طمع دون اساس
شرمی بکن به عرش و به کرسی نه بارها — گفتم بصرفه حرف زن اے پایه ناشناس
این قطره جاه واسطه آفرینش ست — یعنی علی جهان معانی امام ناس
آنجا که لطف او عمل کیمیا کند — زر دارد التماس طلائیت از نحاس
معجونی از بلاهت خصم و شعور اوست — کیفیتی که کرده قضا نام آن نعاس

شست و شوی لباس گیتی را | عدل نزهت گر تو صابون باد
خاندان رموز عیسی را | کلک دانشور تو خاتون باد
دورهٔ روزگار دولت تو | جسم و جان باد و لفظ و مضمون باد
فتنه و حادثات دشمن تو | زخم و خون باد و خواب افیون باد
لاشهٔ حاسدت بعهد حیات | طعمهٔ کرگسان گردون باد
مضجع دشمنت بشرط وفات | صدر ایوان ربع مسکون باد
گر نه ظل تو ابره اشک باشد | تا قسم صبح رشبه اکسون باد
خون سروی که بر تو جوش زند | از عروق وجود بیرون باد
روح خصمت که زنده در گورست | در تهٔ پای فتنه مدفون باد
آزرا دست از سخاوت تو | در گریبان گنج قارون باد
دعدهٔ روزگار همت تو | دلش از غم کوتهی خون باد
ذات پاکت که والی علم است | باج گیر از کمال ذوالنون باد
اسم فردت که میر ابوالفتح ست | تاج بخش کلام موزون باد
در تماشای حسن دولت تو | لیلی روزگار مجنون باد
در دیار وجود دشمن تو | عافیت را مزاج طاعون باد
مهر و ماهت بجای لعل و گهر | سوده اندر میان معجون باد
دشمنت خسته باد کو بلعبث | جادوئی با بلش در افسون باد
حاسدت در مصیبت طالع | تا بمژگان نشسته در خون باد
مطربی را که دشنه مضراب ست | سینهٔ دشمن تو قانون باد
عرفی ست اینکه سحر می سنجد | نخل تحسینش از تو موزون باد
هر کجا ابر فطرتش بارد | قطرهٔ محسود در مکنون باد

آفتاب این شیوه دارد اندرین چادر نشست
کو برآید در حجاب و باز نکشاید نقاب

این مثل هم با عوام الناس گوته بین ز دم
ورنه حسن آفتابست عالم آرا در حجاب

آن مهندس کش نظر دانم محیط عالمست
داند اینمعنی که شب هم در طلوعست آفتاب

گر نگفتم نام ممدوح اندرین مدح ای حسود
جای آن دارد ره خود را چو بخت خود بخواب

جمله دانند و تو هم دانی که این فرخنده مدح
مختصر مصداق صد قسمت کان نگنجد در کتاب

در تجاهل میکنم هم فاش میگویم که کیست
میر ابوالفتح آفتاب جهل سوز و علم تاب

دشمنان را کشتم و احباب را دادم حیات
این زمان رفتم بترتیب دعای مستجاب

تا فنا مطلق رود در ننگ تاز انقراض
تا بقا رونق برد در کارگاه انقلاب

عمر اعدای تو شبگیر فنا را همعنان
عهد اقبال تو توفیق بقا را هم رکاب

عیش میران جاودان کامذر زنگستان مباد
داری اسباب تنعم بر سر لب لباب

مجلست از بهره قوال و مگس راند زحل
آبدارت ابر نیسان و خواصت آفتاب

در مدح میر ابوالفتح

صاحبا عید بر تو میمون باد
عید نیز از رخت همایون باد

هر متاعی که ملک تهنیت ست
نزد روز و شب تو مرهون باد

آستانت پناه دور انست
آستینت کلاه گردون باد

امتناع حصول شوکت تو
نشتر سینه فریدون باد

انقطاع حیات دشمن تو
جوهر دشنه شب خون باد

هر شرابی که در خم انشاست
لب خائه تو مقرون باد

هر شرابیکه در جهان عطاست
از نم خائه تو جیحون باد

علم بر فطنت تو مفتون ست
لوح محفوظ نیز مفتون باد

صورت از بینش تو ممنونست
عقل فعال نیز ممنون باد

نو عروسی دان دل ال عذرا حجاب کش بود — اشک زلف نیمتاب و مرگ شبنم نیخواب

رشته نورس دمی دیگر نماند بر زمین — بسکه دارد آفتاب از رشک رایت پیچ و تاب

ماهتاب شوق پا بوست دل خود نیخورد — تا زبهر نقره خنگت آورد زرین رکاب

چون درآمد بهت مطلب تنگ تا در سوال — ترزبانی چون تمنا خشک ماند در جواب

آسمان از زیر رایت گوید اے عالی مکان — جوهر کل زاستانت گوید اے عالیجناب

طوف کاخت کان خیال آید مراج قبول — سوریت کان محال آید مرا اے صواب

گفته ام در گوشه زندان حرمان قطعه — در حضورت خوانم اما غائبم دان در خطاب

این ستم محرومی اندر از همایون موکبت — پنجه نومیدازعنان دیده محروم از رکاب

گر نه سیر آسمانها از نظام افتاده است — از چه رو بینم عطارد را جدا از آفتاب

جوهر خود را عطارد خواند مرد دیدم کنصم — زهر خندش بر لب اینبار جسد ریزد لعاب

اے حسودان گر عطارد نیستم بس کیستم — آسمان در زیر ران و در بغل دارم کتاب

صفحه فرهنگم از ایوان فطرت تخت گاه — شاه بیت طبعم از دیوان فکرت انتخاب

نغمه مستانه ام ترک فلک را مست کرد — هندو ترکان مے یارب که داد است این شراب

هان بکش عرفی عنان مستانه مدح خود مسنج — تر کتازیها مسلم لاف سنجیها صواب

زین کوای تلخ لب در چشمه کوثر بشوے — پس ادا کن قطعه کز وی تر او د شهد ناب

لامکان سیر افتا با عالم آرا نیستا — ایکه باغ جنت از فیض تو گیرد آب و تاب

اندران فرصت که از آرایش کون و مکان — ازره صورت معطل داشتی رای صواب

عالم و جاهل شدند از بهر این سر فال گیر — این یکی از کنز الحیات و آن یک از علم الکتاب

دیده در حکمت شناس و بے بصر در هر قیاس — نقش این بر لوح سنگ و طرح آن بر سطح آب

سنگ حکم اندر علم ناوکے بستم بزه — کز کمان نکشاده صید مدعا کردم کباب

گفتم این نادان و نادره و خناس کیست — هم زعرفی کشف سر آفتاب آمد صواب

تن زنم عرفی چو نیم آخر چرا
بر نوای خود پرستان میزنم

ور بحضورت گرد دعا گویم چه سود
گوے از ترویر دستان میزنم

ساکتم این نغمه را در نیم شب
همره مرغ سحر خوان میزنم

در مدح میر ابو الفتح

مرحبا ای شاهد ایام را عهد شباب
دی بهین نوباده باغ دعای مستجاب

مرحبا ای اوج بخش و حضیض افتادگان
کز تو در بازوے عصفور است شهبال عقاب

مرحبا ای نوشدار دی مزاج روزگار
کز تو در کام حسود دست افعی عم را لعاب

مرحبا ای کز لیاقت یافت تجدید نزول
آیت جاهت بدون نسخ چون ام الکتاب

در حضور و غیبت از فیض تو عالم مستفید
مدح و ذم را من ندانم آفتابی آفتاب

آفتابت گفتم و مهر از شغف بیهوش گشت
از خوے گل عار ضانت بر ماغش زن گلاب

اے عروس بخت اعدا تو گر دد حامله
گر سفیدے دا شت در گهواره گیسویش خضاب

در محیط عصمت گر شست و شو یابد شود
دامن آلوده عصیان مصلاے ثواب

نغمه از غنون بزم احباب تو عیش
نشه از کو کنار بخت اعداے تو خواب

منشاے فخر عقولی چون کلام مستدام
مظهر حسن قبولی چون دعاے مستجاب

معتبر در ذات تو دولت چو هستی در قدم
تعبیه در طبع تو همت چو مستی در شراب

بره از آهوان مرتع جاهت حمل
تره از سرخ بید روضه قهرت شهاب

نام عدلت چون برم معمور گردد جان نفط
وصف خشمت چون کنم گردد دل معنی خراب

پرچم رمح تو در آشوب گاه معرکه
لیلة القدر است در سگاه یوم الحساب

میکند از گلشن خلقت عروسان بهشت
سنبل اندر جیب لعف و گل بدامان نقاب

خیمه جاهت کجا و تنگنای لامکان
در فضاے قدر خود میکش طناب اندر طناب

در دیاے کش بود نظم امور از عفو تو
معصیت را کفش دوزند از دوال اجتناب

من که از کلکِ نظامِ روزگار — نقشها بر لوحِ امکان میزنم
گوشِ افلاطونی از یونان زمین — میبرم در ملکِ گیلان میزنم
در سَبَب جوید کسی در گوشِ وی — این نوا از عود برهان میزنم
کانِ ولایت مولدِ دانش دریست — کاتش از نامش بیونان میزنم
میرِ ابوالفتح آنکه لوحِ دانشش — بر سرِ افهام و اذهان میزنم
ذکرِ طبعش میکنم تا نغمه — در صفاتِ باغِ رضوان میزنم
نامِ جودش میبرم تا دشنه — بر دلِ دریای عمان میزنم
فارسِ حکمش بجولان رفت و گفت — آفتابم گوی گان میزنم
راکبِ رایش بمیدان راند و گفت — دهر میدانیست جولان میزنم
عقل میگوید گلِ ایجاد او — بر سرِ تقدیرِ امکان میزنم
عشق میگوید عبیرِ جیبِ او — بر دماغِ پیرِ کنعان میزنم
گفت جاهش هر بر من تنگ شد — چاک در افلاک و ارکان میزنم
گفت بوذش سیم و زر در کان نماند — سکه بر پیشانیِ کان میزنم
گرگ میگوید بدورانش که من — بر صفِ اعدای چوپان میزنم
دادرا تا سایه کردی بر سرم — خنده بر خورشید تابان میزنم
نامرادی بزم خود جا داده — تکیه بر دیوارِ احسان میزنم
تا حیات آموزِ من لطفِ تو شد — طعنه بر مرگِ ولی جان میزنم
گوشِ کن کز بامِ مدحت صبح و شام — طبلِ نظم آرای شروان میزنم
چشمه نورِ است چشمِ فطرتم — خنده بر گلهای صفاهان میزنم
تا بر آرم گوهرِ ارزنده — تیشه اندیشه بر جان میزنم
هر گلی کز باغِ طبعم بشگفد — بر سرِ غلمان و رضوان میزنم

از ما تم رود سیلاب خون — تا شراب از جام مهیان میزنم
آتش طورم مئی و جام آفتاب — حیف کاین مئی در شبستان میزنم
گر دمم از راحت زنم بر من مخند — کاین نفس در کام نعبان میزنم
چون نباشد داغ گونا گون مرا — تکیه بر غمهای الوان میزنم
شکسته کج بنداشتم نقش درست — خنده بر بازیچه پنهان میزنم
فرش را هم دیده عصمت بود — لیک پا بر نیش عصیان میزنم
بسکه بر نیش است پایم هر قدم — دشنه بر خار مغیلان میزنم
کعبه در آغوش دل دارم ولے — فال آتشگاه گیران میزنم
من و سلوی بر لبم ریزند و من — بر دل صد پاره دندان میزنم
دمبدم چون کشتی از شوق شکست — سینه را بر موج طوفان میزنم
میفشاند بر لبم خون مراد — عطسه کز مغز ایمان میزنم
میکنم تعظیم روز قتل خویش — دشنه بر عید قربان میزنم
بحر خون دریای آتش سیل زهر — میکنم در جام و خندان میزنم
در شراب افتاده ام جام و سبو — زانجمت بر سنگ بطلان میزنم
گریه شوقم ز آتشگاه دل — شعله بر خاشاک مژگان میزنم
تا بمژگان تو گردد آشنا — دیده را بر نیش پیکان میزنم
تا شوم پامال خیل غمزه ات — خیمه را در کافرستان میزنم
تیشه زد بر بیستون فرهاد من — بیستون بر تارک جان میزنم
دست خسیون در گلستان نشاط — بر سر گلهای خندان میزنم
شیشه از زهر هلاهل شد تهے — کاسه در خون شهیدان میزنم
آتش اندر خرمن مقصود خویش — در میان آب حیوان میزنم

بدرویشی تو آنے خانخانان میکنی آرے
خوشا مد گوئہ تا روی حشمت در میان بینے

دعا ے تو برسم مدحت اندیشان بمیگویم
کہ یارب تا فلان باشد تو بہمان و فلان بینے

تو خیر اندیش خلقی پس چنین باید دعا ے تو
کہ یارب آنچہ بہر خلق اندیشی ہمان بینے

در مدح میر ابو الفتح

باز گلبانگ پریشان میزنم
آتشے در عندلیبان میزنم

حجلہ ہا بر گل بہر من بستند و من
سر بدیوار گلستان میزنم

در بن ہر خار خنجرے خورم
بر سر ہر نیش جولان میزنم

خون گرم از ریشۂ دل مے مکم
جام زہر از شیشۂ جان میزنم

صد محیط زہر دارم در سفال
مرحبا ے گو کہ آسان میزنم

بسکہ لذت دوستم یک نخت دل
بر متاع صد نمکدان میزنم

آن خلیلم من کہ قفل اخگر
بر دہان و دست مہمان میزنم

آن چراغم کشتہ ام کز دود و گرم
آتش اندر آب حیوان میزنم

بادشاہِ عالم درویشیم
مہر بر پایین فرمان میزنم

پاے ہجرم راہ حسرت میروم
دست عجزم چاک دامان میزنم

جاہ را کوسِ بلند آوازگے
بر فراز بام نسیان میزنم

بحر طوفان خیز و دم موج خون
از تحرکہا ے لشریان میزنم

مرغ تجریدم نوادر فصل وے
بر فراز شاخ عریان میزنم

مے کنم در گلشن جنت فغان
نغمہ در کنج زندان میزنم

زہرہ می زد دو نواے خون چکان
زخمہ چون بر عود افغان میزنم

تا بکے ہر سو دوم در سومنات
تیشہ بر پاے ایمان میزنم

بت پرستان مے فریبندم بسی
شیشہ بر سنگ ایشان میزنم

ع ۱ قولہ باز گلبانگ الخ اسمنگ نشان میزنم
ع ۲ قولہ حجلہ ہا الخ ازانجا کہ بلبلان از دل کنایت
ع ۳ قولہ صد محیط الخ ازانجا کہ سیماب بسیار سرد میباشد
ع ۴ قولہ بسکہ لذت الخ فعل بستن بمعنی آوردن
ع ۵ قولہ آن خلیلم الخ
ع ۶ قولہ آن چراغم الخ
ع ۷ قولہ بادشاہِ عالم الخ
ع ۸ قولہ پاے ہجرم الخ
ع ۹ قولہ زہرہ می زد الخ
ع ۱۰ قولہ تا بکے الخ
ع ۱۱ قولہ بت پرستان الخ

مخاطب گر نباشد مستمع حاشش شنوعرفی — که هست او هر چه پیدا ماند و در مینی زیان بینی
سخنور را خموشی نقص خود میدان خطا باشد — که خاموشی بلبل راز زیان مهرکان بینی
نوا را تلخ تر میزن چو ذوق نغمه کم یابی — حدیث را تیز تر میخوان چو محمل گران بینی
مشوش خواهمت گاهی که بینی زهر پیوسته — درآتش خواهمت جائی که دست برعنان بینی
برآ از پرده صورت قدم در راه معنی زن — که در هر سبزه سری زاسرار نهان بینی
اگر شوقت امان ندهد بزم خانخانان رو — که نقش لوح محفوظش ز پیشانی عیان بینی
دکانی چیده خلقش بر سر بازار انسانی — که جنت را متاع روی دست آن دکان بینی
اگر آگه شوی از بیت او وقت گفتارش — زبانش عین دل یابی و دلش عین زبان بینی
گر از باد خطا آتش فهرش علم گیرد — برانداز فلک هر مو بسان خیزران بینی
سمند عزم او را عزت گردون عیان یابی — حسام عقل را جوهر اول فسان بینی
چو با حکمش ببینی گاه عجز کهربا سنجی — چو با عدلش ببینی ماه نساج کتان بینی
چو قهرش در جهان جلوه آتش والی شوذران بس — زتن امکان تن بینی باز جان امکان جان بینی
چو خوانی اسم شنا خوان مدحت گفتار و کردارش — که قول و فعل او را قول و فعلش ترجمان بینی
جهان علوی و سفلیت از تشخص در اثیر شد — اگر خواهی که حد ارتباط این و آن بینی
ببین در صورتش تا آنچنان در انچنان یابی — ببین در معنیش تا اینچنان در آنچنان بینی
بفخر و دودمان عالمی سفلی مکن مدحش — درآور عالم علوی که فخر دودمان بینی
بمجلس عمگدار و عشرت افزا لیک در خلوت — بشادی و شمنش یابی باندوه مهربان بینی
برون از تشنگی در آتش است اما درون بنگر — که نهر سلسبیلش در گلوی دل دوان بینی
کنار بحر بیابان عرفان در وسط یابی — اگر بار ورق دل شوق او را باد بان بینی
اگر عادت بترتیب فضولت راهزن نبود — ازان راهت بباغ آرد که گل را در خزان بینی
دعای عقد اخوت با اجابت هست عرفی — دعا کن زانکه بگذرد که دیگر وقت آن بینی

نشان جان همی جوئی نشان از بی‌نشانی یاب
مکان دل طلب کن تا مکان در لامکان بینی

ز هر در سه رهم بهره ز هر بی‌بهره‌ای دیده
تو این در دولت کجا یابی که صد در هر مکان بینی

ز جنگ دو در فرو دارسته‌ام بی‌منت امروز
تو انعمی کجا یابی که هستی در زمان بینی

من از گل باغ می‌جویم تو گل از باغ می‌جوئی
من آتش از دو خان بینم تو از آتش دو خان بینی

ز ترتیب نظام آفرینش چون نه آگه
حوادث را ز تاثیر نجوم آسمان بینی

ز ابر و آفتاب اندیشه‌ات کوته بود زانرو
در از گنجینهٔ دریا و لعل از جیب کان بینی

بچشم مصلحت هنگام مصحف نظم هستی را
که هر حرفی دوان وآمد در فرش کاروان بینی

شعار ملت اسلامیان بگذار اگر خواهی
که در دیر مغان آئی و اسرار نهان بینی

تو از ملک عراقی دار گون کن عادت چین
اگر خواهی که حسن روفق هندوستان بینی

ز ملک نو رزان نو تاختی در کشور ظلمت
که حسن چینیان زاد در لباس زنگیان بینی

ازان تا راج بینی در بیابان کاندرین کشور
بآبادی چو آئی راهزن را دیدبان بینی

گهر چو بند غواصان فطرت در تهٔ دریا
تو در فکر همین فائم که از دریا کران بینی

بدام اندر کشید نداهل معنی طائر دولت
تو در زیر درختان همچو طفلان آشیان بینی

نگنجد نور خورشید ازل در ظرف هر دیده
بآب دیده مردان نگر تا عکس آن بینی

تو خفاشی ز نور مه قیاس نور خور مگزین
ترا سودا این بود گر نور خور بینی زیان بینی

نظر از پیشگاه شرع در کاخ حقیقت کن
تو کز اندیشی آن بهتر که صد راز آستان بینی

ز گرد غبت خاطر فرو شو دیدهٔ فطرت
اگر خواهی که حسن خار و گل یکیک عیان بینی

تو سرمه دیده بر شعله مینداز ی ز خاکستر
ببینی حسن خاکستر چو در روشنگران بینی

مرو در عرصهٔ دانش که آسیب تنکفهان
یقین را در پناه پرده داران گمان بینی

در آور پرده بینش که مدهوشان حیرت را
فروغ دیده هر عورت و شیرگان بینی

چه نقصان بینی از حیرت که خارش گلستان یابی
چه لذت گیری از دانش که نوشش شکوان بینی

قصائد عرفی

۱۱ قولہ در اور پردہ بینش الخ ای در باطن بینائی کہ در انجا مدہوشان حیرت را لوزد مدہ نسیب خصوصا ذات نافع دیدن عورت و شیرگان

چنان مشتاق صد لاف کرا صد بند صد زندان
اگر ذره آدمی دانگه توشان قدر خ سنجے
نگون آلوده دست تیغ غازے مانده بی تحسین
بآب دانه خرکردمی بلے هنگام صیادے
بطاعت ازمان ارزنده کز لذت طاعت
مزن لاف شجاعت در زنے انگه که در میدان
اگر خواهی که باشی عیب جمعے شاگرد همت شو
بجنت خواهت بے بهر عشرت بهر آن کانجا
سر روحانیان دارے ولے خود را ندیدستی
فساد عالمے میتابد از پیشانی نفست
مخور غم گر زبال بشه کمتر نهد خود را
زبیرون پنبه نه در گوش و افغان از درون برکش
غزل پرواز هم اینک دو بیت خود دو مصرع را
بخواب خود در آتا قبله روحانیان بینے
بدیدار تو دل شاد و ندایم دوستان تو
بلاکم میکند گردون و غمگین بنیمت آرے
تو محبوب جهان انگه مدا با دم باید
بحفظ گریه شغولم اگر بینے درونم را
دلت الماس همت بود گر داهنی اکنون
بوعظ اندر شو از راه غزل عرفی ترنم
بنینے در مقام نفس طبع آسوده هرگز

گریزی در شقاوت گر سعادت را ضمان بینے
همان در آشیان وانگه تو فرآشیان بینے
تو اول زیب و آب و زینت برگستوان بینے
چو برصید افگنی شهباز دل را ماکیان بینے
چو سر در سجده نادر جان خود را استان بینے
عدم شمشیر دل بے فنا شد بر زبان بینے
که نام هر چه بر دے لعب آتش بر زبان بینے
غدائے آتش همت به از کون و مکان بینے
بخواب خود در آتا قبله روحانیان بینے
بهین در آئینه تا آتش صد خانمان بینے
که چون فال فراهیمان زند میل دمان بینے
اگر از نفس واعظ انتقاشے در میان بینے
کنم مطلع که حسن آفتاب از فرقدان بینے
بهین در آئینه تا آتش صد خانمان بینے
ترا هم شادمان خواهم چو در دو دستان بینے
تو نتوانی که بر احباب دشمن مهربان بینے
تو شمع انجمن باشے در پروانه جان بینے
ز دل تا پرده چشمم دو شاخ ارغوان بینے
ترنج زرد ست افشار پرویز جهان بینے
در شیون زن آخر مردن خوبے چون عیان بینے
بهفتم پایه بنشند که راحت گاه جان بینے

زمانه را همه فرزند گرچو تو بالیست — ترا برادی و بودی وگر همیشه عقیم

ز بحر و کان کرمت آن نهاد نیست اندوه — که احتیاج نه گوهر گرفتن است نه سیم

ز عفو و حلم تو دلها بغایتی مجمع است — که معصیت امید آزموده است و نه بیم

همای قدر تو اوج گرفت پرواز — که دام کسب شرف بازچیده شش عظیم

بهار خلق تو عطری فشاند بر آفاق — که بوی مهر پدر یافت طفل یتیم

خدایگانا گویم بمدح خویش دو بیت — کزین نیارد پرهیز کرد طبع سلیم

ورزاده دل و طبعم اگر شود آگاه — باصل خویش بنازد ز شرم دُر یتیم

مثال طبع من و هر طبیعتی که مراوست — زلال بار معین است در دو بار کریم

خموش عرفی ازین تر هات وقت دعاست — برآر دست بدرگاه کردگار کریم

همیشه تا نگردد حلال بر فرزند — جمیله که شود با پدر بجمله مقیم

عروس دهر بفتوای ذره تا خورشید — جلال اکبر شه باد و شاهزاده سلیم

قصیده ذو مطلعین در مدح خانخانان گفته

ز خود گردیده بر بندی چگویم کام جان بینی — همان کز اشتیاق دیدنش راه همان بینی

کسی کز ملک معنی در رسد خود را بوی بنمایی — که گرمش رهنمائی کیمیا را ارمغان بینی

ز ناقص عبارت پیشنان بر کیمیا زن — که هم زر هم محک را شرمسار از امتحان بینی

تو سلطانی غیوری و کمند نفس بد گوهر — بکش زان بیشتر خود را که جور از آسمان بینی

روان از خشم و شهوت در عذابند از مهرتن تا کی — دو گرگ میش پرور را جگرخاکشان بینی

ز نصرت دشمن هر گه غمی بر گرد دل گردد — ز غفلت داغ شوهر گه که خود را دمان بینی

طرب را تا بر سر زن که جنت یا خجل یابی — هوس را دست بر دل نه که دوزخ را چنان بینی

بنزهت گاه معنی میهمان شو تا ز استغنا — مگس را با ذن درد دست بر اطراف خوان بینی

زبان از شکر منعم تا به بندی سوی عرفان شو — که قدر نعمتش پروانه عزل زبان بینی

رسوز کورنش و تسلیم را ادا کردم | بداب مردم دانا و نبل سنج ندیم
چه گویمت که بکامم چه پایه لذت داد | گزیده نور بر کورنش نمکپش تسلیم
نگفت و من نشنودم هر آنچه گفتن داشت | که در بیان نگنجش کرد بر زبان تقدیم
لبش چو نوبت خویش از نگاه ها گرفت | فتاد سامعه در موج کوثر و تسنیم
بخنده گفت که در عذر این گناه بزرگ | که رفته نام تو بی حکم ها بهفت اقلیم
همین که رفتی ازین آستان نوشته بیار | گزیده نسخه از زاد ها بی طبع سلیم
ازین سخن سرو دستار من گلستان شد | ز بسکه چیدم و بر سر زدم گل تسلیم
چو باز گشتم ازان آستان خرد جوی | نوشته داد که این تحفه گل است و نسیم
بگیر و زود دبیر با قصیده که بود | بشاخ و برگ سخن نسخه ریاض نعیم
ز جا شدم که کدامی قصیده باید گفت | بلهجه که دهد روح در عظام رمیم
من و نمودن بطلان عهد های قدیم | مگر بذکر منقبت عهدت شاهزاده سلیم
تولدش بنهاد شریر دهران کرد | که با طبیعت آتش نزول ابراهیم
نهیب هیبت او در شیمه تقدیر | شکست گوهر گفتار بر زبان کلیم
بعهد سعدلت او که عاملان فساد | ز بس هدایت تعطیل فارغ انداز بیم
کشیده فتنه معزول سر بزیر خلاف | دریده ظلم فراموش طبل زیر کلیم
اگر عیادت مرضی کند عدالت تو | جهد بقاعده اعتدال نبض سقیم
بروی از منه گر استین برافشاند | شود بسعی تموج زمان حال قدیم
زهی وجود تو در سایه عنایت شاه | که کرده بذل سعادت همای را تعلیم
همه مراد چو امید در قبول دعا | تمام فیض چو اندیشه در دماغ کریم
حسود ناز و نعیم تو بر در طالع | چنان غریب که طامع در استمان لئیم
ز فیض لطف تو شاید که بی سرایت عشق | شود بها بل محبت دل کریشمه رحیم

مدح لائق نکلست اما بمالک مدح تو
رایت اندیشه روح القدس منصور باد

چون دعای شاعرانه هست عرفی بی اثر
ساده گوئی کن بگو هستیت ناهنجور باد

در مدح شاهزاده سلیم

صبا عید که در تکیه گاه ناز و نعیم
گدا کلاه نمدین نهاد و شه دیهیم

نشاط طبع بجد یکه نشنود دانا
بجز ترانه اطفال و ترهات ندیم

بساط مجلس و هر آنچنان نشاط آمود
که دست را بسماع آستین دهد تعلیم

براز معانقه نازکان ملمس شجاع
لب از مصافحه شاهدان ببوسه کریم

نوائی مرثیه صوم و شادیانه عید
کشاد از اثر انبساط گوش صمیم

بخوان مائده خندد دست انتهاء مطلق
بکام و معده عداوت فزود طبع لئیم

بخشم و هم ز فیض شگفته روئی دهر
نمود چهره امید داشت صورت بیم

جهان چنین خوش و من خوشتر آنچنان بعناق
نشسته تا خرد اندر تعلم و تعلیم

که ناگهان ز درم در رسید مژده دهی
چنانکه از چمن طالعم بمژه شمیم

چه گفت گفت که ای مخزن جواهر قدم
چه گفت گفت که ای مطلب بهشت نعیم

بیا که از گهرت یاد میکند دریا
بیا که تشنه لبت را طلب کنم تسنیم

ز لال چشمه امید نقد اکبر شاه
طراز دولت جاوید شاهزاده سلیم

ازین پیام دلم شد شگفته و شاداب
چنانکه باغ ز شبنم چنانکه گل ز شمیم

بره قدم دم و گفتم چنان شتاب زده
که دست اهل کرم در نثار گوهر و سیم

چو روزگار رسیدم بدرگهی که کند
زمانه طوف حریمش بدیده تعظیم

رسیدن من و اقبال آن همایون فال
چنان فتاد مطابق دران خجسته حریم

که گر ادب نکشیدی عنان من پیش
بوسه گاه سمهیکرد بر لبسیم تقدیم

مرا چو دوش بدوش ادب بدید ایستاد
بلطف خاص بدل کرد التفات عمیم

---

۱ قوله صباح ۲ قوله نشاط ۳ قوله بساط ۴ قوله براز ۵ قوله نوائی ۶ قوله بخوان ۷ قوله بخشم ۸ قوله جهان ۹ قوله بره ۱۰ قوله چو روزگار ۱۱ قوله مرا چو دوش

آسمان داند که چون شاه جهان هرگز نبود | قدر دان آفتاب اندر زمان آفتاب

در مدح ابوالفتح بطرز تهنیت

داور اسال نوت محفل طراز سور باد | تهنیت گویان عالم قیصر و فغفور باد
تا ازل سال کهن برگشته بهر تهنیت | جملگی در ساحت سال نوت محصور باد
از در و دروازهٔ نوروز تا میدان عید | همچنین آرایش بازار عمرت سور باد
میر ابوالفتح آفتاب اوج عزت نام تست | این مبارک نام یارب تا ابد مذکور باد
گفت رای صائبت صنعت نگار عالم است | آسمان گفت آفتاب من ترا فرمود باد
دولتت در باغ عالم گفت شهلا نرگسم | زهره گفتا چشم من چون چشم تو مخمور باد
هر سمای کش افزایش بود مصداق هم | در میان کودکان دولت مشهور باد
هر لغت کاندیشه یابد بهر مفهوم ابد | جمله بر عنوان لوح هستیت مسطور باد
در سماع انداز صریر خامهات اسرار غیب | حشر و نشر لفظ و معنی از دم این صور باد
دولتت بر خوان نعمت نیش است از جراب نوشش | نوش و نیش هر دو کان از فیض این زنبور باد
نه فلک محصور باد اندر حصار دولتت | نی غلط گفتم فضای لامکان محصور باد
شاخ تاکی کش بود بخت بلندت باغبان | طارم گردون شکن از خوشهٔ انگور باد
قبضهٔ شمشیر کینت دستگاه آفت است | سایهٔ شمشاد دریت چشمه سار نور باد
عالم عیشت که با تطبیق شرع آید قدیم | آسمان او هشت و زهره اوحور باد
عالمی هست از جزین عالم که او را ناظم است | هم ترا با ناظمش عدل ترا فرمود باد
بهر اخذ نعمت تسخیر عالم بر درت | دامن دریوزه در کف سایه یابد نور باد
گر قضا خود را شمارد دستیار لحکم تو | جای تعزیر است اما گو میش معذور باد
در محیط عشق موسی کاو موجش دائم است | لجهٔ قعر ترا هر موج کوه طور باد
عفت از بازیچه در بر می‌آگر مستی کند | شیشهٔ می را شکستن بر سر فغفور باد

در جهان هر کش امام شد در زیران دولتست — گر تو اندر سایه بودن همعنان آفتاب

همچو شمع کان برافروزد مدار شمع دگر — از یکی نورست جان شاه و جان آفتاب

فیض مهتابی بدزدیت چون نتابد از ازل — گوهرت را پرورش داد است کان آفتاب

سجده گاه هفت اقلیمست مسند گاه تو — قبلهٔ هفت آسمانست آستان آفتاب

بنگله عکس آفتابت دیده در دل آسمان — کرده نام سینه اش آیینه دان آفتاب

هر کجا آماد بگاه طلعتت آماده کرد — می جهد تیر سعادت از کمان آفتاب

گه همای آفتاب آرا نگه میداشتی — جای اکبر شاه بودی آشیان آفتاب

وصف شاه از ناکسی چون من کجا لایق شود — هر چه کردم نقل کردم از زبان آفتاب

گرچه سیر آفتاب اندر جهان ظاهر است — باطن شاه است در معنی جهان آفتاب

گر پس از قرنی بود سعدین را باهم قران — چون بود هر صبحدم با شه قران آفتاب

حکم خورشید است و حکم شه که در معنی یکیست — روزگار دولت شاه و زمان آفتاب

دمبدم چون ماه نو نورخش افزون شود — هر که پیشانی نهد بر آستان آفتاب

دیده از عینک چسان نظارهٔ اشیا کند — همچنان بیند دلت از ذهن آفتاب

مدح خورشید و ثنا گر شه کند عرفی مدام — گر مریدان شه است و عاشقان آفتاب

در مزین رشتهٔ گوهر طراز ان وجود — گوهر ذات تو آذین دکان آفتاب

هر که مهر آفتابش جوشد از سر تا قدم — نور بارد از سر اپایش بسان آفتاب

تا کند گردش عیان راز نهان آسمان — تا دهد زیب جهان حسن عیان آفتاب

وقف دولت باد سر تا نیزال آسمان — نور چشمت باد حسن جاودان آفتاب

مایهٔ اخلاص من خاطر نشان شاه باد — همچنان کاخلاص شه خاطر نشان آفتاب

بر سر شه سایه افگن چون شود بال هما — چون پر خاش گردد سایه بان آفتاب

گر بدان غایت که شه نشناسدش باید بجست — از مسیحا هم مجو نام و نشان آفتاب

باضمّ آمیختن کفر ادب دان ولی — شرط بود در میان خاصله کم داشتن

راه‌روی راه عشق بر تو شمارم که چیست — گام بفرسنج زدن پاس قدم داشتن

رو بتفاکن ببین عمر تلف کرده را — تا بتو روشن شود رو بعدم داشتن

چند بتزویر دفن پرده کشیدن بعیب — صورت مدح آمدن معنی ذم داشتن

عدل و کرم خسروست ورنه گدائی بود — بهر دو دیرانه ده طبل و علم داشتن

صرفه زبانم بست ورنه بشه گفتمی — کز دل درویش پرس ذوق ستم داشتن

دم مزن از دور چرخ زانکه ازادگیست — زو متاثر شدن بس گله هم داشتن

این ده کثرت اساس شکن و انگه ببین — مالک وحدت شدن مالک قدم داشتن

نسخه این باغ را زیر و زبر کن بس است — از سر گل تا بکی منت شبنم داشتن

مایه ارزندگی از گهر خویش گیر — تا بکی این غرو ناز از لب و لحم داشتن

مذهب عرفی بگیر ملت قارون بهل — گنج هنر رنجیدن به ز درم داشتن

اوست مسیحای وقت لیکه مسیحا که هست — دون اثرهای او معجزه دم داشتن

تیغ زبانش فگند بر سر هم مهر و ماه — شهرت اورا حلال ملک عجم داشتن

طی کنم این نامه را گر نکنم چون کنم — حوصله خامه نیست تاب قلم داشتن

در مدح جلال الدین محمد اکبر شاه

ایدل معنی سرشت راز دان آفتاب — تا ابد برخوان دولت میهمان آفتاب

بر کمال دولتت هر کس که بیند بنگرد — از شراب تربیت طل گران آفتاب

دولت جمشید همجوشی کند با دولتت — چون سمند آسمان در زیران آفتاب

طوطی نطقم چو در مدحت شکر خائی کند — آب گرم از ذوق گردد در دهان آفتاب

تا تواند دولتت رانگهر انداز اوج عرش — اهل معنی را فشند معلوم شان آفتاب

کاروان سالار شاهان آفتاب آمد ولی — چون توانم دید یوسفی در کاروان آفتاب

عرفی چه احتیاج که گوید بداستان
گفتم مخواه تن زن و صد داستان مخواه
لب بستن از طلب دش تهمت و بس
گین از فلان مجوز بهمان فلان مخواه

ایضاً همدرین معنی

عادت عشاق چیست مجلس غم داشتن
حلقه شیون زدن ماتم هم داشتن

بر سر عمان در موج حلاوت زدن
بر در میدان دل فوج ستم داشتن

چیدن غم و نعت در لب دل دوختن
شهر دل و باغ جان و قصالم داشتن

نغمه داود را از لب شیون زدن
آتش نمرود را باغ ارم داشتن

باخط آزادگی بندگی آموختن
با دل بی آرزو چشم کرم داشتن

از ابدی ذوق غم روز زبان یافتن
وز ازلی بیع درد سود سلم داشتن

حسن عبادات را برقع نسیان زدن
زشتی اعمال را لوح و قلم داشتن

در ته دوزخ ز شوق جرعه کوثر زدن
بر لب کوثر ز شرم حسرت نم داشتن

آئینه دیده را صیقل حیرت زدن
زاویه سینه را مخزن غم داشتن

هم ز غبار کنشت عطر کفن ساختن
هم تبر از دوی دیر سنگ حرم داشتن

در دهن بخت عیش ناوک لا ریختن
در کمر درس عشق دست نعم داشتن

تا بثری آب چشم از پی هم ریختن
تا بفلک داغ دل بر سر هم داشتن

در جگر آشتها آب هوس سوختن
وز اثر امتلا درد شکم داشتن

مستی و دیوانگی جام سیاهست
صرفه درین بزم نیست ساغر جم داشتن

دین و دول عمر و جان جمله بسیلاب ده
دشمن درویشی است خیل و حشم داشتن

خامه تراشی ستم نامه خراشی گناه
ساده و بی خم به لوح و قلم داشتن

شیب نگویم بطبع بهر شبابست و لیک
به ز رعونت بود قامت خم داشتن

بهر نعیم بهشت طاعت ایزد مکن
بر لب جیحون خطاست چشم نعم داشتن

در تحریص مخاطب بسوی همت

گر مرد همتی ز مروت نشان مخواه — صد جا شهید شیوه‌ٔ بیداد شمنان مخواه

بستان ز چاج و در جگر افشان و نم مجوی — بشکن سفال و در دهن انداز نان مخواه

خاک از فلک مخواه و مراد از زمین مجوی — ماه از زمین مجوی و وفا از آسمان مخواه

تا صبح تخت و تاج اگر خسروی دهد — بشکن کلاه و بند و گوهر ز کان مخواه

گر ماه و آفتاب بمیرد غم آمیز — گر تیر و زهر ه کشته شود لوحه خوان مخواه

شهریان ز پوست برکش و در کام تیغ نه — لب را گلو بگیر و ز قاتل امان مخواه

گر بی شهادت از در عشقت روان کند — تیغ ز شیمه و دل نامهربان مخواه

گر مژده وصال رسد در زمان بمیر — ور بعد مرگ گریه رسد سود جان مخواه

طاؤس همتی سر منقار تیز کن — یعنی که بال و پر بکن و سایبان مخواه

مجلس همه حرم کن از نی نوا مجوی — خنجر بسینه تیز کن از کس فسان مخواه

روبیضه را بسنگ زن ای هدهد بهشت — بر شاخ سدره جا مکن و آشیان مخواه

گر کعبه‌ات بزیر لب آرند لب بدوز — بر خاک بوسه زن ز حرم آستان مخواه

ای مرغ سدره در طیران ابد بمان — منشین بشاخ طوبی و انس مکان مخواه

آهوی عصمت ار بگریزد ز صید گاه — گیرائی از کمند و شتاب از عنان مخواه

گر ناگهت بزود هوس دیده وا شود — بهر خراش تیز نوک سنان مخواه

تا میزبانیت نکشد در غم و غرور — تنها بطرف سفره نشین میهمان مخواه

دنیا حلاوتی نرساند بکام کس — این لقمه را مناستی بادبان مخواه

دستان زنی و دام کشائی که دلک است — از کبک طالع من و زاغ کمان مخواه

از همت بگیر عبرت و کسب هنر بکن — با بخت خود عداوت هفت آسمان مخواه

نام قبیله را مبر از فضل خود بلرزش — تا نفخ صور طنطنه ٔ دودمان مخواه

ز فیض گلشن رویتو چون شوم آگاه — که سوزد آتش حسن تو بال مرغ نگاه
چه سود از آنکه ز شوق لبت شدم همه جان — چنین که آتش سودای دل بود جانکاه
بروی رحم بدانگونه بسته‌ئ در دل — که شوق کشتن من در دلت ندارد راه
چو گیری آینه در کف شوق عارض خویش — ازان کرشمه نرگس فزان فریب نگاه
شود مثال در آینه مضطرب ز انسان — کز اضطراب دل آب عکس عارض ماه
بیا و رویتو چون آه جانگداز کشم — بصورت تو سزد گر برآید آتش آه
زنی به تیغم و فریاد از شریعت عشق — که آرمیدن کفرست و اضطراب گناه
چنان ز لطف تو نظارگی بهجوم آورد — که عارض تو نه بینم ز ازدحام نگاه
ندارد آینه را پیش رو چندین شوق — اگر ز چاشنی حیرتم نشوی آگاه
زهی بخنده گشودی ز کار بسته گره — زهی بعشوه ربودی ز فرق فتنه کلاه
ز شهد مژده لطف تو کام جان شیرین — بعهد وعده وصل تو عمر غم کوتاه
عنان عشوه نگاه ترا ست دست آویز — بساط فتنه سمند ترا ست جولان گاه
دل زمانه سراسان ز چشم ظالم تو — چنانکه فتنه ز آسیب عدل شاهنشاه
شها منم که بلا را بجز قضای دلم — بگاه عرض سپه نیست عرض گاه سپاه
باین عرض که شود حیرتم فزون دائم — زمانه یوسف عیشم نماید از ته چاه
زهی امید طواف تو رهنمای مراد — زهی سجود جناب تو آبروی جباه
شدم هلاک ز حرمان خوش آن زمان که شوم — بخاکبوسی کوی تو چون سپهر دوتاه
چنان نیاز فشانی کنم که عشق برد — خمیر مایه عجز از غبار آن درگاه
زهی محبت آل تو پای مزد ورع — خهی حمایت لطف تو دستگیر گناه
ز روی لطف بفریاد رس مرا چو بحشر — بپای نفتم و گویم که حسبة الله
منم غلام تو عرفی محل بود ز لطف — بحال من بکشائی لب شفاعت خواه

قصائد عرفی ۶۷

که در بیت سابق واقع شده و میل بفتح اول بمعنی گمنام ربود بمعنی شاید ۱۲ قد

همیشه تا نبود ثانی اقدم از اول | همیشه تاکه بود سر بتاج ارز انی
زسایه تاج دهد فرق بخت عرفی باد | همای دولت مخدوم اول وثانی

در مدح امیر المومنین علیه السلام

زتاب شعشعهٔ مهر سایه بهر پناه | سزد که بگسلد از شخص و پیش گیرد راه
فروغ مهر تبیذ چنان گردید | که شعله بر سر خود زد و دود دل خرگاه
شود برشته چو ماهی درون روغن گرم | چو عکس ماه نوافتد درین هوا بمیاه
زهمرهی هوا پر تو شهاب دهد | زبسکه تاب هوا برفروخت گونه گاه
سزد که شعله چو ماهی زعکس خود گه موج | زفرط حدت گرما کند در آب شناه
نگردد آئینه آب عکس مهر او فتاد | که آفتاب زگرما برد بآب پناه
زغایت اثر حدت هوا شاهد | که گرمی جگر موم گردد آتش گاه
بغایتی شده آتش اثر زگرما روح | که دست مرگ بود از تصرف کوتاه
نه آب را تموج کند وزیدن باد | که شخص موج زگرما کند بآب شناه
همین نه شخص پناه آورد بسایه بس | که سایه نیز زگرما برد بشخص پناه
چنین که شهر زبون شد زتاب مهر نبرد | که بهر قطع کشد پوست انبرش روباه
زتاب مهر تنور فلک بتافته گرم | چنانکه معرکه کین بگاه حدت شاه
شه سریر ولایت امام خطهٔ شرع | محیط عالم دانش علی ولی الله
زهی فروغ ضمیر تو شمع بزم رسول | زهی وجود شریف تو ختم صنع الٰه
طواف کوی تو سرمایهٔ تجارت قدر | صفات قدر تو پیرایه تجمل وجاه
بجان حادثه آن کرده بناوک خشم | که ترک چشم بتان بادل از خدنگ نگاه
چنانکه دیدهٔ عفوت براه عصیانست | سزد که عین ورع گردد ارتکاب گناه
زبهر طبع برآورده پر گهر صدفی | بتحفه آورم اینک نثار حضرت شاه

نه نفس کلی و دریای گوهر دانش | نه عقل اول و استاد جوهر کانی
عداوتش بگهر سیمیای مصلحتی | عنایتش باثر کیمیای رحمانی
بجای دیو ملک را کند بشیشه اگر | کسی بخلوت خلقش کند پریخوانی
نخست خوشتینت بخشد از گران گهری | چو دست همتش آید بگوهر افشانی
زمانه را و فلک را بوی خطا بی بود | نه دوش و دی دم اشراق صبح امکانی
زمانه گفت تو پرویز و من ترنج زرم | بکام خود بطرازم چنانکه میدانی
سپهر گفت تو ای کیقباد کز تو منم | براه عجز برانم چنانکه میرانی
شگفته بخت و دودل شکسته طالع خصم | ندیم میکده و کامجوی زندانی
چو رسم خدمت او عام گشت گردون گفت | که داغ صورت چین تازه تر بپیشانی
زمانه گفت فلک را گهی بیا بد ابر | مراتب کف جودش بگوهر افشانی
فروگریست که آری گهی که نفس فلک | بعلم جوهر اول رسد زگردانی
سخن شناسا دیدی و دیده بینا هم | علو پایه که من در مقام سحبانی
فلان مربی من تربیت پذیر این بس | زفضل خود چه زنم لافهای طولانی
دراز شد سخنم جای شرم و تن زدنست | گرفتم آنکه لآلی است جمله عمانی
طریق ذیل چو اپویم درین خجالت گاه | که لنگ شد خردم را سمند جولانی
ثنای صاحب و مدح تو همچو شیر و شکر | بهم سرشتم و بگرفت شکل وحدانی
نوای لاف و گزاف که سنت شعرست | زدم چنانکه دلم خون شد از پشیمانی
نمی وزد ز جهان باد بر دلم هرگز | که زلف شاهد نظمم کند پریشانی
حدیث آب و علف خود نبرد من باد است | که نظم و نثر خودم کرده آبی و نانی
تمام همت و سرتا قدم مراد دلم | اگر دهی نستانم دهم چو بستانی
وگرچه ماند دعای کنون بگو چه کنم | طلب کنم که نه تحصیل حاصلش خوانی

مرا ز نسبت همدردی کمال غم است
وگرنه شعر چه غم دارد از غلط خوانی

رهم عنانی طبعم بشاعر شروان
بعهد کو دکیم ذهن کرده شروانی

کنونکه رتبه حکمت گرفت شعر از من
کند بنسبت این اعتبار یونانی

هنوز هست امیدش که یابد از فیضم
بعون خدمت صاحب خطاب گیلانی

نفر جبکه من از بهر روح سازدهم
نه انوری نه فلانی دهد نه بهمانی

چه صاحب آنکه درا اهمال خدمتش نشنید
فضا ز صورت دیوار عذر بیجانی

همان که هست ترا بر دوان اغلاطون
خطاب لفظی و باوی تکلم جانی

همان که گریه کلکت ازان روادارد
که نوبهار طبیعت برو بخندانی

همان که فرق فلک را بتیغ بشگافد
گرت ز حادثه چینی فتد به پیشانی

همان که ابر عنایش چو فتنه بار شود
جهان ز حفظ تو جوید کلاه بارانی

همان که نشکند از هیچ دست طرف کلاه
که تو نثار وفائی بران نیفشانی

سخن صریح بگویم حکیم ابوالفتح است
که تو بسحر فضائل تاثرش خوانی

دلیر ارشش پرستم که از لیاقت او
گرفته برهمنی سیرت مسلمانی

ذخیره نهد از من که مانی از صورت
تمتعی برم از وی که صورت از مانی

ازان ندیده ثنا گویمت که مے بینم
تراو اورا یکتن بچشم روحانی

دلیل حمد تم این بس که مدح خود نیوشت
مرا بمدح تو فرمود گوهر افشانی

تو چون گذر کنی آنجا بنظم رنگینم
که مصر عش چمنی کرد و بیت بستانی

ضمیر وے بمن اینجا نشان دهد هر جا
که ناخنی بزنی یا سرے بجنبانی

درین زمین دو سه بیتی گزیده در شهر
ذخیره دار علم از لغامهای زبانی

قصیده ناشده وفا رسانیده
که شوق من به ثنا خوانش تو میدانی

تبارک الله ازین گوهر محیط عطا
که از افاضت او قطره کرد عمانی

فلک بمرد و ملک آفتاب گردیدے — بروز عدل تو حسن زمانہ فانے

بماندی از حرکت آفتاب در مطلع — مثال دیدۂ عاشق بگاہ حیرانے

گہر شناسا در پیش پا مبین و بسنج — نثار من کہ بفرق تو باد ارزانے

غلط مسنج و مبین پایمال نسیان کن — سواد چیدہ و گرد بار بر سر افشانے

سبک مزاج مگیری کہ بس گران گہر است — متاع من کہ نصیبش مباد ارزانے

قماش دست زدہ شہر و دہ زمن مطلب — متاع من ہمہ دریائیست و یاکانے

ز بسکہ لعل فشاندم بنزد اہل قیاس — یکیست بنسبت شیرازی و بدخشانے

بعہد جلوۂ حسن کلام من اندوخت — قبول شاید نظم کمال نقصانے

کنون کہ یافت چمن سرمہ ساے در شیراز — خرد زدیدہ کشد سرمۂ صفاہانے

ببین کہ تافتہ ابریشمش چہ خامانے — ز تاب اطلس من شعر باف شروانے

زمانہ بین کہ مرا جلوہ داد تا از رشک — بداعیہاے پس از مرگ سوخت خاقانے

گرفتہ روی زمین جملہ آفتاب صفت — بعون تیغ زبان شہر تم بآسانی

بخندای در و دیوار روزگار خراب — کہ بر زمانہ زدم تکیہ سلیمانے

چو کرم پیلہ بعالی تنیدہ ام ہبروت — کہ اصل خلعت دارائیست و خاقانے

ز شوق بو قلمون حلۂ عبارت من — بدام فتاد بمعنے نمود عریانے

ز سحر خامۂ جادو اثر فرستادم — بجاے شعر بکاغذ شراب روحانے

بنوش و باک مدار این شراب خانہ سرسا — کہ نیست خوردن این بادہ را پشیمانے

ازین شراب گر آلودہ دامنی خیزد — بکش کہ بر تو حرام است پاکدامانے

زمانہ خواند و فلک بیاض دیدہ نوشت — کہ این قصیدہ بیاضی بود نہ دیوانے

بآستان تو صد گنج شایگان ریزد — چو آستینت اگر نامہ ام برافشانے

مدہ ببر ادوی ناجنس نامہ ام کہ مرا — درین قصیدہ بروز کمال نشانے

کند ز حیله برای گزیدن مردم — بگاه مستی از و التماس ترخانی
بوصف ریش اگر خامه زن تعمم کرد — ز ملهمی چون هلال نورانی
هوای وصف کند شش بخاطرم زوجوع — گره شد افعی اندیشه ام زپیچانی
دل حسود تو ویران تر است زان مرضع — که در زمانه جود تو میکند کانی
تو زیب محفل من بنیت که در میدان — سر زمانه بفتراک بسته میرانی
نهال بخت تو در گلشنی بود سرسبز — که راه کاهکشانش کند خیابانی
چو سدره ریشه دوانیده در جهات ابد — درخت عمر تو در چار باغ ارکانی
ز حد گذشت حق خدمت فلک ترسم — که زیر سند خویشش چو عرش بنشانی
زمانه جمع کند شش بحیله بیکجانب — اگر تو خشم حکومت بیکجهت رانی
سمند دولت جاویدیت که در هر گام — بساط کون و مکان بایدش نهد انی
بخرق عادت اگر ملتفت شوی شاید — که کنه خویش در ادراک عقل گنجانی
شجاعت تو دلی نعمتی بود که کند — بمطبخش جگر شیر شرزه بریانی
چو عرض معجزه را تربیت دهی شاید — که سایه در بغل آفتاب پالانی
چو خشم کینه بتازی بروزگار نبرد — که گرد تخت ثری بر سپهر بنشانی
قلم براه صلاح تو میرود ورنه — کجا رسد بدو انگشت بی جهانبانی
همان عصای کلیم است خانه تو دلی — صلاح در قلمی دیده فی شعبانی
بر هر پا و سر آید آمد بدنباش — اگر عنانش بصوب ازل بگردانی
رقم کشان یمین و یسار دشمن تو — که میکنند سخن سنجی و قلمرانی
ز بهر شدت خذلان او مدل کردند — طبیعت ملکی را بنفس شیطانی
سه گانه گوهر والا نزاد دودهٔ کون — که جنس معدنی ناهیه است و حیوانی
از انمیان وجود و عدم فرود آیند — که حرف رد و قبولیت شود آسانی

در مدح خانخانان بفرمایش میر ابوالفتح

بیا که با دلم آن میکند پریشانی — که غمزهٔ تو نکرد است با مسلمانی
زدیده رفتی و مردم همان نفس فریاد — که بیتو مردم و آنگه چنین بآسانی
کسیکه تشنه لب ناز تست میداند — که موج آنجا لست چین پیشانی
نهشت غمزهٔ اسلام شیوهٔ که دوروز — محبت تو کنم جمع با مسلمانی
ترا چه نکند حسن بر دلم گوئی — که در زمانهٔ یوسف نبود زندانی
که گفت مطلع دیگر چنین نیاری گفت — که تازه ساز دازین مطلع اوبن جانی
رهی وفای تو همسایهٔ پشیمانی — نگاه گرم تو تکلیف تا مسلمانی
متاع حسن تو سرمایهٔ تهیدستی — خیال زلف تو مجموعهٔ پریشانی
لب تو جرعه ده بادهٔ دل آشوبی — غم تو شانه کش طرهٔ تن آسانی
گل کرشمه بخندد چو چشم باز کنی — بهار عشوه دهد نرد چون بهوشانی
زدین خویش سوالش کنند در محشر — کسیکه عشق تو نگزید بر مسلمانی
چنین که لشکری از مرغ نامه بردارم — مرا رسد که کنم دعوی سلیمانی
بسی نوشت و نیامد جواب نامهٔ دوست — قلم که دست زمن میبرد بگریانی
چه دست و خم اندیشه میزند دیگر — مگر بجوش در آمد شراب روحانی
بلی چو سینهٔ الهام دوحی میجوشد — ز شوق انجمن فهم میزند اخانی
ز فر عدل وی امروز یک بهادارد — متاع نوشیروانی و خانخانانی
بعون مکرمت او نیاز کاسه تهی — ز فقر تا بغنا مے برد بمهمانی
و میکه دست برآورد آستین جودش — بچشم آز کند موج بحر سوهانی
بعهد او شعرا در صفات زلف بتان — کنند نقل بجمعیت از پریشانی
ز سهم او که نیارد فشاند گرد فتور — فلک بدامن احوال النسی وجانی

قولہ

قصاید عرفی

بشنوی نامهٔ عرفی که ازیر دستعال — زبندگان خودش برگزیده و کرد آزاد

اگر نه بندگی صاحبت بفال آمد — سبب چه بود که جبریل این ندا در داد

من از ستانت برهان بشرم غوطه زدم — شکست رخ اندیشه رنگ استعداد

بخدمت آمدم اینک بگوچه مصلحت است — برآستان تو باید نشست یا استاد

گرم تو بنده شمردی نخواجگی صد شکر — وگر قبول نکردی زنا کسی فریاد

بگویمش مفشان آستین بیع مباد — که شیر باغ شود بی صفا زگرد کساد

بگویمش ز گهر خویش گرچه بی ادبیست — که در حضور همایسر کنم ستایش خاد

زدودمان اصیلم همین گواهم بس — که شرم این سخنم خود زچهر بیرون داد

مرا رسد که بنازم بنسبت آبا — چنانکه تا بقیامت بطبع من اولاد

اگر نه شرم جلال تو مهر لب بودی — تراوشی از نفسم جمله مدائح اجداد

نکرده گوهر مدحی نثار کس هرگز — گهرشناس ضمیرم که گنج زیر افتاد

کلید جاه تو یارب چه شوخ دندانست — که مهر گنج طبیعت شکست و قفل کشاد

بگیر تحفهٔ نظمی که زاده از طبعم — درو بسیر بنیدیش کاین لطیف نهاد

نه گوهراست ولیکن هست زادهٔ دریا — نه جواهر است ولیکن هست قابل ابعاد

خدایگانا زانگونه سر بلندم کن — که همتم نکند همسری بسبع شداد

چنان زگریهٔ غم باز دار چشم دلم — که خنده زیر توانم گذشت برجساد

بصدر بضاعقه تازی قبول میکردم — زشاهدان بهشتی سرشت و حور نژاد

کنون زخاشیه بافان ریش اندوزم — گر شمهای عروسان خلخ و نوشاد

مگر ز منهی رایت شنیدهٔ حالم — که ریشهای حریفان همیدهی برباد

همیشه تا لب الیاس و خضر سیر آبست — زچشمه ئی که نهورش کند سکندر باد

لب عدو تو سیراب لیک از ان آبی — که ضربت تو چکاند ز دشنهٔ فولاد

بسیر مرتع قدر تو آهوان حرم
بدو ز سفره خلق تو گرده‌های زیاد

نثار مقدم اندازهٔ تو چشم ملوک
غبار دامن آوازهٔ تو گوش بلاد

نفاذ امر تو گر پنجه زموم کند
گشاد ناملوی آتش از دل فولاد

حسود جاه تو صدره زرنگ دلبوسی
بدستیاری اسید بست نقش مراد

زمانه بعد حصول مراد بادی کرد
همان که بعد نظام بهشت باشد باد

بباغ طبع تو جوشد طائران بهشت
چنانکه فوج مگس بر دکانچه قناد

چو راز دار تو گردد دو زمردن شیرین
ملال راه نیابد بجز طرفرهاد

اگر صبا بمزارے برد غبار درت
کنند تهنیت از هم زیر خاک اجساد

بر آسمان نهم حلمت ار فشاندی پای
بجز دو لعبد سر من نگردد از العباد

بذکر نام تو وقت دعا چو بر لغزد
بشارع نفسم فوج فوج از اعداد

برای رفع تقدم عجب بدان گزند
صف مات شکنجون بلشکر احاد

خدایگانا دارم حکایتے برلب
که چون مدیح تو نتواندم بلب استاد

خیال بندگیت دوش نقش می بستم
درو ز کسب شرف بے زر روی استعداد

که ناگه از در اندیشه خانه شاید عقل
که شمع خلوت اسرار مبدء است و معاد

گر شمه سنج و تبسم کنان در آمد و گفت
که عید بندگی صاحبت مبارکباد

من از تعجب این حرف دلکشا گفتم
که ای ز لطف کلام تو ملک هنر آباد

نه آسمانم دنی آفتاب دنی بهرام
کزین مطایبه کردم مر ساده لوحے شاد

تو هم ز حرف تنکمایه ترز بان نشوے
بگو که صورت این مژده از چه معنی زاد

جواب داد که این مژده را دلیلی هست
که دست فطرتم از ابطاق حصر نهاد

همین نفس ادب آموز قدسیان جریل
در یکچه حرم قدس را بدیده کشاد

بسوے کاتب اعمال بانگ برزد و گفت
که ای رقم کش کردار خوب و زشت عباد

که روزگار بمولود دشمنان تو ام — دو صد کرشمه نیفشاند در مبارکباد

چراغ مهر نمی میرد افلاک کیهج — بر دیم از نکشائی دریچه بر باد

چه خیزد از نفس سرد من بهل گیرد — که زمهریر بجوشد ز کوره حداد

دگر بناله نمیریزم آبروی نفس — که شبنمه شبنمه ازین آب داده ام بر باد

کدام ناله میانش بشعله بر بستم — که روزگار بمنع اثر فرو نکشاد

کدام ناله سرشتم بداغ دل کورا — زمانه در کره زمهریر غوطه نداد

گرفتم آنکه ز فریاد منع دل نکنند — که مهربان شود این عمر نوخ زین فریاد

بنجبت بی هنرم آن کند خجالت عجز — که ضعف باد مخل زفاف باد اماد

مدار زندگیم بر ملاکتست و کجاست — دروغ مصلحت آمیز و تیشه فرهاد

ازان زدست هنرهای خود همی نالم — که بر ظهیر ازین شیوه هیچ در نکشاد

بدین صفت که بعهد حیات بگشایند — هزار چشمه خون از دلم به پیش عناد

چه دل کشاید ازنیم که بعد ازین گویند — که بوده است فلان دام اسمه ستاد

ازین که بعد بریدن تمام شانه شود — گره کشاده نگردد ز طره شمشاد

بچشم صدق نظر میکنم بهر چه گذشت — جز این صواب نه بینم که دارد م دشاد

که در مدائح دونان طبیعت ملکی — ز باغ قدس نبردم بشت هزل آباد

کنون که سیکنم انشای مدح مدح کسی است — که جبرئیل بدحش فرو ده براوراد

حکیم عهد ابوالفتح آفتاب هنر — که از دمش رود اعجاز عیسوی برباد

زبادر اشر رقهر او کند شنجرف — جماد را اثر لطف او کند شمشاد

اگر بقصر جلالش رونده پایه شمار — که نیم پایه بود زان شمار سبع شداد

عجب مدان که قدم سوده باز پس گردد — هم از هدایت سلم نهایت اعداد

زهی تلون جاه تو زینت امکان — زهی تجلی ذات تو علت ایجاد

فلک بمدح تو دوشینه کرد تحریکم | چنانکه نطق ببند و یک داستان آمد
خدایگانا حال دلم تو میدانی | چه گویمت که دلم چون ز غم گران آمد
چه احتیاج که گویم که مرد و عرفی را | چه بر سر از هوس مرگ ناگهان آمد
درین مصیبت عظمی که دهر سنگین دل | ز گریه هر سر موچشم خونفشان آمد
چنان فریفت مرا گریه های روحانی | که چشم از هوس قطره بجان آمد
که رهبرش بعدم شد که مرگ از مرگش | سیاه پوش تر از غم جاودان آمد
برفت و لطف تو بر من گذاشت این بدیست | نبرد عقل که تاوان آن زیان آمد
ولی بنسبت اهل صفا و وحدت ارواح | همان که رفت ببرد یک من همان آمد
تو آگهی که مرا از غروب این خورشید | چه گنجهای سعادت زیان جان آمد
من آگهم که گران شب چراغ گم کردم | که گو سپهر مرا تبلا فی آن زیان آمد
بهار باغ مرا گر قضا بجنت برد | بهار باغ بهشتم ببوستان آمد
هزار آن عروس که در نور شد حجله نطق | ز راه تهنیت اینک بآستان آمد
همیشه تا رسد از آسمان بگوش این قول | که عهد دولت سبحان شد و فلان آمد
ز دودهٔ تو بگو باد آسمان تا حشر | که دود حشمت این رفت و دور آن آمد

در مدح حکیم ابوالفتح

ز هر نگاه که هوای دلم نقاب کشاد | فلک بگلشن حسرت نوشت و رفت ببباد
هزار نکته که در رد و نقد مدعا بستند | بدامن طلب مدعی نهاد کشاد
زمانه غیر الم نامه نیست تصنیفش | دلم ز صفحهٔ فهرست بر گرفته سواد
نخند اگر بفسون زمانه دل بستم | نه بهتر م ز سلیمان که تکیه زد بر باد
کدام شهوت از آبای سبعه شد صادر | کدام نطفه که از امهات نهزاد

وصد کرشمه در بار کباد و ولادت آن نشاند و الله اعلم بالصواب و الیه المرجع و المآب

بجد مملکت شاه رفت و عالم گفت — که صدر مجلس دنیا بآستان آمد
چو باز گشت ز اقصای ملک دوران گفت — که روزگار بسر رفته در میان آمد
سپهر گفت بهل مدح روزگار و بگوی — که آفتاب سوی ناف آسمان آمد
جهان بگفت که فی فی بگو که جان جهان — بلب رسیده و گر در تن جهان آمد
من این شنیدم و گفتم که گر غرض مدحست — همین نه بس که بگوئی خدایگان آمد
بگو خلاصهٔ تقدیر خانخانان است — که همعنان شهنشاه انس و جان آمد
بهر قدم که همین زد زمین زمانه گفت — که بختم آمد و فرخنده و جوان آمد
بهر دیار که آمد زمان زمین را گفت — که تاجم آمد و بر فرق فرقدان آمد
درون دائرهٔ آسمان زاندیشش — بعرش و فرش بگویم که آسمان آمد
زهی بلندی نامت که تاج و تارک نظم — چو دیک و زهی وحیدا و هان آمد
بیا بیا که ز اقبالت ای بهشت نهم — زمانه برتر از امید کامران آمد
اگر هوای چمن داشت نو بهار رسید — وگر امید ثمر داشت بوستان آمد
قلم بنان تو سنجید و نه فلک را گفت — خوشا هلال که همشکل این بتان آمد
فلک عنان تو بوسید و شش جهت را گفت — خوشا زمانه که در تحت این عنان آمد
چرا نه روضهٔ جاه ترا بود چمنی — که آفتاب در و شکل افخوان آمد
تو ئی که در ازل اندیشهٔ تو اندیشید — گذشت بر اثرش امر کن فکان آمد
اگر ثنای تو از طبع میکند سر گیر — که گوش بر در دروازهٔ دهان آمد
اگر دعای تو جوشید ز دل بحسن قبول — شگافت برقع و تا سر حد زبان آمد
فلک بلجهٔ هستی بعکس فرمانت — دو غوطه زد بته عمر جاودان آمد
امید بر اثر نقش پای احسانت — دو گام زد بسر گنج شایگان آمد
ز عجز دم زدم اندیشه لب گزید و گفت — که راز سینهٔ اندیشه بر زبان آمد

شکر طالع کند و چون نبود شکر گزار — آن یک اندیش که چشمش بتو افتاد اول

صله نپذیرد و این حسن طلب از کار ما — خود تو دانی که چها کرده باسید و امل

او که پروانه قدرست نسوزد زین نار — او که حمائله عرشست نیفتد بوحل

صله برهان گدائی و ستایشگاریست — برتنا گستر این آیه مبادا منزل

انچه دادی و دهی گرچه بمعنی صله است — صله و دستیش با دنه مدح و نه غزل

قصهٔ مهر و وفا با تو نیارم گفتن — کین حکایت چو نهایت نپذیرد اول

گویم از ناصیه اش هرچه بگفتست بخوان — این نگویم که مفصل بشنو تا مجمل

در تتار گهر چند طمع داشت قضا — زان باخلاص تو بشکست عجب در دل اول

عرفی افسانه مخوان نوبت دیگر شعرا ست — گوشهٔ چشم نمودند که تنگست محل

مدح صاحب نه و حرف خود و این طول کلام — هیچ شرم آیدت از نکتهٔ ناقل و دول

بدعا رو که اجابت نظرش بر لب تست — گرچه محتاج دعا نامده مسعود ازل

تا ز تحویل حمل خاک نرجسد گرود — تا ز بول از عمل نامیه ماند مهمل

کشتهٔ مزرع بخت تو بپذیراد نمود — تا بحدیکه چرندش بمیان جد و حمل

بعد هم خصم درون خسته چو در توبه گناه — تو برون تاخته از علم چو از علم عمل

در تعزیت ابو الفتح و تهنیت خانخانان

ز آسمان و زمین مژده ناگهان آمد — که آفتاب زمین تاج آسمان آمد

لوای فوج حکومت بقتلگاه رسید — همای اوج سعادت باشیان آمد

دو جنبشی بست که از غایت جلالت قدر — لباب جمله تواریخ در جهان آمد

نخست هجرت سلطان دین که از کعبه — سوی مدینه بتکمیل انس و جان آمد

دوم مراجعت فخر دهر و مرکز ملک — بتختگاه شهنشاه کامران آمد

ورعنان گردش افتاد کره نارد هوا — طی شود دایره بر دایره مانند بصل

داور اداوریت هست اشارت فرما — تا بساید فلک از بهر صدش صندل

داد یک شعر عرفی بتان کین مغرور — کبر و نازش نه باندازهٔ قدرست محل

پر غروریست که تا من در حدت نزدم — این گمان داشت که دورانش نماید ورد دل

نیم تحسین بکن ار گوید صد بیت بلند — که دماغش شده از حسن طبیعت مختل

هر سر مویش اگر باز شگافی بخرد — سو مناسبت که پیدا ست در و لات و هبل

بهر اصل و نسب خویش نویسد بیرون — هر چه خواهد ز نسب نامهٔ ارباب دول

گوهر اما ز مروست نه دریا و نه کان — حکمت آموز عقولست نه علم و نه عمل

دعوی همت و از شرم خسان در خلوت — بشکند رنگس اگر جامه نباشد مخمل

گر ببازیچه نهد در کف اندیشه عنان — می نهد غاشیه بر دوش حریر و خلخل

چه بلا عیب ترا شیم که حسد کم بادا — شنو عیب ز دهی از سیم دغل

گرچه او بود کنون همت دگر خواهد بود — اینک آن ماضی و حال اینک و این استقبل

هر که با او چو عطارد نبود مرد مصاف — صلح و تحسین خوش آید نه تهور نه جدل

آنچه ابیات بلندست که از طبعش زاد — انتخابیست ز دیوان سخن بخش ازل

آنچه ذرات معانیست که بر وی جوشد — همه خورشید شود گر بشناسند محل

دارد از عزت اصل گهر و لذت شعر — پای در تخت شه و دست در آغوش زحل

عزت او نه شهیدیست که حشرش با شد — ورنه بگریستمی از ستم مدح و غزل

اگر او نام ز ننگ شد از لذت شعر — شعر از عزت او نیک برآید ز دلل

شعر از و نیک گر بد تو ز بانش دانی — شرح این با تو غلط خبر تو برم لاوهبل

الحمد که تا قدر تو نشناخت نبود — جوهر بند گیش چون هنرش مستعمل

ایکه در عهد تو عهد جم و کے گر بودے — همه بر خویش فشانندی گهر مدح و غزل

غنفش اندر کنف عدل تو خوابست بود | راز دار عدم و مصلحت اندیش اجل
در مقامیکه کند روی کنایت بعدو | ضرب شمشیر ندارد اثر ضرب مثل
آسمان گفت ندانم که جلول از چه نکرد | ق صورتش پیشتر از صورت عالم بمحل
زانکه چون روز ارادت جهان سر بزد | صبحدم دولت او زاد شبانگاه ازل
زین سخن جوهر فعال شرافت دریافت | ق کای تنک بهره ز فهم صد علم و عمل
بیم آن بود ز خاصیت یکتائی او | که هیولی نپذیرد صور مستقبل
ای تجلی وجود تو جهانگیر بقا | وی تمنای سجود تو عنان گیر اجل
صفوت ذهن تو صراف امتحان چو دلیل | جودت لفظ تو کشاف دقائق چو مثل
فلک عدل تو هر دم بجهان آرائی | آفتاب دگر از جوت برآرد بحمل
تا گرفته ز سخای تو جواهر دارد | جود حاتم شده دریدهٔ امید سبل
بهر پایه خدام تو چون رفت بچرخ | گر نبود اطلس افلاک چنین مستعمل
چون دماغ فلک از صیت تو مختل گردد | عیسی از مهر نشاید که کند دفع خلل
گر جعل در سر از رائحهٔ گل یابد | بلبل از بهر هوا و هوس باید صندل
جمله هم سنگ گهرهاد دل و طبع نهست | ق این جواهر که فشاند کف جودت بابل
فاش گویم نکنم شرم نهانست که کرد | اشتیاق کف تو صورت تو عیش بدل
لوحش الله ز شکیر سمند تو که هست | ق دودمان گسل از شوخی او مستاصل
آن سبکسیر چو ن گرم عنانش سازی | از ازل سوی ابد و ز ابد آید بازل
قطرها کش دم رفتن چکد از پیشانی | شبنم آساش نشیند گه رجعت بکفل
گر بجوشید دهد سرعت او در یکدم | آید از ثور بترتیب منازل بحمل
سکنات قدم از شوخی او نامعلوم | حرکات فلک از سرعت او مستعمل
گر سر خصم تو بندند بپا لیشکه نزع | تا قیامت بگلویش ندهد چنگ اجل

بسکه هر خار گلی کرده عجب نیست اگر
یاسمین بشگفد از نشتر زنبور عسل

پیش باغ و چمن دهر کنون گر رضوان
نسخهٔ خلد برین باز کشاید بمثل

صورت خلد ازین باغ مفصل یابد
سیرت این چمن از خلد مبین مجمل

حور گیسو بمیان بسته درآید بچمن
تا لب آب کند از سنبل و گل جیب تنبل

بسکه از سنبل و گل یافت صفا زو بگیست
گر نئی بوسه و لب برهم آرا جدول

شاید از عذر پرستار پذیرند بحشر
بسکه بردند صفا صورت غزی و مبهل

انبساطیست درین فصل که بیکار عقل
شاید از باز شود عقدهٔ مالا یحل

لیلی از گونهٔ مجمل بود است جمال
یا بود لاله که سر برزده از گوشهٔ تل

عاشد آثار شوم زین غزل تازه که باز
موسم شادی بلبل شد و اندوه جهل

ای شب هجر تو در دیدهٔ خورشید مبهل
چشم روح القدس از شوق جمالت احول

شره بر هم نزدم تا دل شبهای دراز
تا صباحم در دل کوفت بهنگام اجل

از دل و دامن آلوده دریاس مزن
دجلهٔ عفو بانیها نشود مستعمل

بعذاب ابدی دل نگذارد غم دوست
این خ موعیست که آتش کند ترک عمل

لذت تلخی درد تو اگر شرح دهم
نوشد ارو بفرستم بسلام حنظل

چند ازین آتش خس پوش انگیزی دود
ای بخوش جوهر آئینهٔ حسن تو مثل

استینی زد و خاور شره ام کش تا چند
پوشم این چشم تر از حدیس ضاوند اجل

میر ابوالفتح که در سینهٔ دولت شهر
آفتابیست که تحویل ندارد ز حمل

روی در روی رود سایهٔ او با خورشید
چشم بر چشم کند پایهٔ او جنب زحل

لب اگر خنده و اگر چشم جهان گریدزار
دست او جنبد اگر دولت قبضا گردد مثل

با هواداری لطفش ز سر سبز ربیع
بهمن و دی چو برایند کلاه و نخل

یکدرم دار نیاید زر خالص بیرون
گر ضمیرش ز خورشید در آرد بعمل

در بستگی بشوق مدح بگو — کش بدل سایه کمتر اندازد
بهر تسکین شوق مدحت تو — نظم رنگین بدفتر اندازد
الوری عاجزست و من عاجز — طرح مدحت که در خور اندازد
گو بدهنت که معنی لائق — در زبان ثنا گر اندازد
گو کجا مدحت آتش افروزد — تا ضمیرم سمندر اندازد
آب گشتم ز شرم تهنیت — به که مرغ سخن پر اندازد
تا فلک دلق شهب وا دهم — روز و شب را ببر در اندازد
روز خصم تو شب لباسش باد — نه لباسیکه از بر اندازد

در مدح میر ابوالفتح

چهره پرداز جهان بخت کشد چون بمخمل — شب شود نیمرخ و روز شود مستقبل
چشم شب تنگ شود دائره مردمکش — دیده روز بتدریج برآید احول
مردم دیده آن ژاله وگرنه بصفت — بیضه دیده این زاغ و دماغش بمثل
خون سودائی شب زاید و فاسد گردد — لاجرم نشتر روزش بکشاید بمخمل
روز چون کرم برشیم همه بر خویش تند — هر چه شب رو کند از سعده چو زنبور عسل
بعد ازین شب نگین ثبت کند عبد اقل — بعد ازین ترجمه روز شود صاحب گل
وقت آنست کنون کز اثر عیش و نشاط — مے نگنجد بصراحے و صراحے بمثل
جام یاقوت و مے لعل بهم بالاید — اثر نامیه چون لاله و داغش بمثل
نامیه چون چمن سبزه دهد اتمامش — ناقص از کار گه آرند بباغ از مخمل
عرق از نسترن گل داغ شود برگ خور — اخگر از فیض هوا سبز شود در منقل
چمن آید بچمن بهر تماشای جمال — بلبل آید بر بلبل بتمنای غزل
گیرد از فیض هوا طبع جواهر دارد — خصمت از سودهٔ الماس کند در مخمل

ایکه خشمت در آزمودن تیغ ‌ ‌ سر بهرام صفدر اندازد
گر کند باز هیبت تو صفیر ‌ ‌ مرغ تصویر شهپر اندازد
حلمت ار سایه افگند بفلک ‌ ‌ سینه بر روی محور اندازد
گر قضا قدرتت بدست آرد ‌ ‌ بی عرض طرح جوهر اندازد
عطری از جیب خلقت از گردون ق ‌ ‌ در گریبان خاور اندازد
جای نور آفتاب چون سایه ‌ ‌ بر جهان فرش عنبر اندازد
با تو گر حاتم از ره دعوی ق ‌ ‌ طرح داد و ستد در اندازد
تو مطالب فشانی و حاتم ‌ ‌ آرزو در برابر اندازد
دشمنت بسکه هست بخل سرشت ‌ ‌ بلغات از نظر در اندازد
فعل از و اشتقاق نتوانکرد ‌ ‌ چون نظر سوی مصدر اندازد
شقه مردی تو گر مریم ‌ ‌ معجز آسا بسر در اندازد
مایه نشه الوهیت ‌ ‌ باز در بطن مادر اندازد
داور الحق مدح گستر تو ‌ ‌ رقص در بسیط کر اندازد
خرد از غور کنه خلق توام ‌ ‌ در تبه جیب عنبر اندازد
حور گر خاک فطرتم یابد ‌ ‌ در لباس معطر اندازد
زیب حور خیالم ار سنجد ‌ ‌ لیلی از شرم زیور اندازد
بوی جودت شنید و ذان قلمم ‌ ‌ هر دم از عطسه گوهر اندازد
گرچه طبعم ز شرم مدحت تو ‌ ‌ سر ببالین چو عبهر اندازد
عرشیان را بسر کلاه زنند ‌ ‌ مرغ فکرم اگر پر اندازد
نیک دارد مرخ گر عرفی ‌ ‌ در ثنایت عنان در اندازد
چه کند طوطی گر سنه بگو ‌ ‌ گر نه خود را بشکر اندازد

همچو سیمرغ آسمان هر روز | | بر زمین بیضهٔ زر اندازد
بهر سامان بزم گر نظرے | ق | جانب فرش گستر اندازد
چمن جنت آور رضوان | | جای فرشش بمنظر اندازد
مایهٔ انتعاشش مظلومان | ق | گر بدامان صرصر اندازد
آشیانه خراب کرده باز | | پیش برج کبوتر اندازد
روز هیجا که برکشد شمشیر | | نام رستم بخون در اندازد
خامه هنگام خط زهیبت او | | لرزه در نقش مسطر اندازد
در مصاف قیامت آشوبش | ق | که روارو بلشکر اندازد
نعره را تا زیانه فعل کند | | حمله را با دو سر اندازد
نعره سیلی بر آفتاب زند | | صد مه سد سکندر اندازد
دشنه بر سینهٔ فلک شکند | | نیزه در ناف اختر اندازد
زهره آهنگ رزم بر دارد | | وز برون چنگ و مزمر اندازد
حلقهٔ مطربانه چاک زند | | زرهٔ زلف در بر اندازد
تیغ سیماب گون درآمد شید | | سر و دست دو پیکر اندازد
آفتاب از کشاد ناوکی او | | جوشن موت بر سر اندازد
بگریزد بزیر ماهے گاو | | گر زراچون بمغفر اندازد
باد از تشنه نهاد حملهٔ او | | بحر را تشنه در بر اندازد
علت رعشه بسکه عام شود | | چون بمیدان نگاه در اندازد
موج قولاد عرض موج زند | | تیغ الماس جوهر اندازد
تا بشنجد متاع بازویش | ق | آنکه زین لب صبل در اندازد
سر خاقان به تیغ بردارد | | در ترازوے قیصر اندازد

قصائد عرفی

کشتیم[1] در میان بحر شکست — که بدریا شناور انداز و
هر که دنیا نشینش باشد — فرش و رکام اژدر انداز و
مردم[2] از شرم چند گر میم — عقده در کار رهبر انداز و
دست توفیق گو که شمشیرے — بر سر نفس کافر انداز و
حسن[3] معنی که دارد آنکه بمیر — در ره دشمنان سر انداز و
یوسف[4] آنکس بود که از حسدش — اگر برادر بچه در انداز و
او عبیر لباس خود خواهد — که بجیب برادر انداز و
واعظم[5] گشت سنگ مستی کو — که شکستی بمنبر انداز و
ذوق[6] وعظم نماند و میخواهم — که سخن طرح دیگر انداز و
بسر شبستر[7] شکوه ستم گردد — رسم شرم از جهان برانداز و
خویشتن[8] را ز تنگنائے دلم — بطرب گاه و لبسر انداز و
گوید[9] ای بے وفا کرشمۂ تو — شورتا کے بهر سر انداز و
نقش[10] را کج مباز با عرفی — مهرتا کے بشش در انداز و
کاشکے[11] آن شکیب هم میداشت — که شکایت بجشم انداز و
رو[12] بدلجوئیش مباد آن مست — زهر آفت بباغ انداز و
رو[13] که آن تشنۂ بهانۂ مدح — ترسمش عقل در سر انداز و
که شکایت بخون مبالائد — بدر گوش داور انداز و
میر[14] ابو الفتح کز سیاست او — غمزۂ زهره خنجر انداز و
گر[15] ضمیرش کند نثار قبول — آسمان مهر انور انداز و
نافۂ صحرائے چین شود هر گاه — قلمش نافه تر انداز و
دانه[16] از کشت جودش ار مرغے — چیند و در گلو در انداز و

---

[1] قولہ در میان الخ بسوی عرفی است ۱۲ منہ
[2] قولہ مردم الخ بسوی عرفی است ۱۲ منہ
[3] قولہ حسن الخ بسوی عرفی است ۱۲ منہ
[4] قولہ یوسف الخ بسوی عرفی است ۱۲ منہ
[5] قولہ واعظم الخ بسوی عرفی است ۱۲ منہ
[6] قولہ ذوق الخ بسوی عرفی است ۱۲ منہ
[7] قولہ بسر شبستر الخ بسوی عرفی است ۱۲ منہ
[8] قولہ خویشتن الخ بسوی عرفی است ۱۲ منہ
[9] قولہ گوید الخ بسوی عرفی است ۱۲ منہ
[10] قولہ نقش الخ بسوی عرفی است ۱۲ منہ
[11] قولہ کاشکے الخ بسوی عرفی است ۱۲ منہ
[12] قولہ رو الخ بسوی عرفی است ۱۲ منہ
[13] قولہ رو الخ بسوی عرفی است ۱۲ منہ
[14] قولہ میر الخ بسوی عرفی است ۱۲ منہ
[15] قولہ گر الخ بسوی عرفی است ۱۲ منہ
[16] قولہ دانہ الخ بسوی عرفی است ۱۲ منہ

رقص عیش تو باد گردش چرخ
ای ذا الحی یا ذا الجلال

گو رخصِ تو باد خندهٔ خاک

در مدح میر ابو الفتح

عشق گو تا خرد بر اندازد
عود شوقے بجمر اندازد

در دور ادر دلم ببالاید
عافیت را ببستر اندازد

مرغ جان را برد بباغ گلے
که اگر پر زند پر اندازد

صید دل را کشد ببند کسے
که اگر سر کشد سر اندازد

آنکه از ناز و غمزه بر جانم
گه سنان گاه خنجر اندازد

وز متاع وفا بجیب دلم
نه اقل و نه اکثر اندازد

شاهدی کو که کینفس گوشے
بدل درد پرور اندازد

هر شکستی که از دلم نجهد
بدو زلف معنبر اندازد

آسمان رنگ شیشهٔ طلبد
کافتابے بساغر اندازد

در شراب افگند دل گرمم
دوزخے را بکوثر اندازد

خندهٔ جام جم بگریاند
گریهٔ شیشه خون بر اندازد

نور خورشیدی پرورشفق
برسر خاک عنبر اندازد

بادهٔ روشنی که لمعهٔ آن
نور از چشم اختر اندازد

قهقههٔ شیشهٔ طبل کوچ زند
هوش را خیمه بر سر اندازد

کو مغنی که اضطراب دلم
همه در نبض مزمر اندازد

زخمه از باد گوشهٔ دامن
موج در نغمهٔ تر اندازد

از رگ و ریشه دلم بکشد
رعشه در جان غم در اندازد

نی غلط گفتم این نه گردابیست
کز دیم کس بمعبر اندازد

بقلم سیع پیاپی باشد و پرندوئی از جامه ابریشمی و شقق کنایت از سلمان خراست ۱۲ قوله قهقهه شیشه طبل الخ یعنی کوچ زدن مستعد بر آمدن شدن باشد و هوش راخیمه بر سر انداختن کنایت از زهره زدن هوش است ۱۲ قوله کو مغنی که الخ یعنی کو مغنی که اضطراب دلم الخ را فرو نشاند ۱۲ قوله همه در نبض مزمر الخ یعنی مضراب نبض مزمار بر پرده های این بیت است ۱۲ قوله موج در نغمهٔ تر الخ یعنی آنرا بسان آب روان سازد ۱۲ قوله رعشه در جان غم در الخ یعنی آنچنان غم را بر انگیزد که رعشه در جان بخشد ۱۲ قوله نی غلط گفتم الخ یعنی نی غلط گفتم این نه گردابیست که هر که در آن افتد غرق شود بلکه معبر است که هر که در آن افتد بگذرد و بمقصد رسد ۱۲ قوله کز دیم کس بمعبر اندازد یعنی کز دیم کس را بمعبر نیندازد ۱۲ قوله گریهٔ شیشه الخ ای از رگ و ریشه دل من ۱۲ قوله رعشه در جان غم در الخ یعنی آنچنان غم را بر انگیزد که رعشه در جان بخشد ۱۲ قوله نی غلط گفتم الخ یعنی نی غلط گفتم این نه گردابیست که هر که در آن افتد غرق شود بلکه معبر است که هر که در آن افتد بگذرد و بمقصد رسد ۱۲

عرشش در فخر خانهٔ قدرش — آستان راگزیده بر افلاک
چرخ دُر ملک نامهٔ عرشش — حرکت را نوشته از املاک
رمح او گر انامل عدل است — هفت اندام ظلم را شاباک
بخت او کز نثر او توفیق است — زر و سیم و مراد را سباک
جبروتش نبود شد آن نعلین — کز قوس النهار یافت نثراک
آسمان در رفاقت عرشش — بتواضع کند بچرخ سواک
چرخ دُر عرض لشکرش میگفت — نیست بهرام رزم او را شاک
دست مظلوم را چو کرد دراز — صد شب خون بشعلهٔ دو خاشاک
ای ابد را بعهدت استظهار — وی عمل را بعلمت استمساک
بزمگاه تو حجلهٔ یوسف — رزمگاه تو شانهٔ ضحاک
از خم مدت تو جام نخست — جرعهٔ دور آخر افلاک
از نشاط زمانهٔ تو خجل — نشئهٔ روز اول تریاک
بذل کوهر بس است از حد رفت — شورش بحر ممسک عراک
فقر از زر غناشد اکنون بس — کاوش کان کاسب کاواک
بر جود تو رحم جائز بود — گر نمیبود احتمال هلاک
دست رفعت دراز کن تا چند — کهنه دلق فلک نگردد چاک
داور اعدل از ثنای تو رفت — از حضیض سمک بر اوج سماک
معنی از کلک او چنان بارد — که سوانح زگردشش افلاک
زد دران بحر غوطه کز آبش — بوالفرح را نشد گلو نمناک
بد عامیرود کنون که دهد — خصم را زهر دوست را تریاک
تا توان گفت زهره را رقاص — تا توان گفت غنچه را ضحاک

---

۱ عرشش در فخر خانهٔ قدرش — در فخر خانهٔ قدرش تخت عرش ممدوح بعرش تشبیه شده است
۲ چرخ دُر ملک نامهٔ عرشش — چرخ در ملک نامه عرش ممدوح حرکت نامه بشرح ۱۲ است
۳ رمح او گر انامل عدل است — رمح نشان خانه زار افلاک بر آرند و رمح نامند
۴ بخت او کز نثر او توفیق است — توفیق خود از جملهٔ املاک او نوشته است
۵ جبروتش نبود شد آن نعلین — جبروت بمعنی سطوت و قدرت و نعلین کنایه از ممدوح
۶ آسمان در رفاقت عرشش — رفاقت بمعنی همراهی و همدستی
۷ چرخ دُر عرض لشکرش میگفت — عرض لشکر بمعنی سان دیدن
۸ دست مظلوم را چو کرد دراز — دست مظلوم را چو کرد دراز
۹ از خم مدت تو جام نخست — مدت بمعنی عمر
۱۰ از نشاط زمانهٔ تو خجل — نشاط بمعنی شادی
۱۱ بذل کوهر بس است از حد رفت — بذل بمعنی بخشش
۱۲ فقر از زر غناشد اکنون بس — فقر از زر غنا شد اکنون بس
۱۳ زد دران بحر غوطه کز آبش — غوطه زدن بمعنی فرو رفتن
۱۴ داور اعدل از ثنای تو رفت — داور اعدل از ثنای تو رفت
۱۵ معنی از کلک او چنان بارد — معنی از کلک او چنان بارد
۱۶ بد عامیرود کنون که دهد — بد عامیرود کنون که دهد
۱۷ تا توان گفت زهره را رقاص — تا توان گفت زهره را رقاص
۱۸ تا توان گفت غنچه را ضحاک — تا توان گفت غنچه را ضحاک

رفتم آهسته پیش بنمودم — خویش را در مقام استدراک
خنده آمیز و چین بابر و گفت — کای کهن محرم من ادراک
چیست اندر چنین دم آمدهٔ — که نفس است از شد ایدباک
گفتمش عفو کن که ممکن نیست — از تو دوری باحتمال هلاک
توئی امروز در ممالک فضل — ناگزیر طبایع دراک
نطق ما گوش و گوش ما هوشست — تا گرفتی بنطق عرصه خاک
روی اندیشه از تو در مقصود — طرهٔ دانش از تو در پیچاک
داری اندیشه بگوی و مپوشش — محرم خود تو از که داری پاک
تلخ شد گفت اینت حدس انگه — از سمک لاف فضل تا بسماک
این عیاست و من نه مادح میر — او نه صراف نظم و من سباک
روشن است اینکه بی شناس امروز — کار اندیشه میکند بهلاک
باز گفتم دلیر و شرم زده — کای تو گلزار فضل و ما خاشاک
لطف کن تا به بینم آن معجون — شد بش از قرون تر است با تریاک
بپذیرفت چون ازان تلخی — اندکی گشته بود و خجلت ناک
مطلعش گو بیا بلند نبود — چنگ در بیت اسم زد چالاک
میر ابو الفتح آنکه از قلمش — لو لو آید برون چو خوشهٔ تاک
گوهرش دست برده از دریا — سایه اش نور بسته بر فتراک
قهر او بی ستم به انگیزد — فعل زهر از طبیعت تریاک
جود او بی نفاق بنماید — نام حاتم ز نامه اسماک
چون دمد لطف او بر آتش دم — ماهی از کوره میکشد سکاک
چون کند نام او بخاتم نقش — خامه دزدد عطارد از حکاک

ای شده طبع من از اندیشه آبگینه‌ناک
همه اندیشه‌ها بپیش تو خاک
نفس را از شد اندیشه باک
نطق ما گوش و گوش ما هوشست
تا گرفتی بنطق عرصه خاک
طرهٔ دانش از تو در پیچاک
محرم خود تو از که داری پاک
از سمک لاف فضل تا بسماک
او نه صراف نظم و من سباک
کار اندیشه میکند بهلاک
کای تو گلزار فضل و ما خاشاک
شد بش از قرون تر است با تریاک
اندکی گشته بود و خجلت ناک
چنگ در بیت اسم زد چالاک
لو لو آید برون چو خوشهٔ تاک
سایه اش نور بسته بر فتراک
فعل زهر از طبیعت تریاک
نام حاتم ز نامه اسماک
ماهی از کوره میکشد سکاک
خامه دزدد عطارد از حکاک

قصاید عنصری

دارم این قافله را سر همه خاک رهِ تو — نبری ظن که بتاراج صفاهان رفتم

بسکه عیسی نفسان بوسه براهم دادند — هر قدم بر سر صد چشمهٔ حیوان رفتم

بال اندیشه زپرواز شکستم صد بار — نبری ظن که بعرش سخن آسان رفتم

السلام ای ملک العظم برون از خاک — چو بآرامگه ناظم شروان رفتم

داورا دوش بدوش قدر اندر ره عمر — با ثنا تیو و نفرین حسودان رفتم

راه بیحد ثنای تو سپردم این راه — نیست راهی که توان گفت بپایان رفتم

ره نفرین حسودان تو رفتم لیکن — آن نیرزد که بگویم بچه عنوان رفتم

در مدح حکیم ابو الفتح

صبحدم کز دریچهٔ ادراک — نگر ستم بساحت افلاک

شاهد طبع خویشتن دیدم — رسته از قید آب و آتش و خاک

بند بر قع گشاده و سرمست — نیم پوشیده حله و بیباک

گاه اندیشه مند و حیران وش — گه عبارت نورد و زمزمه ناک

گاه چین بر جبین و از نایافت — زده بر فهم طعنهٔ امساک

گاه ابرو گشاده از دریافت — غزل شکر خوانده بر ادراک

حلهٔ لفظ بر قد معنی — صد روش دوختی و کردی چاک

گوهر بیم سفته را هر دم — سوزنش از گردو بیش کردی چاک

بودم از قدر تیغ زر پرویزی ‌ ‌ ‌ گوی گشتم بره سیلی چوگان رفتم

بوده ام من حلبی شیشه و لعل صهبا ‌ ‌ ‌ پای کوبان بکجا بر سر سندان رفتم

چون صبا رخصت گشت چمنم بود دمی ‌ ‌ ‌ چو تماشای خلائق بخیابان رفتم

رفتم اندر پی مقصود دمی همچو پلنگ ‌ ‌ ‌ بسر کو بقصد سه تابان رفتم

ذوق عریانی تجریدنه نستم حیف ‌ ‌ ‌ کز پی سندس و استبرق رضوان رفتم

آخر این نکته توان گفت در کتب قدس ‌ ‌ ‌ دانش آموز خرد بودم و نادان رفتم

شعر ورزیدم و از معرفت آنسو ماندم ‌ ‌ ‌ جان معنی شدم و صورت بیجان رفتم

شب یلدای حیاتم بسحر گوید حیف ‌ ‌ ‌ که در افسانهٔ بیهوده بپایان رفتم

زان شکستم که بدنبالی زلف خویش ‌ ‌ ‌ در نشیب شکن زلف پریشان رفتم

ماتم اهل دلان بود که با حسرتیان ‌ ‌ ‌ با دف و چنگ بگلگشت گلستان رفتم

عید این طائفه آن بود که با شیونیان ‌ ‌ ‌ تهنیت گو بسر خاک شهیدان رفتم

راه مجنونی و فرهاد یم آمد در پیش ‌ ‌ ‌ رفتم این راه و لیکن نه چو ایشان رفتم

ناخن تیشه نزادم بر گ و ریشهٔ سنگ ‌ ‌ ‌ کوه غم در ته پا سوده بجولان رفتم

آشیان زغن و زاغ نچیدم بر سر ‌ ‌ ‌ سر قدم ساخته در خار مغیلان رفتم

اینهمه رفتم و رفتم که شمردم عرفی ‌ ‌ ‌ بتقاضای دیف از پی بهتان رفتم

تیغ دی گفت که در معرکه جنگش تا کی ‌ ‌ ‌ که نه از تارک او تا سم یکران رفتم

آهنین پنجه تیغش با جل گفت که من ‌ ‌ ‌ موج بر موج شکستم چو بعمان رفتم

رمح دی گوید اگر جنگ و گر صلح که من ‌ ‌ ‌ بکشاد گره جبههٔ خاقان رفتم

طالعش صبح ولادت دو فنیازد و گفت ‌ ‌ ‌ آفتابی بکف اینک بشبستان رفتم

هر که اندیشهٔ خلق و یم از جای ربود ‌ ‌ ‌ چون صبا ورق سنبل و ریحان رفتم

این جواهر ز نثار کرمش بر چیدم ‌ ‌ ‌ کس نگوید که بدریوزهٔ عمان رفتم

---

۱ قوله چون صبا الخ ای اندیشه صبا مراد از صبا نسیم

۲ قوله رفتم اندر الخ ای در طلب

۳ قوله ذوق عریانی الخ یعنی از جامه

۴ قوله شعر ورزیدم الخ یعنی شاعری اختیار کردم

۵ قوله شب یلدای الخ یعنی شب سیاه تاریک

۶ قوله ناخن تیشه الخ یعنی ناخن پیشه در

۷ قوله آشیان زغن الخ یعنی ناخن باغبان

۸ قوله رفتم و رفتم الخ یعنی بهتان

۹ قوله رمح دی الخ یعنی رمح ممدوح

۱۰ قوله طالعش صبح الخ یعنی صبح

۱۱ قوله چون صبا الخ یعنی چون نسیم

۱۲ قوله این جواهر الخ یعنی این قصیده

قصائد فرخی

از در دوست چگویم بچه عنوان رفتم — همه شوق آمده بودم همه حیران رفتم

پس دیوار زدم سر که درین کوچه تنگ — آمدم مست و سراسیمه و حیران رفتم

رفتم از کوی تو لب تشنه بگلگون سرشک — نیک رفتم که نه افتان و نه خیزان رفتم

دل و دین و خرد و هوش و زبان بازم داد — تا بگویم ز در دوست بسامان رفتم

آمدم نغمه کشا از لب امید و ز یاس — در رگ و ریشهٔ دل رخته و دندان رفتم

آمدم صبحدم و شام برفتم بشنو — که حسابان آمدم اینجا بچه عنوان رفتم

آمدم صبح چو بلبل بچمن در نوروز — شام چون ماتمی از خاک شهیدان رفتم

دوستان زهر بگریید که رفتم ناکام — دشمنان نوش بخندید که گریان رفتم

رفتم و سوختم از داغ دل و شمن دوست — که جگر سوزتر از اشک یتیمان رفتم

منم آن قطره که صد سینه بخون دل کردم داغ — تا ز نوک مژه غلطیده بدامان رفتم

منم آن یوسف بد روزه که نارفته بمصر — تا برون آمدم از چاه بزندان رفتم

منم آن غنچهٔ پژمرده که از باد خزان — خنده بر لب گره و سر بگریبان رفتم

نور پیشانی صبح طرب لیک چه سود — که ز غم تیره تر از شام غریبان رفتم

رفتم آهسته دلی صاحب دل صید آهم — که دل آن شوب تر از زلف عروسان رفتم

مردم از گریه و کارم ز تبسم نکشید — منم آن نوح که هم بر سر طوفان رفتم

از پریشانی دل سوختم و بهر علاج — هم بدریوزهٔ دلهای پریشان رفتم

بازوی همتم آن روز چو قیمت بشکست — که بتابیدن سر نیزه مرجان رفتم

منم آن هیکل روحانی اندیشه خدا — که در آب دم بر اثر نان رفتم

منم آن میوهٔ ارزنده ببستان کمال — که بدست و دهن فالیقه ازان رفتم

منم آن شیر ختن صید گه آهوگیرم — که چو موشان بشکارته انبان رفتم

گوهر قیمتی گنج ازل بودم لیک — ره به بیغرتی جنس فراوان رفتم

رفتم ای غم زود در عمر شتابان رفتم
هان شتاب طلبی هست نه من هان رفتم

مشتاب ای غم دنیا که بگردم نروی
همین از دور رود اغم که شتابان رفتم

ایها الناس مگویید مبارک بادم
کز صف خانهٔ تن در حرم جان رفتم

الوداع از من دلسوی کش بیوفی دوست
کاینک از خویش بوی می رهبان رفتم

تا حد دشت محبت که فنا منگاه است
پیش روی غم دل مرده جنبان رفتم

درد همدوش و بلا همبر اثر غم در پیش
تا براحت گه تسلیم بدینسان رفتم

هوس گریه شبم نشتر غم داد بدست
رگ ابری بگشودم که بطوفان رفتم

آرزو گشتم و خون غم ردم و عشرت کردم
نه در جور زدم نی بر احسان رفتم

گر حکومت همه عدلست کش گیر که من
باد پیمودم و همدوش سلیمان رفتم

همه را ماتمی حسرت دنیا دیدم
چون بماتم کدهٔ گبر و مسلمان رفتم

کس عنان گیر نشد ورنه من از بیت حرم
تا در بتکده در سایهٔ ایمان رفتم

خضر اگر نیست تو تسلیم مبین و میکوش کز من
رفتم آخر بجرم ازره خذلان رفتم

پای کوبان بجرم رفتم و عیبم کردند
بدر دیر مغان ناصیه کوبان رفتم

من کجا کشمکش رد و قبولم زکجا
نیک رفتم که نه کافر نه مسلمان رفتم

آفتاب آمد و در زیر سر بالین شد
چون بخواب ابدم از حسرت جانان رفتم

صفحهٔ تیغم ازان نسخهٔ خلد است که دوش
بشب خون سپاه غم الوان رفتم

هر کجا مژده اندوه نوی بشنودم
جستم از دور گران تخشه و رقصان رفتم

منم آن سیز رجان گشته که با تیغ و کفن
بدر خانهٔ جلاد غزلخوان رفتم

سفته ام گوهری از من بخرا ما مفروش
که بدریوزهٔ آن بر در صدکان رفتم

مطلع دوم

گر بجهان نگذرانیتو در رهنمائی ... نائب مردمک دیده شود در تسیم
گر بعصر ابد انجام تو سنجند بطول ... بمیانش نرسد سلسلهٔ عمد قدیم
آنکه از روضهٔ لطف تو شود فیض پذیر ق ... که بود خیرت فردوس برین نازبنعیم
گر بشمشیر سیاست بدونیمش سازند ... نشود تا ابدش سلب حیات ازبر میم
هر کرا ضربت گرز تو در آید بضمیر ... در بدنها نشود از سایهٔ او عظم رمیم
آنکه در عالم اجسام حکیمانه اگر ق ... دفع افساد عوارض کنی از لطف عمیم
گفتگو نیکه بتان را بنگه میباشد ... بیشتر از دل عاشق شنود گوش صمیم
کی دهند اهل محبت نعم لطف ترا ق ... که ستانند عوض مائدهٔ باغ نعیم
شبهتی نیست درین واقعه کاصحاب بهشت ... من وسلوی بفروشند بر قوم وحمیم
ایکه بانسبت سیر فلک عزم تو چرخ ... بی نصیب از حرکت آمده چون حلقهٔ میم
آسمان نهمین حصر شکوه تو کند ... درمیان گیر دگر دائره را نقطهٔ جیم
طمع گوشهٔ چشم است مرا از تو وبس ... ورنه مستغنیم از مال و منال سوسیم
زده ام پای بعیش از دو جهان از همت ... زان ندارد بدلم دست چه امید و چه بیم
شکر لله که ازان جمع نیم گرچه زمن ق ... همه افعال قبیح آمد و اعمال ذمیم
که بصد حیله کنم راه اگر در بزمے ... دلم از غصه شود همچو دل پسته دو نیم
گر چه معنی کنم از سفله نهادان تاخیر ... وز چه بر صدر نشینان ننمایم تقدیم
عرفی این طول سخن نیست بآهنگ دعا ... دست برداربدرگاه خداوند کریم
تا شود منبسط از بذل درم طبع سخن ... منقبض باد دل خصم تو چون دست لئیم

در موعظت اخوان و فخر خود

غنچه از نسبت سحبان بسخن عار کند — گر کنم طرز سخن با وصبا را تعلیم

در پذیرو زدم صورت دیوار حیات — مایهٔ فطرت ازو دام کند فهم حکیم

آن خردمند حکیمم که بسبابهٔ عقل — گیرم اندر رحم جوهر کل نبض سقیم

چون ببازیچه شوم ملزم ارباب کلام — خندهٔ جوهر فرد است دلیل تقسیم

هر نفس قافله در دلم از عالم عقل — میرسد جنس متاعش همه عجز و تسلیم

زهر خندی کند او چشمهٔ طبعم به بهشت — در دکان حلاوت نگشاید تسنیم

با چنین رتبه که میگویم همچو نیست مرا — بسکه انصاف بود فانی و ادراک عدیم

با من از جهل معارض شده نامنفعلی — که بصد قرن دگر امر بدیهی نکند

هیچ رنگیزه دلم را نبود گرد ملال — گرچه این واقعه بسیار غذا بیست الیم

زانکه از مشک سخن شاه دم استشمام — حالت جمله کند منکشف از لطف عمیم

دوش بر دوش نبی در شرف ذات علی — که عدیم ست عدیلش جز خداوند کریم

آنکه بامرتبهٔ همت او اوج حضیض — آنکه با نازکی طبع وی اندیشه جسیم

آید از دور چو سیلاب سیاهی بنظر — متاثر شود از برق عتابش چو تسنیم

ایکه نسبت بجلال تو هم از بی ادبیست — که فلک نام شکوه تو برد با تعظیم

خانه زاد خرد ش جوهر اول بادی — گفت کای دانش من در حرم علم تو سقیم

حرفی از مصلحتی گویم و از من بپذیر — این سخن گرچه براه ادب افتاد دو میم

جاه را پایه بیفزای مبادا که قضا — زند ش طعنه بهمسایگی عرش عظیم

چشم اعمی شود از راتیو گر نور پذیر — نظر نقطهٔ موهوم نماید تقسیم

چشم اسهل بصفت دیدهٔ احول گردد — گر حسام تو نگاهش بشگافد بدو نیم

گرم رفتار بجدیست که دود انگیزد — گر رود مرکب خوش گام تو بر سطح نسیم

اگر از لفظ من نسبت بسخن عار کند — گر کنم طرز سخن با وصبا را تعلیم

در پذیرو زدم صورت دیوار حیات — مایهٔ فطرت ازو دام کند فهم حکیم

آن خردمند حکیمم که بسبابهٔ عقل — گیرم اندر رحم جوهر کل نبض سقیم

چون ببازیچه شوم ملزم ارباب کلام — خندهٔ جوهر فرد است دلیل تقسیم

هر نفس قافله در دلم از عالم عقل — میرسد جنس متاعش همه عجز و تسلیم

زهر خندی کند او چشمهٔ طبعم به بهشت — در دکان حلاوت نگشاید تسنیم

با چنین رتبه که میگویم همچو نیست مرا — بسکه انصاف بود فانی و ادراک عدیم

با من از جهل معارض شده نامنفعلی — که بصد قرن دگر امر بدیهی نکند

هیچ رنگیزه دلم را نبود گرد ملال — گرچه این واقعه بسیار غذا بیست الیم

زانکه از مشک سخن شاه دم استشمام — حالت جمله کند منکشف از لطف عمیم

دوش بر دوش نبی در شرف ذات علی — که عدیم ست عدیلش جز خداوند کریم

آنکه بامرتبهٔ همت او اوج حضیض — آنکه با نازکی طبع وی اندیشه جسیم

آید از دور چو سیلاب سیاهی بنظر — متاثر شود از برق عتابش چو تسنیم

ایکه نسبت بجلال تو هم از بی ادبیست — که فلک نام شکوه تو برد با تعظیم

خانه زاد خرد ش جوهر اول بادی — گفت کای دانش من در حرم علم تو سقیم

حرفی از مصلحتی گویم و از من بپذیر — این سخن گرچه براه ادب افتاد دو میم

جاه را پایه بیفزای مبادا که قضا — زند ش طعنه بهمسایگی عرش عظیم

چشم اعمی شود از راتیو گر نور پذیر — نظر نقطهٔ موهوم نماید تقسیم

چشم اسهل بصفت دیدهٔ احول گردد — گر حسام تو نگاهش بشگافد بدو نیم

گرم رفتار بجدیست که دود انگیزد — گر رود مرکب خوش گام تو بر سطح نسیم

بشرق میروم ترسم که روح انوری ناگه
برات از تنگدستی آورد ملک خراسانش

میان انوری و عرفی ار جوید کسی نسبت
حدیث ماه نخشب عرضه دارد ماه تابانش

دگر شنیده است این قصه را بعد از شکر خندے
بگو از حالت یوسف شماری کبر اخوانش

بگفتم چوشن آوازه بردوش نام خود
که نشکافد بمیدان قیامت تیغ یارانش

بباغ نظم خود مینازم آخر چون نباز دکس
که دارد عطر گیسوی رسول الله ریحانش

بجل یاد از من انکس کز حسد عیبش کند لیکن
زبان لفظ و معنی میکند شمشیر بارانش

بصد جانش خریدم کی روا باشد که بفروشم
بتحسین تنکفهمان و احسان نیامانش

بیک ارزن گرانش نشمارم گر تو بستانی
وگر گوهر من مه آسمان بشمارم ارزانش

تو دانی قیمت آبش که هم خضری و هم چشمه
نه اسکندر که از ظلمت میگریزد آب حیوانش

تعالی الله چه نخلست این نابدیده پرورد
که بی تحریک میریزد گل معنی ز اغصانش

شمار از حد و صفش قاصر آمد این اشارت بس
که عمان الجواهر نام کردند اهل عرفانش

در منقبت جناب امیر علیه السلام

منم آن سحر بیان کز مدد طبع سلیم
نبرد ناطقه نام سخنم بی تعظیم

منم آن مایه فطرت که گر انصاف بود
با وجودم نتوان گفت باندیشه فهیم

منم آن بحر لبالب ز معانی که بود
قطره آب ز شرم سخنم دُر یتیم

گر بیاد سخنم عود بر آتش مانند
حشر اموات شود هر طرف از نشر شمیم

از حجاب سخنم بسکه عرق داد برون
صورت شیشه برآورد ز لال تسلیم

در حرمگاه دل حجله گو طبع منست
حامله مریم و جزم عیسی اگر هست عقیم

فوج فوج است معانی بدلم در پرواز
همچو مرغان اولی الاجنحه در رباع نعیم

اولی الاجنحه
The possessors of wings
ie angels

درآن حالت که ریزد نوش بر نوشش ز لعل دلکشش — پر و بال های جوهر اول مگس آنش

بنازم عزت و شان آکه در ایوان سلطانی — علی آرایش بزمست و جبریل آستانه‌بانش

گلستانی همای فیض او در زیر پر دارد — که میناز د بزاغ هد هد روح سلیمانش

بهشتی نزهت گلگشت او دارد که هر ساعت — ز طوبی تاج میگیرد و پی بازیچه ریحانش

نخورد از محبت انبیا لذت سان زخمی — که جان است او نگذشت یک زخم نمایانش

کسی کز خوان نا فرمانش نعمت خورد دوزخ — خلال از شعله آتش فرستد بهر دندانش

گل رحمت بود خود روگیاه گلشن طبعش — صف امکان بود حق ناشناس نعمت خوانش

عتاب او بود خشکیده هر گاهش انگیزد — غبار مرگ خیزاند ز آب خضر جولانش

عطای او بود ابریکه در صحرای ناکامی — گل مقصود روياند ز خار یاس بارانش

زهی عزت که بی نعت تو لوح معصیت گردد — هر آن نامه که بسم الله بود تذهیب عنوانش

زهی رحمت که بهبودی بخلق آیینه روئی — که ایزد در نقاب حسن خلق دیده پنهانش

کسی کز راه اولادت بتر گان خار می چیند — نوید باغبان رضوان طوبی گل افشانش

شها بر عرفی شوریده رحمی کن که میشاید — چنان شوریده باغ ریزشی زین ابر نیسانش

دهانش چشمه زهرست از لذت دری بخشا — که شیرین کام سازد سیصد باغ جنانش

زبس کز هر سر مویش تراود چشمه خوبی — بود فواره خون جگر طوبی گریبانش

دل او در هوای عالم قدس است سیدا م — که چون تخت از جهان بندد تواند گفتن سلمانش

دلم هر ذره گردیهای این گمراه میسوزد — مهل زین بیشتر بر گرشه صحرای خذلانش

متاع ترسناکم گر بدل ماند زیان دارد — برون میریزم از دل تا شود فارغ تقاضایش

حکیمی در سخن اینک حدیثم فاش میگوید — که افلاطون بود عرفی و شیراز است یونانش

دم عیسی تمنا داشت خاقانی که بر خیزد — بامداد صبا اینک فرستادم بشیر دانش

ندارد ساده زین بخشی که نظم لامکان سیرم — گزار قافیه هرگز نیفتاده بسلمانش

قصائد

۱ بنازم مرشد گریان و بریان را که میخندد — ببطق گردن شیطان نهی طوق گریبانش

۲ مریدم مرشد ما جبهٔ گل دوزی می خواهد — خرعیسی است این رنگین بیارائید پالانش

۳ بمیدان محبت گوی خورشید ار بلندآرد — کسوف جاودان باید ز شبهای چوگانش

۴ ببال عافیت تا کی بپروازآوری دل را — بجل کن تا ز اوج زهر یرآریم بر بانش

۵ سماع آموزان مجنون کم در هنگامهٔ مستی — برنگ شعله ارد جنبشی با طبع رقصانش

۶ من آن دریا بآشوبم که از تاثیر خاصیت — که تسکین ست موج انگیز و آرامست طوفانش

۷ عنان از عرصهٔ صورت مگردان کاندرین وادی — ز زاغ آموز د آئین روش کبک خرامانش

۸ بباغستان معنی رو که تاثیر هوا آرد — سر اویل تر و از بهر طاؤسان لبستانش

۹ بمژگان رخنه در کشتی کن ار طوفان سبک باشد — دران دریای بیساحل که تسلیم ست پایانش

۱۰ دل از حسن عمل بستان و بشکن در کف عصیان — بعصمت هر که نازد معصیت آن کند عصیانش

۱۱ مجو کوثر می لعلی طلب کن وی چو کس نوشد — بر نگ لاله از تارک بروید جام مرجانش

۱۲ بنوش آن می که گر آئینه گردد کفر و ایمان را — بچشم هم امام و برهمن گردند حیرانش

۱۳ بنوش آبی که گر بر صورت شیرین بر افشانی — برون آرد ز قید بیستون سرمست و قصرانش

۱۴ بیا آبی اگر تلخست و گر شیرین بدست آور — بترک این و آن بخش کن و بشمار ارزانش

۱۵ سفال از زهر می جستم دران بر میغان ناگه — خضر بر سنگ لهاز د سبوی آب حیوانش

۱۶ اگر از خدمت اندیشی بیا تا حکم بنمایم — ز سلطان شریعت لیک تا نهمای بخاقانش

۱۷ شهنشاه سریر قاب قوسین احمد مرسل — که بر پیشانی تقدیر مرقوم ست فرمانش

۱۸ شهنشاهی که فراشان بزم او بصد منت — بفرق عرش میریزند گرد فرش ایوانش

۱۹ شهنشاهی که هست از غایت درویشی و همت — وجود خود فراموش و غم عالم فراوانش

۲۰ شهنشاهیکه چون آماده شد خازه جاهش — فرو بستند از عرش برین محمل بکوهانش

۲۱ بجنت گر برات نعمت جاوید بنویسد — سواد از دیده آلاید بنوک خامه رضوانش

---

۱ قولہ بنازم الخ وصال و شرح گریان

۲ قولہ مریدم الخ ورزش گریبان

۳ قولہ بمیدان الخ در شفاعت و طغیان بر طوق گردن او

۴ قولہ بال عافیت الخ خندہ بیکدیگر زدن حج ارجمندست ۱۲

۵ قولہ سماع آموزان الخ جلا مشغول ارادہ کردہ ۱۲ش

۶ قولہ من آن دریا الخ بیمیدان محبت الخ گوی خورشید کنایہ

۷ قولہ عنان از عرصہ الخ بدل الخ ۱۲ش

۸ قولہ بباغستان الخ

۹ قولہ بمژگان الخ

۱۰ قولہ دل از حسن الخ

۱۱ قولہ سفال از زهر الخ

۱۲ قولہ بجنت الخ

عافیت ۱۲ ازدواج زهر یر کردہ زهر یرست

الدول است ۱۲ ازدواج زهر یر کردہ زهر یرست

بران پروانہ آوری اجازت دہ تا ازدواج زهر یر

بریان کردہ بیارم چہ عافیت طلبیدن و آباد

چنان خرمن سلامت است نگاه داشتن

هوای عشق ۱۲ش ۵ قولہ سماع آموزان الخ

سماع با فتح شنودن اینجا رقص یعنی وصال

باشد مجازاً قد ۵ قولہ من آن دریا الخ

بفتح تمکین و آرام آن در امواج و طوفان است

تا موج و طوفان آن چہ گفتہ آید ۱۲ش ۵

قولہ عنان از عرصہ الخ از زاغ اینجا هوا و نفس

نفس و از کبک عقل اراده کردہ یعنی بهوا و نفس

است ۱۲ قد ۵ قولہ بباغستان الخ لبستان

بفتحتین و سکون نام مرغیست سرخ رنگین

دسر اویل یعنی سر را ای هوز شت پارا ۱۲ منہ

آن خوشی که بیخ الخ قولہ بمژگان یعنی بمژگان رخنہ در

واقعدا علم الخ قد ۵ قولہ بترک این و آن یعنی

کشتی الخ بیخ اگر طوفان کہ سبب هلاک است

ازین فرو نشیند قرار تمکین کشتی بیخ طوفان

اعانت او کسی است با شد ۱۲ش ۵ قولہ بنوش

از دریای الخ آب شیرین دریای بیساحل

آن می که گر الخ آب شیرین آئینہ رنگ

وعدہ بنوش که گر الخ اگر دوران آرد و مخالف الله اعلم بحقیقت

کہ دو اسلام الخ اگر دوران آرد و مخالف الله اعلم بحقیقت

از لحاظ آن بیخ شود و طریق حق یابد ۱۲ش

و دیگر فضیلت بود و دیگر است ۱۲ش

قولہ سبوی الخ سبو بکسر سین و ضم باء

راوی از زبان بانع صحبت بداری و مرشد و

از خضر کنایت بداری و مرشد و

آب حیوان تشبیہ حق و

و نهمای عاشقان را ۱۲ منہ

قولہ بجنت الخ بجنت بفتح جیم و سکون

نعمت جاوید نعمت بی زوال

و دیده آلاید بنوک الخ یعنی

کند بر اسباب

بروح امّه تخندانند حسن آفتاب ما
مگر بینند گریانش مگر یابند بریانش

بر بخوری کسی ارزد که هر گه میرد ازاندوهش
دران مردن بود صد عید قربان هر نفس جانش

وصال آفتاب ما کسی یابد که از مژگان
سهیل آسا زهره دامن دامن افشاند ز هجرانش

نثار دل کن آن گوهر که ملک دی نتواند شد
نه آن گوهر که دست مرگ برچیند ز دامانش

چو نازش تیغ بردارد چه جای سده و طوبی
که گر دود عرش و کرسی صرف تابوت شهیدانش

ز گنج عشق دامان گهربستان کن چون دل را
تبارک برفشانی ور شود در مغز ایمانش

محبت درس معنی گو بدان افلاطون مطلب گو
که صغری خند دو کبری فروگرید بر برهانش

فغان از عشق میخیزد که هر دل از چراغ ما
نگردآرایش هر مو بداغ دای بر جانش

کدامی آرزو بر سفره چیند نعمت کامی
که صد نوبت دمی اندیشهٔ نامیست مهمانش

باین بیرنگی و بی قیمتی آن طرفه یاقوتم
که لعل آفتاب این آب و رنگ آرد ربرکانش

اگر بی قیمتم تحصیل ارزشم میکنم کاخر
رسد این قطره را روزیکه خوانی در غلطانش

لب ما و دود دستی می نهد بر سینه نغمه
دل تنگم چو جانگردد لب میگرود افغانش

دلم آهنگ افغان دارد و لب شکر غم گوید
لبی خواهم که نه ستم باستقبال افغانش

سلامت را بدانیستی بر میکشد شاهی
که فرمان میرود در کشور دلهای ویرانش

زهر موی عاشقان تار و تا قوسش فرو ریزد
اگر کافر دلم در عشه آرد بوی ایمانش

کسی کز لذت طاعت بود محروم من صانع
که بگذارد ز جنت دل بداغ حور بانش

بسنبل میزند چوگان زلفی سیلی جلبت
که نافه آهوی چین میتراشد گوی میدانش

پریشان دیده این گوی میدان مجازی را
زبام هوش سر برکن که رنگین میدهم شانش

امام شهر یعنی هادی ما در دم مردن
شهادت بر زبان راند مبارکباد ایمانش

بصد صفه رقصان سر ازرق صوفی آرد
ازین آهسته تر میران که برهم میزنی شانش

کسی کز علم منطق دم زند بی عشق میتاید
که بشماری بدون انتساب فصل حیوانش

---

۱ قولہ بروح امہ الخ
استعانت بحضرت عیسیٰ علیہ السلام
۲ قولہ بر بخوری الخ
یعنی چنین ارجمند از قضا و قدر
۳ قولہ وصال آفتاب الخ
یعنی آفتاب ما حضرت عیسیٰ علیہ السلام
۴ قولہ محبت درس الخ
یعنی آن کس لائق است که بمحبت درس مشغول باشد
۵ قولہ بر سفرہ الخ
یعنی در بزم عشق بجز ذکر محبوب چیزی نباشد
۶ قولہ بین بیرنگی الخ
یعنی اگر بی قیمتم الخ
۷ قولہ لب ما الخ
یعنی ما را بدانیستی الخ
۸ قولہ دلم آهنگ الخ
یعنی دلم آهنگ افغان دارد الخ
۹ قولہ سلامت را الخ
یعنی سلامت را بدانیستی الخ
۱۰ قولہ زهر موی الخ
یعنی زهر موی عاشقان الخ
۱۱ قولہ کسی کز لذت الخ
یعنی کسی کز لذت طاعت الخ
۱۲ قولہ بسنبل الخ
یعنی بسنبل میزند چوگان الخ
۱۳ قولہ پریشان دیده الخ
یعنی پریشان دیده این گوی الخ
۱۴ قولہ امام شهر الخ
یعنی امام شهر یعنی الخ
۱۵ قولہ بصد صفه الخ
یعنی بصد صفه رقصان الخ
۱۶ قولہ کسی کز علم الخ
یعنی کسی کز علم منطق الخ

---

۳۵ قصائد عرفی

۱ قولہ محبت درس الخ
مطلب اضافت بیانیه است و صغری و کبری دو قضیه بشمار در اصطلاح منطقیان در قیاس برهانی که از ترتیب کبری تجیه و مطلوب برسد آید و ضمیر شان راجع بسوی افلاطون خلاصه اینکه در مطلب محبت درس بجز دلیست و برهان عقلی او را دان دلیلی نیست لهذا بر خفت عقل صغری مطلب کبری آنچه شیا است برد و قوش نگر یه میکند ۱۲
۲ قولہ پریشان الخ
مجازی را از فرط هوس پریشان دیده این الخ ای این گوی آن نظر کرده از نام هوس سر برآرد و فهمیده بین که در حقیقت مرزنده آخرت است رنگین و خوشتر نماید ۱۲ رحیم
۳ قولہ امام شهر الخ
مراد باشد وقت مردن بجز نطق گوید که امام را وقت مردن کلمه شهادت بزبان راندن مبارکباد وقت پاس
۴ قولہ بصد صفه الخ
مراد از صفه جوانات و ایما مراد از فصل
۵ قولہ کسی کز علم الخ
استعانت بامام شهر چه اگر ایمان ما بس قبول نیست ۱۲
مراد باشد که تیز فهمیده ان است
عشق باشد و الله اعلم بالصواب
۱۲

قصائد عرفی

دل من باغبان عشق و حیرانی گلستانش
از این دروازه تا باغ و ابد حد خیابانش

چنان باغی کز و گلچین نیارد گل برون بردن
نه آن باغیکه یابد خار چین از نسیم دستبردن

گلی گر خرمنی ویران بجز اندوه چو فروردین
نه آن گل کز وداع شاخ گریاند ز بهت نشتر

گلی زین باغ گر چینی بیاور دستی از بهتش
که نقش لوح محفوظ است بر اوراق اعضایش

اگر هر مو اگر دو کسی ای دران وادی
که گر در چه فتد بهر دو باشد ماه کنعانش

شمار محرمان بزم عشق آیا چها باشد
که در دو داغ میریزد بهر یون نشیمانش

فشاندم در ازل گردی دمان این زمان هیهم
که فاش عالمست و میکشد در دیده خاقانش

اگر طفل دلم را دایه حور آید و گر مریم
بهنگام مکیدن زهر میجوشد ز پستانش

دلت ریش است روز نجیر الماسش مهمیکه
مکن در کشت علیش باد و دشنام و دشنامش

دلی شوریده خوانندش که در بازار معشوقی
خریدار پریشانیست صد زلف پریشانش

مسلمانی کسی داند که در یکرنگی وحدت
ز هر مو چشمه خون بیزد ار خوانی مسلمانش

نیابت ان معلم جوی اندر حکمت امروز
که لوح جوهر گل ساده یابی در دبستانش

صفا میجوید از قصر دل معمور جنت
که انواع خرابیها بود معمار ایوانش

خراست اهل معنی را چشیدن نعمت خوانی
که نبود سینه شان گرم و دلریش نکند نانش

دماغ آن کی از بوی محبت عطسه ریزاند
که میسوزند عود عافیت در زیر دامانش

ازان نفست بطور اهل ایمان خند بادارد
که پر وردی بعهد کودکی در کافرستانش

وفا را یاد گیر از دوست کز ماتم سیه سازد
لباس کعبه در مرگ شهیدان بیابانش

چراغ دل نیفروزند در بزم سیه روئی
که شمع آفتاب از دود میمیرد در شبستانش

بران شاید کشودن چشمه معنی که چون بردی
فشانی قطره ذوق افگند در قعر عمانش

ز ایمان گر دلت آسیب میابد بدینش بر
که بر بندند حوز کفر بر بازوی ایمانش

بدرس عشق خواندن گر کلیم و در خلیل آید
بدون گریه و زاری نیابد ذوق وجدانش

ولی من باغبان عشق و حیرانی گلستانش
از این دروازه تا باغ و ابد حد خیابانش

چنان باغی کز و گلچین نیارد گل برون بردن
نه آن باغیکه یابد خار چین از نسیم دستبردن

گلی گر خرمنی ویران بجز اندوه چو فروردین
نه آن گل کز وداع شاخ گریاند ز بهت نشتر

گلی زین باغ گر چینی بیاور دستی از بهتش
که نقش لوح محفوظ است بر اوراق اعضایش

اگر هر مو اگر دو کسی ای دران وادی
که گر در چه فتد بهر دو باشد ماه کنعانش

شمار محرمان بزم عشق آیا چها باشد
که در دو داغ میریزد بهر یون نشیمانش

فشاندم در ازل گردی دمان این زمان هیهم
که فاش عالمست و میکشد در دیده خاقانش

اگر طفل دلم را دایه حور آید و گر مریم
بهنگام مکیدن زهر میجوشد ز پستانش

دلت ریش است روز نجیر الماسش مهمیکه
مکن در کشت علیش باد و دشنام و دشنامش

دلی شوریده خوانندش که در بازار معشوقی
خریدار پریشانیست صد زلف پریشانش

مسلمانی کسی داند که در یکرنگی وحدت
ز هر مو چشمه خون بیزد ار خوانی مسلمانش

نیابت ان معلم جوی اندر حکمت امروز
که لوح جوهر گل ساده یابی در دبستانش

صفا میجوید از قصر دل معمور جنت
که انواع خرابیها بود معمار ایوانش

خراست اهل معنی را چشیدن نعمت خوانی
که نبود سینه شان گرم و دلریش نکند نانش

دماغ آن کی از بوی محبت عطسه ریزاند
که میسوزند عود عافیت در زیر دامانش

ازان نفست بطور اهل ایمان خند بادارد
که پر وردی بعهد کودکی در کافرستانش

وفا را یاد گیر از دوست کز ماتم سیه سازد
لباس کعبه در مرگ شهیدان بیابانش

چراغ دل نیفروزند در بزم سیه روئی
که شمع آفتاب از دود میمیرد در شبستانش

بران شاید کشودن چشمه معنی که چون بردی
فشانی قطره ذوق افگند در قعر عمانش

ز ایمان گر دلت آسیب میابد بدینش بر
که بر بندند حوز کفر بر بازوی ایمانش

بدرس عشق خواندن گر کلیم و در خلیل آید
بدون گریه و زاری نیابد ذوق وجدانش

آن مایهٔ دشمنی کہ بعلم است جہل را — ای کعبہ وجود تو دار الامان علم
اندر ضمیر جوہر اول شدی تباہ — تقدیر تربیت نشدی گر ضمان علم
از رزان متاع روی دکان کمنہ ہستی است — آنجا کہ فطرت تو کشاید دکان علم
تا عزم خاک بوس حریم فطانت — دارند ساکنان نہم آسمان علم
از بیم دور باش ادب ہر صباح و شام — صد بوسہ مژدہ لب وحانیان علم
گر صنع ایزدی ز ازل مصلحت نداشت — تا سازد امتیاز تو خاطر نشان علم
الا در آستان حریم فطانت — ذیل ملازمت نزدی بر میان علم
روزی ز روی نسبت اجزای یکدگر — ترتیب دادمی بتصور جہان علم
در دل فتاد سایهٔ طبع بلند تو — گفتم کہ این سند و بصفت آسمان علم
آشفتہ گشت طبع غیورم کہ ہان خموش — زین پی غلط مکن کہ بلندست شان علم
گر سایهٔ طبیعت تو مبسط یش ہست — آن ذروہ میسزد کہ شود لامکان علم
شاہا تویی کہ فیض ہوای طبیعتت — سازد بنو بہار مبدل خزان علم
از دست پخت طبع تو بالد نسب دبس — برخوان عقل ہر کہ شود میہمان علم
دارم امید آنکہ بعرفی ز عین لطف — بخشی وظیفہ ز نعیم جنان علم
در مجمعی کہ قوت معنی دہی بفیض — دستم ز آستین بفرستی بخوان علم
مسند نشین خاک در دانشش کنند — ای فضل مایہ بخشش تو سلطان نشان علم
با آنکہ دست بستہ امیدان بداشتم — گر نامزد کنی بکف من عنان علم
چون در انہای گوہر مدحت بسلک نظم — سرہای خیل راز کشم بر سنان علم
تا دل شگاف جہل بسیط و مرکبت — زخم دلیل قطعی و تیغ زبان غلم
باد اہدایت تو کہ معمار دانش است — تیغ زبان جوہریان رافشان علم

در نعت

---

۱ قولہ آن مایہ دشمنی الخ یعنی ای کعبہ وجود تو دار الامان علم است جہل را

۲ قولہ از ان متاع الخ یعنی جہل را علم دار د کہ متاع روی دکان کمنہ ہستی است

۳ قولہ تا عزم الخ یعنی تا ساکنان نہم آسمان علم عزم خاک بوس حریم فطانت تو دارند

۴ قولہ از بیم الخ یعنی از بیم دور باش ادب ہر صباح و شام صد بوسہ مژدہ لب وحانیان علم است

۵ قولہ گر صنع الخ یعنی گر صنع ایزدی ز ازل مصلحت نداشت تا سازد امتیاز تو خاطر نشان علم

۶ قولہ الا در آستان الخ یعنی الا در آستان حریم فطانت ذیل ملازمت نزدی بر میان علم

۷ قولہ روزی ز روی نسبت الخ یعنی روزی ز روی نسبت اجزای یکدگر ترتیب دادمی بتصور جہان علم

۸ قولہ در دل فتاد الخ یعنی در دل فتاد سایهٔ طبع بلند تو گفتم کہ این سند و بصفت آسمان علم

۹ قولہ چون در انہای الخ یعنی چون در انہای گوہر مدحت بسلک نظم سرہای خیل راز کشم بر سنان علم

۱۰ قولہ تا دل شگاف الخ یعنی تا دل شگاف جہل بسیط و مرکبت زخم دلیل قطعی و تیغ زبان غلم

۱۱ قولہ باد اہدایت الخ یعنی باد اہدایت تو کہ معمار دانش است تیغ زبان جوہریان رافشان علم

قصائد عرفی ۳۳

آسمان جہان علم باشد ازین اندیشہ — طبع غیورم بر آشفت و گفت کہ بعد ازین
کہ شان علم بلند است آن آسیاہ آسمان جہان علم — باشد بلکہ بر تقدیر مقصور شدن محل در رود سایهٔ
طبیعت و آن محل نیز او راست کہ لامکان علم — باشد نہ آسمان علم ۱۲ ش
۱۲ قولہ از دست الخ این بیت در اکثر نسخ یاقتہ نشد ۱۲ ش
۱۳ قولہ دارم امید آنکہ الخ یعنی بعرفی چون در بخشش و دان ۱۲ ش
در بعض نسخ بجای ۱۲ ش ۱۳ قولہ در انہای الخ یعنی در انہای گوہر مدحت سلک نظم سرہای خیل راز کشم بر سنان علم
کشیدن آشکارا کردن باشد یعنی با آنکہ در مدحت ۱۲ ش
دانش عنان تازی باشد یعنی با آنکہ در مدحت ۱۲ ش
لیکن اگر خان علم دکف قدرت من — فرمانی چنانکہ دانہای گوہر مدحت در
سلک نظم بکشم ہمچنان را نہای حقیقت
۱۴ قولہ تا دل شگاف الخ یعنی تا دل شگاف جہل بسیط و مرکبت زخم دلیل قطعی و تیغ زبان غلم است
۱۵ قولہ باد اہدایت الخ یعنی باد اہدایت تو کہ معمار دانش است تیغ زبان جوہریان رافشان علم
بواسطہ علم آشکارا کنند ۱۲ ش
کہ صاحب آن نداند جہل مرکب است کہ صاحبش نداند و جہل بسیط آنست کہ نداند
کہ نداند و نداند کہ نداند ۱۲ ش
باشد ای ناوہ یکدگر فہم و دلیل بفہمند و بیابند
زبان علم الیقین دل ہا و دو جہل را
شگافتہ باشد ۱۲ ش

عرفی این طرز سخن حد تو نبود لیکن
مدحت شاه زمان تو چنین کرد دراز

ناگهی رو بفراز آرد و گاهی بنشیب
بهر احداث حوادث فلک دائره ساز

پیکر خصم ترا خاک بر و سر بنشیب
دشمن جاه ترا دار کند رو بفراز

در مدح امیر المومنین علی علیه السلام

ای مرتفع ز نسبت ذات تو شان علم
کلک گهر فشان تو رطب اللسان علم

ای ساکنان مصر معانی بحسن عقل
نادیده یوسفی چو تو در کاروان علم

سلطان دین علی که ز شست کمال اوست
هر نادکی که یافت کشاد از کمان علم

جیب و کنار عقل گهر زا لب است
تا باز کرده لب گهر فشان علم

سلک نقود نظم جواهر بیاد رفت
تا صیت گوهر تو برآمد زکان علم

پیش از وجود صلب فلک بود ذات تو
در بطن صنع نادره زا تو امان علم

امکان اگر نه تکیه زدی بر وجود تو
کی داشتی تحمل بار گران علم

دست مجردات ستون زنخ شود
آنجا که فطرت تو زند سائبان علم

علمست جان هر که بود معنوی نهاد
الا فطانت تو که گردید جان علم

ذات تو اعتدال و سلیمان مزاج عدل
عقل تو مغز و جوهر کل استخوان علم

صد ره فتد بچاه ضلالت بهر قدم
دست هدایت از نکنی بر میان علم

بر گوش فطرت تو زوال نفس شمرد
هر نکته که داشت لب داستان علم

آنجا که دانش تو نهد رسم تقویت
ای آیت شعور تو نازل بشان علم

دست ضعیف جهل که در آستین شکست
از عقل اولین بر باید عنان علم

بر آسمان علم ضمیر تو آفتاب
اما مسیر او نه چنین آسمان علم

شعلهٔ خاطر او را چه شد رشتهٔ مهر — گریهٔ خامهٔ او را چه اثر خندهٔ راز

در جوار حرمش عرش مشرف بسجود — در دیار کرمش جود موظف بنیاز

ایکه از نشئهٔ افسانهٔ عدل تو بخواب — فتنه چون زلف دلآرام کشد پای دراز

ز اعتساب تو پی دوختن دلق ورع — زهره در سوزن عیسی کشد ابریشم ساز

تا بد از نیر رایت زمین مرغان را — سایه در جبههٔ خورشید فتد در پرواز

اعتساب تو اگر عارض نهی افروزد — ای سراپردهٔ عصمت ز تو بازیشت ناز

زمزمه هر چند که انگشت زند بر لب ساز — نغمه از بیم نیارد که برارد آواز

عقل کل نسبت حکمت بقضا کرد و گفت — دارد اندیشه که ناگه شمرندش طناز

هر حدیثی که رضایت بسماعش نبود — از در گوش سر آسیمه بلب گردد باز

نیر رایت چون عرض کند لمعهٔ نور — خیر جود تو که چون بخش کند نعمت ناز

چه کند گر نکند مهر نهان رخ بکسوف — چه کند گر نکند حور در روضه فراز

چون برافراشت قضا رایت عدل تو بفرق — فتنه بر تافت عنان تا بعدم گردد باز

آسمان بانگ برورد که بجا خواهی رفت — نقد جان بر کف تسلیم نه و هرزه متاز

داور اطبع من آن جمله فیض است که هست — شجر او همه سعد و ثمر او اعجاز

نامه ام داده نشان از چمن گلشن وحی — خامه ام کرده زبان در دهن شاهد راز

جوهر طبع من از وصف کمالت روشن — گوهر نظم من از نسبت ذاتت ممتاز

خصم طرز سخن من بچه فهم و بچه درک — غیر و نظم گهر من بچه برگ و بچه ساز

معنی از خامهٔ من گاه روش میبازد — چون ز رفتار بتان فتنه گه جلوه و ناز

نوعروسی نبود در تتق فکرت من — که نه از زیور مدح تو بود چهره طراز

اعتبار صدف از نسبت در است بدو — انوری گر بود از مهنه منم از شیراز

کنم از مائدهٔ معنویش مهمانی — ارزقی گر بسر خوان وجود آید باز

---

۱ قوله شعلهٔ خاطر الخ یعنی چه اثر دارد رشتهٔ مهر در گریهٔ خامهٔ او و چه اثر دارد خندهٔ راز در خامهٔ او

۲ قوله درجوار الخ یعنی عرش مشرف بسجود اوست و جود موظف بنیاز اوست

۳ قوله ز اعتساب الخ یعنی از اعتساب تو پی دوختن دلق ورع را زهره در سوزن عیسی ابریشم ساز کشد

۴ قوله تا بد از الخ یعنی تا بد از نیر رایت زمین مرغان را سایه در جبههٔ خورشید فتد در پرواز

۵ قوله اعتساب تو اگر الخ یعنی اعتساب تو اگر عارض نهی افروزد ای سراپردهٔ عصمت ز تو بازیشت ناز

۶ قوله زمزمه هر چند الخ یعنی زمزمه هر چند که انگشت زند بر لب ساز نغمه از بیم نیارد که برارد آواز

۷ قوله عقل کل نسبت الخ یعنی عقل کل نسبت حکمت بقضا کرد و گفت دارد اندیشه که ناگه شمرندش طناز

۸ قوله نیر رایت الخ یعنی نیر رایت چون عرض کند لمعهٔ نور خیر جود تو که چون بخش کند نعمت ناز

۹ قوله چون برافراشت الخ یعنی چون برافراشت قضا رایت عدل تو بفرق فتنه بر تافت عنان تا بعدم گردد باز

۱۰ قوله داور اطبع الخ یعنی داور اطبع من آن جمله فیض است که هست شجر او همه سعد و ثمر او اعجاز

۱۱ قوله نامه ام داده الخ یعنی نامه ام داده نشان از چمن گلشن وحی خامه ام کرده زبان در دهن شاهد راز

۱۲ قوله جوهر طبع من الخ یعنی جوهر طبع من از وصف کمالت روشن گوهر نظم من از نسبت ذاتت ممتاز

۱۳ قوله خصم طرز سخن الخ یعنی خصم طرز سخن من بچه فهم و بچه درک غیر و نظم گهر من بچه برگ و بچه ساز

۱۴ قوله معنی از خامهٔ الخ یعنی معنی از خامهٔ من گاه روش میبازد چون ز رفتار بتان فتنه گه جلوه و ناز

۱۵ قوله نوعروسی نبود الخ یعنی نوعروسی نبود در تتق فکرت من که نه از زیور مدح تو بود چهره طراز

۱۶ قوله اعتبار صدف الخ یعنی اعتبار صدف از نسبت در است بدو انوری گر بود از مهنه منم از شیراز

۱۷ قوله کنم از مائدهٔ الخ یعنی کنم از مائدهٔ معنویش مهمانی ارزقی گر بسر خوان وجود آید باز

---

۱ قوله شعلهٔ خاطر الخ یعنی چه اثر دارد رشتهٔ مهر در گریهٔ خامهٔ او و چه اثر دارد خندهٔ راز در خامهٔ او

۲ قوله درجوار الخ یعنی عرش مشرف بسجود اوست و جود موظف بنیاز اوست

۳ قوله ز اعتساب الخ یعنی از اعتساب تو پی دوختن دلق ورع را زهره در سوزن عیسی ابریشم ساز کشد

۴ قوله تا بد از الخ یعنی تا بد از نیر رایت زمین مرغان را سایه در جبههٔ خورشید فتد در پرواز

۵ قوله اعتساب تو اگر الخ یعنی اعتساب تو اگر عارض نهی افروزد ای سراپردهٔ عصمت ز تو بازیشت ناز

۶ قوله زمزمه هر چند الخ یعنی زمزمه هر چند که انگشت زند بر لب ساز نغمه از بیم نیارد که برارد آواز

۷ قوله عقل کل نسبت الخ یعنی عقل کل نسبت حکمت بقضا کرد و گفت دارد اندیشه که ناگه شمرندش طناز

۸ قوله نیر رایت الخ یعنی نیر رایت چون عرض کند لمعهٔ نور خیر جود تو که چون بخش کند نعمت ناز

۹ قوله چون برافراشت الخ یعنی چون برافراشت قضا رایت عدل تو بفرق فتنه بر تافت عنان تا بعدم گردد باز

۱۰ قوله داور اطبع الخ یعنی داور اطبع من آن جمله فیض است که هست شجر او همه سعد و ثمر او اعجاز

۱۱ قوله نامه ام داده الخ یعنی نامه ام داده نشان از چمن گلشن وحی خامه ام کرده زبان در دهن شاهد راز

۱۲ قوله جوهر طبع من الخ یعنی جوهر طبع من از وصف کمالت روشن گوهر نظم من از نسبت ذاتت ممتاز

۱۳ قوله خصم طرز سخن الخ یعنی خصم طرز سخن من بچه فهم و بچه درک غیر و نظم گهر من بچه برگ و بچه ساز

۱۴ قوله معنی از خامهٔ الخ یعنی معنی از خامهٔ من گاه روش میبازد چون ز رفتار بتان فتنه گه جلوه و ناز

۱۵ قوله نوعروسی نبود الخ یعنی نوعروسی نبود در تتق فکرت من که نه از زیور مدح تو بود چهره طراز

۱۶ قوله اعتبار صدف الخ یعنی اعتبار صدف از نسبت در است بدو انوری گر بود از مهنه منم از شیراز

۱۷ قوله کنم از مائدهٔ الخ یعنی کنم از مائدهٔ معنویش مهمانی ارزقی گر بسر خوان وجود آید باز

---

۱ قوله شعلهٔ خاطر الخ یعنی چه اثر دارد رشتهٔ مهر در گریهٔ خامهٔ او و چه اثر دارد خندهٔ راز در خامهٔ او

۲ قوله درجوار الخ یعنی عرش مشرف بسجود اوست و جود موظف بنیاز اوست

۳ قوله ز اعتساب الخ یعنی از اعتساب تو پی دوختن دلق ورع را زهره در سوزن عیسی ابریشم ساز کشد

۴ قوله تا بد از الخ یعنی تا بد از نیر رایت زمین مرغان را سایه در جبههٔ خورشید فتد در پرواز

۵ قوله اعتساب تو اگر الخ یعنی اعتساب تو اگر عارض نهی افروزد ای سراپردهٔ عصمت ز تو بازیشت ناز

۶ قوله زمزمه هر چند الخ یعنی زمزمه هر چند که انگشت زند بر لب ساز نغمه از بیم نیارد که برارد آواز

۷ قوله عقل کل نسبت الخ یعنی عقل کل نسبت حکمت بقضا کرد و گفت دارد اندیشه که ناگه شمرندش طناز

۸ قوله نیر رایت الخ یعنی نیر رایت چون عرض کند لمعهٔ نور خیر جود تو که چون بخش کند نعمت ناز

۹ قوله چون برافراشت الخ یعنی چون برافراشت قضا رایت عدل تو بفرق فتنه بر تافت عنان تا بعدم گردد باز

۱۰ قوله داور اطبع الخ یعنی داور اطبع من آن جمله فیض است که هست شجر او همه سعد و ثمر او اعجاز

۱۱ قوله نامه ام داده الخ یعنی نامه ام داده نشان از چمن گلشن وحی خامه ام کرده زبان در دهن شاهد راز

۱۲ قوله جوهر طبع من الخ یعنی جوهر طبع من از وصف کمالت روشن گوهر نظم من از نسبت ذاتت ممتاز

۱۳ قوله خصم طرز سخن الخ یعنی خصم طرز سخن من بچه فهم و بچه درک غیر و نظم گهر من بچه برگ و بچه ساز

۱۴ قوله معنی از خامهٔ الخ یعنی معنی از خامهٔ من گاه روش میبازد چون ز رفتار بتان فتنه گه جلوه و ناز

۱۵ قوله نوعروسی نبود الخ یعنی نوعروسی نبود در تتق فکرت من که نه از زیور مدح تو بود چهره طراز

۱۶ قوله اعتبار صدف الخ یعنی اعتبار صدف از نسبت در است بدو انوری گر بود از مهنه منم از شیراز

۱۷ قوله کنم از مائدهٔ الخ یعنی کنم از مائدهٔ معنویش مهمانی ارزقی گر بسر خوان وجود آید باز

وه چه شب سرمه آهوی غزالان ختن — وه چه شب و سمه ابروی عروسان طراز
خواب نی زاویه دارد او والی حسن — خواب نی آئینه صورت او معنی ناز
چه پریچهره نگاریکه ندارد مثلش — در پس پرده فطرت فلک بعبت باز
خواب با شب همه شب دیده بپایم سودم — که برویم در این واقعه را ساخت باز
دیدم القصه که خوش گرم عنان است روان — سودم اندر قدمش چهره بصد عجز و نیاز
گفتم ای عربده جو چیست گناهم که ز در — تبعرض همه خشمی بتغافل همه ناز
گفت این خود نه گناهست که ساکت شده — از ثنا گستری شاه سریر اعجاز
منفعل گشتم و فی الحال بوادی مدیح — مرکب طبع جماندم بهوای تگ و تاز
ره نبردم بسر کشور معنی هرچند — که دران بادیه راندم بشتاب و بفراز
گریه آلود فتادم دگر اندر قدمش — گفتم ای مایه آرام دل اهل نیاز
از جبین چین بگشتا دل من جمع شود — که مرا سیمه کند مرغ خیالم پرواز
این سخن در دلش از زود اثر کرد و مرا — بر گرفت از قدم خویش و بلطف آمد باز
بیجا بانه زدم بوسه بدستش از شوق — گفتم اکنون ده اجازت که شوم وحی طراز
در ثنای شه کونین امام ثقلین — که بود لمعه برق غضبش کفر گداز
آنکه گر افعی رخش رود اندر تهٔ خاک — دل محمود برون آورد از ناف ایاز
آنکه گر رخش بر افلاک جهاند گردد — پشت سیر فلک از نقش سمش سینه باز
آنکه چون در کنف چتر همایون آثار — همعنان ظفر از راه غزا گردد باز
زهره گیسو بکشاید که شود گرد فشان — از رکابش که پذیرفته غبار از تگ و تاز
فتح گوید چه کنی چشم منست این نه سکاب — سرمه چشم جهان بین مرا پاک مساز
عرش را گفت فلک مسند جاه دوی و عقل — گفت بهیات یقین شد که نه محرم را
مسند جاه دوی آرایش آن بارگهست — که بساطش بری از ننگ نشیب است و فراز

---

۱ قوله وه چه شب الخ بلیغت بطریق تحسین گویند و طراز بالکسر نام قری ست حسن خیز ۱۲ رحیم
۲ قوله خواب الخ بنوبکه گوشه بود که ماه حسن دران وارد گشته و خواب بنوبکه آن آینه صورت حسن خوب ۱۲ رحیم
۳ قوله دیدم القصه الخ بنوبکه صورت او بشتاب میخواستم تا زبود ۱۲ رحیم
۴ قوله در ثنای شه الخ تخلص نفرمودن بحسن ادب ۱۲ رحیم
۵ قوله آنکه گر افعی رخش الخ بیت مدح خود بیان میکند که یعنی دل محمود که تا حال در زیر خاک مقید زلف ایاز است اگر زیر خاک رود دل محمود از زلف ایاز برگردد ۱۲
۶ قوله آنکه گر رخش الخ یعنی آن محبوب کونین اینچنین مرتبه دارد که اگر رخش خود را بر آسمان تازد پشت سیر فلک را که عبارت از سیح اسد است بنعوظ سم آن مانند سپند بآتش بریان سازد ۱۲ رحیم
۷ قوله آنکه چون الخ ای بارگاه در سایه چتر مبارک مظفر از راه بجای شیر نر وقت شده یعنی اگر کس آن نام ستاره ایست ۱۲ رحیم
۸ قوله زهره گیسو الخ
۹ قوله فتح گوید الخ
۱۰ قوله عرش را گفت الخ

جنگ کنفار مرا جهت وشن ساختن از ظلمت کفر و ضلال و ناز
ودنا یا پیوان از ارتکاب سوء و خطا بسرا از ننگ و عار
جبر ایل سیه بیشانه در ۱۲ رحیم قوله عرش را سنه
آنحضرت صلی الله علیه وسلم فرموده
عقل اول فلک آنحضرت صلی الله علیه وسلم
که تو موصوف بدین صفت که ای فلک هفت سماوات
دل سلیم ذی که عرش بدین صفت کرده بسند آنحضرت
صلی الله علیه وآله وسلم شخص کریم باطن آن
باعث آرایش آن بارگاه است یعنی ۱۲
از ننگ و عیب شیب بپوزار یکست یعنی ۱۲ رحیم
دلا مکان کنیز است شیخ الشیوخ

بستان سنگ لیخواز زلف مشکینش | بروی هم شکند شیوه های طراری
بجهد عدل تو کز بیم رفع امنیت | کنند دلشکنان غمزه را نگهداری
زروی فتنه خوابیده تا مگس راند | دهد زمانه مگس ران بدست بیداری
تبارک الله آن برق سیر کز دنبال | چو نور سایه بدزد و دگرم رفتاری
سبک رو یکه زمین را بپویه نبوازد | چو نور سایهٔ او در محل سیاری
برنج خصمت اگر بوالهوس درآمیزد | چو تیر عشق شود نالهٔ هوس کاری
بلاغ کرده سرایت رموز عشق و است | گزیرش از سر یاران نیست علت سازی
منم که طالع فیروزمن بگاه عروج | دهد بحجت شری مایهٔ نگونساری
فلک بسموم اگر داد راه بر درگام | کلید فتح بوی بسته عهد مسماری
دلم بعون شکایت زغم تهی نشود | چو نظم من زمعانی بسعی نثاری
زهی شکنجهٔ طالع که مرگ ظالم گرای | ملول گشت و ندارد سر مددگاری
بزیر تیغ بلا کم زبار درد و است | که بار منت مردن کشم بسر باری
بروزگار فراهم سپهر شعبده باز | تنک متاع شد از جنسهای عیاری
هزار جرعهٔ زهر از لبم فرو ریزد | تبسمی که بطالع کنم بدشواری
خموش عرفی ازین شکوهٔ ملال انگیز | ز لاف حوصله یاد آر و طی کن این زاری
بیان درد و لست این دعای شنعت نیست | که بی ملال بود با وجود بسیاری
همیشه تا نفس گرم نیکبختان است | بیک لباس درون با اجابت باری
حسود جاه تو باد از رحمت یزدان | چنان بعید که ناقوسیان زناری

نعت

آمد آشفته بخوابم شبی آن مایهٔ ناز | بروش مهر فزاو بنگه صبر گداز

چنان بشرد دلم جنس مردار زانست — که بوالهوس کند شش رغبت خریداری
رخوش متاعی بازار عشق میترسم — که دست حسن ببندد کساد بازاری
دران دیار بسود ارود دلم که دهند — بجوی ملال بعمری ابد ببیاری
زیس ملال جدائی تنم ز صحبت جان — چو زخم عشق زمرهم تمام بیزاری
بدرد عشق که هرگز بذوق گریه من — نکرد قهقه شوق کبک کهساری
هوای شهر محبت چنان مرض خیز است — که مرگ بر اثر خود رود ز بیماری
منم خراب عمارت بکشور یکه رود — بود بدست خرابی عنان معماری
چنان بعشق تو در شکر درد مینالم — که تنگ حوصلگان بیقرار در زاری
ز جیب غم که برآرد سرم که طالع من — بخصم شاه دهد مایه نگونساری
سحی سریر سخاوت علی که ابر کفش — بذوق دیده عاشق کند گهرباری
مخالفش چو در آید بزمره اسلام — کند بدست ملک تار سبحه زناری
نجوم سبعه اگر صیت عدل تو شنوند — نهند برگ تساوی بجیب سیاری
بدیده که بنوک سنان او نگرد — کند بگاه اعادت نگاه مسماری
مرهی جواد که تاثیر نام جان بخشش — نشاند گوهر صحت بفرق بیماری
اگر بعون سبک وحیت عوارض نقل — ز طبع سلسله حادثات بردراری
منرد که مسرت دیدار بر دل عاشق — بگاه نزع شود مایه سبکساری
چو برق عزم تو بر چرخ پر تو اندازد — بدست مهر بسوزد عنان سیاری
جهان بجاه و جلالت بغایتی پر شد — که آسمان حرکت میکند بشواری
شعاع دیده آنکس که روی خصم تو دید — کند بآئینه آفتاب زنگاری
مسیح خلق ترا در زمان ماضی بود — بجیب و لب کنعان دکان عطاری
نهیب عدل تو در طبع آسمان محیل — که شیشه است لبالب بمردم آزاری

قصائد ۲۸

ز قولم از فروش متاعی بازار عشق بیارای که بوالهوس بخرد متاع گرانمایه است

نیازاری متاع آن دارد چنانچه

انیست بلا معلوم پیشود پس ازین

بازاری دست حسن بهبند و در بازار

گذیه چنین برای عشق واسطه است

بارگاه که عشق بی واسطه اجتماع جوید

چرا خواهد افتاد و پیش

بازار گاهی میرود که در آن یک جو ملال

عشق را در عرض عمر ابد میخرند و این را هم بسیار

دانند یا وجود که شربت بیماری ملال

قوت همه اهل شهر محبت از ای هوای

پای خود در گرد باد سبب بیقراری خود

قوت مخالفش از تخالف آب حیوان اگر در گرد

اسلام در اینجا محبت معنی بر پرده رسد

کسیکه او بخود گردد و فرمانگان نسبت بخدا

دشمن است که مخالف آبی ست بجان تخت

کاوز است که اسلام آوردن او بنزد ایشان

تا کسیکه ملک باشد چنانکه زنار گران

قصائد ۲۸

ز اسم سبک معالی اوست مخالف او ز دولت اسلام

اسلام او معالی اوست مخالف او ز دولت اسلام

سبک بسیار خوش میرود اگر عدل تو شتر باشد

کز چرخ بسان تیر جهد گر بسنان او نگرد

او فتاده که تاثیر نام جان بخشش

کز چرخ بسان تیر جهد گر بسنان او نگرد

ور طبع بسان سلسله حادثات بردراری

کز چرخ بسان تیر جهد گر بسنان او نگرد

بگاه نزع شود مایه سبکساری

کز چرخ بسان تیر جهد گر بسنان او نگرد

بدست مهر بسوزد عنان سیاری

کز چرخ بسان تیر جهد گر بسنان او نگرد

که آسمان حرکت میکند بشواری

کز چرخ بسان تیر جهد گر بسنان او نگرد

کند بآئینه آفتاب زنگاری

کز چرخ بسان تیر جهد گر بسنان او نگرد

بجیب و لب کنعان دکان عطاری

کز چرخ بسان تیر جهد گر بسنان او نگرد

که شیشه است لبالب بمردم آزاری

کز چرخ بسان تیر جهد گر بسنان او نگرد

اصل من از دودمان نوع انسانی بحوی ‌ ‌ ‌ غم رضوان در دست آدم دوای من

جوهر اول که فرزندم ز یکتایی نوشت ‌ ‌ ‌ آزمان سنجد عیار گوهر یکتای من

گر جهان در شربار م روی در گوش آید ش ‌ ‌ ‌ مرحبا یا امتی از مرقد مولای من

گر گزینند سرمه جز خاک درش مژگان حور ‌ ‌ ‌ چنگل اندازد بزاغ دیدهٔ بینای من

شقه دیبای جاهش گفت محسود کرام ‌ ‌ ‌ آسمان گفته طراز خانهٔ خضرای من

موجهٔ دریای طبعش بانگ کوثر کرد و گفت ‌ ‌ ‌ تشنه منشین ایفدای زاده دریای من

دردمی اندیشه قدر تو بشگافد بسیم ‌ ‌ ‌ علمهای علم بر دوش رسول زاده دانای من

تا تو گشتی غائب چشم از ده نسبت گرفت ‌ ‌ ‌ مردمک حکم سهل در دیدهٔ بینای من

سایهٔ من همچو من در ملک هستی است ‌ ‌ ‌ سایهٔ تو در عدم پیغمبر همتای من

آسمان وحدتم بر عالم فطرت محیط ‌ ‌ ‌ تو امیت بر نتابد پیکر جوزای من

دودمان عشق را از من گرامی تر نزاد ‌ ‌ ‌ جوهر من کرد روشن گوهر آبای من

نازش سعدی بشست خاک شیراز اربجوید ‌ ‌ ‌ گر نبود آگه که گردد مولد و ماوای من

این کتاب آتش جان و شراب درد دل ‌ ‌ ‌ کشف سخن نامست تا کی ریزد از لبهای من

من پریشان گوی و سودای تو دیوانه دوست ‌ ‌ ‌ من بسودا مانم و ماند بمن سودای من

در منقبت امیر المومنین علی علیه السلام

دمیکه لشکر غم صف کشد بجوانخواری ‌ ‌ ‌ دلم بناله دهد منصب علمداری

خراب نرگس مستانهٔ توام که نهد ‌ ‌ ‌ هزار شیوهٔ مستی بطبع هشیاری

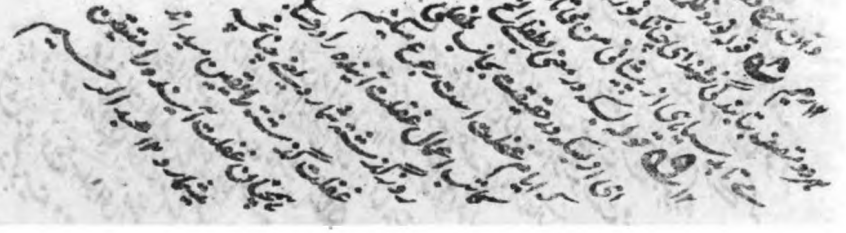
مریض عشق ترا اشتها ز ان بیماست ‌ ‌ ‌ که بعد مرگ بیاساید از جگرخواری

ولی توجه آن حسن جاودان یابد ‌ ‌ ‌ که فیض نامیاش با جگر کند خواری

هزار چشمهٔ خون حرز ند ز هر ذره ‌ ‌ ‌ چو بعد مرگ بخاکم قدم بیفشاری

در خمار احتیاج بودن حاجت نیست
گردیدن باشد یعنی در خمار احتیاج
مخمورم بیا بر اگر باده مقصود دهد
کی فی الجمله خمار شکستن میتواند شد
از دو قبالی از جام دل مستغنی من
دور دارشته پس رفع خمار را احتیاج
باده دیرار میدهم و نیز شرط فوائد کر
اندر خماحتیاج بودن رفع غایت
مراد باشد چه خمار بعد فرو شدن نشه
امتیاج ندارم از آنکه حق سبحانه تعالی
از باده مقصود وجود و دلم مراد دو روز داشته
سبب پرداخته ۱۲ رحیم
در یک زده الخ یعنی شب اول زمستان و شناختن
چیزاست که اول جدی در فروش باشد و گاهی
بیع نطاق شب تاریک اراده کنند ۱۲ رحیم
از فلک دا دچکیده ام ای بسبب کردن آفتاب
هر سوای هر موی من ۱۲
خواهد قدر عروض از نفس مرده من
بسبب سرد شدن چراغ بیان کند
بخت مصنع کرا گرم کند ۱۲ رحیم

در خمار احتیاج بودن حاجت نیست
باده کام دو کون از جام استغنای من
آسمان در میوزه کرد و آفتابش کرد نام
بعلی از آویزه گوش شب یلدای من
نیلگون گردید دوشن آفتاب از نکبه ام
بسکه هر موگشته کوهستانی از غمهای من
منت بار میچه عیسی مکش بهر حیات
از رش مردن بپرس از نفس برگ آرای من
خورده هردم صد شکست از فوج قدسیان شوق
شوق بی رنگام تازست ناپروای من
منکه مستی کردن از خون جگر آموختم
تنگ هوشم باد گر جز خون بود صهبای من
شاهد عصمت تلاش صحبت من کی کند
خون حیض دختر رز جوشد از لبهای من
منکه از دل تا دماغم چیده خمهای شراب
کی شوم مخمور کی خالی بود مینای من
مریم من فیض جبریل از مزاج خود گرفت
مریمی را بر دمالاذ هن عیسی زای من
آن بهشت معنیم کز بعد مغزودی هنوز
خدمت طوبی بود تنگ چمن پیرای من
مرحبای باده کیفیت روح القدس
کامدی چون عشق در رقی ز ستر تایای من
من قیامت زار عشقم دیده کو تا بنگرد
صد بهشت و دوزخ از هر گوشه صحرای من
نفخ صور آمد بجای لحن داؤدی هنوز
رقص معنی میکند طبع سبی بالای من
من مطیع کلک استغنا و لی رانند حکم
دو دمانهای هوس در ملک استغنای من
دامنم تر کرده طوفانی که در معنی کیست
موجه دریا دموج حامه خارای من
نور و ظلمت را بود یکمایه در تابندگی
آن ز روی آفتاب و این یک از سیمای من
بسکه در معنی بطفلی باز میگردم ملک
در حساب دی شمار د غفلت فردای من
آیت لاتقنطوا من رحمة الله شد گره
بر زبان جبرئیل از شرم عصیانهای من
معنی پنهان من آرایش بیت الله است
گوشبه دیبا باشد صورت پیدای من
لوح دل نقش صمد دارد چه غم کاستاد چین
بافت تمثال صنم بر شقه دیبای من
بال طاؤس از گلاب و عود رضوان پرورد
تا بسازد مرده در موسم گرمای من

صافی شکر شفاعت تو — قوت گمسان آفرینش
بادیدن آب کوهسر تو — دفع یرقان آفرینش
تاشیر ملال غیبت تو — وجه خفقان آفرینش
نعلین تو تاج قاب قوسین — تمکین توشان آفرینش
در بازوی قدرت تو مضمر — صد زور کمان آفرینش
با علم تو آشنا نیفتاد — یک مسئله دان آفرینش
نظارهٔ چهرهٔ حسودت — وجه غشیان آفرینش
افسانهٔ سرنوشت خصمت — ترزیق بیان آفرینش
با مستی شوق تست عرفی — از بی خبران آفرینش
در مغز دماغ او خبر نیست — از عنبر و بان آفرینش
دعوی کن نعت لائق تو — رسوای جهان آفرینش
دارد بعنایت تو عرفی — حرفی ز زبان آفرینش
برخیز که شور کفر برخاست — ای فتنه نشان آفرینش

در نعت

صبحدم چون درد دل صور شیون زای من — آسمان صحن قیامت گردد از غوغای من
گوش اهل آسمان و حلقهٔ ماتم یکیست — شیونم تا بر کشید آهنگ هایا های من
مصر و یران کرد و رود و رد و اوای من نهاد — رود نیل شوق یعنی گریهٔ موسای من
زان دل شوریده را بر تارک خود می نهم — کاشیان مرغ مجنون شد دل شیدای من
زان ملایک چون مگس حیران شدیم از هر سوکه هست — چشمهٔ لذت کشا هر موی غم بالای من
کام جانرا تازه کردی ای غم لذت ستر — نی غلط گفتم چه غم ای سن و ای سلوای من

چو این قصیده در افواه خاص و عام افتاد | خطاب ترجمة الشوق یافت از احرار

در نعت

ای مهر تو جان آفرینش — نعت تو زبان آفرینش
لطف تو چمن طراز امکان — خشم تو خزان آفرینش
جودت همه بخش عالم کون — علمت همه دان آفرینش
با لقمهٔ همت تو بس تنگ — میدان و دهان آفرینش
همتای تو بهترین خطالش — بی نام و نشان آفرینش
در جنب تعینت دو عالم — بهمان و فلان آفرینش
تا گوهر فطرت تو گردید — آئین دکان آفرینش
تیزی بگذاشت تیشهٔ صنع — در کاوش کان آفرینش
ناشی ز هوای جلوهٔ تو — ارخای عنان آفرینش
در ضمن شمردن عطایت — افلاج بنان آفرینش
اندیشهٔ احتمال شانت — زان سوی گمان آفرینش
مهمانی میزبان جودت — عید رمضان آفرینش
شمشیر کمال تو نیاید — محتاج فسان آفرینش
معراج تو در هوای لاهوت — حد طیران آفرینش
با طالع حاسد تو همزاد — فوج حدثان آفرینش
با لطف دشمن تو توام — صد مرثیه خوان آفرینش
امکان وجود دشمن تو — زنار میان آفرینش
علیے بمگس تکلم تو — حلوای دکان آفرینش

فصاید ۲۴

۱ فلان با ضم اول و سکون ثانی کنایه از هر شخص مجهول و بی نشان
۲ قولہ تا گوہر فطرت تو الخ یعنی چون فطرت تو از آئین بزرگی و بخشش و دوربینی و نیکخواهی عالم آفرینش بود
۳ قولہ در جنب تعینت الخ یعنی در مقابلہ تعین و وجود تو ہمان و فلان کہ کنایہ از ہر شخص مجہول و بی نشان است بی نام و نشان و معدوم اند
۴ قولہ تیزی بگذاشت الخ یعنی چون دید کہ صنع آفرینش و کارگاہ کان موجودات بی نقص و عیب است و در آن ہیچ جا تیزی و کندی نیست
۵ قولہ ناشی ز ہوای الخ یعنی ارخای عنان آفرینش از برای جلوہ دست
۶ قولہ در ضمن شمردن الخ یعنی در ضمن شمردن عطایت افلاج بنان آفرینش
۷ قولہ اندیشہ احتمال الخ یعنی اندیشہ احتمال شانت زان سوی گمان آفرینش است
۸ قولہ مہمانی میزبان الخ یعنی عید رمضان آفرینش مہمانی میزبان جودت است
۹ قولہ شمشیر کمال الخ یعنی شمشیر کمال تو محتاج فسان آفرینش نیاید
۱۰ قولہ معراج تو در ہوای الخ یعنی حد طیران آفرینش معراج تو در ہوای لاہوت است
۱۱ قولہ با طالع حاسد الخ یعنی فوج حدثان آفرینش با طالع حاسد تو ہمزاد است
۱۲ قولہ با لطف دشمن الخ یعنی صد مرثیہ خوان آفرینش با لطف دشمن تو توام است
۱۳ قولہ امکان وجود الخ یعنی زنار میان آفرینش امکان وجود دشمن تو است
۱۴ قولہ علیے بمگس الخ یعنی حلوای دکان آفرینش علیے بمگس تکلم تو است

صافی شکر شفاعتِ تو — قوت گمسان آفرینش
بادیدن آب گوهر تو — دفع یرقان آفرینش
تاثیر ملال غیبت تو — وجه خفقان آفرینش
تعلین تو تاج قاب قوسین — تمکین تو شان آفرینش
در بازوی قدرتِ تو مضمر — صد زور کمان آفرینش
با علم تو آشنا نیفتاد — یک مسئله دان آفرینش
نظارهٔ چهرهٔ حسودت — وجه غشیان آفرینش
افسانهٔ سرنوشت خصمت — ترزیق بیان آفرینش
با مستیِ شوق تست عرفی — از بے خبران آفرینش
در مغز دماغ او خبر نیست — از عنبر و بان آفرینش
دعوی کن نعت لائق تو — رسوائے جهان آفرینش
دارد بعنایت تو عرفی — حرفے ز زبان آفرینش
برخیز که شور کفر برخاست — ای فتنه نشان آفرینش

در نعت

صبحدم چون درد دل صور شیون زای من — آسمان صحن قیامت گرد واز غوغای من
گوش اہل آسمان و حلقهٔ ماتم یکیست — شیونم تا بر کشید آهنگ هایا های من
مصر و بیران کرد و در رد و در واے این نهاد — رود نیل شوق یعنی گریهٔ موسای من
زان دلِ شوریده را بر تارک خود می نهم — کاشیان مرغ مجنون شد دل شیدای من
زان ملایک چون نگس عج بشنیدم از هر سو که هست — چشمهٔ لذت کشا هر موی غم بالای من
کام جانرا تازه کردی ای غمِ لذت گسست — فی غلط گفتم چه غم ای غم ولی سلوای من

چو این قصیده در افواه خاص و عام افتاد | خطاب ترجمة الشوق یافت از احرار

در نعت

ای مهر تو جان آفرینش	نعت تو زبان آفرینش
لطف تو چمن طراز امکان	خشم تو خزان آفرینش
جودت همه بخش عالم کون	علمت همه دان آفرینش
با لقمهٔ همت تو بس تنگ	میدان دهان آفرینش
همتای تو بهترین خطابش	بی نام و نشان آفرینش
در جنب تعینت دو عالم	بهمان و فلان آفرینش
تا گوهر فطرت تو گردید	آئین دکان آفرینش
تیزی بگذاشت تیشهٔ صنع	در کاوش کان آفرینش
ناشی ز هوای جلوهٔ تو	ارخای عنان آفرینش
در ضمن شمردن عطایت	افلاج بنان آفرینش
اندیشهٔ احتمال شانت	زان سوی گمان آفرینش
مهمانی میزبان جودت	عید رمضان آفرینش
شمشیر کمال تو نیاید	محتاج فسان آفرینش
معراج تو در هوای لاهوت	حد طیران آفرینش
با طالع حاسد تو همزاد	فوج حدثان آفرینش
با لطف تو دشمن تو توام	صد مرثیه خوان آفرینش
امکان وجود دشمن تو	زنار میان آفرینش
عیسی مگس تکلم تو	حلوای دکان آفرینش

تنگنای گریبان بوسعت دامن — بخاکساری کفش و بنخوت دستار
بداغ سیاوی بجار ممتنع حرکت — بدروزانوی جویای منقطع رفتار
بحق اینهمه سوگندهای صدق آمیز — که نزد علم تو حاجت نداشتم بشمار
که گر شود ذره گوی تو جمله نشتر خیز — کنم بمردمک دیده طی نشتر زار
زهی ز شوق سراسیمه طی کنم که قدم — بگام تیشه نهم گر ستانم از سر خار
بآب مهر تو شستم گناه نامه خویش — چه غم که کاتب اعمال دارد استحضار
گدای کوچه مهرت بروزگار گناه — گرفته باج ز سلطان ملک استغفار
نه در پناه ولای تو ام چه غم که بود — معاصیم نه باندازه قیاس و شمار
وگر ولای تو ابلیس را شود زورق — کند ز ورطه لعنش بیک نفس کنار
شباهت تو کند آفتاب در یوزه — که آورد بضمیرم بدین وسیله گذار
هر آن عروس سخن کز دیار مدح تو نیست — بعشوه گر کشدم در نیاورم بکنار
مگر یدامن جود تو دست زد قلمم — که گنجش از بن ناخن دمید نرگس وار
چو کرم پیله بخود در تند مدائح تو — بگاه طاعت ایزد چو دارمش بیکار
معلمیکه ترا شید خامه طبعم — ز آفتاب نهد لوح ساده ام بکنار
کجاست مانی صورت نگار تا بیند — نگارخانه ارژنگ و صورت جاندار
بجار سوی چمن نقد رایجی دارم — نه همچو ماه زر اندوده آفتاب عیار
کلام من که متاع ولایت سخن است — بروی دست صبا میرود سلیمان وار
نه انجم است فلک را که همت عرفی — دمادم آب دهانش فگنده بر خسار
از آن بعالم سفلی در آمدم که مرا — غریب دوست نداوست آشنا بیزار
ز جهل جائزه یابم اگر هجا گویم — بعلم تاج دهم چون شوم مدیح نگار
بگام دنیویم چون زبان نمیگردد — حدیث جائزه در حشر میکنم اظهار

نوشتہ ازلی شق در بغل من
فقاش کہ در صورت گری نقش ندا شت
کجاست آمدہ نگارخانہ ارژنگ را کہ مراد
ازین قصیدہ است و صورت جاندار کہ مراد
از ابیات یا ہیچ قصیدہ باشد بینند
عالم و نیا و در آدم کہ دنیا ساوہ ام شت من
مسافر دوست و آشنا بزار است و الا علوم
من کہ براسمان آب دہن میفگند کجا ما ئل عالم
سفا یش
بہ ہیچ نہیلہ ہیچ جائزہ جہل جائزہ الخ جائزہ
را بجالت منسوب کنند و مدح راسم فرا زد
سرماج اہل علم را گویند و الناس
بخن صلہ و نیوی چون زبانم قاصر
باشد اظہار میکنم و اللہ اعلم بالصواب

قصائد عرفی

با آفتاب مراد و در یچهٔ طالع — که نیست هیچگهش باز مانهٔ ناکار
نمیم قطره شد ابیکه باز میماند — پس از پیاله کشیدن بساغر زیبار
بکان کسب که زاید بنام بذل درم — بشان نصب که روزد بدوش یغمار
باستین کلیم و دریچهٔ مشرق — باستان کریم و پذیرهٔ ابرار
بعرضه دادن شوق و بآب شستن پاس — بدستیاری توفیق و رنگ دادن کار
بانبساط مکان و بامتیاز جهت — باختلاط میان و باحتراز کنار
بعلت سکنات و بکوشش حرکات — بعزت حسنات و بجوشش اذکار
به توبه و به پشیمانی دلِ تائب — بمستی و به پریشانی سر و دستار
بعیش نالهٔ چنگے بدر و نالهٔ من — بفیض سدهٔ یکی بگرد کوچهٔ یار
بخوی فیشانی شبنم بخود فروشی گل — به نیزه بازی سوسن بدشنه سازی خار
بیکه تازی وحدت بعرصهٔ توحید — بفوج تازی کثرت بمعرض آثار
بدعوت لب عابد که دوخت دلق مرا — بآتش دلِ عاشق که سوخت لوح مزار
ببر شگفتن امروز غنچه گشتن دی — بتوشه بختن امسال و نامه بردن پار
بشیوه دانی شهر و برشت خوئی ده — بزله بندی کشت و بخوشه چینی کار
بصبح قاقم پوش و بشام اکسون باف — بصلح آب فشان و بجنگ آتشبار
بهوشمندی عدل و بسیاه مستی ظلم — بتیز زبانی تیغ و ببسر گرانی دار
بکذب پی پدر و صدق آدمی زاد — بجهل بی اثر و عقل جبرئیل آثار
به بخل وعده تراش و قناعت عیاش — بصدق تنگ معاش و خوش آمد جرار
بناگواری نزع و بناگزیری مرگ — به بی بداری عمر و به بیوفائی یار
بهزل معرکه گیر و نفاق تو بر تو — بصبر کم سخن و شوق آتشین گفتار
بآبروی قناعت بذلت خواهش — بکامرانی فرصت بدولت دیدار

که نیست هیچگهش باز مانهٔ ناکار
پس از پیاله کشیدن بساغر زیبار
بشان نصب که روزد بدوش یغمار
باستان کریم و پذیرهٔ ابرار
بدستیاری توفیق و رنگ دادن کار
باختلاط میان و باحتراز کنار
بعزت حسنات و بجوشش اذکار
بمستی و به پریشانی سر و دستار
بفیض سدهٔ یکی بگرد کوچهٔ یار
به نیزه بازی سوسن بدشنه سازی خار
بفوج تازی کثرت بمعرض آثار
باتش دلِ عاشق که سوخت لوح مزار
بتوشه بختن امسال و نامه بردن پار
بزله بندی کشت و بخوشه چینی کار
بصلح آب فشان و بجنگ آتشبار
بتیز زبانی تیغ و ببسر گرانی دار
بجهل بی اثر و عقل جبرئیل آثار
بصدق تنگ معاش و خوش آمد جرار
به بی بداری عمر و به بیوفائی یار
بصبر کم سخن و شوق آتشین گفتار
بکامرانی فرصت بدولت دیدار

بناخنه که به لیلی خیال مجنون برد — بآن کرشمه که لیلی بران نمود نثار

بتیشه که بر اطراف صورت شیرین — همه کرشمه تراشید و ریخت بر کهسار

بنوش نوش ندیم صبوحی مستان — بکاو کاو کلید طبیعت هشیار

بنعم فروشی آسودگان شکوه طراز — بتازه روئی پژمردگان شکر گزار

برنج بازوی پر نفع کاسبان ضعیف — بچین ابروی بیوه خواجگان کباب

بجستی که کند جذب طعمه از کف مور — بشهوتیکه زند فال بوسه بر لب مار

بگوشه گیری عنقا که جوهر فعال — ندید صورت او جز بصفحه پندار

بهوشمندی آنسایه خفت نخل حیات — که دید باز نگردد و کشاکش نشمار

بعقد گوشه دستار شاعران حریص — که بی برات صله سینه ایست پر آزار

بدست همت من کز کنار گوشه گرفت — ز ننگ آنکه بدریوزه آشناست کنار

بطمع گرسنه چشم محبت اندیشم — که جز بنعمت جود تو نشکند ناهار

بخاک جبهه که باد بروت عابد از دست — بتار سبحه که صوفی از دست در زنار

بناز حسن که بندد نقاب در خلوت — برا ز عشق که آید برهنه در بازار

بنکته گیری ناموس روستائی طبع — بلب گزیدن افسوس خویشتن بیزار

بمردمی که بود هم طویله عنقا — بحجره که بود هم قبیله اسرار

بگرم چشمی من در نظارهٔ معنی — بشرمگینی من در افادهٔ اشعار

بسفلهٔ که بگلزار حسن مے روید — نه از میانهٔ گلشن نه گوشهٔ گلزار

بناخنه که ز آهوی صنع می افتد — بهر کجا نمکین تر بود ز چشمهٔ یار

بشور قمری دستانسرای یک نغمه — که درس نکتهٔ توحید میکند تکرار

بعندلیب چمن کز نوای گوناگون — لباس بوقلمون دوخت بر قد گلزار

بدو گلخن امید و دودگاه هوس — که باد مانع و منش هر دو راست قرب جوار

ف قوله نباخنه که بلیلی الخ

ف قوله بتیشه که بر اطراف الخ

ف قوله بنوش نوش الخ

ف قوله بنعم فروشی الخ

ف قوله برنج بازوی الخ

ف قوله بجستی که الخ

ف قوله بگوشه گیری الخ

ف قوله بهوشمندی الخ

ف قوله بعقد گوشه الخ

ف قوله بدست همت الخ

ف قوله بطمع گرسنه الخ

ف قوله بخاک جبهه الخ

ف قوله بناز حسن الخ

ف قوله بنکته گیری الخ

ف قوله بمردمی الخ

ف قوله بگرم چشمی الخ

ف قوله بسفلهٔ الخ

ف قوله بناخنه الخ

ف قوله بشور قمری الخ

ف قوله بعندلیب الخ

ف قوله بدو گلخن الخ

اگر ز آتش شوقم شود فروغ پذیر
بسلسبیل نمد غوطه مرغ آتش خوار

مرا چو دیده بود ابلقی چه اندیشم
که این کرنگ حرون است و آن گهر رهوار

چگونه پای کمم آرم ز آسمان آخر
که بر درت تو بود دائمش بسر رفتار

بدان خدای که در شهر بند امکان نیست
متاع معرفتش نیم ذره در بازار

بجز رود محیط عطای او که کشد
به نیم موجه دو عالم گناه را لنگر

بکنه او که تعجب نشد گرانمایه
ازین که کرد ز ورکش نبی بعجز اقرار

بملک او که نوشت و بساکه نبوسید
بروی صفحه عالم سطور لیل و نهار

بجاه و فیکه ز داروی حکمتش گردید
شکسته رنگ خزان و شگفته روی بهار

بلطف او که نه فیضش نمونه ایست بهشت
بجود او که نه دیگش نمک چشیست بجا

بخشم او که همش حلم اوست شعله فشان
بکنه او که همش علم اوست آینه دار

بعشق او که به پهلوی جان نشاند درد
بشوق او که بیازوی دل فرستد کار

بسایه علم مصطفی دران عرصه
که آفتاب شود هم علاقه دستار

بجاه او که برویش قدم کشاده نظر
بشبه او که بگردش عدم کشیده حصار

باستین کریمش که هست گنج افشان
باستان حریمش که هست ناصیه زار

بنعمت تو که اندازه را کند معزول
بمدحت تو که اندیشه را کند بیمار

بسلک یازده عقدی کزان دو لولو زار
علی است ابر بسطیر و بتول دریا بار

بطائر ارنی سنج بی اثر نغمه
بلن ترانی هم ذوق مژده دیدار

بعشوه که زلیخا برید از و کف دست
بفتنه که مسیحا گزید از و سر دار

بهر رقیم مه کنعان که بود حسن آباد
بجلوه گاه زلیخا که بود یوسف زار

بآن متاع که گوهر فروش کنعانی
بمصر برد و لبالب ز حسن شد بازار

بآن دروغ که فرهاد از و شهادت یافت
بآن ترانه که منصور را کشید بدار

زبس بعهد تو لاغر شد از ریاضت زه ‌ گرفت پهلوی ناهید شکل موسیقار

عمل طراز فلک در صلاح کون و فساد ‌ اگر نهد بخلافِ مصالحِ تو مدار

نه خرج از منه یابد مطابقِ حرکات ‌ نه دخل حادثه بیند موافق آثار

غبار صحن سرای تو اوج هفت اورنگ ‌ شکنج زلف سخای تو موج دریاها

اگر نه قهر تو یاد آرد آسمان شاید ‌ که خط منطقه اش بر میان شود زنار

شباب سدرهٔ طوبی شود بشیب بدل ‌ چو منع نشو کنی از مجاری اشجار

ز مردمک نرسد نور تا ابد بسته ‌ چو بشکنی حرکت در مفاصلِ انظار

بهر دیار که آید لوای عدل تو ظلم ‌ دهد درازیِ دست ستم بپای فرار

بطور عالم معنی کشوده شوق کلیم ‌ بناز و نعمت حسن تو روزه دیدار

هنوز ناصیهٔ آفتاب در عرق است ‌ ازان فروغ که بر وی نشاندی از رخسار

ز شرم نور جمال تو آفتاب هنوز ‌ بهر جهت که رود هست روی بر دیوار

همه ترا وش جودی و کاوش امید ‌ همه نوازش ناموسی و گدازش عار

محیط بر کفِ جود تو کرد موج فدا ‌ سپهر بر سر جاهِ تو کرد اوج نثار

غبار خشم تو آرایش کلاه خزان ‌ شعار لطف تو افزایشِ جمال بهار

ز شوق کوی تو یارب گلم ز عمر چه سود ‌ هزار جان گرامی و یک قدم رفتار

چو خیمه دوره دامانم آسمان گوئی ‌ بصد طناب فرو بسته است و صد مسمار

بگلخن آمده از روضه مانده ام محروم ‌ که روی هند سیه باد و پای حرص نگار

ز شوق کوی تو هر جا شود هلاک مرا ‌ بجای سبزه قدم برود ز خاک مزار

نه دین بجای نه ایمان بسوی خویشم خوان ‌ مگر ز شرم تو بکشایم از میان زنار

ز وعده ها که بخود کرده ام یکی انیست ‌ که در طواف تو خواهم گریستن بسیار

نثار کوی تو دارم هزار جان و هنوز ‌ متاع من همه دستِ تهی است همچو چنار

فرمان ثبت ۱۲ ۵۵ قولہ بطور

عالم معنی الخ ای بطور عالم اطن شوق حضرت

موسی کہ طالب دیدار حق جل وعلا بود بسبب ناز

و نعمت حسن نور روزہ دیدار کشودہ پیش از آنست

دیدار پیم گشتہ و تمنا پیش برآمدہ ۱۲ ۵۶ قولہ زشرم

فوس الخ زدی بر دیوار بودن مراد از خجالت دیوار

باشد ۱۲ رحیم ۵۷ قولہ زشوق کوی تو الخ

شوق کوی تو دارم و نمیروم از زندگی چہ فائدہ

ہزار جان گرامی فدای یک رفتار کہ یکبہ تو بود

دو اور در مصراع ثانی بمعنی فداست چنانچہ حافظ

رحمۃ اللہ فرمودہ ۵۸ دل خرابی میکند الخ

کیند پہ زینہار ایدوستان جان من ‌ دل خرابی میکند دلدار را گاہ گاہ

۵۹ قولہ چشمہ دورہ دامانم الخ بفتح کاف فارسی لفظ

سمار بالکسر بمعنی میخ ۱۲ رحیم ۶۰ قولہ

بگلخن آمدہ الخ بضم کاف فارسی لفظ

بزرزمین ای آتش دہن بمعنی خانہ ۱۲ ۶۱ قولہ

زشوق کوی تو ہر جا شود ہلاک مرا

بمعنی زدیدن است ۱۲ عبدالرحیم

ازین معامله خود منفعل مباش که تو	بمور پرده دهی وز پای من بری فتار
بگوش مژده از گورنا نجف بردم	اگر بهند بلا کم کنی وگرنه بتتار
ستیزه با چو تو قاهر دلیل دانش نیست	زبان گزیدم و کردم ز گفته استغفار
ترحمی بکن آخر که عاجزم عاجز	نگاه کن که چه خون میچکانم از گفتار
سخن چرا نبود دردناک و خون آلود	که تا لب از سخن دل میکند بریش گذار
مرا که دست بگیرد که ور دست تو ام	مرا که کار کشاید که از تو خیزد کار
چه هرزه گو شدم از درد دل که شرم مباد	توکیستی که شوی دستگیر و کار گزار
همان که شوق طوافش مرا بطوفان داد	به نیم جذبه کشاید زورطه ام بکنار
شه سریر ولایت علی عالیقدر	محیط عالم دانش جهان حلم و وقار
لغت نویس خرد در صحاح همت او	بمعنی لغت اندک آورد بسیار
مثال آینه اندیشه زنگ بردارد	گر آورد بدل دشمنش بهو گذار
برنگ دائره در حصر جود او هر دم	شود ملاقی آغاز انتهای شمار
فلک بجوهر کل گفت روز میلادش	هنوز سیر کنم یار سید وقت قرار
ز خلق اوست که قندیل سقف بارگهش	ز نسبت دل روح القدس ندارد عار
ز فیض خندهٔ لطفش کیمیا اثر است	بگاه صیحهٔ قهرش که هست صور آثار
جحیم شاخ گلی از حدیقهٔ احسان	بهشت نیست خسی در شکنجهٔ عصار
قدح چو سایهٔ جلمش بر آفتاب سزد	که نور از و متعدی نگردد آئینه دار
نشسته شاه خلقش بخلوتی که بود	دریچهٔ حرمش ناف آهوی تاتار
چو مهر رای تو در صبحدم شود طالع	شود ز فرط تهوع گلوی صبح فگار
کمان قصد ترا جذبه بود که اگر	دهش بگوش رسانی رسد بقبضهٔ شکار
عباد تیکه محلی باجتهاد تو نیست	بود ز سینهٔ محتاج تر باستغفار

زهی صفای عمارت که در تماشایش
بدیده باز نگردد نگاه از دیوار

ز سقف گنبدش امسال پاری آید
هر آن صدا که کسی داده در حریمش بار

چه قدر صبح شناسند ساکنان درش
که در حوالی او شام را نموده گذار

گر آفتاب درآید بگنبدش گوئی
که در میانه فانوس شد مگس طیار

ز روزه‌های پریشان شعاع نورفشان
نجوم بی مدد آسمان و روسیار

غبار فرش حریمش بتاج عرش نشست
اگر ز جنبش موری بلند گشت غبار

گلیست در چمن صنع شکل قبه او
که عرش داشته بر دور او ز گنگره خار

بشب نماند که خدام او درآمد و شد
کنند گنگره عرش باز مین هموار

ز آستانه او طغمای نشنوده
بپایه پایه خود عرش میکند اظهار

بگاه جوش زیارت در آستانه او
نه آسمان به کفش کم کند دستار

فلک به پنجه خورشید از هوا گیرد
اگر عمامه افتد ز تارک زوار

بداغ لاله توان دید یاسمن در روی
چو بستر و ز سرشک مهر سایه دیوار

دریچه اش بصنا دیده سهیل یمن
نشیمنش بهوا کعبه نسیم بهار

چو صبح بیضه خورشید پرورد بشکم
گر آشیانه کند شهپرش بر دیوار

رموز غیب مصور شود در و هر دم
چو خاطریکه بود در تصور اسرار

ازان زمان که فتادش نظر بشمسه او
شد آفتاب پرست آفتاب حرباوار

ندانم الفلک انصاف میدهی یا نه
گر از هزار جفایت یکی کنم اظهار

فرو نشین بدو زانو و چین برابر و زن
بدان صفت که دغا پیشگان دغا عویدار

اگر صواب نگویم بگوی و شرم مکن
که آبروی مرا نیست شرم کس کار

مرا بشوق چنین بینی از چنان مرقد
مرا بدست تهی بینی از چنان بازار

نهال روح قدس میدهی نه پرگس
نه سیم قلب دهی نه زر تمام عیار

قصاید

عجوز بختم اگر زلف شان بیاراید — سفید گردد زلفین شاهدان تتار

کدام فتنه شب سر نهاده بر بالین — که صبحدم نشد از خواب روی من بیدار

جراحتم چو نجارد و بعد مم خارید — پلنگ ناخن گردد زمانه نخوار

وگر طبیب دهد نا گوار دارویی — کند بشیره دندان مار نوشگوار

وگر ز بوته خارے کنم شبی بالش — مسیحی زلزله در دیده ام خلاند خار

بصید موری اگر نادمی بزه بندم — دهان مار کند در گزیدنم سوفار

یقین شناس کسی منصف ازان انامحق زن — که دارد زمانه بدستگیری دار

شب گذشته بزانو نهاده بودم سر — که او فتاد خمار ابرین خمیده گذار

سری چنانکه نیاری شنید بیماران — غمی چنانکه مباد انصیب دیگر یار

بدید و گفت بعالم مباد چو تو کسی — جهان بخویشتن آرای خویشتن بیزار

سری چنین همه رای صواب و بیماران — دل چنین همه صاف شراب و درد و خمار

مرض ببین و سبب جوی و خود معالجه کن — طبیب کیست فلاطون اگر شود بیمار

بگریه گفتنش آری طریق عقل نیست — ولیک جانب انصاف خود نگه بیدار

کسی چگونه بسامان در آورد آنسر — که چون زر انو برداشت کوفت بر پیوار

بخنده گفت سر اسیمگیت گم دارد — وگرنه هادی این ره تو بودی هموار

رهت نمایم و برخویشتن نهم منت — که نقد های مرا جز تو نیست کس معیار

تمی کن از همه اندیشه خطا و بنه — بخاک مرقد کحل الجواهر البصار

چه مرقد آن که بود در شکنجه تا بفلک — هوای منظر او از ترا کم انظار

بخیرم که چه صنعت بکار برد که کرد — بتنگنای جهان وضع این بنا معمار

که گر بقدر بلندی برافگند سایه — محیط کون و مکان گردد آسمان کردار

کتابه اش که بود سر نوشت عالم کون — چو بوی جامه یوسف بر دیده غبار

خمیرمایهٔ این سرقصیدآن روباست — که شاخ وبرگ فزوده‌ش بان من چوطیور
کسی گمان نبرد کز برای زینت شعر — براصل خواجب دودم که نیست این منظور
لذیذ بود حکایت ودراز تر گفتم — چنانکه حرف عصا گفت موسی اندر طور
همیشه تا جگر خونچکان گمراهان — بود زلشتر شرم آشیانهٔ زنبور
خرابهٔ دل مجروح آستان تو باد — زنوشداروی الطاف شاملت معمور

در منقبت جناب امیر علیه السلام

جهان بگشتم و در وادبیچ شهر و دیار — نیافتم که فروشند نجبت در بازار
کفن بیاور و تابوت و جامه نیلی کن — که روزگار طبیب است و عافیت بیمار
مرا زمانه طناز دست بسته و تیغ — زند بفرقم و گوید که هان سری میخار
زمانه مرد مصاف است و من زساده دلی — کنم بجوشن تدبیر و هم دفع مضار
زمنجنیق فلک سنگ فتنه میبارد — من ابلهانه گریزم در آبگیر حصار
عجب که نشکنم این کارگاه مینای — که شیشه خالی و من در لجاجتم زخار
چنین که ناله زدل جوشد و نفس نرمم — عجب مدار گر آتش برآورم چوچنار
اگر کرشمهٔ وصلم کشد و گر غم هجر — نه آفرین زلبم بشنوند نه زنهار
دلم زدرد گرانمایه چون جگر زفغان — دماغم از گله خالی چو خاطرم زغبار
دل خراب مرا مطلبیست آیت یاس — چو زور در فتن جان پیش نیکنشته شکار
دلم چو رنگ زلیخا شکسته در خلوت — غمم چو تهمت یوسف دویده در بازار
زسلک مدت عمرم که روزها وزدند — که فصل شیب و شبابم گذشت و نشناسم
گل حیات من ازبسکه هست پژمرده — اجل نمیزندم از تنگ بر سر دستار
زدوستان منافق چنان رمیده دلم — که پیش روی زالماس میکنم دیوار
برون زصورت دنیای باطلم کس نیست — کزآستین نم اشکم بچیند از رخسار

فلاخن کبر ان سنگ انداز ند ۱۲ قول ۵ چنین گزارند زدل اح پخچار در خشیت بزرگ کر شاخهایش پخچه دار باشد بعد صد سال در آتش پیدا شود و داود ۷ قول ۵ قول دلم چو رنگ زلیخا اح از تهمت یوسف پان تهمت گرزلیخا وقت گریختن یوسف از خانه ۱۲ رحیم بهتین و پیش آمدن عزیز و دیک در دروازه و پریدن حال آن شنود ۱۲ ۵ قول از ضعف مدت عمر اح شب با نفس تنگ پیری و شبا بیخت جوانی ۱۲ ۵ قول از گل حیات من از بسکه پژمرده اجل کز گلبن نخل حیات است از جیدن آنرا بر سد دست خود ۷ نخل حیات است از جیدن آنرا بر سد رحیم ۵ قول دزد و دستان کنایت زرگ است فلاز ۱۲ رحیم الماس ۷ کنایت زرگ است صورت اح بیرون ایجاز خوب ۷ قول دزدون وغیره است ۱۲ ق

شبها تو لی که زکات بضاعت کمست ‌ ‌ ‌ دود کون راز گران مایگی کند معذور

منم که کرده ام از تنگ شرکت نوعی ‌ ‌ ‌ نصیب فرقه انسان هزار گونه قصور

ز روزگار من آثار یاس می تابد ‌ ‌ ‌ چو حالت سنوات از ما ثر یاجوج

تنزل علم گر شود نسیم ریاض ‌ ‌ ‌ بطبع بر اثر غورگی رود انگور

ز حرص نعمت عصیان کنم زهر معنویست ‌ ‌ ‌ بدون صوم کند نفس زله بند سحور

بشوی روی سیاهم ز آب حسنات ‌ ‌ ‌ که تیرگی برد از چهره شب دیجور

بس است صاحب اعمال نامه را بودن ‌ ‌ ‌ چه احتیاج که کس جاودان بود مقهور

نعوذ بالله اگر روز حشر طی نکند ق ‌ ‌ ‌ شفاعت تو عمل نامه اناث و ذکور

ز شرم کثرت عصیان من برعشه فتد ‌ ‌ ‌ حساب بگاه قیامت چو عارض نیشابور

دم سوال که از تاب انفعال شود ‌ ‌ ‌ نفس شکسته گلو از زمانه مغرور

امید هست که مهر لب سوال شود ‌ ‌ ‌ عنایتت که چو عصیان ماست نامحصور

اگر به پنجه خورشید دل بیفشارم ‌ ‌ ‌ بجای خون ز مشامش چکد شب دیجور

وفا نمیکند امید مغفرت با یاس ‌ ‌ ‌ نه ز انکه عفو الهی نسازدم مغفور

نه طول معصیت استغفر الله اندیشم ‌ ‌ ‌ که گرد قصر نشیند ذیل عفو قصور

همین بس است که گر ناجیم وگر مغضوب ‌ ‌ ‌ که باولای تو فردا همی شوم محشور

بعون نعمت عشق تو فارغم ز نعیم ‌ ‌ ‌ نه جوی شیر شناسم نه طارم انگور

ز عود مهر و گلاب وفاست عنصر من ‌ ‌ ‌ اگر بر فتن دوزخ همی شوم ماهور

بزم جنتیان انجمن طراز بهشت ‌ ‌ ‌ ز دود آتش دوزخ برد نجار و نجور

زکات مهر تو حاشا اگر دهم بطباع ‌ ‌ ‌ کند بباده تبسم طبیعت کافور

محبت تو ندارد بسینه ام داعی ‌ ‌ ‌ که هست سونس الماس و معنی ناسور

شبی ز دولت رویای افتخار رسل ‌ ‌ ‌ علم بعرش زدم در میان خواب و شعور

بر آستانهٔ ماهست گردی از رهِ دور — که ذرّه ذرّهٔ او هست چشمهٔ نور

اجازتِ قدم او بیار تا بدهم — که هست منت ازین تو تیا بدیدهٔ حور

وگر صبور نه تا بگویم این آنست — که ما بروز ازل ناظریم و او منظور

بصورت آئینهٔ حسن ما بمعنی ما — روان صورت و معنی بذاتِ او مستور

ز آستین نرسیدی بجیب دست و جبوز — اگرنه گوهر او داشتی هوای ظهور

طراز صورت و معنی محمد عربی — که نطق ما باو ب نام او کند مستور

کنونکه معرفت حاصلست زو دیدار — باستعانت آن کحل تحفه مقدور

بعون لطف الهی بلجه گفتم — قصیده که بود مطلعش بدین دستور

زهی نوای نبوت ز نسبتت منصور — مزاج عشق ز آمیزشِ دلت رنجور

بنور سایه چو امر سکون و سیر کنی — زمانه فاصله یابد میان سایه و نور

بباغ طبع تو بر اوج استفاده فیض — همای عقل طلبگار سایهٔ عصفور

هدایتِ تو نماید بچشم صورت بین — هر انچه در حرمِ ایزدی بود مستور

ز نور ناصیه ات ماه گر ضیا گیرد — با فتاب دهد نسخه سنین و شهور

از ان نفس که برون داده اند گوهر تو — بگنج صنع نمانده تعلق گنجور

شعاع شعلهٔ قهر تو گر فتد بسحاب — رسا و برق شود سدهٔ صیادو بور

اگرچه هست مبرهن که در مسیر وجود — موثر اند صفاتِ الهی ما ماثور

اجل رسیده چو نامت بجیبه بنویسد — خجل شود ز نگه کردنش اجل از دور

ز سر کلاه حکومت بدامن تو نهاد — قضا که هست دو عالم بحکم او مجبور

که این کلاه بسر مان گوشه بد شکنش — که در دو کون تو ئی آمر و منم مامور

بعید حکم تو امر قضا چنان منسوخ — که از نزولِ کلام مجید حکم زبور

اگر ز روی ضمیرت نقاب برخیزد — بر نگ سایه شود آفتاب طعمهٔ نور

ز آستانه ماهست گردی از رهِ دور — که ذرّه ذرّهٔ او هست چشمهٔ نور

اجازتِ قدم او بیار تا بدهم — که هست منت ازین تو تیا بدیدهٔ حور

وگر صبور نه تا بگویم این آنست — که ما بروز ازل ناظریم و او منظور

بصورت آئینهٔ حسن ما بمعنی ما — روان صورت و معنی بذاتِ او مستور

ز آستین نرسیدی بجیب دست و جبوز — اگرنه گوهر او داشتی هوای ظهور

طراز صورت و معنی محمد عربی — که نطق ما باو ب نام او کند مستور

کنونکه معرفت حاصلست زو دیدار — باستعانت آن کحل تحفه مقدور

بعون لطف الهی بلجه گفتم — قصیده که بود مطلعش بدین دستور

زهی نوای نبوت ز نسبتت منصور — مزاج عشق ز آمیزشِ دلت رنجور

بنور سایه چو امر سکون و سیر کنی — زمانه فاصله یابد میان سایه و نور

بباغ طبع تو بر اوج استفاده فیض — همای عقل طلبگار سایهٔ عصفور

هدایتِ تو نماید بچشم صورت بین — هر انچه در حرمِ ایزدی بود مستور

ز نور ناصیه ات ماه گر ضیا گیرد — با فتاب دهد نسخه سنین و شهور

از ان نفس که برون داده اند گوهر تو — بگنج صنع نمانده تعلق گنجور

شعاع شعلهٔ قهر تو گر فتد بسحاب — رسا و برق شود سدهٔ صیادو بور

اگرچه هست مبرهن که در مسیر وجود — موثر اند صفاتِ الهی ما ماثور

اجل رسیده چو نامت بجیبه بنویسد — خجل شود ز نگه کردنش اجل از دور

ز سر کلاه حکومت بدامن تو نهاد — قضا که هست دو عالم بحکم او مجبور

که این کلاه بسر مان گوشه بد شکنش — که در دو کون تو ئی آمر و منم مامور

بعید حکم تو امر قضا چنان منسوخ — که از نزولِ کلام مجید حکم زبور

اگر ز روی ضمیرت نقاب برخیزد — بر نگ سایه شود آفتاب طعمهٔ نور

می مشاهده ارزان و راه میکده پاک
تو در مشقت نزع از طبیعت مخمور

بیا بنوش که در مستیت شهید کنم
که نیست قابل رحمت شهادت مستور

بیا که در طلب بر فراز صدر سریر
بیا که بهر تو بر صفحه سرای سرور

چو عشق تو همه بینا میست شاهد وصل
چو حسن با همه آرایش ست مجلسه سور

بگو ز مزمه این عطیه با دل من
همان اثر که با هل فن کند دم صور

دلم بناله در آمد که هان صبوری را
ز حد مبر که درین راه کس مباد صبور

عنان فگنده جهانم بزیر بام وصال
منزه از اثر سعی گام سیر و ستور

بدست همت و طاعت دران سرا کردم
باولین قدم اسباب خلد و حور و قصور

ز دم نخجیل متین جوار دست ادب
بعی باز وی دل بر شدم باوج حضور

کمال جذبه بلطف آستین کشانم برد
بخلوتیکه یکی بود در نگ سایه و نور

تبارک الله ازان بزم بیزوال که بود
ز نور حسن لبالب ز دوستی معمور

بسطح انجمن افتاده فرشهای لطیف
ز گونه گونه عنایت نه اطلس و سیفور

جماعتی بهمین دیسار مهد وصال
که هر یکی ز سعادت گرفته صد منشور

ز طعن مردم و دار سیاست آسوده
چکیده از نفس جمله نغمه منصور

دلیل دعوی منصور کاتبی ست مبین
بلوح ناصیه اتحاد شان مسطور

پس از مشاهده جمع سروری دیدم
که بود بر صف اصحاب قرب صدر صدور

جمال صدر نشینان ز نور چهره او
چو انجم از اثر شان اختران مستور

فرو شدم تحیر که یارب این که بود
که هست صورت او زیب معنی جمهور

هنوز در دلم این معنی خجسته اثر
ز شاه راه تحیر نکرده بود عبور

که گفت شاهد تنها فشین مسند حسن
ز روی مهر که ای از ره بصیرت دور

کدام کحل که نگری تو از هدایت ما
هنوز دیده معنیت هست عین قصور

---

۱ قولہ می مشاہدہ ارزان الخ شراب و نیز اخذ از شرح

۲ قولہ بیا بنوش الخ شراب تعلقات خود و نسبت طبیعت خود

۳ قولہ بیا که در طلب الخ شهادت قابل

۴ قولہ چو عشق الخ بینائیست

۵ قولہ بگو ز مزمه الخ

۶ قولہ دلم بناله الخ

۷ قولہ عنان فگنده الخ

۸ قولہ بدست همت الخ

۹ قولہ ز دم نخجیل الخ

۱۰ قولہ کمال جذبه الخ

۱۱ قولہ تبارک الله الخ

۱۲ قولہ بسطح انجمن الخ

۱۳ قولہ جماعتی الخ

۱۴ قولہ ز طعن الخ

۱۵ قولہ دلیل دعوی الخ

۱۶ قولہ پس از مشاہدہ الخ

۱۷ قولہ جمال الخ

۱۸ قولہ فرو شدم الخ

۱۹ قولہ هنوز در دلم الخ

۲۰ قولہ که گفت الخ

۲۱ قولہ کدام کحل الخ

بسکه دست رحمت آرایش هر چهره کرد
عشق می ورزد بحسن یاس امید اشتباه

توشه گیر انتفاع از ریزش جود تو جود
خوشه چین ارتفاع از مزرع جاه تو جاه

از خیال هیبتت اندیشه میرد در ضمیر
وز نشان آستانت سجده رقصد در جباه

با ازل گوید ابد کین نا امید از ساحت است
گر کند در بحر علمت جوهر اول شناه

ایکه از احوال عالم آگهی مهمل حال مرا
همچو سیم در حصول طاعت عفت پناه

می تراود آب شور از تیره مجتمع گرسی
تا ابد در ساحت تحت الثری سیکند چاه

سینه بدر الف بشگافد و بیرون جهد
چون در اشنای پریشانی نویسیم ترا آه

یوسف نفس مرا از اسیب خوان و دار
کین حسودان مردت سوز با این بیگناه

با فریب غول همزاد اندر راه سلوک
با فساد گرگ انسب زند در تنگ چاه

تا اسیران محبت را بجولانگاه دوست
احتمال سجده کردن مضمر ست اندر جباه

احتمال روسپیدی دور باد از انکه او
جز بدرگاه تو ساید چهره در عذر گناه

ایضاً در نعت

شنیدم آیت استفتحوا از عالم نور
شنیده دم چو زدم آستین بشمع شعور

که ای تمام وفا از رضای مایس دور
بدل ز شاهد بزم ازل ندا آمد

که با اجازت مائی از وصل ما مجور
زهی اطاعت حسن ادب خجی طاعت

اگر بجو صله نازی در آ بزم حضور
زیاده زین نه حلالست دوری از برما

بساط عذر میار اکه نیستی معذور
طلب بیار و مترس از متاع منع کلیم

شکست ساغر امید او بسنگ فتور
اگر بچشمه مقصود دست عشوه ما

که بر کرشمه ما تنگ بود خلعت طور
نکوتهی ز عطا بود عشق میداند

که ناصحیح بود بیع وسعی نا مشکور
تو در معامله اهبطوا متاع مخر

که آشتی طلبست ان سیعکم مشکور
در ملاطفت آشنا کشا و در آ

زینت دوست مرا داشتی آن عالم اوصاف
کز رحلت خود داد شرف ملک قدم را

معیار سخن بود تو هم گنج تمیزی
دیگر چه توان گفت بهین معجزه هم را

چندانکه درت را بود از نسبت من عار
از نسبت من فخر بود ملک عجم را

من مدح کرم لیک نه هر جائی و طالع
گردن نهم منت هر نزل و کرم را

یک منعم و یک نعمت و یکنت و یک شکر
صد شکر که تقدیر چنین رانده قلم را

گر جاهلی آوازه دهد اینچه ترانه است
حاجت ببر از یاد چه لب یار و چه کم را

گویم که برد ژاژ مخا باد بمیسما
این پایه مسلم نبود حاتم و جم را

امکان بود امکان که همه عجز نیاراست
سرمایه فطرت چه سلاطین چه خدم را

سلطان و گدا در طلب جامه و نانند
تا باز گیرند جسد را و شکم را

لیکن هنرش چیست زیک در طلبیدن
عیبش چه بهر در شدن ایثار نعم را

یارب بده این عیب که زحمت بدهم باز
در زیور این زشت براهین و حکم را

عرفی همه لافی بدعا تیز قلم شو
بشتاب که میدان نشود تنگ رقم را

تا از کشش خواهش و آویزش مقصود
طبع که و بیجاده بود آز و کرم را

در خواهش عمر تو ابد باد مواله
زاویزش عهد تو شرف باد قدم را

صنعتگه شان چشم و دل خصم تو باد آ
تا صنعت تحلیل بود آتش و نم را

ایضاً در نعت

ای مرا برزشتی اعمال تو میدی گواه
دورم از حسن عمل چون رو سپید کرگناه

صورت امید می بینم چو آب موج زن
بسکه میگردد ز شرمم رعشه در نور نگاه

گر بصورت کاه را گویم که هم رنگ منی
کهربا چون مردم چشم بتان گردد سیاه

میل فعل زشت را با طبع من آمیزش است
وین شبیه ربط کفر است و مکافات الله

گر بعصیان در نمی آویزم از بی قوتیست
وین بعینه چون حریص شهوتست و ضعف باه

---

۱ قوله ای مرا برزشتی الخ یعنی ای آنکه از برای من
۲ قوله دورم از حسن عمل الخ یعنی دورم از آنکه عمل نیکو کرده باشم
۳ قوله بسکه میگردد الخ یعنی از بسکه از شرم گناه عرق میریزم
۴ قوله گر بصورت کاه را الخ یعنی اگر بصورت کاه را بر رنگ کهربا میبینم
۵ قوله میل فعل زشت را الخ یعنی میل من بفعل زشت را با طبع
۶ قوله وین شبیه ربط کفر است الخ یعنی من آن ربط را با صفت کفر میدانم
۷ قوله وین بعینه چون حریص الخ یعنی این ربط بعینه مانند ربط حریص

آنروز که ایثار شجاعت نگذارد — بی بهره ز تیغت مگر آهوی حرم را

هر عطسه که از مغز کمان تو کشاید — ریزد بگریبان بقا خون عدم را

آنجا که نهیب تو تپ لرزه کند عام — اعمی متحرک نگرد نبض سقم را

از بسکه بود یاد تو در طینت اشیا — نسیان تو شرمنده کند شهرت جم را

افلاک در آغوش مشیت نهاد و ند — از بیع تمنای تو قانون سلم را

در کارگه عدل تو از بس هنر آموخت — عدل تو بفرزندی برداشت ستم را

از بسکه زرای تو ستد دارو ی صحت — عیسی به طبابت نبشانید سقم را

رو میکند اسباب هم بخت تو برهم — گر زلف بت من برد آرایش خم را

از بسکه حسد جمع کند سینه خصمت — از سینهٔ افلاک برد گوی دم را

خصمت چو زرد به صفتی لابه گراید — از سردی اوبت شکند شیر اجم را

زد کوس حیات ابدی خصم تو چون دید — سرمایهٔ هستی ز وجود تو عدم را

تقدیر پی کاهش اجزای وجودش — اکسیر فناداد گذارش گر غم را

رامشگر عدل تو صدا آهنگ مخالف — بنواز دوتی کوک کند زیر و نه بم را

محویست عدیل تو که در گم شدن او — دخلی نبود ماحی نسیان قدم را

ای آنکه در ایام ستایشگری تو — صوفی شمر و عیب نگهبانی دم را

بخرام و نظر کن که بجولانگه مدحت — جولان قلم زاده گلستان ارم را

مدح تو کجا بادهٔ مطفم بکف آرد — آنجا اثری نوش بود فشه رسم را

انصاف بده بوالفرج داوری امروز — بهر چه غلیمت نشمارند عدم را

بسم الله ز اعجاز نفس جان ده شان باز — تا من قلم اندازم و گیرند قلم را

اول ره این نظم خود ایشان بسپرند — پس باز نمودیم بهم منزل هم را

بالله که نه لاف و نه گزاف آید صدقست — حاسد بود آن کو شمرد کذب قسم را

دستی سخن آورم که شاید | مجموعهٔ لطف اولیا را
اینک بزبان رساندم از دل | تا داغ کنم دلِ سما را
ای جود تو دست دل سخا را | وی عزم تو بال و پر صبا را

در مدح خانخانان

ای داشته در سایه هم تیغ و قلم را | وی ساخته آرایش هم فضل و کرم را
جم مرتبهٔ خانخانان کز اثر نطق | چون گل همگی گوش کند جذر اصم را
این جام که از رای منیر تو فلک ساخت | زود آکه کند غنچهٔ گل شهرت جم را
یک شیوهٔ شاسد غضبت عفو و مکافات | یک نغمه شمارد کرمت لاو نعم را
جاوید همی بخشد و از مایه نکاهد | رشح قلمت ثروت اصناف امم را
گنجینهٔ احسانش تنکمایه نگردد | گر تا ابد انعام دهد صفر رقم را
چرخ از شرف خاکدرت ساخت طلسمی | کز در گهت آنسو نبود راه قسم را
نگرفت ز انصاف تو در معرکهٔ لاف | شادی طرف شادی و غم جانب غم را
گر بشنود از دهر که مردود کف تست | بیرون فگند سکه ز آغوش درم را
تا گوهر ذاتت ز حوادث بشمرند | صد گونه تملق بحدوث است قدم را
اگه نیم از شبه تو دانم که ترا دست | دوشیزهٔ خوشنامی از دوده شبه تو عدم را
از عدل تو گر طبع چنین معتدل آید | آنعهد رسد عالم فرتوت دژم را
گز گم شدگی در قلم و هم نماند | امکان رقم صورت مفهوم هم را
گر جاه صمودت بهنر هند سی افتد | در مرتبه نقصان رسد از صفر رقم را
بدخواه تو خوشدل که بوی چرخ بصلح است | غافل که کشد آشتی گرگ غنم را
از بسکه کف راد تو بیفاصله بخش است | در وجود تو نی راه بود بیش و نه کم را
دست تو ز بس الفت شان داد بیکجای | در منصب هم دخل بود تیغ و قلم را

کذا صحیح برآید دوم خلاف آن ۱۲

یاد م نکنی و هیچگه من
بے مژده ندیده ام صبا را

دیوان گری محبت تو
ق
کامر و ز مسلم است ما را

بیگانه ز تاج کرد و تارک
آواره ز کفش کرده پارا

جان و دل من پر از غم تست
بهر تو تهی کنم چه جا را

آماده صد سرود در دم
ناکرده تمام یک نوا را

صد چاک سپرده ام بهر دست
ناکرده بدوش یک قبا را

ای بخت چنان کن که آخر
ممنون اثر کنم دعا را

یا دست جفای چرخ بر بند
یا بخل عطای مدعا را

تا کے بلب فریب خندید یرم
آفات نجوم فتنه زا را

یارب چه عدا و تست با من
این کار کنان کبریا را

با خویش چرا ز دوست گویم
از خانه برون کنم صبا را

در ملک فرنگ و شهر اسلام
معذول ندیده ام هوا را

تا کے بمیان خود به بینم
دست اجل شکسته پا را

در انجمن جمال رویت
بگرفته ز آفتاب جا را

گر نقش خیال تو نگیرد
از سینه برون کنم صفا را

تا کے فلکم بعشوه گوید
کای وهم تو کرده بے صبا را

از عشق فلان بباد دادی
سرمایه دانش و ذکا را

هر چند که راست گوید اما
خاموشی این ستم فزا را

رفتم که بکنج خانه طبع
مرهون شرف کنم ثنا را

گنجے بکف آورم که شاید
سرمایه نعت مصطفے را

درجے گهر آورم که شاید
آویزه گوش انبیا را

تا مجمعِ امکان وجوبت ننوشتند — مورد متعین نشد اطلاق اعم را

تقدیر بیک ناقه نشانید دو محمل — سلمای حدوث تو دلیلای قدم را

تا نام ترا افسرِ فهرست نکردند — شیرازهٔ مجموعه نبستند کرم را

عرفی مشتاب این رهِ نعت ست نه صحراست — آهسته کدر بردمِ تیغست قدم را

هشدار که نتوان بیک آهنگ سرودن — نعتِ شهِ کونین و مدیحِ کی و جم را

شایسته بدست آر که بینند درین شهر — شایستگی جنس چه بسیار و چه کم را

گیرم که خرد حصر کند مایهٔ نعتش — آن حوصله آخر ز کجا نطق و رقم را

شاها به عطایت که ازان کام کدائی — نومید مهل **عرفی** محروم و دژم را

از باغ نعیمش مده انعام و میامیز — با مطلب او مطلبِ اصحاب شکم را

آسایش همسایگیِ حق ز تو خواهد — او همسیه دوزخ نکند باغ ارم را

دانم نرسد ذره بخورشید و لیکن — شوق طیران میکشد ارباب همم را

هرچند طبیعی بود این مس تو بفرمای — تا جلوه دهد فیض تو اکسیر کرم را

من هم ز نجالت لب خجلت بگشایم — ای آب حیات از لب تو خضر نعم را

هرگاه که در مدح بلغزم تو ببخشای — کز مدح ندانم سخن حیران شده دم را

تحصیل صواب و شرف نسبت نعمت — زینگونه حجل ساخته حسان عجم را

تا مدح تو آمد ز مشیت به نوشتن — بالا نگرستن بشد از یاد و قلم را

دانش بگشاید بسزا عقدهٔ نعمت — زینجاست که اندیشه نگون کرد علم را

مدح تو ز اخلاص کنم گر نه ز علم — از تبکده چون آورم آهوی حرم را

ایضاً در نعت

اے برزده دامنِ بلا را — سر در پے خویش داده ما را

چون در رهِ مردمی نهی پاے — از کوچهٔ ما طلب وفا را

این برق نجابت که جهد از گهر من
مح ست دلی گوهر ذات ابد عم را

وصف گل و ریحان بهوا باز نگردد
هر چند هوا عطر دهد قوت شم را

المنة لله که نیازم به نسب نیست
اینک بشهادت طلبم لوح و قلم را

اقبال سکندر بجهانگیری نظمم
برداشت بیکدست قلم را و علم را

نوبت بمن افتاد بگویید که دوران
آرایشی از نو بکند مسند جم را

فی فی غلط این نغمه بموقع نسرودم
این نغمه نشد ست دگر صوت و نغم را

دوران که بود تا کند آرایش مسند
مداح شهنشاه عرب را و عجم را

آرایش ایوان نبوت که ز تعظیم
خاک در او اوج شرف داد قسم را

روزیکه شمردند عدیلش محالات
تاریخ تولد بنوشتند عدم را

آنجا که سکر وحیش آید به تکلم
زاسیب گرانی بخرد گوش اصم را

تا رایت عفو و غضبش سایه نیفکند
هیئت متصور نشد آرامش و رم را

تا شاهد علم و عملش چهره نیفروخت
معلوم نشد فائده فی کیف و نه کم را

تاثیر بر دسیم تو از حکم کواکب
تغییر دهد هیئت تو طعم نعم را

انعام تو بر دوخته چشم و دهن آز
احسان تو بشگافته هر قطره یم را

زان گریه دهد روشنی دل که سیاهت
روشنگری آئینه انصاف تو نم را

در کوی تو تبدیل کند جرم دماغ
اجزای وجود خود و اجزای قلم را

ازیس شرف گوهر تو نشئی تقدیر
آن روز که بگذاشتی اقلیم قدم را

تا حکم نزول تو درین دار نوشته
صدره بعبث باز تراشید قلم را

گر جوهر اول بجریم تو در آید
تن در ندهد قامت تعظیم تو خم را

امروز که امکان بودن اشرف هیاکل را یعنی بوجود
در سایه انصاف تو میخواست تشم را

تا کون ترا اصل مهمات نخواندند
نشنید قضا ترجمه لفظ اهم را

فیض را نازم که هر کس پایه بایست ماند است ۱ — دل ببست آورد جانرا از میان انداخته

صید دل ابهر آگاهی ز صیاد ازل ۲ — در کمند طرهٔ عنبر فشان انداخته

کرده از عرفان لباس عجز را دامن دراز ۳ — کوتهی در جیب عقل نکته دان انداخته

طعمهٔ کز خوان عشق افگند بهم در کام دل ۴ — ریزهٔ آنرا جحیم اندر دهان انداخته

شرع گوید منع لب کن عشق گوید نعره زن ۵ — کای تو هم در راه عشق خود عنان انداخته

دولت وصلت که دریابد که با آن محرمی ۶ — جوهر اول علم بر آستان انداخته

حیرت حسن ترا نازم که در بزم وصال ۷ — جام آب زندگی از دست جان انداخته

وصف صنعت کز لب هر ذره میریزد دو ۸ — نطق را در معرض عقد اللسان انداخته

در ثنایت چون کشایم لب که برق ناکسی ۹ — منطقم را آتش اندر رخسان انداخته

من که با شهم عقل کل اناوکل انداز ادب ۱۰ — مرغ اوصاف تو از اوج بیان انداخته

مست ذوق عرفیم کز نغمهٔ توحید تو ۱۱ — لذت آوازه در کام جهان انداخته

در نعت سرور کائنات صلے اللہ علیہ وآلہ وسلم

اقبال کرم میگذرد ارباب همم را ۱ — همت نخورد نیشتر لا و نعم را

از رغبت دنیا علم آشوب نگردم ۲ — زین باد پریشان نکنم زلف الم را

فقرم بسیاست کشد از مسند همت ۳ — در چشم وجود ارند هم جای عدم را

بی برگی من داغ نهد بر دل سامان ۴ — بیمهری من زرد کند روی درم را

این جوهر ذات از شرف نسبت آباست ۵ — سوداست بر این در اگر چه سیرم را

هر چند که در کشمکش جاه و مناصب ۶ — گمنام نمودند همه دوده هم را

از نقش و نگار در و دیوار شکسته ۷ — آثار پدید ست صنادید عجم را

تا گوهر آدم نسپم باز نه استد ۸ — زنهای خود ار بشمرم اصحاب کرم را

اما نبود وصف اضافی هنر ذات ۹ — این فتوی همت بود ارباب همم را

---

۱ فیض را نازم الخ یعنی فیض را نازم که هر کس پایه بایست ماند است دل ببست آورد جانرا از میان انداخته ۱۲

۲ صید دل الخ یعنی ابهر آگاهی ز صیاد ازل در کمند طرهٔ عنبر فشان انداخته ۱۲

۳ کرده از عرفان الخ یعنی کرده از عرفان لباس عجز را دامن دراز کوتهی در جیب عقل نکته دان انداخته ۱۲

۴ طعمه کز خوان الخ یعنی طعمه کز خوان عشق افگند بهم در کام دل ریزهٔ آنرا جحیم اندر دهان انداخته ۱۲

۵ شرع گوید الخ یعنی شرع گوید منع لب کن عشق گوید نعره زن کای تو هم در راه عشق خود عنان انداخته ۱۲

۶ دولت وصلت الخ یعنی دولت وصلت که دریابد که با آن محرمی جوهر اول علم بر آستان انداخته ۱۲

۷ حیرت حسن الخ یعنی حیرت حسن ترا نازم که در بزم وصال جام آب زندگی از دست جان انداخته ۱۲

۸ وصف صنعت الخ یعنی وصف صنعت کز لب هر ذره میریزد دو نطق را در معرض عقد اللسان انداخته ۱۲

۹ در ثنایت الخ یعنی در ثنایت چون کشایم لب که برق ناکسی منطقم را آتش اندر رخسان انداخته ۱۲

۱۰ من که با شهم الخ یعنی من که با شهم عقل کل اناوکل انداز ادب مرغ اوصاف تو از اوج بیان انداخته ۱۲

۱۱ مست ذوق الخ یعنی مست ذوق عرفیم کز نغمهٔ توحید تو لذت آوازه در کام جهان انداخته ۱۲

۱ اقبال کرم الخ یعنی اقبال کرم میگذرد ارباب همم را همت نخورد نیشتر لا و نعم را ۱۲

۲ از رغبت دنیا الخ یعنی از رغبت دنیا علم آشوب نگردم زین باد پریشان نکنم زلف الم را ۱۲

۳ فقرم بسیاست الخ یعنی فقرم بسیاست کشد از مسند همت در چشم وجود ارند هم جای عدم را ۱۲

۴ بی برگی من الخ یعنی بی برگی من داغ نهد بر دل سامان بیمهری من زرد کند روی درم را ۱۲

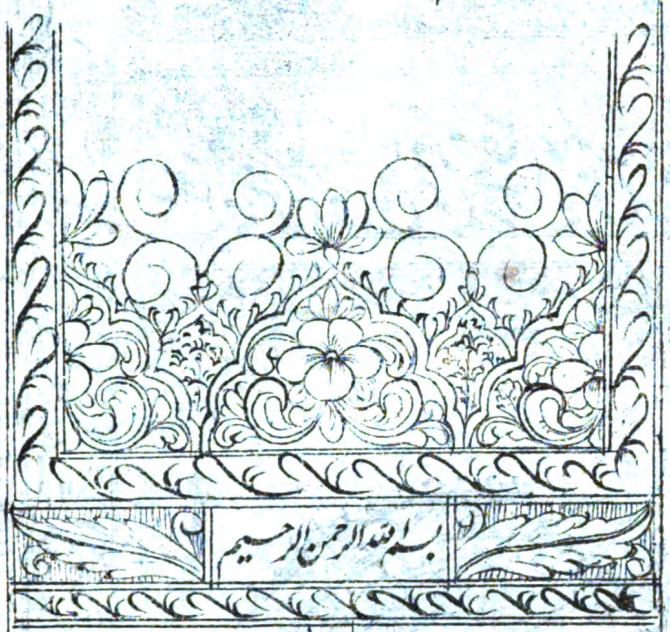
۵ این جوهر ذات الخ یعنی این جوهر ذات از شرف نسبت آباست سوداست بر این در اگر چه سیرم را ۱۲

۶ هر چند که الخ یعنی هر چند که در کشمکش جاه و مناصب گمنام نمودند همه دوده هم را ۱۲

۷ از نقش و نگار الخ یعنی از نقش و نگار در و دیوار شکسته آثار پدید ست صنادید عجم را ۱۲

۸ تا گوهر آدم الخ یعنی تا گوهر آدم نسپم باز نه استد زنهای خود ار بشمرم اصحاب کرم را ۱۲

۹ اما نبود الخ یعنی اما نبود وصف اضافی هنر ذات این فتوی همت بود ارباب همم را ۱۲

بسم الله الرحمن الرحیم

ای شعاع درد در بازار جان انداخته
گوهر هر سود در جیب زیان انداخته

نور حیرت در شب اندیشه اوصاف تو
بس همایون مرغ عقل از آشیان انداخته

از کمان تا جسته در چشم تحیر کرده جا
معرفت کو تیر مگی بر نشان انداخته

ای بطبع باغ کون از بهر پیمان حدوث
طرح رنگ آمیزی از فصل خزان انداخته

سرعت اندیشه را افگند در دامان تیر
عادت خمیازه در جیب کمان انداخته

در چمنهای محبت هر قدم چون کربلا
از نسیم عشوه فرش ارغوان انداخته

مرغ طبع اندر هوای معصیت نکشوده بال
عفو تو شاهین رحمت را بران انداخته

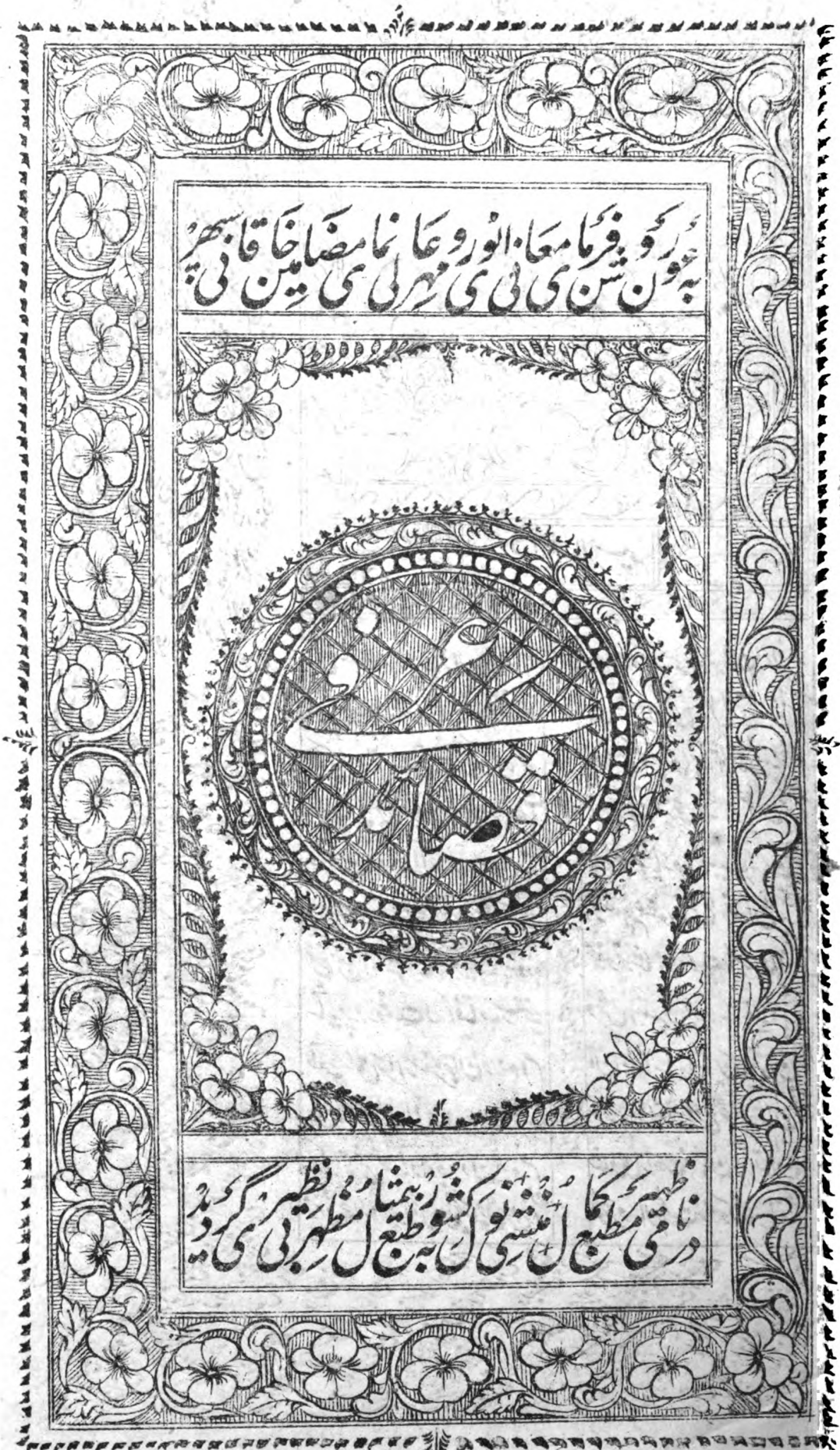
سایه پرورد غمت در آفتاب رستخیز
فرش استبرق بزیر سائبان انداخته

طعمه عشق ترا از مغز جان آورده ام
آن هما تا سایه بر این استخوان انداخته

ای مذلت را روائی داده در بازار عشق
عزت و شانرا ز اوج عزو شان انداخته

هر کجا تاثیر غم را داده اذن عموم
شادی راحت فشان را تا توان انداخته

زین خجالت چون بود آیم که دل در موج خون
تو عروسان غمت را موکشان انداخته

به عون و فرمان معانی انور و عانی نامه مضامین خاقانی بهر
غنائم
در نامی مطبع کمال منشی نول کشور به طبع کمال مظهر نظیر می گردد

التماس

اس مطبع میں ہر علم و فن کی کتب کا ذخیرہ سلسلہ وار فروخت کے لیے موجود ہے یہ فہرست ہر ایک شائق کو چھاپہ خانہ سے مل سکتی ہے جسکے معاینہ و ملاحظہ سے شائقان اصلی حالات کتب کے معلوم فرما سکتے ہیں قیمت بھی ارزان ہے اس کتاب کے نیٹ پیپر کے تین صفحہ سادہ ہیں کلیات و دواوین و قصائد فارسی و تذکرہ شعرا و چند کتب کلیات و دواوین اردو درج کرنے ہیں تاکہ جس فن کی اور بھی کتب موجودہ کارخانہ سے لگا سکے

INDIAN INSTITUTE OXFORD

کلیات و دواوین و قصائد فارسی

کلیات حزین - یہ مجموعہ نوادر روزگار ہے جسمین چند رسائل ہین -
۱ - سوانح عمری حضرت مصنف - ۲ - تواریخ سلاطین
۳ - قصائد نعتیہ ائمہ اطہار علیہم السلام - ۴ -
دیوان مصنف - ۵ - مثنویات صفیر و ال وجمن انجمن -
۶ - مثنویات خرابات - ۷ - فرہنگ نامہ -
۸ - تذکرۃ العاشقین - مصنفہ شاعر عدیم النظیر
وحید العصر شیخ محمد علی حزین -

کلیات خاقانی - جسمین قصائد عربی فارسی و
غزلیات و رباعیات کا پورا ذخیرہ ہے ایسا کلیات
اس جامعیت کے ساتھ کمیاب ہے جو اس مطبع مین تحشی
ہوکر مع حل معانی اشعار عربی کے دو جلد مین چھپا ہے -

کلیات مرزا بیدل - اس کلیات مین چار کتابین ہین -
۱ - دیوان بیدل غزلین سب ردیفون کی -
۲ - عناصر بیدل - ۳ - رقعات بیدل -
۴ - نکات بیدل - نتیجہ طبع شاعر نازک خیال مرزا
عبد القادر بیدل تخلص -

دیوان بیدل - فقط نقل از نسخہ قلمی محررہ ولایت ایضاً

کلیات سعدی شیرازی - جسمین رسائل ذیل ہین -
۱ - دیباچہ کلیات - ۲ - کریما بخشی - ۳ - گلستان بخشی
۴ - بوستان بخشی - ۵ - قصائد عربیہ و فارسیہ و
مراثی و ترجیعات - ۶ - طیبات و بدائع و خواتم و
غزلیات قدیم و مقطعات و صاحبات و مثنویات
و قطعات و رباعیات و مفردات و ہزلیات - از
نتائج طبع حضرت مصلح الدین سعدی شیرازی -

کلیات نظم غالب - میرزا اسد اللہ خان غالب دہلوی

انتخاب کلیات عناصر خسرو - اسمین چار دیوان ہین -
۱ - دیوان تحفۃ الصغر - صغر سن کا کلام ہے -
۲ - دیوان وسط الحیات - عنوان شباب کا کلام
۳ - دیوان غرۃ الکمال - کمال عمر چالیس برس مین فرمایا
۴ - دیوان بقیہ نقیہ - کلام ہنگام پیری -
یہ کلیات ایک انتخاب ہر چار دیوان روشن طبع سخنور
صاحب کمال ملقب بہ طوطی ہند حضرت امیر خسرو دہلوی

کلیات جامی - تصنیف ملا عبد الرحمن جامی -

کلیات نظیری نیشاپوری - از خوش فکری
ملا نظیری نیشاپوری -

کلیات ظہیر فاریابی - تصنیف صدر الحکما ابو نصر
فاریابی -

دیوان ظہیر فاریابی - تصنیف ایضاً -

دیوان صائب کامل - از مرزا محمد علی صائب تبریزی

ایضاً - انتخاب دیوان -

دیوان حافظ - منشی خوشخط از انکشاف طبع روشن
صاحب باطن ملقب بلسان الغیب حضرت خواجہ
شمس الدین حافظ شیرازی -

شرح دیوان حافظ - با حل معانی و مصطلحات صوفیہ از
تصنیفات مولوی سید محمد صادق علی از جانب مطبع

Kulliyat Urfi

بعون خلاق فرد و منان جان جهان آفرین

دیوان

کلیات عرفی

۱۸۸۴ء

در مطبع منشی نول کشور واقع کانپور مطبع گردید

Skulligat - i - Urfe.

49 D 65

Indian Institute, Oxford.
The Lucknow Sparks Library.
Presented
by
Munshi Newul Kishore.

